

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 3

FÖRSTA KAMMAREN

1963

18—22 januari

Debatter m. m.

Fredagen den 18 januari

Sid.

Interpellation av herr Palm om modernisering av den svenska almanackans namnlängd 3

Tisdagen den 22 januari

Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. 6

Fredagen den 18 januari

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 11 in-
nevarande månad.

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet
under tiden den 18 januari—den 6 feb-
ruari för att under tiden den 18—den
20 januari deltaga i en rundabordskon-
ferens i Paris om relationer öst—väst
samt att därefter i två veckor som re-
presentant för Nordiska rådet deltaga i
Wilton Parks 49:e konferens i England.
Göteborg den 17 januari 1963

Ingrid Segerstedt Wiberg

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och hänvisades

motionerna nr 26—28 till statutskot-
tet,

motionerna nr 29 och 30 till bevill-
ningsutskottet,

motionerna nr 31—35 till behandling
av lagutskott samt

motionerna nr 36—38 till allmänna be-
redningsutskottet.

Anmäldes och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. proposi-
tioner:

nr 15, angående frågor om befrielse
från ersättningsskyldighet till kronan
m. m.;

nr 16, angående förslag till förord-
ning med provisoriska bestämmelser rö-
rande utbildningstiden för vissa värn-
pliktiga;

nr 17, angående ersättning till Maj-
Britt Nyström m. fl.;

nr 18, med förslag till förordning om
ändring i folkbokföringsförordningen
den 28 juni 1946 (nr 469);

nr 21, angående fortsatt disposition
av visst äldre reservationsanslag inom
handelsdepartementets verksamhetsom-
råde; och

nr 23, angående försäljning av viss
allmänna arvsfonden tillfallen fast egen-
dom.

Interpellation om modernisering av den svenska almanackans namnlängd

Herr PALM (s) erhöll på begäran or-
det och anförde:

Herr talman! I den lista över planera-
de propositioner som framlagts i sam-
band med riksdagens öppnande signale-
rades från justitiedepartementet bland
annat en proposition om en ny namnlag
att föreläggas årets riksdag.

Av tidningsreferat och av lagrådsre-
missen har framgått att förslaget inne-
bär omfattande förändringar som bland
annat ger större möjligheter för barnen
att välja mellan faders eller moders
släktnamn, att hustru skall kunna behå-
la sitt tidigare namn och att änka skall
liksom nu frånskild kunna återta sitt
tidigare namn.

Det nya lagförslaget kommer som en
bekräftelse på nutidsmänniskornas sätt
att se på dessa frågor. Detta gäller emel-
lertid släktnamnen.

Även förnamngivningen upptas i lag-
förslaget, men vad som av naturliga skäl
inte hör hemma i detta sammanhang är
almanackans namnlängd. Om förnamnen
är emellertid stadgat att namn som kan
väcka anstöt eller obehag för bäraren
inte må godkännas.

Mot den bakgrunden vill jag bringa i
erinran att frågan om reformering av
den svenska almanackans namnlängd
varit aktualiserad flera gånger i riksdag-
en.

År 1901 skedde den senaste mycket
omfattande revisionen då många tunga
och för svenska förhållanden otidsen-

Interpellation om modernisering av den svenska almanackans namnlängd

liga namn i stor omfattning ersattes med en modernare namnlängd. En hel del av dessa har numera kommit ur bruk men finns alltjämt kvar från 1800-talets almanackor.

I slutet av 1930-talet togs frågan upp i riksdagen om en modernisering av almanackans namnlängd. Motionen avvisades men några år senare — det var 1944 — beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en modernisering av almanackans namnlängd. Det var framlidne ledamoten av denna kammare Rickard Lindström som motiverat i frågan, och som skäl angav han att man borde motverka att föräldrar ger sina barn olämpliga namn.

Sju år senare riktades en interpellation till dåvarande ecklesiastikministern om något initiativ var att vänta med anledning av riksdagens skrivelse. Vederbörande statsråd hänvisade då till departementets stora arbetsbörda och framhöll att denna fråga inte kunde anses tillhöra de mest angelägna utan borde kunna anstå till en senare tidpunkt.

Nu är jag helt klar över att ecklesiastikdepartementet alltjämt har en mångfald ytterst väsentliga uppgifter att syssla med, och arbetsbelastningen torde inte ha blivit mindre än den som ecklesiastikministern kunde hänvisa till 1951.

Det är emellertid 19 år sedan riksdagen skrev till Kungl. Maj:t, och jag skulle heller inte ha tagit upp denna fråga om den inte — enligt min mening — fått en viss aktualitet genom att förslaget till ny namnlag nu kommer att framläggas.

För ingen kan väl påstå att namn som exempelvis Laura, Ambrosius, Tiburtius, Konstantin, Nikodemus, Bartolomeus, Augustin eller Napoleon motsvarar moderna föräldrars smak vid namngivning av sina barn.

Vi står nu i samma läge som vid sekelskiftet då en rad otidsenliga namn — exempelvis Ignatius och Potentia — plockades ur namnlängden.

Sedan dess har emellertid ingen mera omfattande revision skett — möjligen med enstaka undantag, bland annat fick Kasper flytta ut för att ge plats åt nam-

net Sibylla från och med 1934 års almanacka. Menar vi för övrigt något allvar med namnlängden i almanackan bör den ju stå i någorlunda överensstämmelse med de aktuella önskemålen.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda anhåller jag om första kammarens tillstånd att till chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande interpellation:

Avser statsrådet att i anslutning till att förslaget till ny namnlag föreläggs riksdagen vidta åtgärder för modernisering av den svenska almanackans namnlängd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 39, av herr *Lager*, om anslag för teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

nr 40, av herr *Lager*, om anslag för prospekteringsarbeten i Kaunisvaara;

nr 41, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, om en svensk nationalgåva till Algeriet;

nr 42, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, om ett räntefritt lån till utvecklingslänterna;

nr 43, av herr *Adolfsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg;

nr 44, av fröken *Andersson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till folkbibliotek;

nr 45, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, om upprättande av en bostadsbyggnadsfond för samhällsnyttiga företag;

nr 46, av fru *Hamrin-Thorell*, om anslag till Ersättning till föräldrar för vården av vissa fosterskadade barn;

nr 47, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Sundin*, om viss översyn av vägplanen för Sverige;

nr 48, av herr *Ohlsson, Ebba*, om rätt till avdrag vid beskattningen för nyanläggning genom skogsplantering, m. m.;

nr 49, av herr *Stefanson m. fl.*, om viss rätt till avdrag vid beskattningen av hyresfastighet;

nr 50, av herr *Kronstrand* och herr *Peterson, Eric Gustaf*, om undantag från den allmänna varuskatten för begagnade traktorer och jordbruksmaskiner;

nr 51, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, om underlättande av importen från utvecklingsländerna;

nr 52, av fröken *Nordström m. fl.*, om påföljd för tillhandahållande av alkohol åt minderårig;

nr 53, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, om ytterligare sänkning av diskontot;

nr 54, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Sundin*, om inrättande av ett ekonomiskt förvaltningskap som alternativ till omyndigförklaring;

nr 55, av fru *Hamrin-Thorell*, om ersättning till föräldrar för vård av vissa fosterskadade barn;

nr 56, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade;

nr 57, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, om skyldighet för företag att underrät-

ta kommun om ändring i driften m. m.;

nr 58, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, angående visst stöd till jordbruksrationaliseringen;

nr 59, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Sundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande Jordbrukets maskinlänefond;

nr 60, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, om laglig reparationsplikt beträffande flerfamiljshus;

nr 61, av herr *Lager*, angående den statliga näringspolitiken i Norrbotten;

nr 62, av herr *Lundström m. fl.*, om en sociologisk undersökning rörande gifta kvinnors förvärvsarbete; samt

nr 63, av herr *Palm m. fl.*, om en för cykeltrafik bättre anpassad planering av gator och vägar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.16.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 22 januari förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande månad.

Statsverkspropositionen m. m.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1963/64, samt nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! »Det internationella läget präglas alltjämt av djupgående motsättningar mellan stormakterna» heter det, som kammarens ledamöter väl erinrar sig, i trontalet. Kapprustningen fortsätter. Kubakrisen och den indisk-kinesiska gränskonflikten har utgjort påminnelser om osäkerheten och spänningarna i världen. Därest trontalet hade hållits några dagar senare, är det väl tämligen sannolikt att det hade ansetts påkallat att — på grund av nu allbekanta händelser för någon vecka sedan — ytterligare understryka situationens allvar och ovissheten inför framtiden.

En strimma av ljus kommer oväntat nog, kanske man kan våga säga, ifrån Kongo. Alla hoppas vi självfallet att den inte skall ha irrblossets karaktär utan bli bestående och kunna vidareutvecklas. Det är, skulle jag inom parentes drista mig att säga, glädjande vad som förkunnas i dagens tidningar, nämligen att den för hela Kongos ekonomi så viktiga gruvstaden Kolwezi kunnat övertagas av FN-trupperna utan att de där befintliga mycket dyrbara och mycket väsentliga anläggningarna, såvitt man vet, blivit skadade och utan att, enligt vad som uppgivits, något enda skott blivit lossat.

Ingen här i kammaren har väl kunnat undgå erfarenheter i en eller annan

form av den oro och de stridiga känslor inför händelseutvecklingen i Kongo som gjort sig gällande inom skilda kretsar i vårt land. Samtidigt har en viss osäkerhet satt sin prägel på den allmänna debatten. Bristande kännedom om arten och omfattningen av de åtaganden i frivillighetens tecken, som vårt land jämte ett antal andra medlemsstater i FN har iklätt sig där nere, har medverkat till en viss förvirring, tror jag man kan säga, vid bedömningen av händelseförloppet.

Tyvänn måste nog framhållas att regeringens inte är helt utan skuld härtill. Det har nog, såvitt jag vågar döma, brustit åtskilligt i vägledningen från högsta ort. Det är därför med tillfredsställelse, man tar del av den kommuniké som utsändes efter utrikesnämndens sammanträde den 9 i denna månad. Innehållet är ju för alla här välbekant. Jag behöver därför inte gå in på några detaljer. Jag vill bara erinra om kommunikéns slutord om villkoren för de svenska Kongostyrkorna. »Hos FN-ledningen råder ingen okunnighet om förutsättningarna för det militära deltagandet» heter det, och det tillägges med något av tonen hos en varning: »Dessa förutsättningar gäller alltjämt.» Förutsättningarna går som bekant bl. a. ut på att världsorganisationen inte får engagera sig i de inre konflikterna och inte framtvunga vissa lösningar. Att under nuvarande förhållanden dra tillbaka de svenska förbanden där nere torde inte ifrågasättas på något ansvarigt håll.

Den kärvare atmosfären i Bryssel berör givetvis också vårt land. Utan att i onödan dramatisera vad som där hänt de senaste dagarna må dock sägas att ett sammanbrott av förhandlingarna skulle väcka en mycket djup besvikelse i vårt land. Ett dylikt sammanbrott, mina damer och herrar, betyder inte bara att vi toge ett steg tillbaka 15 månader i tiden, utan i själva verket skulle befinna

Statsverkspropositionen m. m.

oss där vi stod för fyra år sedan, då förhandlingarna mellan den gemensamma marknaden och de övriga västeuropeiska länderna förra gången strandade.

Något definitivt förölyckande för den stora europeiska integrationstanken som sådan är helt visst inte att räkna med. Den bäres nog vidare av sin egen inneböende logik: en integration fotad på ömsesidig förståelse och utan dominans av någon enskild stat. Men för de praktiska resultatens uppnående kan helt visst — och det inses av alla — en riskfylld försening inträda, särskilt om Storbritannien i detta läge skulle anse sig tvingat att söka lösningar som för bort från Europa.

Här i vårt land har vi att med lugn och tålmod följa skeendet, hållande en hög beredskap för de kanske snabbt växlande situationer, som kan vara att emotse. Att vår ekonomiska politik, liksom vår handelspolitik, kan ställas inför allvarliga prov ligger i sakens natur. En god tillgång — det vill jag gärna understryka — för oss i detta sammanhang innebär det förhållandet att mot-satserna i EEC-frågan inom landet utjämnats. Vi måste i fortsättningen på skilda håll, besinnande vårt gemensamma ansvar, se till att förutsättningarna för samarbete i denna angelägenhet alljämt är för handen.

Jag utgår ifrån att vi inom kort som vanligt har att emotse en utrikesdebatt här i riksdagen. Statsministerns officiella besök nyligen i Paris motiverar ju väl en sådan, liksom för övrigt de märkliga händelser, som omtalas i tidningarna i går och i dag i form av telegram från Moskva och Washington i atombombsfrågan. Jag skall därför inskränka mig till vad jag nu har tillåtit mig framhålla beträffande den internationella situationen.

Så övergår jag till statsverkspropositionen. Först då en blyg viol till aktstyckets författare för den språkliga utformning, som de har givit detta viktiga dokument. Det är, herr talman, i dag faktiskt så att nu kan man läsa finansplanen utan lexikon, vilket inte var så alldeles givet för ett antal år sedan.

Och så till innehållet! Jag tror knappast, att det innebär någon överdrift att säga att på ett annat sätt än tidigare i oförtydbara och för alla begripliga ordalag understrykes vårt lands intima bundenhet vid det ekonomiska skeendet utanför våra gränser. Eller, ärade kammarledamöter, hör bara vad som här anförts — jag tillåter mig att citera: »Svensk ekonomi har sedan länge gynnats av utvecklingen på de internationella marknaderna. Speciellt under tiden efter kriget har världshandeln växt relativt snabbt och våra traditionella exportprodukter har inom ramen för denna utveckling i stort sett haft ett gynnsamt läge.» Och så kommer följande påpekande: »Därmed har utrymme skapats för en relativt snabbt fortgående höjning av svensk produktion och levnadsstandard.» Observera särskilt det kära gamla ordet levnadsstandard!

Jag undrar vad gemene man — de stilla i landet, som man brukar säga — gör för reflexioner, när de läser dessa konstateranden. Hur har inte den socialdemokratiska propagandan, särskilt utanför detta hus, sedan årtal skickligt och målmedvetet — det vill jag gärna medge — förstått att inge människorna den uppfattningen beträffande den härskande regimen att den är all god gåvas givare, alltid och allestädes och inte bara när det gäller »skattefritt extraknäck» till folkpensionärerna, för att nu nyttja en term observerad i ett av de härvarande regeringsorganen. Och att den förkunnelsen »gått hem», som det heter, visar bl. a. utfallet av de senaste valrörelserna.

»Exportlandet Sverige» skulle jag för min del vilja sätta som rubrik på det avsnitt av finansplanen, som jag här har tillåtit mig att citera. Strukturomvandlingen under några få årtionden i vårt land har starkt och klart markerats. Men accepterar man, mina damer och herrar, denna beskrivning, som i varje fall formellt ju är finansministerns och därmed också regeringens, så måste man också acceptera konsekvenserna av att leva i Exportlandet Sverige. De kan vara positiva. Det kan vara negativa. Lyck-

Statsverkspropositionen m. m.

ligt att säga har de i huvudsak varit positiva hittills, ehuru, som alla vet, negativa inslag inte varit alldeles obefintliga.

Att resonera efter det här mönstret: »Går det bra för oss är det regeringens förtjänst, går det illa för oss är det utlandets skuld», det går väl knappast efter dessa uttalanden av finansministern och regeringen. Dylika tuschteckningar i svart och vitt har mycket litet med verkligheten att skaffa.

Nå, nu konfronteras vi med det faktum att framstegstakten i den västeuropeiska ekonomien företer en påtaglig avsakning, och detta förhållande leder i sin tur till kedjereaktioner i vår egen ekonomi, antingen vi vill det eller inte. De mindre gynnsamma konjunkturutsikterna måste pareras. Det sker enligt finansplanen väsentligen genom att regeringen ökar den offentliga investeringsverksamheten. Att bostadsbyggandet och vägbyggandet här kommer in i bilden finner jag utifrån mina utgångspunkter naturligt. Statliga och kommunala förhandsbeställningar kan, antydes det vidare, komma in fråga. Man tänker väl här på den utsatta verkstadsindustrien. Ökad lagerkörning har anbefallts från något håll o. s. v.

Den rörlighets- och arbetsbefrämjande arbetsmarknadspolitiken är naturligtvis en viktig faktor. De rörlighetsstimulerande åtgärderna inriktas, får vi veta, liksom tidigare dels på att underlätta geografiska förflyttningar, dels på att möjliggöra yrkesmässig rörlighet.

Men även den skickligast skötta rörlighetspolitik har självfallet sin begränsning, ty som en socialdemokratisk tidning häromdagen ansåg sig böra påminna om: »Rörlighetspolitiken på arbetsmarknaden förutsätter att det finns arbetsställen att flytta arbetskraften till.»

Just det! Påpekandet är naturligtvis i och för sig en truism men bör för den sakens skull inte bagatelliseras. Och här kommer jag osökt in på en tes, som vi inom den meningsriktning, jag tillhör, i många år orubbligt drivit och vilken vi brukat formulera så här: »Den första

försvarslinjen mot arbetslöshet går genom företagen själva.»

Hur kan man då bäst visa omsorgen om produktionen nu och i framtiden? Vilka åtgärder förefaller mest ändamålsenliga, då det gäller att underlätta för företagen att stärka sin konkurrenskraft inför den ökande konkurrens, som är att vänta som följd av det kärvare konjunkturläget och de vidgade marknaderna? Utan att avvisa alla av regeringen ifrågasatta åtgärder, som jag just gett en liten katalog på, menar vi inom högerpartiet att vägen via modifikationer i skattesystemet dock är en av dem som i längden säkrast för till målet.

Jag vill visst inte bestrida att finansministern visat viss, låt vara begränsad, förståelse för dylika åsikter. Det må gärna sägas ut här i remissdebatten. Jag syftar på investeringsfonderna. Finansminister Strängs handläggning av den detaljen är nog ur näringslivets synpunkt värd erkännande.

Apropå investeringsfonderna! Statsrådet Sträng gör på sidorna 23 och 24 i finansplanen några uttalanden rörande möjligheterna att genom investeringsfonderna ytterligare stimulera företagsamheten. Dessa uttalandens något — låt mig säga — sibyllinska karaktär har väckt åtskillig undran. Närmare hörd härom — som det brukar heta i rättegångsreferaten — vid Nationalekonomiska föreningens sammanträde härom dagen ansåg sig finansministern inte kunna lämna något närmare meddelande härom. Månne han kan vara — eller månne statsministern kan vara — villig att här inför kammaren lyfta något på slöjan? Därom vet jag ingenting. Det är möjligt att något besked i denna fråga icke kommer nu, och jag vill inte neka till att acceptabla skäl till en sådan attityd kan anföras. Men för det fall att ingen närmare belysning av detta mycket diskuterade avsnitt i finansplanen kommer att lämnas vid detta tillfälle, vågar jag uttala den förhoppningen att det kommande förslaget måtte innebära en breddning av den krets av företagare, som kan utnyttja de möjligheter la-

Statsverkspropositionen m. m.

gen ger att göra skattefria avsättningar till särskilda investeringsfonder. Dylika avsättningar har ju hittills genom lagens konstruktion begränsats till de större företagen, medan småföretagen, familjebolagen och den enskilde rörelseidkaren inte har samma nytta av fonderna. En reform härutinnan vore välkommen.

Detta om investeringsfonderna. I övrigt får jag nog tyvärr säga att regeringens och finansministerns intresse för operationer på skattefronten i produktionsgynnande riktning är i det närmaste lika svalt som det vintriga klimat som vi haft att utstå här i landet nu i ett par veckors tid.

Låt mig ta ett par exempel! På senare tid har högern — liksom oppositionen i övrigt — ifrågasatt att ta bort omsättningsskatten på investeringsvarorna. Vi har vidare tillsammans med de övriga borgerliga partierna förordat ett avlyftande av omsättningsskatten från förbrukningsvaror, som används inom industri, hantverk, jordbruk, fiske och handel. Vi har också erinrat om energibeskattningen som — vilket kammarens ledamöter säkert kommer ihåg — kom till under helt andra förutsättningar än de som nu är rådande. Tyvärr måste jag säga att resultatet hittills i huvudsak blivit negativt över hela linjen.

Vad invänder nu regeringen och finansministern mot åtgärder av denna typ? Dessa invändningar känner ju alla här i kammaren väl till. Man säger, att åtgärderna kostar för mycket. Man säger, att intäktbortfallet för statsverket blir alltför stort. Man erinrar om att ett borttagande av omsättningsskatten på investeringsvarorna skulle kosta 800 miljoner kronor. För förbrukningsvarorna, de s. k. krängelvarorna, skulle motsvarande siffra bli 100 miljoner. Avskaffande av energiskatten skulle betyda 640 miljoner mindre i statskassan o. s. v.

I och för sig är naturligtvis dessa siffror riktiga, det är inte tu tal om den saken. Men jag undrar, om de inte förlorat åtskilligt i relevans i det läge, som vi i dag befinner oss i. Först

och främst skulle jag då vilja framhålla att man ingalunda — och det tycker jag är tämligen naturligt — behöver ta de nödvändiga tagen i ett enda grepp. Man kan ju gå etappvis fram. Man kan tänka sig differentierade skattesatser o. d. I fråga om energiskatten skulle man t. ex. till en början kunna begränsa sig till att avlyfta de 170 miljoner som för närvarande faller på den elektriska energien, o. s. v. Det finns många utvägar att välja mellan, om man bara är intresserad att göra någonting.

Men — vad viktigare är — de av regeringen presenterade förslagen av konjunkturstimulerande natur kostar ju också mycket pengar. Hur mycket de kostar är det väl ingen i denna kammarare som riktigt vet. Därom ger i varje fall finansplanen ingen exakt ledning.

Jag skulle också vilja fråga om det i dagens konjunkturläge kan vara rationell ekonomisk politik att bibehålla en skatt på investeringarna samtidigt som man i andra sammanhang, exempelvis genom att frisläppa investeringsfonderna, försöker stimulera den privata investeringsverksamheten och uttrycker sin oro för nedgången i investeringsbenägenheten.

De här nämnda regeringsåtgärderna innebär ju vidare i huvudsak en hjälp av begränsad varaktighet. De är oftast uttryck för en bedömning och ett handlande på kort sikt. Jag klandrar inte regeringen för detta — det är regeringens uppfattning att man skall handla på kort sikt i detta sammanhang.

Jag vill inom parentes och som ett exempel erinra om att finansministern själv härom dagen på tal om de nu bekanta 400 miljonerna i kreditgarantier till varvsindustrien med skärpa underströk att det var fråga om en engångsföreteelse.

I motsats härtill menar vi att åtgärder av den typ vi förordar — alltså bland annat, jag säger bland annat, modifieringar i skattesystemet — är ett uttryck för ett mera långsiktigt handlande, som möjliggör ett planerande in-

Statsverkspropositionen m. m.

om näringslivet av annan art än det som nu är möjligt.

Ytterligare en skilljaktighet mellan vår och regeringens syn på dessa ting skulle jag vilja peka på. Det är den, att regeringen företrädesvis syftar till åtgärder insatta punktvis, den selektiva linjen som man brukar kalla den. Vi — från våra förutsättningar — föredrar generellt verkande medel. I rättvisans namn vill jag dock medge att regeringen och finansministern inte är helt främmande för denna metod. Regeringens hela och fulla acceptering — det tog sin rundliga tid — av den rörliga räntans princip, senast demonstrerat för ett par dagar sedan, är ju ett bevis på detta. Tills vidare är det måhända bara ett undantag som bekräftar regeln, men tänker vår nådiga regering köra vidare på den vägen, skall inte vi sätta käppar i hjulet.

Att vi i dessa sammanhang också tänker på jämkningar i den direkta beskattningen av fysiska personer, exempelvis genom en väsentlig lindring av progressiviteten, är naturligt. Där skulle jag vilja göra ett påpekande som, jag tycker att man aldrig kan göra tillräckligt ofta. Tyngden av skattebördan på de enskilda människorna ger naturligtvis utslag i lönekrav och lönebildning och därmed också i produktionskostnadsläge.

Ja, kostnadsläget! Såsom många säkert fäst sig vid, finns i finansplanen ett intressant avsnitt om just denna i dagens situation väsentliga detalj. Jag tänker på ett uttalande av statsrådet Sträng, för resten upprepat vid Nationalekonomiska föreningens sammanträde för ett par dagar sedan. Vi är säkert många här i kammaren som observerat, att finansministern i finansplanen — på sidan 14 — anser sig böra påtala, att lönesumman i samhället i fjol för tredje året i följd steg med 10 procent eller mera. »Det är klart», säger finansministern, »att en ökning i denna takt i varje fall på sikt inte är förenlig med samhälls-ekonomisk balans.» Mot bakgrunden av den ändrade konjunkturen räknar han med en viss uppbromsning i ökningen

av skatteunderlaget, och denna finner han »ur balanssynpunkt önskvärd». För 1963, alltså det år som vi nu är inne i, »har sålunda riksrevisionsverket liksom konjunkturinstitutet räknat med en uppgång i lönesumman med 7 procent.» »Även med denna begränsning av ökningstakten torde», säger finansministern, »dock en viss prisstegring inte kunna undvikas under 1963 även om den blir mindre än i fjol.»

Jag skall för min del inte kommentera dessa begripligtvis livligt observerade uttalanden av finansministern på annat sätt än genom att påpeka att i ett internationellt konkurrensläge, som kännetecknas av pressade priser och pressade vinster, kan en fortsatt extrem löneskrivning bli allvarlig nog.

Så till slut, herr talman, blott ett ord i en angelägenhet vilken måhända lämpligen kunde avhandlas under den rubrik som vi så väl känner till på en viss art av småannonser i våra tidningar, nämligen rubriken »Förlorat». Jag syftar på totalbalanseringen. Vi har ofta här i kammaren tvistat i det ämnet. Jag skall dock inte gräva i vad som varit. Det är ganska fruktlöst. Jag vill blott göra ett påpekande.

Statsrådet Sträng talar i finansplanen om de båda senaste åren som »två budgetår av ovanligt starka statsfinanser». Jag har mycket svårt att kunna erinra mig något enda tillfälle då finansministern använt en sådan karakteristik av dessa riksstater i samband med att vi här i kammaren debatterat dem. Då hade de en helt annan beskaffenhet. Tvärtom varnade han ju ständigt för varje »försvagning» av budgeten, som det hette, och vi stackars fåkunniga, som sökte något nagga budgeten i kanten och som menade att konjunkturutsikterna redan i fjol t. ex. kunde rättfärdiga en mindre betonad politik än herr Strängs, fick mottaga ganska häftiga förebräelser för ansvarslöshet m. m.

En påpasslig högertidning har i dagarna erinrat om ett folkligt uttryck, som statsrådet Sträng gärna använde i det sammanhanget. »Ingen julgrans-

Statsverkspropositionen m. m.

plundring här», brukade statsrådet säga. Jag skulle för min del i all vänskapsfullhet vilja tillfoga att vår aktade finansminister yttrade detta med utvecklande av all den myndighet och all den pondus varav han är mäktig, och det är, herr talman, minsann inte så litet!

Jag hemställer om remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Även om en remissdebatt i den svenska riksdagen ju företrädesvis har att utgå från statsverkspropositionen, brukar det anses befogat att också kasta en blick på världen omkring oss. Det torde i dag vara mer motiverat än på länge.

Den internationella utblicken ger just nu ovanligt intressanta men samtidigt sällsamt växlande vyer. Medan stormaktsbalansen — om man med detta ord vill beteckna förhållandet mellan öst och väst — förefaller att vara väl förankrad med en stabilare, ja i vissa avseenden nästan samförståndsvillig atmosfär som följd, har en uppenbar splittring uppstått inom den europeiska gemenskapen som följd av den franska attityden till Englands förhandlingar om inträde i EEC.

Att de tonfall som efter Kubakrisen varit märkbara från rysk och amerikansk sida i de världspolitiska frågorna skulle komma att båda något sabbatsår har väl ingen trott, men de utgör onekligen ett välkommet tecken på avspänning och inger också vissa förhoppningar om framsteg i strävandena att säkra världsfreden. De ryska medgivandena om vissa ehuru ganska begränsade inspektionsrättigheter vid ett atomprovstopp är ett verkligt framsteg, som inger optimism. Kanske är man dock inte alldeles övertygad om att den nya attityden bottnar i någon hjärtats omvändelse. Beträffande Sovjetunionen är det tvärtom tydligt att förhållandet till Kommunistkina verkat avspännande på relationerna västerut.

Under de senaste årens remiss- och

utrikesdebatter har det varje gång uttalats förhoppning om att äventyret i Kongo skulle närma sig sitt slut. Förhoppningarna har visat sig ogrundade, men läget ser nu onekligen bättre ut än tidigare. Det torde dock stå klart att Förenta Nationernas insatser inte på mycket länge kan undvaras. Kanske kan efter en total kapitulation från de katangesiska legosoldaternas sida FN:s militära insatser minskas, men en betydande vakthållning under åtskillig tid kommer troligen att krävas liksom ett avsevärt ekonomiskt stöd.

Någon oenighet om den svenska hjälpsatsen har inte förekommit i utrikesnämnden. Man har dock ansett att affären fått en utveckling och omfattning som inte varit förutsedd och naturligtvis inte önskvärd. Ändå har det förefallit rimligt att Sverige fullföljde sitt åtagande gentemot FN, då det ostridigt är ett världsintresse att den fara för världsfreden, som Kongo kunde ha blivit, i tid kuperats. I den mån lättnad uppstår i behovet av militär personal, får man uttala förhoppningen att detta också på ett tidigt stadium kan medföra en minskning av den svenska militära truppen.

President de Gaulles nej till engelskt medlemskap i den europeiska gemensamma marknaden är visserligen för ögonblicket inte alldeles definitivt, men utsikterna att han inom den närmaste veckan skulle ändra inställning betraktas allmänt som små. Liksom herr Hagberg tror inte heller jag att den europeiska integrationstanken därmed skulle dö. Men ett definitivt avbrott i förhandlingarna skulle få betydande verkningar. Jag bortser i detta sammanhang från de verkningar som det kan innebära för gemenskapen själv. Denna spricker naturligtvis inte; däri räknar säkert de Gaulle rätt. Men en så djupgående och svårartad oenighet kan väl inte alldeles undgå att sätta spår efter sig i framtiden.

Väsentligast skulle emellertid följderna av ett avbrott komma att bli för de länder utanför EEC som på ett eller annat sätt har velat komma med i gemenskapen. Ett avbrytande av förhandlingarna med England måste innebära ett av-

Statsverkspropositionen m. m.

brott för lång tid, sannolikt för åtskilliga år, och kommer väl då att gälla alla EFTA-länderna, antingen de avsett att komma med som fullvärdiga medlemmar eller som associerade medlemmar. Att i ett sådant läge dessa länder skulle passivt avvakta den avlägset liggande tidpunkten för nya förhandlingar förefaller otroligt. Det sannolika är tvärtom att väntans, avvaktandets tid i ett sådant fall är förbi och att näringslivet i dessa länder snabbt inriktar sig på det marknads-läge som kan förväntas. Detta måste i första hand innebära en snabb och intensiv förstärkning av EFTA, en helst accelererad plan för tullavvecklingen mellan EFTA-länderna till total tullfrihet. I anslutning till president Kennedys tullsänkningssininitiativ och till förhandlingar mellan EFTA-länderna och EEC i samma syfte bör det handelspolitiska läget för vårt lands vidkommande bli sådant, att det erbjuder vår industri och vårt näringsliv i stort relativt goda framtidsutsikter. Möjligheten till tullfrihet mellan de skandinaviska marknaderna, England, Österrike, Schweiz och Portugal, betydande — kanske 50-procentiga — tullsänkningar på viktiga exportvaror till Amerika och motsvarande sänkningar av EEC-tullarna bör, såvitt jag förstår, utgöra starka skäl för ett slut på den avvaktande försiktighet inför utgången av EEC-förhandlingarna som hittills präglat upprustning och investeringsvilja inom det svenska näringslivet.

»Nå», kan man säga, »detta är ju bara spekulationer.» I dag vet vi inte vad som kan ske, när de sex samlas om en vecka. Skulle utvecklingen bli den jag här ansett trolig kommer en ökning av industriinvesteringarna givetvis att högst avsevärt förbättra förutsättningarna för den svenska konjunkturutvecklingen. Skulle det å andra sidan visa sig att de brittiska förhandlingarna med EEC i någon form fortsätter, kanske starkt utdragna, blir läget mer ovisst. Man har spekulerat mycket över hur konjunkturutvecklingen i vårt land kan bli, och problemet försvåras ju ytterligare inför denna ovisshet om hur EEC-förhandlingarna kan ut-

vecklas. Visserligen finner vi i finansplanen den sedvanliga belåtenheten över vad regeringspolitiken — och inte minst budgetpolitiken — har betytt för stabilisering av konjunkturerna. Men finansministern konstaterar dock det självklara förhållandet att vad som i verkligheten avgör hur den svenska produktionen i framtiden skall gestalta sig är den internationella utvecklingen, d. v. s. »faktorer som ligger utanför vår kontroll» — för att citera finansministerns egna ord.

Det har spekulerats över hur dessa faktorer skall tolkas. Jag tror att ytterligt betydelsefullt är hur utvecklingen blir i Amerika. Frågan om den amerikanska ekonomiens expansion är dock sannolikt starkt beroende av i vilken omfattning de föreslagna skattesänkningarna där kan genomföras. Skulle de politiska svårigheterna härvidlag kunna övervinnas, finns vissa skäl att anta att ett mer bestående uppsving följer, vilket av gamla tecken att döma snart också får efterverkningar i Europa.

Finansministern är belåten med verkningarna av sin konjunkturstimulerande politik. Det är ostridigt att den börjat ge resultat. Men lika visst anser jag det vara att den nu liksom vid den senaste konjunkturdämpningen kom i gång för sent och med alltför stor tveksamhet. Vid den ekonomiska debatt vi hade här i kammaren i maj i fjol och vid skattedebatten senare i samma månad betygades envetet från regeringssidan att varje försvagning av budgeten utöver det streck finansministern satt vore ur samhälls-ekonomisk synpunkt farlig. När vi nu läser i statsverkspropositionen att finansministern finner en upplåning under kommande budgetår på en miljard vara konjunkturpolitiskt väl försvarlig, ställer vi oss frågan om inte den lättnad i finanspolitiken, som oppositionen föreslog i fjol, *också* skulle ha varit konjunkturpolitiskt försvarlig. Eller vill finansministern verkligen allttjämt göra gällande att den tidigt i fjol tydligt skönjbara konjunkturdämpningen inte skulle ha motiverat en sådan lättnad?

Redan strax efter framläggandet av statsverkspropositionen 1962 kunde ju

Statsverkspropositionen m. m.

rätt bestämda prognoser ställas om konjunkturutvecklingen. Ändå dröjde det till fram på våren innan mera konkreta åtgärder i fråga om bostadsbyggandet vidtogs. Bostadsbyggandet expanderade relativt snabbt, men först mot senare delen av året fick investeringsfonderna någon större betydelse för industribyggandet. Den senare tillkomna möjligheten att använda investeringsfondernas medel också till maskininköp har ännu icke utgjort någon större stimulans, men det är sannolikt, att denna möjlighet får betydelse senare under året.

Det föreligger en viss skillnad mellan finansministerns bedömning av framtiden och arbetsmarknadsstyrelsens bedömning, men båda är dock ense om att betydande tillskott behövs för sysselsättningsbefrämjande åtgärder. Det är beklagligt att sådant skall erfordras, och det är desto mer beklagligt som jag har den uppfattningen att en expansivare politik på ett tidigare stadium skulle ha medfört att situationen i år sett bättre ut. Konjunkturstimulerande åtgärder vid en temporär konjunkturavmattning får ju större verkan ju tidigare de sätts in. Det hade varit förmånligare att i fjol minska budgetöverskottet ett par hundra miljoner för att därmed öka sysselsättningen än att nu nödgas öka anslagen för arbetsmarknadspolitiska åtgärder så mycket som från ursprungligen beräknade 100 miljoner till 400 miljoner.

Låt mig, herr talman, i förbigående konstatera att när finansministern uttalar sin tillfredsställelse över att investeringsvolymen under 1963 totalt kommer att stiga med fyra procent, vilket — säger han — »står i god överensstämmelse med den av långtidsutredningen skisserade utvecklingen», så var det väl för långtidsutredningen inte alldeles likgiltigt vad för sorts investeringar det kunde bli fråga om. Avgörande för den fortsatta utvecklingen är ju att investeringarna är så produktiva som möjligt, och av detta skäl är investeringarna inom näringslivet särskilt betydelsefulla och stimulerande åtgärder på detta område viktiga. Finansministern

medger att de minskade möjligheterna till självfinansiering inom näringslivet kan ha ogynnsamma verkningar. Han tröstar sig emellertid med att kapitaltillgången möjliggör en lättare lånefinansiering än förut. Problemet kan nog inte avfärdas så lätt. Den ibland riskbetonade investering, som så många gånger skapat framgångar inom vårt näringsliv, gör man svårigen helt med lånat kapital. Ökade möjligheter till självfinansiering är därför en aktuell angelägenhet. Den statliga insatsen måste bestå i en rimlig begränsning av uttaget av avgifter och skatter. Att satsa på näringslivets egen dynamik har ofta visat sig vara en god affär även för det allmänna. Det är nog bra att resonerang förs om möjligheten att lättare låna riskvilligt kapital. Åtgärder av sådan art kan vara nödvändiga men kan aldrig helt ersätta de krympande självfinansieringsmöjligheterna inom näringslivet.

På tal om företagens kapitalförsörjning måste man änyo efterlysa en reformering av företagens återlånerätt ur ATP-fonderna. Bestämmelsen att återlån endast får ske för ett års inbetalning i sänder och det krångel som följer med återlåningen gör i många fall återlånerätten mindre betydelsefull än den i verkligheten kunde vara och som man hoppades när den inrättades.

Det är en försiktig budget som finansministern i år lagt fram. Några nya grepp av betydelse har tydligen höstens valutslag inte medfört. Om man bortser från konjunkturpolitiskt betingade samhällseliga aktiviteter, är det endast bostadspolitiken och vissa därmed sammanhängande spörsmål som uppvisar direkta och väsentliga nyheter. Ja, det förstås: budgeten har ju nått 20-miljardstrecket! Det är en för våra förhållanden enorm stegring som skett i statens inkomster och utgifter under de senaste åren. Budgetåret 1955/56 uppgick inkomsterna till i runt tal 10 miljarder. De har alltså fördubblats på åtta år. Även om penningvärdet fallit något så har vi i alla fall inte haft någon Korea-inflation under denna tid. Siffror-

Statsverkspropositionen m. m.

na vittnar värtaligt inte bara om den ökade nationalinkomsten utan också om hur en ständigt stigande del av medborgarnas inkomster slussas igenom statens kassarörelse.

Statförslag uppvisar för driftbudgetens vidkommande ett överskott på 445 miljoner, ehuru finansministern vid redovisningen endast kommer fram till 95 miljoner. Differensen beror som vanligt på att finansministern bollar med siffrorna på det sätt som han finner lämpligast, och det litet olika år från år. I fjol, när statens avräkning med kommunerna resulterade i en skuldökning för staten som skulle belasta driftbudgeten och minska överskottet, var finansministern ytterst noga med att räkna den minusposten. I år, när förhållandet är det motsatta, d. v. s. när driftbudgeten skall tillföras 250 miljoner, förklarar han att man inte bör räkna med det beloppet.

Finansministern och jag har tidigare här i kammaren fört en diskussion om budgetredovisningen. Herr Hagberg tycker att den har förbättrats, och det är möjligt. Jag skall inte ta upp någon debatt om den saken nu, allra helst som jag sett i tidningarna att statskontoret tillkallat en expert för att göra den statliga bokföringen — och, hoppas jag, även budgetredovisningen — mer begriplig. Kanske är det ett tidens tecken att han som skall göra't är hämtad från Skattebetalarnas förening. Låt mig därför endast här erinra om att finansministerns förfarande beträffande dessa kommunalskattemedel i realiteten innebär att skattebetalarna får betala beloppet två gånger. Detsamma kan sägas om den minskning av behållningen på reservationsmedel, som gissats utgöra 100 miljoner kronor. Reservationsanslagen har redan tidigare varit uppförda på budgetens utgiftssida och då betalats av skatter.

Även om driftbudgeten således räkenskapsmässigt är avsevärt bättre än finansministern i sina redogörelser redovisar, får man räkna med att överskottet kommer att naggas ytterligare av senare tillkommande kostnadsposter. Å

andra sidan får man väl även räkna med någon justering av alkoholbeskattningen. Sedan fjolårets debatt har förhållandet mellan löneutvecklingen och spritpriserna ytterligare förskjutits. Varken socialt eller statsfinansiellt finns det någon rimlig anledning att låta spriten förbli den vara som blir relativt billigare år efter år. Initiativet här bör rimligen ligga hos regeringen, som ju annars inte underlåter att tillvarata statens inkomstmöjligheter. Herr Sträng ville ju i fjol t. o. m. ge staten — d. v. s. sig själv — en större roll i denna skattefråga än i andra.

I fjolårets budgetförslag räknade regeringen med en höjning av bostadsbyggandet till 75 000 lägenheter. Det frigivande av byggandet som sedan skett av konjunkturpolitiska skäl medförde igångsättning under år 1962 av cirka 90 000 lägenheter, som dock ingalunda är färdigbyggda. Regeringen vidhåller nu inte den igångsättningssiffran för 1963 utan går ner till 85 000 lägenheter. Den gör dock det tillägget att om konjunkturerna så fordrar kan det bli mer. Samtidigt tillkännages att siffran 85 000 lägenheter även skall gälla som riktpunkt för 1964. Att på detta sätt besked ges för mer än ett år är ett gammalt folkparti-krav. Det är glädjande att regeringen här velat tillgodose det. Det är värdefullt att man får riktpunkt för mer än ett år, eftersom de kommunala planeringarna ofta kan vara en väsentlig flaskhals när det gäller bostadsbyggandets omfattning.

Man måste dock beklaga att regeringen inte anser sig kunna vidhålla en igångsättning av åtminstone samma omfattning som 1962. Den starka uppgång av bostadsproduktionen som konjunkturläget har medfört bör också enligt vår mening göra det naturligt att sikta på en produktion av 100 000 bostäder per år tidigare än man förut har räknat med. Det vore därför naturligt om riktpunkten för det andra året i tvåårsplanen inte låstes på samma nivå som den första, såvida man inte gör en reservation för att denna siffra gäller om det blir högkonjunktur, medan den eljest kan kom-

ma att ökas. Bostadsbyggnadsbehovet ligger ju enligt bostadsstyrelsens enkät över 100 000 lägenheter per år. Bostadsstyrelsen har för sin del utgått ifrån en produktion under 1963 av samma nivå som i fjol och från att ytterligare någon ökning av igångsättningen skulle ske 1964.

Den av regeringen föreslagna avvecklingen av räntesubventionerna i bostadshus är befogad och möter från vårt håll inga invändningar. Eftersom subventionsavvecklingen medför hyreshöjningar i samtliga hus för vilka räntebidrag har utgått och som uppförts före 1959 är någon form av kompensation för barnfamiljerna ett naturligt led i familjepolitiken. Regeringen har i det syftet föreslagit vissa justeringar av familjebostadsbidraget. Det sätt varpå denna justering föreslås ske är enligt vår mening icke tillfredsställande. Flerbarnsfamiljer i de lägsta inkomstgrupperna får ingen bidragsökning alls, och för övriga inkomstgrupper är bidragsökningen ytterst ojämn. En tvåbarnsfamilj med en inkomst på mellan 14 900 kronor och 16 700 kronor får ett ökat bidrag med 345 kronor, medan trebarnsfamiljen med något lägre inkomst inte får någonting alls. Här behövs en förbättring även för låginkomstgrupperna. Regeringens kompensationslinje har därtill den svagheten att den inskränker sig till en mindre del av barnfamiljerna.

Enbarnsfamiljerna lämnas i betydande utsträckning utanför liksom flerbarnsfamiljer i de lägsta inkomstgrupperna. Och alla familjer i bostäder av lägre kvalitet får ingenting alls!

Så starka anmärkningar kan därför riktas mot den med subventionsavvecklingen sammanhörande justeringen av barnfamiljernas bidrag att riksdagen bör söka finna en bättre och rättvisare lösning. Från folkpartiet kommer ett förslag att framläggas härom.

I höstriksdagens elfte timme riktade regeringen till oppositionspartierna vissa frågor som ledde till överläggningar, vilka så småningom resulterade i ett meddelande att en proposition om högertrafik skulle komma att föreläggas inne-

Statsverkspropositionen m. m. varande vårriksdag. Det säregna med regeringens kontakt med oppositionen bestod däri, att den satte som villkor för att propositionen över huvud taget skulle komma till stånd i vår att oppositionen skulle godkänna propositionens framläggande utan ny folkomröstning och likaså i huvudsak godkänna principerna för trafikreformens finansiering. Detta sätt att lägga ansvaret på oppositionen för om det över huvud taget skulle bli en trafikreform eller inte får nog betecknas som minst sagt märkligt. Inte nog med att regeringen tydligen ser saken ur det egna partiets synvinkel och på detta sätt försöker skaffa sig samlingsregeringens fördelar och samtidigt vill slippa dess nackdelar. Den övar desslikes en direkt press på oppositionspartierna, som väl normalt skulle ha avböjt att lämna de begärda förhandsutfästelserna, om det inte här hade gällt en så viktig fråga som man snarast önskat få löst. Från folkpartiets sida vägrade man emellertid att i förväg binda riksdagen i fråga om konstruktionen av den erforderliga skatten på bilismen.

Jag kritiserar inte regeringen för att den önskar genomföra högertrafikreformen under samverkan mellan alla partier. Jag kan också tänka mig situationer där det är naturligt att regeringen sonderar stämningarna inom oppositionen. Men vad jag kritiserar är om sådana sonderingar får formen av ett slags utpressning och — framför allt — att regeringen som i detta fall liksom skjuter oppositionen framför sig vid ståndspunktstagandet i en viktig och kontroversiell fråga.

I statsverkspropositionen upptas ett beräknat belopp på 10 miljoner kronor till förberedelser för högertrafikreformen. Då propositionen därom ännu inte har avlämnats är det omöjligt att bedöma hur beloppet beräknats och på vilket sätt det skall utnyttjas. Jag vill emellertid — eftersom jag ändå är inne på denna fråga — passa på tillfället att starkt understryka vikten av verkligt sorgfälliga förberedelser för reformen. Tiden från nu och fram till dagen D måste kännetecknas av ett oavbrutet förberedelsearbete med sikte på att undanröja riskerna för en ök-

Statsverkspropositionen m. m.

ning av trafikolyckorna under högertrafikens övergångsperiod. Det förberedelsearbetet måste ske med alla tillgängliga resurser.

Även om jag personligen anser reformen nödvändig har jag den allra största förståelse för de bevekelsegrunder som förefinns hos de flesta anhängarna av vänstertrafik. Jag förstår den djupa oro som många känner inför vad som kan hända innan reformen trängt in i det allmänna medvetandet. Samhället måste göra allt som står i dess makt för att undanröja dessa befarade risker. Jag förutsätter att regeringen avser att tillskapa något samordnande organ för detta förberedelsearbete, kanske en särskild högertrafikbyrå inom väg och vatten, såsom nämnts i diskussionen, eller i varje fall ett organ med uteslutande uppgift att handha trafikreformens problem. De som beslutar om högertrafiken har ansvar och förpliktelser mot trafikanter av alla slag, fotgängare såväl som bilister — och inte minst mot dem som av oro för vad omläggningen kan innebära är motståndare till reformen — att se till att propagandamässigt såväl som tekniskt inga möjligheter lämnas obeaktade för att göra övergången smärtfri.

Till slut, herr talman, kan jag inte underlåta att uttala en viss tillfredsställelse över att regeringen även detta år ansett sig böra i statsverkspropositionen ta upp ett flertal förslag och uppslag som folkpartiet tidigare framfört här i riksdagen men som då avslagits. Det gäller utbildningsfrågor av olika slag, utbildning av forskollärare, vårdpersonal, sjuksköterskor och hemvårdarinnor. Det gäller tvåårsplaneringen för bostadsbyggandet, det gäller beskattningen av pensionärernas sidoinkomster, och det gäller åtskilligt annat. Men en del saknas. Sedan regeringspartiet under valrörelsens tryck tvingats medge kösamhällets existens och högljutt lovat att nu skulle det bli andra bullar av med kösamhällets bekämpande, så söker man naturligtvis efter några påtagliga spår av dessa vallöften i statsverkspropositionen. Kanske får man dit

räkna åtskilliga av de frågor jag nyss räknade upp. Men mer är det inte just. För bostadsköns vidkommande går regeringen till och med den motsatta vägen och planerar för en lägre produktion än vad den närmast ansvariga myndigheten anser behövlig. Och om jag minns rätt förklarade sig regeringspartiet — likaså under valrörelsen — vara stark anhängare av ett förverkligande av valfrihetens samhälle. Det förnyande grepp i detta avseende inom t. ex. familjepolitikens, de s. k. kvinnofrågornas och vissa avsnitt av utbildningsväsendets områden som man kunde ha väntat, ser man ingenting av.

Ja, herr talman, de tidningar som kallade budgetförslaget för en expeditjonsbudget hade nog visst fog för sin bedömning.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om remiss av propositionen.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov, som nu förelagts riksdagen, är onekligen en intressant lektyr för både politiker och andra, även om den inte kommer att bli någon bestseller.

En av fördelarna med statsverkspropositionen är att den ger utrymme för fantasien eller i varje fall för olika tolkningar. Detta har länt vår regering till stor glädje i synnerhet under senare år då konjunkturen varit god och denna gynnsamma omständighet ofta inkas-serats som regeringens förtjänst.

Nåja, man måste ju erkänna att statsministern har gjort aktningvärda ansträngningar att förklara för svenska folket vilken lycka det är t. ex. att få en omsättningsskatt. Faktum kvarstår dock att vårt lands ekonomiska ställning under senare år har varit mycket gynnsam tack vare det svenska näringslivets utomordentliga effektivitet och expansionskraft. Det har framhållits tidigare och bör alltid framhållas att det svenska näringslivet har den avgörande betydelsen för hur vårt lands välbefinnande

skall utveckla sig. Svenska arbetare är både yrkesskickliga och arbetsamma och har dessutom, till skillnad från arbetarna i en del andra länder, väl förstått att rationalisering är till nytta för oss alla, även om den vid vissa övergångstillfällen kan medföra problem. De svenska företagen har visat en vakenhet och en ambition som i hög grad förtjänar uppskattning.

Trots vår egen vilja att öka välståndet i vårt land måste man alltid vara medveten om att vi i hög grad är beroende av våra relationer till andra länder. Eftersom jag förutsätter att vi på sedvanligt sätt kommer att få en utrikesdebatt i förra delen av mars månad, skall jag inte tala om de utrikespolitiska problemen i dag. Man kan dock med anledning av gårdagens händelser konstatera med tillfredsställelse hur utvecklingen fortgår i Kongo. Det är Förenta Nationernas mest omfattande och mest dyrbara företag och företer kanske den mest ovissa bild som gärna kan tänkas. När vi ser tillbaka på vad som förekommit kan vi känna oss ännu mer tillfredsställda med dagens situation och hoppas att det kommer att fortsätta på samma sätt.

Den ovisshet som präglar också läget beträffande den gemensamma marknaden gör att jag inte anser mig böra tala om den saken i dag. Vi vet inte hur det kan gå med ett eventuellt brittiskt inträde i EEC, och därför är det kanske inte så stor anledning för oss att kommentera den frågan.

Året 1962 har varit mycket gynnsamt för vårt land, och år 1963 förefaller, även om vissa orostecken kunnat förmärkas, också kunna bli ett förhållandevis gott år. Enligt nu föreliggande preliminära beräkningar uppvisade den totala produktionen en volymmässig stegring över 1961 års nivå med cirka 3,5 procent. Den ökningen är något mindre än den som noterats under de föregående åren. Det måste dock beaktas att produktionskapaciteten alltmer utnyttjas och att högkonjunkturen fortfarande ger sitt bidrag till den goda utvecklingen. Att produktionskapaciteten allt-

Statsverkspropositionen m. m.
mer utnyttjas betyder dock inte att man behöver befara någon stagnation. De tekniska framstegen kommer säkerligen att fortsätta och därmed skapa en ännu större effektivitet.

En viss försämring av bytesbalansen har inträtt i förhållande till 1961, främst på grund av att relationen mellan export- och importpriserna har försämrats med två å tre procent. Valutareserven har dock fortsatt att stiga.

Det konstateras i statsverkspropositionen att svensk ekonomi sedan länge har gynnats av utvecklingen på den internationella marknaden. Under de senaste åren har emellertid internationellt sett tendenser framträtt till en alltför snabb ökning av produktionskapaciteten på en del områden där Sverige har väsentliga exportintressen. De tendenserna har tagit sig uttryck i outnyttjad produktionskapacitet, sänkta priser och krympta vinstmarginaler. Det är givetvis inte möjligt att bedöma den framtida utvecklingen på exportmarknaden, men de något hårdnande tendenserna kräver stor uppmärksamhet.

På arbetsmarknaden har situationen fortfarande varit gynnsam i den mening, att arbetslösheten varit låg. Det är dock att observera att samtliga arbetsmarknadsindikatorer tyder på en avmattning i efterfrågetrycket i jämförelse med de närmast föregående åren.

I fråga om investeringarna kan man konstatera att näringslivets investeringar, som under en rad av år visat en betydligt större ökning än de offentliga, under första halvåret 1962 visade tecken på avmattning.

Herr talman! Jag har nu erinrat om vissa avmattningstendenser i den ekonomiska utvecklingen för att ge en bakgrund till de åtgärder som man enligt centerpartiets uppfattning bör vidta för att möta en vikande konjunktur. Det är framför allt två ting jag vill påpeka. För det första gäller det att främja ett effektivt näringsliv, som kan hävda sig i den alltmer hårdnande konkurrensen. För det andra måste vi, trots eventuellt vikande konjunkturer, söka uppehålla full sysselsättning.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är knappast förvånande att det socialistiska parti, som har regeringsmakten i vårt land, på grund av sin ideologiska uppfattning hyser övertro på den offentliga sektorns betydelse och de statliga åtgärdernas inverkan.

Enligt centerpartiets uppfattning måste man lita främst till enskilt initiativ, arbetsamhet och framåtanda. Det gäller att bedriva en ekonomisk politik som underlättar verksamheten för våra industrier, både större och mindre, för vår skogsnäring, för vårt jordbruk och för alla som ger sitt bidrag till den svenska produktionen. Självfallet måste det vara vår strävan att bygga vidare för framtiden. Byggnader måste uppföras, maskiner måste anskaffas, rationaliseringen måste gå vidare. Investeringar är av den allra största betydelse.

Lättnaderna på kreditmarknaden har varit nödvändiga för att möta en vikande konjunktur. Centerpartiet har på ett långt tidigare stadium påyrkat sådana lättnader. Även om det enligt vår uppfattning dröjde alltför länge innan de genomfördes, hälsar vi givetvis med tillfredsställelse att dessa investeringsbefrämjande åtgärder har genomförts. Om konjunkturen förändras, måste man vara beredd att vidtaga ytterligare åtgärder.

Skatterna hör också till denna bedömning. I den mån man kan åstadkomma lättnader på skatteområdet för att därmed stimulera näringslivet, bör man givetvis göra detta. Det finns särskilt ett område, där jag anser att man omedelbart kan gå till beslut, nämligen i fråga om skatten på elektrisk energi. Denna skatt är en direkt pålaga på produktionen och bör avskaffas. Den bör också avskaffas för hushållsförbrukningen. En del av de skatter vi har träffat delvis en lyxförbrukning, men det kan man knappast säga om elskatten.

För småindustriens del kan man konstatera att centerns förslag på åtskilliga punkter vunnit gehör. Förslag från vår sida utmålades bara för några år sedan som orimliga men är nu i många avseenden genomförda. Man kan t. ex. peka på upprustningen av företagarföreningarna och bildandet av nya kreditinstitut,

främst för den mindre och medelstora företagsamheten, som har varit särskilt diskriminerad i det avseendet.

Det finns dock åtskilligt i övrigt att göra på detta område. Från vårt håll kommer vi bl. a. att vid årets riksdag föreslå förbättrade kreditmöjligheter för den enskilda handeln och transportföretagen. En annan fråga är hur särskilt de mindre och medelstora företagen skall ges bättre återlånemöjligheter från de snabbt växande ATP-fonderna. I den mån de inte kan beredas bättre direkt återlånerätt måste man här pröva möjligheterna att via företagarorganisationerna ge någon form av kollektiv återlånerätt för hela branscher eller organisationer.

På företagsidan vill jag också ta upp en annan mycket aktuell fråga, nämligen utbildningsfrågan. Många av de företag vi har i vårt land har startats av skickliga arbetare och förmän i näringslivet. De är skickliga yrkesmän, och de besitter också den företagsamhet man från samhällets sida har all anledning att stimulera. Det är emellertid naturligt om dessa selfmade företagsledare känner ett visst behov av vidareutbildning på de områden, som berör deras nya funktioner som företagsledare. En viss sådan utbildningsverksamhet förekommer redan inom organisationerna, men detta är en angelägenhet av sådan betydelse, att den genom samhällets medverkan borde utvidgas mycket kraftigt, till nytta inte bara för företagen som sådana utan för hela näringslivet.

Det är inte min mening att i remissdebatten skissera ett program för allt vad som bör göras för att öka produktionen och förhindra arbetslösheten, men jag vill framhålla ytterligare en betydelsefull faktor för produktionen och också för svenska folket i allmänhet, nämligen det stora behovet av förbättrade vägar. Jag tänker då i första hand på den tunga trafiken. I större och större utsträckning transporteras råvaror och färdiga produkter per bil, och ju mer vi kan förbilliga denna trafik och göra den snabbare, desto bättre kan den tjäna vår produktionsapparat. Särskilt bör det ob-

serveras att skogstransporterna i allt större utsträckning går per bil.

Centern har ständigt arbetat för att få fram bättre vägar i vårt land, och vi kommer även vid årets riksdag att framföra förslag, som syftar till ytterligare förbättringar. Enligt ett uttalande av chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är det endast 19 procent av våra riksvägar, som fyller de krav som kommer att ställas på vägarna i mitten av 1970-talet. Snarast möjligt bör en ny vägplan utarbetas, som verkligen syftar till att ställa våra vägar i ett sådant skick att de motsvarar tidens krav. Genom förbättrade vägar skulle vi också kunna nedbringa bilolyckorna och därmed spara många människoliv.

Jag vill särskilt reagera mot regeringens benägenhet att till alltför stor del betrakta vägbyggandet som beredskapsarbeten, som man kan ta till när arbetslöshet inträder och låta det vila när arbetstillfällena är bättre. Vi måste i första hand ha en fast och bestämd plan för vägbyggandet, och den måste fullföljas. Blir arbetsmarknadssituationen sådan att vi därutöver kan förbättra vägarna med beredskapsarbeten, må det gärna ske, men sådana arbeten skall inte räknas till den fasta vägplaneringen.

Med det sagda har jag, herr talman, velat framhålla några punkter i vår ekonomiska politik, som enligt centerns uppfattning särskilt bör beaktas. När det gäller att anpassa vår ekonomiska politik efter de förändringar, som inträder, verkar det som om regeringen vore föga handlingskraftig. Det är först efter långa debatter och ideliga påståttningar, som regeringen börjar röra på sig, och på ett stadium då åtgärderna i många fall närmast liknar en fallmoggen frukt som snarast måste skördas för att inte falla till marken och bli skadad.

Vi gläds med rätta och talar med en viss stolthet om det svenska välståndet. Det är ju bara tacknämligt att vi lyckats så väl i vårt land. Med de goda resurser vi har borde det vara ganska självfallet att vi visade största möjliga

Statsverkspropositionen m. m.

generositet mot hjälpbehövande länder. Sverige har i jämförelse med en rad andra länder gett avsevärda bidrag till u-landshjälpen, men i förhållande till de möjligheter och den levnadsstandard vi har, så kan man knappast beteckna bidragen som särskilt frikostiga. År 1961 fick regeringen åtskilliga reprimander både från Landsorganisationen och från centern och folkpartiet för sin njugghet mot u-länderna. I det fallet bildade, som ofta är fallet i anslagsfrågor, högern och socialdemokraterna ett block och genomförde de lägre anslagsbeloppen. År 1962 föreslog regeringen och beslöt riksdagen en ganska god höjning av anslaget till u-länderna, men i årets budget har regeringen ånyo slagit in på den mera njugga linjen. Den nu begärda höjningen är alltför ringa. Ett land med våra resurser bör ha möjligheter att hjälpa lidande medmänniskor på ett frikostigare sätt.

Därmed, herr talman, har jag talat om en av budgetens utgiftssiffror. Budgetförslaget för 1963/64 har presenterats på sedvanligt sätt, och vissa tidningar har skrivit om »rekordbudget», med samma fantasilöshet som vanligt. Jag anser det nämligen ganska självfallet att budgeten för varje år måste uppvisa högre siffror. När vi har en ständigt ökande produktion måste man väl också få råd till ökade utgifter på olika områden, och därmed stiger självfallet budgetens siffror.

Om man öppnar den ärevärdiga »nådigaluntan» och tror, att man där skall finna några fasta utgångspunkter för bedömningen av statens framtida inkomster och utgifter, tar man grundligt fel. Dels måste inkomstuppgifterna grundas på uppskattningar av löne- och inkomstutvecklingen, dels måste man ta hänsyn till finansminister Strängs alltid pessimistiska, ja, ibland rent av olycksbådande förutsägelser om den framtida ekonomiska utvecklingen. Vi erinrar oss hur finansministern bara för några år sedan gjorde förutsägelser om den tid vi nu befinner oss i, förutsägelser som gick ut på att situationen skulle vara rent fruktansvärd 1962 och 1963; om förut-

Statsverkspropositionen m. m.

sägelsen gällde ännu längre tid kan jag inte riktigt minnas just nu. Men vi ser hur situationen i verkligheten har blivit — och därmed är det ju inte tilltalande vare sig för finansministern eller för regeringen om man pekar på detta. Jag gör det också bara därför att jag önskar poängtera, att man inte får tro alltför mycket på att finansplanens prognoser kommer att slå in.

För det nu löpande budgetåret räknade finansministern med ett underskott av cirka 700 miljoner på totalbudgeten. Jag sade vid behandlingen av kompletteringspropositionen att detta, med kännedom om hur finansministern vanligen bedömer utvecklingen, sannolikt betydde en i stort sett balanserad totalbudget. Finansministerns beräkningar går ju nästan alltid i en riktning, och därför kan man om inte alldeles exakt så i varje fall med en viss grad av noggrannhet uppskatta utfallet på det sättet. Man får rent av sätta upp hans pessimistiska beräkningar på budgeten för att få fram det troliga utfallet. Budgetåret är inte slut ännu, och vi kan inte veta exakt hur budgetutfallet kommer att bli. För dagen kan vi dock konstatera att finansministerns 700 miljoner i underskott reducerats till 385 miljoner.

Det är inte för att komma åt finansministern som jag påpekat hans felräkningar, utan för att påvisa möjligheten att ge något mera pengar till angelägna ändamål. Inom centerpartiet tar vi inte kritiken från regeringsbanken så hårt, om vi begär en anslagsökning och man bara hänvisar till budgetens siffror som ett starkt motargument. Om centern vill öka kulturanslagen, u-landshjälpen, väganslagen, stödet till barnfamiljerna etc. så behöver inte detta medföra några allvarligare konsekvenser för budgeten.

Finansministern brukar fritt och ganska hårt och bestämt uttala sig om olika ekonomiska företeelser i vårt land, men på en punkt har han aldrig velat säga någonting, nämligen i fråga om löneutvecklingen. Herr Strängs företrädare gav alltid en klar deklaration om hur stort han bedömde utrymmet vara för lönehöjningar. Detta har den nuvarande

finansministern alltid undvikit. I årets statsverksproposition har han emellertid fattat mod och uttalat några betydelsefulla ord, som också utgör ett svar på en fråga jag framställde i förra remissdebatten. I finansplanen står nämligen: »Det var därmed tredje året i följd som lönesumman i samhället steg med 10 procent eller mera. Det är klart, att en ökning i denna takt i varje fall på sikt inte är förenlig med samhällsekonomisk balans.»

Därmed har finansministern också instämt i det yttrande jag fällde under förra årets remissdebatt om hur det kan komma att stämma med lönehöjningar på cirka 10 procent och en produktionsökning som stannar vid 3 å 4 procent. Det är alltid glädjande att få högre lön, men om förbättringen sedan till stor del ätes upp av prishöjningar så blir man ju mindre glad.

Detta är ett problem i samhällsdebatten som inte kan förbises, utan både politikerna och arbetsmarknadens företrädare måste beakta hela den samhällsekonomiska bilden, inklusive löneutvecklingen.

När jag talar om löneutvecklingen menar jag inte att lönehöjningar skett över hela linjen, så att alla kan vara nöjda. Lönehöjningarna tillkommer egentligen på ganska irrationella grunder. Vi har ofta från centern påpekat, att låglönegruppernas problem alltid måste ägnas större uppmärksamhet. De procentuella höjningarna medför en allt större klyfta mellan de lågavlönade och de andra grupperna. Man kan ta hänsyn till låglönegrupperna inte bara via lönesättningen utan också via skatterna och socialpolitiken.

Beträffande en grupp vars medlemmar till största delen kan hänföras till låglönegrupperna, nämligen jordbrukarna, har regeringen direkt möjlighet att ingripa. Det är förvånande att jordbrukarnas begäran om förhandlingar med regeringen bemöts med så ringa intresse från regeringshället. När det nu löpande sexårsavtalet fungerar så illa att en inkomstklyfta, som är avsedd att minska, i stället ökar väsentligt och nä-

ra nog fördubblas, då är det verkligen på tiden att man i varje fall tar upp frågan till behandling. Jag hoppas att jordbruksministern, som är närvarande i kammaren, kommer att mycket snabbt ta itu med denna fråga; vad som sedan skall komma ut av förhandlingarna.

Det finns flera grupper i vårt välfärdssamhälle vilkas intressen borde beaktas på ett bättre sätt. Jag tänker speciellt på barnfamiljerna. Det är tacknämligt att förbättringar i vissa fall åstadkommit för barnfamiljerna, men åtskilligt mera borde kunna göras. Det är högst motiverat att redan vid årets riksdag besluta om en höjning av barnbidragen. Formellt har barnbidragen höjts så att de kompenserar omsättningskatten. I realiteten kan man dock ställa sig tvivlande till om höjningen verkligen täcker alla de prishöjningar och konsekvenshöjningar som förekommit. I kapplöpningen om de höjda lönerna har säkerligen barnfamiljerna råkat mest illa ut. Lönehöjningarna har åstadkommit prishöjningar som fördyrat varorna för alla medlemmar av familjen, medan själva lönehöjningen endast kommit en eller i vissa fall två medlemmar av familjen till del.

Till en familjevänlig politik hör också att skapa en familjevänlig bostadsmiljö. Miljöpolitiken har över huvud taget inte eller föga beaktats i vårt land. Även om man talar aldrig så mycket om stress och svårigheter på det psykiska området, har man ännu inte visat något intresse för att ens börja att diskutera eller ta upp en sådan sak som miljöpolitiken. Arbetslivets allt större effektivitet ger oss alla materiella fördelar, men samtidigt ökar den psykiska pressen. Vi måste i framtiden ägna mycket större uppmärksamhet och offra mycket mera pengar på både bostadsmiljö och fritidsmiljö.

Med de alltmer förbättrade kommunikationerna bör det vara möjligt att i långt större utsträckning t. ex. bygga småhus. Under de senaste fem åren har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i flerfamiljshus ökat från 44 860 till 53 000, medan de inflyttningsfärdiga

Statsverkspropositionen m. m.

småhusen ökat från 17 400 till 22 450. Skillnaden i procentuell ökning är inte stor, men det är dock flerfamiljshuset som ökat något mera än småhusen.

Detta är en tendens som inte är önskvärd, utan det borde vara tvärtom. Även om flertalet människor bor i flerfamiljshus, så önskar de flesta ha en egen villa. Denna önskan kommer att kunna förverkligas alltmer allteftersom produktionen stiger och levnadsomständigheterna förbättras. Vi borde redan nu enligt centerns uppfattning inrikta bostadsbyggandet på småhusen i mycket större utsträckning. Därigenom skapar vi också en betydligt bättre boendemiljö, som jag antydde när jag började denna del av anförandet. Den nuvarande fördelningen mellan hög- och småhus är ett uttryck för en planering, som jag inte anser vara god. Min förhoppning är att allt flera människor i vårt land skall få så goda inkomster, att de kan bli ägare till en egen villa och ändå på ett bekvämt sätt förflytta sig till sin arbetsplats. Men då krävs det också att vi redan nu på ett tidigt stadium inriktar bostadsbyggandet på en större produktion av småhus.

Herr talman! Jag skall så övergå till att tala om ett alltid lika aktuellt problem, nämligen skattesänkningar. Under de senaste tre åren har lönesumman stigit med mer än 30 procent, vilket medfört att många inkomsttagare har flyttat upp betydligt i de progressiva skatteskalorna. Skattesänkningar har företagits, som i viss mån har neutraliserat de höjningar vilka annars skulle ha blivit följden. En fortsatt anpassning av skattetrycket är mycket angelägen.

Den för dagen mest angelägna skattereformen är dock en rättvis fördelning av kostnaderna för de angelägenheter som nu finansieras via kommuner och landsting. Bakgrunden till den ojämna skattefördelning vi har på detta område är till stor del att söka i den kraftiga befolkningsomflyttning, som vi har mellan olika landsändar. Utöver det att inkomststandarden rent allmänt synes vara högre i de regioner till vilka befolkningsströmmarna går än i avfolk-

Statsverkspropositionen m. m.

ningsbygderna, påverkas det lokala skatteunderlaget också av förändringarna i respektive kommuners ålderssammansättning till följd av befolkningsomflyttningen. Utflyttningskommunerna får en onormalt hög andel av befolkningen i icke yrkesverksamma åldrar med de konsekvenser detta medför för skatteunderlaget. För inflyttningskommunerna gäller motsatsen.

Mellan kommunerna varierar i dag skatteunderlaget, d. v. s. antalet beskattningsbara hundralappar att fördela skatterna på, mellan i stort sett 20 och 80 skattekronor per invånare. Detta innebär att för samma kommunala utgift i kronor per invånare räknat blir kommunalskatten fyra gånger så hög i den förstnämnda kommunen som i den sistnämnda. Det är sedan en annan sak, att de skattekraftiga kommunerna kan tillåta sig en högre standard än de skattesvaga och att skillnaderna i utdebitering därför inte skiljer sig lika mycket. Även om man ser till de olika landstingen råder mycket stora skillnader. Skatteunderlaget på t. ex. Gotland är bara hälften mot det man har i Stockholms län, och ett flertal andra landsting har en skattekraft som inte väsentligt överstiger Gotlands.

Här måste vi via statsbudgeten få till stånd en utjämning i vad det gäller de olika landsändarnas möjligheter att bära kostnaderna för den förvaltning, som vi anser det rationellt att kommuner och landsting skall handha. Det kan vidare inte vara riktigt att en förmån, som är lika för människor i olika delar av vårt land, skall betalas så olika; förmåner om vilka landsting och kommuner inte heller kan bestämma, hur de skall utformas. Inom vårt parti anser vi att en decentralisering av förvaltningsapparaten bör ske så långt det av förvaltningsstekniska skäl är möjligt. Men en förutsättning för att detta skall kunna åstadkommas är också att vi bl. a. genom skatteutjämnande åtgärder ser till att kommuner och landsting kan bära utgifterna. Överföringen av förvaltningsuppgifter på kommuner och landsting får inte leda till att invånarna i olika

landsändar för samma angelägenheter får betala väsentligt olika kostnader via den kommunala beskattningen.

Från vårt håll har vi hävdad, att denna kostnadsutjämning bör ske enligt grundbidragsprincipen. Den innebär att vi via statsbudgeten utjämnar skillnaderna i skattekraft mellan de olika kommunerna och landstingen. Det är enklaste sättet att utjämna skillnaderna. Sedan ligger det i den kommunala demokratiens natur att man skall kunna bestämma om vad man själv vill ha och inte ha. Det måste bli skillnader, men dessa skillnader får inte som nu betingas av problem, som de enskilda kommunerna inte kan råda över. Vi anser att man bör förstärka de skattesvaga kommunernas skatteunderlag så att det i alla delar av landet uppgår till en viss minimnivå.

Man kan även på ett mycket mer ändamålsenligt sätt än vad som nu är fallet lösa frågan om en ändamålsenlig fördelning av uppgifterna mellan stat och kommun. Man har i detta sammanhang rätt att ställa stora förhoppningar på att 1958 års skatteutjämningskommitté skall komma att föreslå åtgärder, som löser detta problem i vad det gäller kommunerna. Den kommittén skall såvitt jag kan förstå kunna slutföra sitt arbete under innevarande år. Det måste emellertid beklagas, att denna kommitté enligt direktiven inte har anförtröts uppdraget att lösa skatteutjämningen även i vad det gäller landstingen. Från vårt parti kommer emellertid att väckas förslag om att den skall få fortsätta med den uppgiften sedan den avslutat sin ordinarie uppgift.

Jag vill också anföra att den mest enkla förutsättningen för att kommunerna på lika villkor skall kunna konkurrera om näringsliv och befolkningsunderlag naturligtvis måste vara, att utgifterna för olika gemensamma ändamål blir något så när lika i alla delar av landet. Så är nu inte fallet. Skall man hysa förhoppningar om att det skall kunna genomföras en effektiv lokaliseringspolitik, måste man först se till att det blir en skatteutjämning. Både i Norge och i

Statsverkspropositionen m. m.

Finland har man kommit betydligt längre än vi har gjort, och det skulle inte minst ur vårt lands synpunkt vara angeläget att man t. ex. i Nordiska rådet försökte finna formerna för ett vidgat samarbete i sådana frågor.

Meningarna har ofta varit delade då det gäller att besluta i skattefrågor. Men det finns en skattefråga där jag tror att vi skulle kunna nå en god enighet, och det är i fråga om en spritskattehöjning. Man kan genast konstatera att detta inte är en partifråga. Ansvar och intresse för att främja nykterhetstanken finns inom alla partier. Man kan inte heller påstå att det finns några egentliga motsättningar mellan regeringspartiet och oppositionen i denna fråga. Inkomsterna har som bekant stigit avsevärt, men priserna på alkoholhaltiga drycker har inte stigit på långt när i samma takt. Tyvärr har fylleriet tilltagit och konsumtionen av alkohol företer en stegring som medför mycket stor skada för vårt land. Ungdomsfylleriet tilltar på ett rentav skrämmande sätt, och även den som vanligen är vänligt stämd mot spriten börjar känna sig oroad.

När det gäller att bekämpa alkoholdrickandet vill jag gärna understryka att det är ett svårt och komplicerat problem, till vilket det inte finns någon patentrösning. Efter många erfarenheter både i vårt land och i andra länder har vi dock funnit att prisskruven är ett ganska effektivt vapen mot alkoholkonsumtionen. Jag tror inte att jag bedömer situationen fel, om jag säger att det finns en mycket utbredd opinion inom alla partier både här i riksdagen och ute i landet för en skattehöjning på alkoholdryckerna. Enighet kunde inte uppnås om den speciella form för behandling av spritpriserna som föreslogs förra året, men frågan är alltför allvarlig för att fördenskull lämnas å sido.

Jag har tidigare givit regeringen reprimander för att den inte företagit någonting, men jag skall inte göra det i dag. Denna fråga är så betydelsefull att alla prestige- och partihänsyn bör lämnas å sido. Jag har inte minsta avsikt att komma åt någon för tidigare fällda

yttranden eller annat, utan min mening är att vi skall göra något positivt i detta fall. Jag tror nog också att man i allmänhet överskattar riskerna för hamstring i samband med ett sådant beslut.

Som vanligt kommer däremot en annan grupp av människor att försöka utnyttja situationen vid en eventuell sprishöjning, och det är langarna. Mot dessa, som kan betecknas som ett av de mest asociala element vi har i vårt samhälle, bör mycket hårdare åtgärder vidtagas än som nu är fallet. Jag är medveten om att det är tänkbart att dessa mina ord kan medföra en viss hamstring, men hamstrarna bör ju beakta att de inte vet när prishöjningen blir och då kan de lika gärna låta bli att göra sig besvär. Kunde vi dessutom klämma åt langarna så att de inte kan hamstra, vore det en god sak.

Herr talman, en remissdebatt får ju gärna en materialistisk prägel, men det är ju glädjande att finansministern i sin ekonomiska översikt faktiskt ägnat tre rader åt kulturområdet. Det skall ske en utbyggnad av de statliga insatserna för teater, konsertverksamhet samt övrig konstnärlig och litterär verksamhet. Det är ju glädjande att vår socialdemokratiska regering antligen fått upp ögonen för kulturområdet. Från centerns sida framförde vi åtskilliga förslag förra året till förbättringar för den konstnärliga verksamheten vilka emellertid avvisades.

Vad man alltjämt måste efterlysa är ett mera samlat grepp på kulturfrågorna. Vi har från vårt håll krävt ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram. Det är emellertid symptomatiskt för den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten att den avfärdar sådana krav med att det skulle medföra risker för en dirigering av kulturen. Socialdemokratien kan inte tänka sig en planering och ökade insatser utan att det skall leda till dirigering. Det är en skrämmande mentalitet, och jag kan inte acceptera att man tänker på det sättet. Enligt vårt sätt att se är det inte planeringen som sådan som är farlig. Den är tvärtom nödvändig. Vad man däremot kan diskutera är

Statsverkspropositionen m. m.

målsättningen för den planering som bör ske.

Vad det nu gäller kulturpolitiken har vi krävt ett aktuellt handlingsprogram, och en av huvudpunkterna i detta program är, förutom ett kraftigt utökat kulturstöd, just att man skapar garantier för ett fritt konstnärligt skapande, d. v. s. en decentralisering av kulturstödets organisation. Denna decentralisering gäller såväl åtgärdernas fördelning geografiskt som den centrala handläggningen av dessa frågor. Men på det här området blir man besviken om man börjar söka efter regeringens handlingskraft. Ett typiskt uttryck för regeringens inställning är att man lägger 30 procent skatt på gramfoniskivor med klassisk musik. Kulturen är här ett beskattningsobjekt.

Jag skulle i detta sammanhang också ta upp frågan om det framtida folkbildningsarbetet. På den teoretiska och yrkesorienterade utbildningens områden pågår ett intensivt reformarbete. Detta gäller dock i huvudsak bara den yngre generationen. Flertalet av vårt lands invånare har inte fått samma gedigna utbildning som dagens och morgondagens generationer kommer att få. Men även de människor som nu avslutat sin grundläggande och yrkesinriktade utbildning skall leva i morgondagens dynamiska samhälle. De skall också få del av morgondagens valfrihetens samhälle.

En förutsättning för att denna valfrihet skall få en reell innebörd är dock att man har möjlighet att utnyttja den. Jag tror att den möjligheten i hög grad hänger samman med ens teoretiska och praktiska utbildning. För alla de människor som i dagens samhälle fått nöja sig med en mindre gedigen utbildning än den vi kommer att erbjuda dagens unga generation, tror jag att det fria folkbildningsarbetet har mycket att bjuda. Här måste samhället generöst kompensera tidigare försummelser och göra det i former och omfattning som i dag är bildningsorganisationerna övermäktiga på grund av bristande ekonomiska resurser. Det är ett värdefullt arbete dessa organisationer nedlägger, och jag tycker att man nära nog bör skämmas i välständs-

samhället om det skall snålas på folkbildningsstödet så mycket som fallet är i dag.

Herr talman! Som avslutning på mitt anförande vill jag göra en kort sammanfattning och översikt över hur centern ser på vårt lands ekonomiska situation just nu och över hur den framlagda budgeten bedömes. Det råder enighet om att konjunkturerna fortfarande är goda för vårt land. Det är emellertid uppenbart att en vikande tendens alltmer gör sig gällande. Denna gör sig märkbar genom en viss åtstramning på exportmarknaden och framför allt genom ett minskat intresse för investeringar. Enligt centerns uppfattning är den viktigaste uppgiften att på allt sätt underlätta och uppmuntra företagsamheten, så att det svenska näringslivet kan hävda sig väl i konkurrensen och bygga upp sin produktionsapparat med sikt på framtiden. Regeringen är ofta för långsam i sina åtgärder och förlitar sig — förmodligen på grund av sin socialistiska samhällsuppfattning — alltför mycket på den offentliga sektorn. Regeringen bör dessutom observera att vi i stor utsträckning lever i en konsumtionskonjunktur som i längden inte kan bli gynnsam för vårt land.

Årets budget är tämligen färglös. Det förefaller som om regeringen suttit så länge att man tar som sin uppgift att bara pruta på äskanden, höja en smula på anlagen och därmed låta sig nöja. Några initiativ som bättre motsvarar tidens krav orkar man inte med. En företeelse i regeringens politik är att man ofta med överdrivna argument avslår förslag från oppositionen, vilka sedan kanske i något omstuvad form presenteras som stora nyheter från regeringen. Det hävdas ganska ofta i utskottens avstyrkande skrivningar, att om det skulle vara önskvärt med åtgärder av det ena eller andra slaget, så »kommer regeringen säkerligen att ta initiativ». I den regeringstroga pressen kan denna prestige-hunger ibland rent av ta sig löjliga uttryck. Jakten att till varje pris förklara, att det är regeringen som tagit alla initiativ till önskade reformer och förbättringar, är alltför starkt påfallande.

Fakta finns antecknade i riksdagens protokoll, och vi kan för centerns del med tillfredsställelse konstatera att en hel del av de förslag, som vi under hårt motstånd framlagt, så småningom kommit att genomföras. Vi kommer därför givetvis med ansvar och intresse att ägna oss åt alla de frågor, som presenteras av oss eller andra under den kommande riksdagen, och vi hoppas kunna få fram resultat som skall bli till nytta för vårt land.

Herr talman! Vid riksdagens början föreligger det alltid enighet om en sak, och det är att statsverkspropositionen skall remitteras till vederbörande utskott. Även jag ber att få ansluta mig till detta yrkande!

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Den siste ärade talaren klagade över att årets budget är »intresselös och färglös». Han övergick sedan omedelbart till att tala om vad det berodde på, nämligen att den innehöll så många av centerpartiets tidigare uppslag.

Det har i denna kammare och i medkammaren uttryckts önskemål att jag skulle säga några ord om min resa till Frankrike. Jag tror det är rimligt att riksdagen får en sådan redogörelse i all korthet. Visserligen har resan varit väl och skickligt täckt i pressen, såvitt jag kunnat studera denna sedan jag kommit hem.

Det har av pressens redogörelser framgått, att deltagarna i resan har funnit den vara utomordentligt intresseväckande. Vi var glada åt inbjudan, och vi är glada över resultatet. Det är klart att man på de korta dagar som stod till buds inte kunde få annat än glimtar av ett stort land, som dessutom befinner sig i en sjudande, dynamisk utveckling. Men de sidor av franskt liv, som jag hade tillfälle att studera, gav oss åtskilligt att tänka på och kanske också åtskilligt som vi har anledning att lära av.

Det är givet att vi med stor tillfredsställelse tog vara på de tillfällen till samtal med ledande franska statsmän som

Statsverkspropositionen m. m. erbjöd sig. Jag kan konstatera att vi under dessa samtal mötte en stor hjärtlighet och såvitt jag förstår en faktiskt äkta glädje över att detta officiella besök hade kommit till stånd, alltså känslor liknade dem som hystes på svenskt håll.

Det är klart att samtalen framför allt kom att röra den europeiska frågan. Vi hade tillfälle att redogöra för den svenska synen. Vi underströk därvid energiskt, att man i Sverige känner ett ansvar för utvecklingen i Europa. Vi tillät oss att framhålla, att vi ansåg att den självständiga neutralitetspolitik, som Sverige med stöd av alla riksdagens partier för, är till gagn även för stabiliteten i Europa och följaktligen är en fredsfaktor. Vi hade glädjen att kunna konstatera, att de franska statsmännen föreföll att dela denna bedömning, något som också kom till uttryck i kommunikén, där det talas om Sveriges roll för jämvikten i Europa. I detta uttalande i kommunikén kan man ju icke undgå att finna ett erkännande av den svenska neutralitetspolitikens värde.

På det ekonomiska området klargjorde vi, att Sverige var berett till ett långtgående ekonomiskt samarbete, självfallet innanför ramen av neutralitetspolitiken. Vi uttryckte det så, att det var för oss omöjligt att medverka i ett politiskt samarbete, som kunde anses som en förlängning av Atlantpakten. Vår associationsansökan utgick just från strävanden av denna typ. Vår arbetshypotes var och är alltså — vilket jag också underströk kraftigt — att alla EFTA-länderna skall få uppgörelser med EEC som tillgodoser deras nationella intressen lika väl — självfallet — som EEC:s intressen.

De franska reaktionerna kan väl sammanfattas så, att man ännu inte har tagit någon ställning till innebörden av begreppet association, men det föreföll uppenbart, att man ansåg det rimligt att associationsbegreppet innehåll borde i första hand bestämmas av de allmänna kriterier, som jag här har redogjort för. Det framhölls också — och det är viktigt — att man vid utarbetandet av olika uppgörelser måste ta hänsyn till de deltagande ländernas internationella bind-

Statsverkspropositionen m. m.

ningar, och man exemplifierade från fransk sida dessa bindningar med EFTA och med GATT.

Vi kom självfallet inte in på några detaljresonemang. Det var inte avsikten. Det hade ju för övrigt varit helt omöjligt i det läge där vi befann oss då. Genom generalens presskonferens på måndagen hade hela frågan tillförts ett drag av storpolitisk dramatik. Vi kände ju inte heller under vårt tisdagssamtal till den brittiska regeringens reaktioner, och jag vill fästa uppmärksamheten på att tisdagens samtal fördes innan man i Bryssel hade fått klart för sig, att den franska delegationen begärde ajournering av förhandlingarna med engelsmännen.

Jag finner det viktigt att här slå fast, att man på fransk sida visade sig vara helt medveten om EFTA-solidariteten och inte vid något tillfälle ifrågasatte dess hållfasthet. Samtidigt erkände man behovet av förhandlingar och uppgörelser om det vidare ekonomiska samarbetet med samliga EFTA-länder.

Det läge som nu råder är — såsom flera talare redan har sagt i dagens debatt — i många avseenden oklart. Efter Adenauers besök i Paris bör man kunna se något klarare, och efter det nya mötet i Bryssel den 28 bör väl utsikterna i fråga om Englandsförhandlingen kunna bedömas med större säkerhet.

Vi i Sverige har all anledning att följa utvecklingen med lugn — det finns ingen anledning till panik — men också med den största uppmärksamhet. Vår allmänna inställning och våra intressen är väl kända av alla berörda parter, liksom våra avtalsförpliktelser, t. ex. enligt EFTA, och vårt intresse av nära samarbete i Norden.

Några svenska initiativ kan inte vara påkallade nu, men vi får inte utsluta möjligheten att det, allteftersom utvecklingen fortlöper, kan uppkomma lägen, då positiva bidrag bör lämnas från svensk sida i den fortsatta diskussionen.

Vad som än händer anser vi oss kunna räkna med — och vi kommer också att verka för det — att det ekonomiska samarbetet i Europa skall föras vidare,

detta samarbete som redan har varit av sådant värde för den ekonomiska och sociala stabiliteten och som säkerligen i framtiden också kommer att avsätta nya positiva resultat.

Ovisst är läget beträffande EFTA-förhandlingarna, men även i andra avseende präglas läget för närvarande av stor ovisshet. Under flera år har det varit riksdagens och regeringens uppgift att försöka bortarbeta ett övertryck i ekonomin, att motverka inflationsrisker. Nu kretsar diskussionen i stället kring frågan, om den nuvarande konjunkturdämpningen möjligen kommer att utveckla sig till en allvarlig konjunkturedgång.

Det har här gjorts gällande att det skulle vara någonting nytt, när finansministern å regeringens vägnar säger, att vi är beroende av den internationella konjunkturen. Herr Hagberg misstar sig fullständigt på denna punkt. Det har varit vi, som gång på gång framhållit vilket nära samband som existerar mellan konjunkturutvecklingen i utlandet, framför allt i våra avnämamländer, och utvecklingen i Sverige. Vi behöver bara erinra oss diskussionerna 1947 och 1948 under dollarkrisen, då oppositionen envisades med att söka gällande, att de svenska ekonomiska svårigheterna var en följd av inre ekonomiska förhållanden. Och under kampen kring budgetbalanseringen — som jag strax skall återkomma till — var ett av våra viktigaste argument att vi inte skulle sköta Sveriges ekonomi så, att vi ensidigt hos oss skulle driva fram inflatoriska strömningar i ett läge, då det fanns risk för att man i utlandet kunde finna vägar till en stabilisering.

Jag tror inte att det skall gå att leta upp några bevis för att just vi skulle ha varit främmande för tanken, att Sverige i hög grad är beroende av vad som händer utomlands och att vår politik måste drivas så att den passas väl in i bedömningarna om den internationella utvecklingen.

Vi har också under årens lopp lärt oss gemensamt att använda de instrument, som finns för en sådan anpass-

Statsverkspropositionen m. m.

ning — finanspolitiken, kreditpolitiken, den rörliga arbetsmarknadspolitik. Allt detta är ju medel för att motverka svängningar i konjunkturerna — svängningar som i stor utsträckning kommer utifrån.

Man har rekommenderat andra vägar och frågat: Varför har ni inte prövat att exempelvis genom kraftiga skattesänkningar för företagen nå fram till andra och bättre resultat? Vi har ju ett land, som mera metodiskt försökt att gå den vägen, nämligen England. Jag tror att en jämförelse mellan konjunkturpolitiken i Sverige och i England icke talar till förmån för de teorier, som nu har framförts av oppositionen från denna talarstol.

Det är klart att vi kan begå felbedömningar, och det är klart det här är fråga om en besvärlig materia. Men jag tror att vi ändå steg för steg har lärt oss, hur vi skall använda dessa olika instrument. I dagens läge gäller det närmast att motverka en dämpning av konjunkturen, en dämpning av sysselsättningen. Vad gör vi då? Vi bygger ut arbetsmarknadspolitik. Ingen kan väl bestrida att det är krafttag som där har tagits. Vi ökar den statliga upplåningen, och vi lättar på kreditpolitiken. Vi bygger ut de offentliga investeringarna för att fylla ut det tomrum som uppstår, när de privata investeringarna minskas, och vi gör vad vi kan framför allt genom investeringsfonderna för att stimulera det enskilda näringslivets aktivitet.

Nu har det uppstått en något förvirrad debatt, där det säges, att regeringen redan i fjol borde ha ökat den statliga upplåningen. Jag undrar om de, som driver den tesen, har tänkt sig in i vad detta innebär och vad kritiken syftar till. Man förutsätter att det hade funnits ett utrymme för en ytterligare konjunkturstimulans i fjol. Det betyder alltså att man tycker att den högkonjunktur, som vi hittills njutit av, har varit för matt. Det betyder att man skulle ha försökt pressa fram ytterligare arbetstillfällen. Jag tror att bara den frågan visar, att det inte fanns

något realekonomiskt utrymme för den lättnad i den statliga länepolitiken, som man rekommenderar. Eller också menar man, att regeringen borde ha trängt ut någonting annat, att man skulle tränga undan kommunerna, bostadsbyggandet eller den enskilda företagsamheten.

Det är uppenbarligen innebörden i råden, att vi skulle ha kommit för sent med våra åtgärder på det kreditpolitiska området. Jag betonar då ännu en gång: den ekonomiska politiken måste ständigt anpassas efter det rådande konjunkturläget. Vad som är trist är att oppositionen inte ens under denna stillsamma remissdebatt förstår — eller i varje fall inte säger sig förstå — att en upplåning, som i det konjunkturläget som vi just nu kan förutse, är riktig, den kan i ett annat konjunkturläge, då full sysselsättning råder och konjunkturen kanske är överansträngd redan förut, vara felaktig.

Men, ärade kammarledamöter, den ekonomiska politik, som vi bedriver, kan ju inte bara ha till ändamål att anpassa Sveriges ekonomi efter konjunkturlägets svängningar. Vi kan inte, hur viktigt det än är och hur många gånger det än måste vara huvuduppgiften, bara inskränka oss till att syssla med de dagsaktuella problemen. Vi måste försöka inrikta den ekonomiska politiken och den samhällsliga verksamheten över huvud taget mot mera långsiktiga mål.

Det är på den punkten som planeringsfrågorna kommer in i bilden. De planeringsåtgärder vi nu vidtagit har till avsikt att åstadkomma en snabbare framstegstakt i samhällsekonomin. Vi vet att framtiden är svår att genomskåda, men detta befriar oss inte från svaret att försöka bedöma vad det är för faktorer som kommer att påverka samhällsutvecklingen i vårt land. Vi har framför allt teknikens och vetenskapens utveckling, vi har utbildning, vi har befolkningsutveckling, vi har den väldiga befolkningsomflyttningen, vi har urbaniseringsprocessen och vi har å andra sidan också nödvändigheten att försöka skapa ett livskraftigt näringsliv även i de mer avlägsna delarna av landet.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är kring dessa problem och faktorer, som den aktuella planeringsdiskussionen kretsar i Sverige liksom i många andra länder.

Jag hade tillfälle att under en mycket givande eftermiddag resonera med den franska plankommissionen om dessa ting. Det anses att den franska planeringen ligger mycket väl framme, internationellt sett. Vid mina samtal med de franska värdarna fick jag det intrycket att de, som har väl reda på utvecklingen i andra länder, inte ansåg att den svenska planeringen på något sätt låg i efterhand. Man trodde — det var kanske å andra sidan överdrivet — att Sverige och Frankrike var de länder, som mest allvarligt tog itu med planeringsproblemen. Våra långtidsutredningar framhölls exempelvis som ett intressant uppslag. Dessa utredningar har vi hållit på med ganska länge.

Jag är övertygad om att vi har mycket att lära av fransmännen när det gäller planeringsarbete. Det finns dock vissa skillnader länderna emellan. Fransmännen bygger till exempel på en stor socialiserad sektor. Den Caravelle, som många av kammarens ledamöter dragit nytta av vid färder i Europa, är byggd på ett socialiserat företag. Det kanske kan vara intressant att veta, att en av världens främsta tekniska skapelser kommit fram på ett statsägt företag. Över huvud taget får fransmännen alltså vid sin planering ta hänsyn till ett starkare inslag av en socialiserad sektor i näringslivet än vi. Vidare går man kanske hårdare fram när det gäller detaljplaneringen än vad vi i varje fall hittills gjort och jag hoppas att vi även i framtiden anser oss behöva göra.

Det fanns andra ting som var mycket intressanta. Fransmännen ansåg att deras lyckade resultat borde tillskrivas det nära samarbete man lyckats skapa mellan staten, arbetsmarknadens parter och näringslivets representanter. Det var intressant att höra med vilken entusiasm man talade om denna samverkan. Vi har ju även i vårt land försökt bedriva vår planeringsverksamhet på samma sätt.

Förutom de åtgärder, som redan tidi-

gare vidtagits i vårt land, har vi ansett oss böra vidta vissa andra åtgärder för att förstärka möjligheterna till en framtidsplanering. Ändringen av departementsindelningen ser kanske enkel ut, men den har en mycket väsentlig sida. Den ger åt inrikesdepartementet möjligheter att sammanföra frågor om lokaliserings-, kommun-, arbetsmarknads- och bostadspolitik och skapar därigenom en helt annan ställning åt inrikesdepartementet såsom aktiv deltagare i planeringsarbetet. Den nya industriavdelningen i handelsdepartementet tror vi kommer att ge större möjligheter än förut att följa den industriella utvecklingen. Finansdepartementets planeringsråd kommer säkerligen att ha stor betydelse, liksom den under min ledning arbetande forskningsberedningen.

Det är självfallet för tidigt att yttra sig om resultatet av dessa åtgärder, som ännu knappast omsatts i praktiken. Jag vill likväl uttrycka en förvissning om att de kommer att betyda ett stort steg i strävandena att skapa organ för en planmässig framtidsplanering. Jag vill också uttrycka den förhoppningen att det hittillsvarande intresset från arbetsmarknadens parter och näringslivets representanters sida att delta i planläggningsarbetet skall visa sig vara bestående och befruktande för resone-mangen.

Det har sagts, både av herr Lundström och av herr Bengtson, att budgeten är färglös och tråkig o. s. v. Det mest komiska — om man nu får använda uttrycket »komisk» i en politisk debatt i vårt land — är att man gör gällande, att regeringen suttit så länge, att den är rädd att göra någonting som skulle minska dess möjligheter till fortsatt maktinnehav. Det skulle, herr talman, vara frestande att lämna en redogörelse för vad som hänt här i landet sedan år 1957, då den nuvarande socialdemokratiska regeringen kom till efter koalitionsregeringens upphörande, och fråga sig om det är en regering, som är rädd för att förlora sitt maktinnehav.

Folkpensionerna har höjts kraftigt. Det har skett i enighetens tecken, men

Statsverkspropositionen m. m.

det kan vara värt att notera, att folkpensionerna under denna femårsperiod är höjts från 2 200 till 3 325 kronor. ATP har genomförts. Det skedde inte precis under något »tassande på tofflor» som en tidning uttryckte det, utan efter folkomröstning, kabinetsfråga, riksdagsupplösning och häftigare politiska strider än vi haft i vårt land sedan år 1914. Socialbalken genomfördes i fjol. Vad den innebar vet riksdagens ledamöter, och det börjar också hundratusentals människor, som är direkt berörda av den, att veta. Bostadsbyggandet har under femårsperioden ökat från 57 000 till 90 000 lägenheter per år. Grundskolan har beslutats. Man har sagt, att det är den mest genomgripande reform som beslutats sedan 1842.

Det skulle vara frestande att dra fram några siffror, som belyser utvecklingen på undervisningsområde. Jag skall dock bara redovisa några, som icke berör grundskolan. År 1957 hade vi 9 000 studentexamina i landet. År 1961 hade antalet stigit till 13 300. År 1957 inskrevs 5 800 studerande vid universitet och högskolor, år 1961—1962 var antalet 8 200, en höjning med 50 procent. År 1957 hade vi 26 000 studerande vid rikets universitet. År 1961 var antalet 39 000, en höjning med 50 procent.

Det är vidare under denna femårsperiod, som den nya arbetsmarknadspolitik som jag förut har snuddat vid har slagit igenom. Denna arbetsmarknadspolitik har tilldragit sig uppmärksamhet runt om i världen. Jag skulle kunna hämta hur många siffror som helst från sjukvårdens, vägbyggandets och telekommunikationernas områden etc., men jag nöjer mig med vad jag här har sagt.

Det har här inte varit fråga om en ängslig politik, som sneglat på möjligheterna att hålla sig kvar vid makten. Gång på gång har regeringen tvingats, framför allt i kampen om omsättnings-skatten, att ta hårda strider med en opposition, som av skäl som jag inte vill ge mig närmare in på envist vägrade att ge oss de ekonomiska resurser som var den nödvändiga förutsättningen för det här skisserade reformarbetet.

Det sägs att årets budget inte innehåller några genomgripande reformer. Jag skall inte vara nogräknad, men det finns en sak som vi räknar dit, nämligen fyrraveckorssemestern. Annars är det riktigt. Är det så konstigt att vi efter de stora och genomgripande reformer som genomfördes 1962, då alla medgav att det var den mest genomgripande reformriksdag som vi någonsin hade haft, behöver en liten tid av andhämtning? Nu slår 1962 års reformbeslut på olika fronter igenom, och det måste ju ovillkorligen minska utrymmet för nya reformer. Om herrarna slår upp och läser exempelvis skolhuvudtiteln, som jag nyss uppehöll mig vid, skall ni finna att kostnaderna beräknas stiga med 450 miljoner kronor.

Vi står, som också andra talare här påpekat, i ett känsligt internationellt konjunkturläge då det inte finns någon anledning att gå fram med bud som kan komma att underminera den goda ekonomiska situation, som Sverige behövt under högkonjunktur men behöver i ännu högre grad om det skulle gå nedåt för Europa. Försvarsuppgörelsen kostar i nya pengar 425 miljoner kronor. Det är ganska naturligt att man får vara försiktig det år då denna ökning första gången skall effektueras.

Vi har alltså inte några nya sådana verkligt stora saker utöver fyrraveckorssemestern, men det är fel att säga att budgeten inte lämnar utrymme för en reformverksamhet på ganska bred front. Jag skall ta några siffror ur budgeten.

De nya anslagen möjliggör 1 000 nya lärartjänster i detta land. Vi får 300 nya lektorstjänster för gymnasier. Vid universitetet får vi 52 nya professorer och laboranter. Kostnadsökningen för skolan och kulturen blir, som jag redan nämnt, 450 miljoner, och vi kunde fortsätta uppräkningen. En sak som med all rätt intresserar riksdagen är upprustningen vid de statliga mentalsjukhusen, där 850 nya vårdplatser kommit till och där 643 nya tjänster upprättas. På det bostadspolitiska området blir det dubbelt så många familjer i förhållande till i fjol som får bostadsbidrag, och många får höjda bi-

Statsverkspropositionen m. m.

drag även om jag medger att många får oförändrat bidrag.

Den framlagda budgeten, ärade kammarledamöter, innebär en mycket kraftig stegring av den allmänna sektorn. Hade vi lagt fram denna budget under den tid, då den borgerliga fronten bildades på annat sätt än vad den tycks göra nu, så hade den betecknats som en våldsam överbudspolitik och ett försök att införa någonting så förskräckligt som socialismen i vårt land.

Men vad händer i dag? Ja, till min stora glädje sväljs hela denna väldiga ökning av den offentliga sektorn, och man är inte alls orolig över den utan tycker att den är bra. Jag hoppas också att man är redo att ta de ekonomiska konsekvenserna av denna välvilja. Jag lyssnade med intresse till två av oppositionens talare, som framför allt uppehöll sig vid familjepolitiken. Jag tror att herrarna kommer att finna, att ni får användning för er välvilja mot familjerna. Jag har t. o. m. sett att högerpartiet blivit intresserat för familjepolitiken. Intet skulle glädja oss mera, om diskussionerna om den borgerliga samlingsen lärde högern någonting på denna punkt. Jag vill fästa uppmärksamheten på att vi har redovisat i femte huvudtiteln de områden där vi planerar framtötar. Ni kommer där att få användning för er nyvaknade familjevänlighet. Här sitter familjeberedningen, som sysslar med utbyggnad av daghemmen o. s. v. Socialpolitiska kommittén och studiehjälpsutredningen är snart färdiga, och skatteberedningen funderar just nu på vilka åtgärder som på skattepolitikens område skall vidtagas för familjerna.

Det finns alltså en rik flora av ting som är att vänta, och jag gläder mig på förhand åt den entusiasm, som dessa förslag uppenbarligen kommer att mötas med i denna kammare.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få börja mitt inlägg med att reparera en liten faute, som jag gjorde i mitt tidigare anförande. Jag försunmade att hälsa stats-

ministern välkommen ifrån Paris-resan och ber att få göra det nu: Votre Excellence! Soyez bienvenu à votre traditionnel champs de bataille!

Statsministern lämnade här en kort redogörelse för sina erfarenheter av resan. Den var välkommen, och jag tackar honom. Redogörelsen innehöll väl inte så mycket nytt. Utrikesdepartementets presstjänst har påpassligt dagligen försatt kammarens ledamöter med stencilerade redogörelser för vad som i Paris har förevarit, men det är klart, att det var värdefullt för oss att här få höra statsministern själv redogöra för sina intryck.

Det som jag för min del kanske mest fäste mig vid var statsministerns understrykande av sina bemödanden att inför franska vederbörande klargöra den svenska neutralitetspolitikens värde. Jag tror, att det var riktigt att han så gjorde, och jag kan förstå att han också lyckades med detta.

Ävenledes vill jag fästa uppmärksamheten vid hans påpekande i slutet av detta avsnitt i hans anförande, då han kom in på framtidens gestaltning efter ett eventuellt sammanbrott av förhandlingarna i Bryssel. Han sade där några ord om att man skulle sträva efter att vid planeringen av vårt eget agerande bevara samarbetet i Norden. Jag ville gärna för egen del uttrycka mina förhoppningar, att detta skall bli möjligt.

Så var det den andra avdelningen i statsministerns anförande. Jag hade tillåtit mig att för en stund sedan göra några påpekanden om hurusom man nu uti finansplanen klart understrukt vårt ekonomiska beroende av vad som sker och inte sker utanför våra gränser. Jag menade, att ett sådant understrykande borde leda till att man på somligt håll blir litet försiktigare i framtiden med att framställa den härskande regimen såsom ensam varande den, vi har att tacka för den situation, i vilken vi nu befinner oss, såsom ensam skapare av vad vi brukar kalla välfärdssamhället. Det är ju icke så. Resurserna till välfärdssamhället kommer från annat håll. Välfärden skapas ingalunda i kanslihuset.

Nu förklarar statsministern, att regeringen ingalunda försummat att påpeka den saken gång på gång. Han anförde exempel på hurusom det ekonomiskt-politiska och handelspolitiska skeendet utanför våra gränser även påverkar våra förhållanden här i landet. Nåja, detta kan vara riktigt. Men detta medvetande från regimens sida sätter ju inte på något som helst sätt sin prägel på den propaganda, som vårt största parti bedriver i dessa ting, och det är ju detta som är det väsentliga. När jag lyssnade till statsministerns anförande i denna del, frågade jag mig, om statsministern verkligen fullständigt glömt det sätt, på vilket den socialdemokratiska politiken presenterades i TV vid upptakten till fjol-årets valrörelse. Det var ett enda glorifierande av allt vad regeringen gjort för folkets välfärd, en apoteos över alla händelser nästan från Barna Hedenhös dagar!

Jag tror att mycket skulle vara vunnit, om man upphörde med detta. Uppriktigt sagt tycker jag inte denna mytbildning är värdig vårt största parti. Jag tror, att socialdemokratien har råd med att avstå från dylika agitationsmetoder.

Den begränsade tid, som står till mitt förfogande, kan inte medge någon närmare penetrering av statsministerns intressanta utläggningar. Jag observerade, att han sade några ord om skatterna. Jag hade rätt utförligt uppehållit mig härvid i mitt tidigare inlägg. Statsministern menade, att det finns så många skäl, som talar emot ett vandrande på skattesänkingsvägen, när det gäller att bekämpa den avmattning av konjunkturer, som vi nu står inför, och han hänvisade till de erfarenheter som föreligger i England. Han menade, att dessa bestyrkte hans egen och finansministerns ställning.

Jag vill då erinra kammarens ledamöter om det förhållandet, som inte statsministern berörde, nämligen att i ett annat land, som inte heller är av den allra minsta storleksordningen, nämligen Förenta staterna, planerar man mycket omfattande skattesänkningar just för att medelst skattesänkningar stimulera den vi-

Statsverkspropositionen m. m.
kande konjunkturen. För att nu inte beskyllas för några överdrifter skall jag inskränka mig till den beskrivning av dessa förhållanden i Förenta staterna som finns på s. 4 i finansplanen, där jag läser följande: »De amerikanska myndigheterna har sålunda tillkännagivit sin avsikt att trots föreliggande budgetunderskott, som för innevarande budgetår beräknas uppgå till 7 å 8 miljarder dollar, söka genomföra omfattande skattesänkning i syfte att motverka förefintliga avmattningstendenser.»

Det är ju möjligt att vad man gör i Förenta staterna blir föremål för samma negativa omdöme som vad statsministern här avgivit beträffande motsvarande initiativ i England, det vet jag inte. Men det är intressant att ett land av Förenta staternas storleksordning och med allt det ansvar, som dess statsledning åvilar, i alla fall ansett sig böra företaga en sådan åtgärd.

När jag talar om den propaganda, som det största partiet för i fråga om välfärdspolitik, kan jag bara ännu en gång erinra om vad jag härvid sade och hänvisa till det sätt på vilket finansplanen häromdagen presenterades i det största regeringsorganet här i Stockholm.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Även jag ber att få tacka statsministern för den redogörelse som han har lämnat för sin resa. Jag tror liksom herr Hagberg att besöket har värde för förståelsen i Frankrike för våra synpunkter. Kanske skulle det vara bra om sådana statsministerbesök ägde rum litet oftare än vart trehundra år.

Näringslivets egen dynamik betraktar jag såsom allmänt sett smidigare när det gäller att anpassa näringslivet efter konjunkturläget än en statlig planering och dirigering. Därmed vill jag inte förneka att en statlig planläggning och en ökning av den offentliga sektorn kan behövas i tider av konjunkturedgång, men svagheten i att lägga huvuddelen av ansvaret på den statliga bedömningen är

Statsverkspropositionen m. m.

att en felbedömning så lätt kan ske och då förorsakar väsentliga skador.

Nu säger statsministern att planläggningen inte bara avser konjunkturutjämning, utan också har långsiktiga mål. Ja, jag tror att det just i den mån man sätter de långsiktiga målen i förgrunden är väsentligt att näringslivets investeringar stöds. Långtidsutredningen förutsatte i sina prognoser att automation och andra typer av långt driven arbetskraftsbesparing och rationalisering sätts in i större utsträckning än tidigare. Uteblir dessa insatser på grund av att företagen drar sig för investeringar, så är en av grundförutsättningarna för produktivitetens ökning eliminerad. Det var från denna långsiktiga utgångspunkt som jag tillät mig understryka vikten av att samhällets åtgärder beträffande skatter och avgifter handhas så att företagens investeringar stimuleras.

När statsministern sedan talade om vad regeringen hade åstadkommit, fick man intrycket att regeringen har fört en väldig kamp mot oppositionen för att genomdriva skolreformen, för att bygga fler bostäder, för att täcka bristerna inom sjukvården, för att förbättra folkpensionen, för att bygga ut mentalsjukvården, o. s. v. I själva verket är det ju så — såsom herr Bengtson sade i sitt anförande — att regeringen på många av dessa områden har drivits fram av oppositionens krav och använt oppositionens uppslag. Statsministern nämnde exempelvis sjukvården och vägbygget. Det är två områden där oppositionen har utövat ett starkt tryck och där regeringens åtgärder närmast har inneburit ett tillgodoseende i viss mån — dock icke helt — av krav som oppositionen har framställt.

Till slut vill jag säga, att jag tror det väsentliga vid en temporär konjunkturdämpning är den stimulans som man sätter in i början — den verkar ju med ackumulerande kraft. Det är av det skälet som jag tror det hade varit bättre att redan så snart man såg dämpningstendenserna sätta in större kraft än som skedde. Det är också det skälet som har föranlett den kritik jag har riktat mot

regeringen för att dess initiativ även i detta avseende har kommit onödigt sent.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det besök som statsministern har gjort i Frankrike har säkert varit mycket värdefullt. Jag skall bara kortfattat säga, att vi är tacksamma för denna good will-resa och tror att den i framtiden kommer att visa sig ha varit värdefull.

Det är ju möjligt att statsministern har tagit intryck av en av de mycket framträdande sakerna i Frankrike: Frankrike är ju konstens förlovade land. När statsministern talade tyckte jag emellertid att han verkade ha tagit intryck av någon annan målning — jag tänkte på »Ett spel om en väg som till himla bär», där någon säger i början: »Jag målar som mig lyster.»

Statsministerns beskrivning av det svenska välfärdssamhället tyckte jag att vi har hört tidigare — vad vi fick ta del av var årets tavla av allt gott som har förekommit i Sverige. En tavla har dock sin begränsning, nämligen ramen, och en del råkade falla utanför. Dessutom har ju en konstnär en viss frihet att utforma sin bild som han önskar, och jag tyckte nog att tavlan inte helt överensstämde med verkligheten.

Statsministern sade sålunda, att socialdemokraterna alltid har framhållit Sveriges stora beroende av de internationella förbindelserna. Det är möjligt, men jag undrar om inte det sker mera här i riksdagen. När statsministern talar ute i landet får man en stark känsla av att vi inte är särskilt beroende av andra länder utan att de åtgärder som regeringen vidtar betyder allt för det goda som sker i vårt land.

Statsministern gjorde en historieskrivning och skildrade hur man 1947 och 1948 försökt undvika inflation. Ja, den största insatsen gjorde i själva verket samlingsregeringen, som upphörde 1945, och utvecklingen därefter kan jag kortfattat ange så, att det har gått sämre och sämre och kulminerat i en engångsinflation om 20 procent i början av 1951.

Därefter hölls priserna stabila från den 1 oktober 1951 till juni 1954. Av blygsamhet skall jag inte tala om vad som hände den 1 oktober, men det erinrar sig nog statsministern.

Med tanke på produktionsökningen på 4 à 5 procent i vårt land skulle det väl vara egendomligt om regeringen skulle visa sådan brist på handlingskraft, att den inte kunde åstadkomma någonting. De möjligheter som utvecklingen skapar måste väl i alla fall utnyttjas. Det har man gjort i vissa fall, men det kan lika mycket bero på rena expeditionståtgärder som på initiativ från regeringen.

Här nämndes folkpensionernas förbättring. Det har varit en ganska segsliten fråga. Hur många gånger har jag inte stått här och diskuterat med statsministern om socialdemokraternas mycket långsamma takt då det gällt att förbättra folkpensionerna och infria vad man lovat pensionärerna, och hur många gånger fick jag inte fråga socialministern i radio- och TV-debatterna, innan jag fick honom att ens uttala sig om att folkpensionerna skulle förbättras!

Socialbalken har förbättrats, säger statsministern vidare. Jag vill då erinra om att det skett efter en utredning som var nästan enig om vad som skulle göras. Grundskolan har också genomförts utan några större meningsskiljaktigheter, om man undantar vissa punkter där högern opponerat sig. Ja, men detta är väl reformer som man kan fordra att vilken regering som än sitter skulle genomföra, och det är ingalunda något som socialdemokratien speciellt kan berömma sig av att ha genomfört.

Jag hörde till min glädje statsministern säga, att regeringspartiet gång på gång fått utkämpa hårda strider för att kunna genomföra någonting. Det var intressant särskilt med tanke på att regeringsorganet, Stockholms-Tidningen, skriver att oppositionen har varit alldeles maktlös och utan några som helst initiativ. Vi tackar för medgivandet att oppositionen i verkligheten varit mycket hård och besvärlig.

Statsministern avvisade sedan beskyll-

Statsverkspropositionen m. m.

ningen att budgeten skulle vara färglös och erinrade om att det ju t. o. m. finns en del centerpartiförslag med i den. Jag vill då påminna om att jag i mitt förra anförande sade att budgeten är *tämmligen* färglös. Jag är väl medveten om att det finns en del centerpartiförslag med i den. Hade dessa förslag inte funnits där, hade jag nog inte i mitt anförande skjutit in ordet »tämmligen» utan endast sagt »färglös».

Den ekonomiska politiken måste anpassas efter läget, förklarade statsministern. Jag är fullständigt enig med statsministern härom. Vad vi kritiserar är att regeringen alltid kommer sent med sina åtgärder. Man vågar inte i tid vidta några effektivt förebyggande åtgärder, utan ingripandena kommer alltid för sent. Nu är det naturligtvis i viss mån riktigt som statsministern säger, att om man hade vidtagit alltför starka åtgärder redan förra året, hade de kanske inte utfallit så väl. De prognoser som redan då fanns visade emellertid på att denna vinter skulle bli ganska besvärlig, och de vikande tendenserna har i varje fall fortsatt.

Vi har, sade statsministern vidare, byggt ut produktionen på många olika områden. Ja, det har vi, men man bör observera när man talar om t. ex. bostadsproduktionen, att den naturligtvis är en betydelsefull och viktig sak, men den skapar inte i och för sig några produktionsstegringar i fortsättningen. Det kan man däremot åstadkomma genom investeringar i industribyggnader, maskiner, vägar och annat som medför en ytterligare ökning av produktionen i framtiden. Därmed vill jag, herr talman, naturligtvis inte alls påstå att vi inte skulle söka öka bostadsproduktionen, men vi bör vara fullt på det klara med vilken karaktär den har.

Vi hälsar med tillfredsställelse att åtgärder kommer att vidtas på familjepolitikens område. Om det kommer att innebära höjda barnbidrag, såsom jag föreslagit, kan jag i dagens läge inte veta, men jag hoppas att så kommer att bli fallet.

Statsministern talade om vårt nyvak-

Statsverkspropositionen m. m.

nade intresse för familjepolitiken. Är det med verkligheten överensstämmande? Vem var det som tog initiativet till barnbidragen, om vi nu skall fortsätta med historieskrivning?

Jag vill slutligen säga, herr talman, att allt kanske inte är så väl beställt i vårt välfärdssamhälle. Till och med partivänner till herr statsministern kommer att i denna debatt nämna åtskilliga områden där förbättringar kan göras.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag har aldrig under min politiska bana gjort gällande, att allt är väl beställt i det samhälle i vilket vi lever. Jag tror att det finns mycket att göra innan vi kommer fram till att vi kan slå oss till ro. Jag hoppas för övrigt att vi aldrig skall komma dithän att vi slår oss till ro. Det finns nämligen en rad stora och betydelsefulla uppgifter framför oss. Det är nog svårt för herr Bengtson att kunna påstå, att vi har skönmålat situationen till den grad att vi glömt att tala om bristerna i samhället. Hela 1962 års valrörelse var från vår sida ett energiskt understrykande av den kritik som från folkpartiets sida riktats mot bristerna i samhället. Hela valrörelsen var faktiskt ett energiskt fastslående av att de hade rätt, när de påvisade att dessa brister fanns. Det avgörande och vad vi fått slåss om är pengarna. Så enkelt är det. Vi införde omsättningskatten i hård strid med såvitt jag vet varenda borgare. Då bör man kanske tala litet tyst om sin intensiva vilja att förbättra samhället. Utan pengar — så krass är denna värld — kommer vi inte långt.

Jag erkänner gärna att det är en stor sak att vi är ense om att många människor i vårt samhälle har det besvärligt och behöver förbättringar, att barnfamiljerna, åldringarna o. s. v. skall få det bättre. Det är en stor sak att vi slipper ifrån att i denna senat, som Kennedy måste göra i sin senat, slåss för även de mest elementära förbättringar

exempelvis på sjukförsäkringens och sjukvårdens områden. Jag vill inte ett ögonblick bestrida att det är ett av de glädjande tingen i vår svenska demokrati att vi är överens om dessa grundläggande värderingar. Undan för undan kommer vi nog också att bli överens om metodiken att skaffa fram de pengar som fordras för att kunna genomföra dessa förbättringar.

Det skulle vara frestande att efter herr Lundströms anförande ta upp hela denna problematik och försöka göra en analys av hela den överbudspolitik som jag anser att folkpartiet gör sig skyldigt till. Jag upprepar dock än en gång, att folkpartiet gör en viss nytta genom sin överbudspolitik genom att fästa uppmärksamheten på de brister som finns i vårt samhälle. Vi kommer inte att förtrötta oss att ställa oss bakom er samhällskritik, om den är positiv. Men dessutom kommer vi att tala om för svenska folket att det kostar pengar att avskaffa bristerna och att ni får vara beredda att vara med om att betala. Om vi hjälps åt — herr Lundström genom att svartmåla och mörklägga samhället och jag genom att tala om hur det är och att samhället är så rikt att det har råd att avskaffa dessa brister — tror jag säkert att vi skall nå goda resultat även i fortsättningen.

Herr Bengtson gjorde sig skyldig till precis samma sak som herr Hagberg då han glömde bort sammanhanget med utlandet. Han talade om den väldiga prisstegringen på 20 procent år 1951, en prisstegring som väl alla numera medger var en direkt följd av Koreakriget. Men, herr Bengtson, jag skall gärna medge att det, efter de påfrestningar som Koreakrisen innebar, var utomordentligt välgörande för landet, för löntagare och för bönder och företagare, att vi hade bondeförbundet i kanslihuset och inte utanför. Jag tror att det förhindrade mycket av en överbudspolitik på den borgerliga sidan, som skulle ha gjort det besvärligt att åstadkomma en sund planering av finanserna. Jag vill också gärna vitsorda att koalitionen 1951—1957 var be-

Statsverkspropositionen m. m.

tydelsefull för många grupper i vårt samhälle, och jag är övertygad om att man, när historieskrivningen kommer att göras, skall erkänna att dessa två partier då tog på sig ett stort ansvar just på grund av de besvärligheter som utländska konjunkturer hade dragit in över landet. Men läget är som sagt annorlunda i dag, herr Bengtson, och det är väl ingen anledning att nu tala om vad som hände 1951—1957 — om inte herr Bengtson är något slags svala — det vet jag inte.

Jag skulle också vilja säga några ord till herr Hagberg, som tog upp Kennedys budgetförslag. Det stora hos Kennedy — om vi nu skall våga oss på att diskutera saker som väl amerikanerna närmast skulle diskutera själva — är att han medvetet tar finanspolitiken i sin tjänst när det gäller att skapa stabila konjunkturer. Vi gör det också genom att nu öka den statliga upplåningen med en miljard kronor. Det är klart att om det icke hade funnits någon annan metod för att sprida stimulans, kunde vi ju också likaväl ha tänkt oss en skattesänkning på en miljard kronor, men vi anser att det finns oerhört stora behov på olika områden — jag har redan nämnt några, nämligen försvaret, skolan, vägarna, sjukhusbyggena — där man kan sätta in statliga investeringar för att på det sättet uppnå denna effekt på ett bättre sätt än genom att öka den statliga upplåningen endast genom skattesänkning. Vi hälsar med största tillfredsställelse, om Kennedy och hans regim lyckas i sina strävanden att föra en effektiv konjunkturfrämjande politik genom statlig upplåning vid tidpunkter av lågkonjunktur och jag föreställer mig också med balans i tider då konjunkturerna är annorlunda. Vi har emellertid den förmånenheten att vi tror, att det skulle ha varit ännu bättre, om Kennedy hade slagit på för fullt med att rensa upp slummen, med att bygga nya sjukhus och med att bygga skolor. Det är skillnaden, men den principiella uppläggningsen, att man skall möta en vikande konjunktur med en ökad statlig upplå-

ning, är vi alldeles överens om, och vi hälsar detta steg från USA-regimens sida som största tillfredsställelse. Jämför detta med vad som händer i England efter den skattesänkning som där skedde, så kanske herr Hagberg ser att det är en mycket stor skillnad mellan om man, såsom Amerikas president gör, medvetet tar lånepolitiken i sin tjänst för att stimulera en arbetsmarknad, som icke har visat sig ha förmåga att av egen kraft och genom enskilt initiativ dra till sig den mängd av sysslolösa som nu finns där. Vi har inte ett ord till kritik i det fallet utom det att det skulle ha varit intressantare, om man där hade haft politiska möjligheter att föra en kamp på investeringsfronten. Men det har vi i Sverige tillfälle till efter alla de uppmuntrande hejarop som oppositionen nu ger inför årets budget.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern tog upp mina små påpekanden rörande vad som i finansplanen anföres om den nya amerikanska skattesänkningen. Han menade, att vi inte kan gå samma väg, och han antydde det också i sitt tidigare anförande. Regeringen ville inte vara med om några skattesänkningar därför att vi, som statsministern sade, har så väldiga behov som är eftersatta och som måste tillfredsställas. Ja, visst har vi väldiga behov som är eftersatta och som måste tillfredsställas, men för att de skall kunna tillfredsställas måste ju produktionen hållas uppe och resurserna skapas för allt detta. Det är för att skapa dessa resurser för vår produktion, som vi har ansett skattesänkningar exempelvis på företagsbeskattningsens område vara ofrånkomliga.

Statsministern har ju själv understrukt betydelsen av vår exportnäring, och näringens betydelse är ju också starkt markerad i finansplanen. Det är just på vår exportnäring vi tänker, när vi på vårt håll föreslår dessa modifikationer, exempelvis på omsättningsskattens område, på energiskattens område och i

Statsverkspropositionen m. m.

åtskilliga andra avseenden, för att skaffa de pengar vi behöver. Det går inte att anslå medel till det ena eller andra, om vi inte har de nödiga resurserna.

Vidare talade statsministern — herr Bengtson var också inne på det — om »de hårda strider» under vilka regeringen nödgats genomföra det ena och det andra. När det gällde omsättningsskatten, hade man kämpat en hård strid med »varenda borgare», som statsministern måhända något överdrivet uttryckte sig, om jag inte hörde fel. Men, herr statsminister, ett av de stora motiven för införandet av omsättningsskatten i november månad 1959 var ju av konjunkturpolitisk art — man ville införa omsättningsskatten därför att den var köpkraftsuppsugande. *Den gången* passade det att använda beskattningen i konjunkturpolitiskt syfte, *nu* går det inte alls. Nu har man helt andra motiv för sitt handlande.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag målar inte så där enkelt bara i svart och vitt, herr statsminister! I en debatt för något år sedan uttalade statsministern för övrigt sin förtjusning över min ljusmålning av åtskilliga sidor i vårt samhälle. Däremot pekar vi i folkpartiet också på de områden där brister råder. Man tycker att regeringen själv borde ha kunnat komma underfund med var de mörka sidorna finns, men när den inte gör det är det ju värdefullt att från statsministern få höra att regeringen är tacksam för påpekandena.

För övrigt synes det mig märkligt att man fortsätter med talet om överbud och underbud. Konjunkturutvecklingen är ju svårbedömbär, och vi sitter därvidlag alla i samma båt, har i stort sett samma material att utgå från vid bedömningen. Och nog har väl regeringen ändå haft så stora erfarenheter av svårigheterna vid budgetkalkylen, att den borde akta sig för att beteckna avvikelser från sina och finansministerns beräkningar som någon sorts ekonomisk oansvarighet. Om någonting i det sammanhanget skulle va-

rit oansvarigt under de senaste åren här i riksdagen, så hade det väl varit att svära på finansministerns siffror.

Jag vill inte bestrida att regeringen också tidigare har hänvisat till utlandets betydelse för vår ekonomi, men det intryck man då fått av regeringens deklamationer har varit, att när allting gått uppåt har detta berott på regeringens åtgärder, men när det gått utför har det varit det otäcka utlandets fel.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Även om budgeten i år betecknas som färglös har det ju ändå målats en del. Jag konstaterar att statsministerns vackra målning av vårt land nu har tonats ner betydligt, i det att han också har framhållit att åtskilligt finns att göra ytterligare — förhållandena är inte alls så tillfredsställande som det kanske föreföll av hans första tal.

Jag vill bara säga om allt detta, att förutsättningen för att vi skall kunna få det bättre i vårt samhälle och genomföra det som statsministern antydde är att vi har ett produktionskraftigt näringsliv som jag tidigare talade om. Detta är det centrala, det som vi framför allt måste bygga upp. Vi får inte utsätta oss för risken att komma in i en konsumtionskonjunktur — den är visserligen trevlig för de människor som får uppleva den, men det är inte en sådan konjunktur som bygger för framtiden. Och det var detta jag ville betona i mitt tidigare anförande.

Statsministern talade i sitt första anförande om att Caravellen var tillverkad av ett statligt företag. DC 8:orna är ju också ganska bra maskiner — och de tillverkas av privata företag. Jag tror att det hela kan jämföras och jämföras.

Statsministern talade också om en svala. Jag måste säga att jag inte är någon svala, herr statsminister! Lika litet som det förekommer några svalor ute i det rådande vintervädret finns det några svalor på det område, som statsministern ville antyda.

Vad jag har sagt är att regeringen enligt min mening inte tillräckligt planerar det som skall ske i framtiden. Jag

hoppas på en förbättring i detta avseende — och kunde statsministerns besök i Frankrike föranleda ett större intresse hos regeringen för kulturfrågor så skulle jag vara ännu mera tacksam.

Hans exceliens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill bara med tillfredsställelse notera att inga svalor är ute och flaxar i dag — allt kan återgå till ordningen. Jag tänkte närmast på en stormsvala och inte någon sommarsvala, men det finns ingen sådan heller utan allt är lugnt och stilla på den fronten! Det var väl så herr Bengtson menade i sitt sista anförande.

Men allvarligt talat begärde jag ordet därför att jag måste värja mig mot påståendena att vi skulle vara nonchalanta när det gäller det privata näringslivet och dess behov. Jag skulle tro att investeringsfonderna utgör ett mycket effektivt stöd för näringslivet i dess strävanden att rationalisera. Många experter inte bara här hemma utan också utomlands har vitsordat, vilken bra lösning på ett besvärligt problem som investeringsfonderna i själva verket är just ur näringslivets synpunkt. Ty vad är dessa fonder, om vi skall tala alldeles oförblommerat? De är ju en form av skattelättnad, vilken kommer företagen till godo i den mån de använder pengarna för att rationalisera och förbättra.

Jag tror att detta är ett mycket effektivt stöd för de strävanden som man här talat för, och jag har bara velat att inläggen i den debatten inte skulle stå oemotsagda. Självklart finns det ingen på regeringsbanken och inom regeringspartiet som inte begriper, att ett väl arbetande näringsliv är en förutsättning för att framstegen skall kunna fortsätta; och det har vi väl ändå visat genom vår politik, framför allt i arbetsmarknadspolitik och investeringspolitiken.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Eftersom gällande regler här i kammaren hindrade mig att

Statsverkspropositionen m. m.

delta i den — visserligen stillsamma — men dock knivkastning som pågått den senaste halvtimmen, vill jag inleda mitt inlägg med ett par repliker till herr Bengtson. Han sade alldeles nyss att bostadsproduktionen skapar ingenting nytt, att den inte är lika produktiv, så att säga, som byggandet av vägar och liknande ting. Är inte det att underskatta vad bostaden betyder för reproduktionen av arbetskraften? Framför allt tycker jag att det är märkligt att en sådan tanke kan rinna upp i huvudet, när man tittar på termometern på utsidan av huset.

Den andra repliken till herr Bengtson gäller herr Bengtsons misstanke att när han pläderade för en högre beskattning av alkohol, kunde detta möjligen föranleda hamstring. Jag har en känsla av att herr Bengtson rätt väsentligt överskattar effekten hos allmänheten av vad han säger här i kammaren.

Vid en allmän debatt om förslaget till statsbudget för nästa år och därmed sammanhängande frågor är det emellertid tillåtet att också beröra det allmänna politiska och ekonomiska läge, i vilket detta förslag läggs fram. Jag skall inte ge mig in på några spekulationer i och om världspolitiken. Dels är den alltför komplicerad för en enkel svensk riksdagsman, dels är den hemliga diplomati, så långt jag förstår, numera hemligare än någonsin. Vad som sker på högsta nivå, som det heter på modernt språk, och kanske också på nivåer därunder vet vi vanliga människor ingenting eller nästan ingenting om.

En sak tror jag emellertid att folk i allmänhet är ganska eniga om, nämligen att det kyliga världspolitiska klimatet har blivit en smula mindre kyligt. Kanske beror detta på att en bättre balans uppnåtts mellan den kapitalistiska delen av världen och den socialistiska när det gäller produktion och ekonomi. Kanske beror det på att en viss balans uppnåtts när det gäller framställning och prov av de fruktansvärda kärnvapnen. Kanske beror det på att förnuftet blivit större — fast det är mindre troligt — hos de grupper av människor som hittills under historiens gång störtat mänsklighe-

Statsverkspropositionen m. m.

ten i krig och elände. Kanske är det en samverkan av dessa faktorer som framkallar känslan av att en avspänning kan vara på väg. Det må vara hur som helst med förklaringsgrunderna. Själva känslan finns, och det inger vissa förhoppningar.

Bland de gripbara åtgärder som vi upplevt i världspolitiken under senare tid fäster jag mig inte enbart vid sättet att lösa krisen i Karibiska havet på fredlig väg med ömsesidiga eftergifter utan också vid den uppmärksamhet som Undén-planen rönt och vid Förenta Nationernas initiativ till en avrustningskonferens, i vilken även Sverige har säte och stämma. Vårt land och dess högsta myndigheter har väl inte så värst stora möjligheter att påverka de kärnvapenägande makternas beslut och dispositioner om dessa vapen. I kärnvapenfrågan måste vi kanske begränsa oss till att slåss för de förslag som är ställda och som bär förre utrikesministerns signatur samt till att avstå från varje tanke på att införliva kärnvapen med den svenska krigsmakten. Men i avrustningskonferensens övriga arbete kan nog vårt land spela en större, en mera positiv roll. Sverige har bevisat att det är möjligt att leva i fred med grannarna. Vårt folk och framför allt den svenska arbetarklassen har visat att också en unionsupplösnings alla konfliktämnen på sin tid kunde redas upp på fredlig väg. Sveriges anseende som fredsälskande land är allmänt bekant, och det ger större tyngd åt våra representanters ord och förslag i avrustningssammanhang än vad vårt lands folkmängd och ekonomiska styrka berättigar.

Här finns det emellertid enligt min mening en hake. Det svenska ordet i avrustnings- och nedrustningssammanhang mister i tyngd genom den fortgående militära upprustningen här hemma. Regeringen förebådar ett förslag som innebär att våra utgifter för militära ändamål skall öka med, som statsministern nyss nämnde, 425 miljoner kronor och därmed stiga till den för vårt land mycket höga summan av 4 000 miljoner kronor per år. Jag skall i det här samman-

hanget inte gå in på detta förslag. Det får anstå till ett annat tillfälle, men jag vill fästa uppmärksamheten på att ett sådant förslag skär sig mot de svenska ansträngningarna på den internationella avrustningskonferensen — om nu dessa ansträngningar är allvarligt menade, vilket jag dock både tror och hoppas.

Det kan ju inte gärna stärka de svenska deltagarnas ställning i nedrustningskonferensen om de, när de pläderar för allmän nedrustning, möts av hänvisning till att medan de argumenterar för nedrustning så genomför deras egen regering och riksdag en mycket avsevärd upprustning. Jag vet inte hur våra förhandlare känner sig i den situationen, men jag har svårt att förstå att det kan kännas angenämt, upplyftande och sporra till nya ansträngningar. Jag tror också att man på de håll i den allmänna nedrustningskonferensen som på allvar går in för en nedrustning kan ta de svenska propåerna på riktigt allvar så länge ord och gärningar inte harmonierar.

För några år sedan skrev en yrkesmilitär här i landet i en tidskrift att det vore klokt att ta en paus i upprustningen, ett militärstopp, som han uttryckte det, till dess man hunnit utarbeta en vettig plan för pengarnas användning. Jag tror att det vore ändamålsenligt med en paus i upprustningsivern, men inte bara av det skäl som vederbörande skribent anförde utan också av andra.

Skulle det inte avsevärt stärka vårt lands ställning i den internationella politiken om vi, i avvaktan på vad nedrustningskonferensen kunde komma fram till, avstode från att öka anslagen till det militära? Här kommer naturligtvis användningen att en stor del av den förutsedda ökningen är betingad av löneförhöjningar, pensionsförhöjningar, pristegringar o. s. v., och det må vara riktigt. Jag vill inte motsätta mig sådana automatiska utgiftsökningar. Men kan man inte spara in pengarna på annat håll inom militärväsendet? Jag tror inte att vår beredskap och vårt försvar skulle försvagas, om man stoppade några flygförband i malpåse under något år. Den

Statsverkspropositionen m. m.

mest påtagliga effekten vore väl att antalet kvaddade flygplan och dödade flygarpojkar minskade. Jag tror inte att försvaret och beredskapen skulle försvagas, om detsamma skedde med något jagarförband. Inte heller tror jag att beredskapen försvagas om tiden för repetitionsövningarna avkortades eller vissa materielbeställningar lades på is. Säkerligen finns det möjligheter att utan någon reell försvagning av försvarskraften spara in de pengar som behövs för att möta löne-, pensions- och prisökningar.

Jag är helt klar över att de militära staberna inte ser saken på det sättet. Men politiskt sett skulle det stärka Sveriges ställning att inte öka militärutgifterna samtidigt som vårt lands representanter sitter vid bordet där det förhandlas om allmän ned- och avrustning. Och det senare skälet väger ojämförligt tyngre än några generalers mer eller mindre genomtänkta åsikter.

Våra militära utgifter — relativt sett bland de högsta i världen — minskar avsevärt möjligheterna till en allmän höjning av vår materiella och kulturella standard. Nedskrivning av dessa utgifter är inte endast en nåd att stilla bedja om, utan en sak att kämpa för.

Men trots dessa höga militära, improduktiva utgifter, finns det resurser för att göra livet lättare och ljusare för den stora massan av vårt folk. Jag skall i detta sammanhang inte ingå på detaljer. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att tiden borde vara inne att få till stånd ett i grunden annat betraktelsesätt på de i produktionslivet anställda löntagarna — människorna — i förhållande till maskiner och apparater. Ännu råder allmänt det betraktelsesättet att maskinerna måste man vårda sig om, ansa och sköta; människorna som betjänar maskinerna får i stort sett reda sig själva. Också statsmakterna — där man kunde vänta bättre — sitter fast i dessa traditionella tankegångar. Tillåt mig, herr talman, att med några hänvisningar förtydliga vad jag menar!

Vi har enligt vad regeringen signalerat att till årets riksdag vänta ett förslag om allmän, obligatorisk besiktning av

gamla bilar. Det är såvitt jag förstår en bra sak, en behövlig sak. Man skulle också kunna uttrycka det så, att det som riksdagen kommer att besluta om är en allmän och obligatorisk hälsokontroll av de gamla bilarna. Men varför bara bilarna? Är det inte viktigare med en allmän hälsokontroll av människorna? Bilen må stå oss hur nära som helst; den egna lekamen står oss i alla fall en smula närmare. Också ur samhällelig synpunkt är det viktigare att skavanker på människorna upptäcks i tid och kan botas än skavanker på bilarna. Men i statsverkspropositionen söker vi förgäves — med undantag för fortsatta försök i Värmland — efter förslag om allmän hälsokontroll av vårt lands medborgare; bara om bilarna.

Jag vill göra en annan hänvisning för att ytterligare illustrerar min tankegång. Om en företagare köper en maskin eller ett maskinaggregat i avsikt att därmed tillverka en viss vara, som han beräknar skall ge profit, skriver han kontrakt med maskinleverantören och åtar sig att betala det köpta inom viss tid och på överenskommet sätt. Om nu hans spekulaton slår fel och det inte blir den profit han räknat med, upphör han med tillverkningen av denna vara, men han slipper inte undan betalningsförpliktelserna till maskinleverantören. Dem måste han fullgöra så som kontraktet stipulerar. Men de anställda då, de som betjänat maskinen eller aggregatet? Gentemot dem har han inga förpliktelser. De får besked om att det inte gick som det var tänkt, och så sätts de på gatan, utan att det bekymrar ägaren till verkstaden eller maskinen. Jag tror att skydd mot permitteringar och rätt till arbetsplatsen är något mycket angeläget och bör bli verkligt snarast möjligt.

Jag tillåter mig en tredje hänvisning kring samma tema. Varje välskött företag som använder maskiner, det må vara svarvar och fräsar eller skrivmaskiner och räknemaskiner, sörjer för att maskinerna hålles i trim. De får regelbunden översyn, smörjes, putsas och får förslitna delar utbytta, allt för att livslängden skall öka och för att de skall fungera

Statsverkspropositionen m. m.

oklanderligt. Detta anses vara god ekonomi, och är det sannolikt också. Men hur det är ställt med omsorgen om de människor som betjänar maskinerna? Endast ett fåtal företag här i landet bekymrar sig om att ge sina anställda den omvårdnad som de anser självklar att ge maskinerna. Borde det inte vara åtminstone lika angeläget att genom en utbyggd industrihälsovård ge de anställda lika god tillsyn som man ger maskinerna?

Naturligtvis kan man gentemot dessa jämförelser invända, att maskinerna är döda ting som inte av egen kraft kan skaffa sig omvårdnad, medan människorna är levande och tänkande varelser som på eget initiativ kan skaffa sig både kontroll av sin hälsa och hjälp vid sjukdom och olycksfall. Invändningen är berättigad men endast till en viss del. I sin bästa ålder har också den moderna människan en benägenhet att överskatta sin sunda fysik och sina krafter och underskatta de risker för hälsan som ett till synes bagatellartat sjukdomssymtom kan ha. Det finns också en del sjukdomar som så att säga följer med yrket och den dagliga verksamheten, och det finns sjukdomar som man inte själv upptäcker i tid, men som läkaren observerar. De verksamheter som har en välordnad medicinsk service för de anställda kan också redovisa mycket positiva resultat av denna.

Med vad jag här har sagt vill jag bara fästa uppmärksamheten på att det finns åtskilligt att göra ännu, innan vi kan säga att människan har kommit i centrum.

Tillåt mig så, herr talman, att säga några ord om en annan fråga som varit mycket diskuterad, är mycket diskuterad och sannolikt blir än mer diskuterad i framtiden. Jag avser bostadsfrågan. Det byggs mycket bostäder här i landet numera. Detta skall villigt erkännas. Trots den ökade takten i bostadsproduktionen råder det dock brist på bostäder, framför allt i de större städerna och tätorterna. Självklart är att man genom att upphäva hyresregleringslagen och liknande inte skaffar fram flera bostäder.

Botemedlet mot bostadsbristen är att bygga ännu mera, att bygga bort den. Men det ser ut att ta sin tid. Därtill kommer att hyrorna rakar i höjden, ett förhållande som främst drabbar de unga familjerna som anvisas bostäder i de nybyggda fastigheterna, där sådana bostäder står att få.

Om man blickar framåt, skymtar också nya perspektiv. Människornas bostadsvanor kommer säkerligen att förändras avsevärt i samband med ökade inkomster, större biltäthet och ökad fritid, vilket i sin tur ställer krav på nya sysselsättningar. För några dagar sedan tog en känd kommunalman i Stockholm, därtill ledare för ett stort kommunalt byggnads- och bostadsföretag, upp till diskussion frågan om hur våra pensionärer kommer att se på bostadstillvaron när ATP-reformen väl nått sin fulla utveckling. Det var mycket intressanta synpunkter han lade fram, väl värda att beaktas.

Jag skulle vilja ge ett bidrag till diskussionen om de framtida kraven på bostäder — och jag tänker då på en relativt nära framtid, några år eller så. Det är realistiskt att räkna med att fyraveckorssemestern beslutas vid årets riksdag och att vissa kategorier kanske får fem veckor. Men det är väl också realistiskt att räkna med att 40-timmarsveckan blir helt genomförd i varje fall under detta decennium. Den stora massan av människor får därigenom ökad fritid, som skall användas till någonting. Det förefaller troligt att människorna i allmänhet kommer att vilja använda den ökade fritiden någonstans utanför den bostad i vilken de bor under veckans arbetsdagar. Det kan tänkas att behovet av två bostäder, en bostad i arbetsplatsens närhet och en fritidsbostad, anmäler sig. Denna form av boende är ju ingenting nytt. Välbärgat folk har ganska allmänt sedan länge hållit sig med en stadsvåning och ett lantställe. Att inte fler ordnar det för sig på detta sätt har nog inte berott på bristande vilja, utan först och främst på att de inte haft råd därtill. Men om människorna nu äntligen får råd att ordna det litet bättre för sig, vilka krav

kommer detta att ställa på samhället, på statsmakterna och på kommunerna? Det vet vi inte, vi kan bara gissa. Men vore det inte skäl för statsmakterna att försöka utreda dessa frågor likaväl som frågan om vilka krav pensionärerna kan tänkas komma att ha inom en nära framtid? Jag tror att det är ganska bråttom med sådana utredningar, beräkningar och planeringar.

I samband med bostadspolitiken anmäler sig en rad andra betydelsefulla problem. Jag skall med herr talmannens tillåtelse bara beröra ett.

Jag undrar om det inte är på tiden att på nytt aktualisera en tjugo år gammal tanke, inskriven i det s. k. arbetarrörelsens efterkrigsprogram, som antogs 1944 och som under några efterkrigsår också utgjorde regeringsprogram. I detta program heter det bl. a.: »En stor svårighet i detta saneringsarbete vållas genom bostadsbeståndets splittring på flera ägare. Vore bostadsbeståndet i städernas inre saneringsmogna delar i samhällets ägo, skulle förnyelsen kunna försiggå på ett väsentligt enklare och mera effektivt sätt. Kostnaderna blir också större därför att enskilda ägare — av vilka flera nyligen köpt sina fastigheter — måste ersättas när samhället beordrar rivning av äldre bebyggelser, som inte längre motsvarar moderna stadsplanetekniska krav, men som kan ha ett av spekulatören uppdrivet högt kapitalvärde. *Det blir därför i längden nödvändigt att beståndet av privatägda hyreshus gradvis överföres i samhällets ägo, och likaså, att tommarken kommunaliseras och lägges under tomträtt.* Därmed undvikes också, att framtida tomtvärdestegringar ger anledning till oförtjänta inkomster åt enskilda.» Om några ord här om tommarkens och fastigheternas kommunalisering kommer att kursiveras i protokollet, är det inte min kursivering, utan arbetarrörelsens efterkrigsprogram.

Såvitt jag förstår har regeringspartiet skrinlagt denna punkt, som dock är mycket betydelsefull. Jag tycker att det är stötande för den moderna människan, att den bostad hon oundgängligen behöver i vårt frostiga land skall få vara ob-

Statsverkspropositionen m. m.

jekt för privata vinstintressen och spekulatörer. Den grupp av människor i detta land som äger hyreshus och finner sin bärgning av detta ägande borde snarast möjligt ges tillfälle att skaffa sig utkomst på annat sätt. Såvitt jag förstår skulle en hel rad nu svärbemästrade problem kunna lösas ganska enkelt, om den programpunkt jag nyss citerade ur arbetarrörelsens efterkrigsprogram gjordes till verklighet. Kommunerna har visat sig kompetenta att både bygga och förvalta bostäder inte bara lika bra som utan bättre än de privata fastighetsägarna. Man tar inga risker genom att överföra de privatägda hyreshusen — låt oss säga från femlägenhetshus och uppåt — till det allmänna, i första hand till kommunerna. En sådan reform skulle så långt jag förstår kunna sätta stopp för den oförtjänta markvärdestegring, som nu ger jätteförmögenheter åt privatpersoner, den skulle möjliggöra en förenkling, kanske avskaffande, av hela det komplicerade subventionssystemet som vi nu dras med, den skulle medföra en fördelning av bostadsbeståndet utifrån socialt godtagbara normer, och den skulle trygga de framtida generationerna mot privatkapitalistisk uppskörtning i denna sektor av samhällslivet.

Till sist, herr talman, bara några ord om ännu en sak som fattas i regeringsförslaget, nämligen ett förslag om förkortad arbetstid. Det kan inte gärna bero på förbiseende eller glömska från regeringens sida. Dels är frågan alltför stor för att kunna bli bortglömd, dels påminde vi kommunister i en motion i fjol här i riksdagen om dess angelägna natur och ville att regeringen skulle komma med förslag till detta års riksdag om successiv förkortning av arbetsveckan. Att förslag om förkortad arbetstid inte finns med i statsverkspropositionen kan väl bara tolkas på ett sätt: Regeringen anser inte saken aktuell. Men den är aktuell — brännande aktuell.

De fria lördagarna blir allt vanligare och de har kommit för att stanna. Nu köps de emellertid av de anställda med en förlängning av arbetsdagen under fem av veckans dagar till nio timmar. Detta

Statsverkspropositionen m. m.

är med nuvarande teknik och arbetstempo en alltför lång arbetsdag.

Samhällsekonomiskt sett har vi råd med en kortare arbetstid med både fria lördagar och åtta timmars arbetsdag, d. v. s. 40 timmars arbetsvecka. Men regeringen har inte visat något intresse för saken. Glädjande nog har vi kommunister fått stöd i denna sak vid årets riksdag av några socialdemokratiska riksdagsledamöter — och inte vilka som helst. Det är Landsorganisationens ordförande och andra framstående funktionärer inom den fackliga rörelsen som begär att frågan om kortare arbetstid skall tas upp lagstiftningsvägen. Det är självklart att vi är mycket tillfredsställda med detta.

Här anmäler sig emellertid ett frågetecken. Tyvärr är statsrådsbänkarna tomma, annars skulle jag gärna vilja fråna dem ha svar på en fråga. Man kan naturligtvis med visst skäl utgå ifrån att de borgerliga partigrupperna i riksdagen motsätter sig en förkortning av arbetstiden. Man kan kanske också tänka sig att de socialdemokratiska ledamöterna följer Landsorganisationens ordförande och hans medmotionärer, eftersom dessa onekligen representerar den kanske allra största sakkunskapen i detta ämne. Hur blir det då? Om de regeringsledamöter som sitter i riksdagen vidhåller den uppfattning som de demonstrerat i sin egenskap av regeringsledamöter, när de flyttar ner i kammaren för att votera, då ändras ju styrkeförhållandena här. Den parlamentariska ställningen här i kammaren är, om jag räknat rätt, den att socialdemokrater och kommunister förfogar över 79 röster i denna kammare mot 72 borgerliga. Sju av statsrådets medlemmar är ledamöter i denna kammare. Följer de sin inställning från beredningen av statsverkspropositionen och går tillsammans med de borgerliga i ett avslagsyrkande, då avslås ju förslaget om förkortad arbetsvecka med 79 röster mot 72. Liknande är förhållandet i andra kammaren.

Det vore intressant — och jag tror att det är fler än jag, kanske någon miljon svenska löntagare som är intresse-

rade av detta — att få höra om regeringens medlemmar i sin egenskap av riksdagsledamöter är beredda att bifalla förslaget om lagstiftning för 40 timmars arbetsvecka.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag har inte någon anledning att ta upp herr Lagers fråga, men jag vill bara uppmana honom att lugna sig, om han inte får något svar på den. Det är väl inte vanligt att regeringsledamöterna talar om, vilken ställning de eventuellt kommer att inta till olika motionsyrkanden, oavsett vem de väckts av. Om de redan tidigare skulle varit av samma uppfattning som herr Geijer, så fanns ju möjlighet för dem att ta initiativ utan att här tillkännage att eftersom förslaget kommit upp i motionsform, så tänker de anamma det. Det blir tillfälle att konstatera detta så småningom, när motionen har behandlats i utskottet och föreläggs riksdagen för avgörande.

Herr Hagberg började sitt anförande här i dag med att uttala en viss oro beträffande förhållandena i Kongo på grund av att man visste så litet om dem och likaså visste ganska litet om huruvida FN-staben i New York visste någonting om FN-ledningen för Kongostyrkorna. Det är möjligt att det rätt en viss tveksamhet, huruvida de kontakter som egentligen borde ha tagits verkligen kommit till stånd, men jag tror inte att man behöver misstänka, att den bristande kännedomen om dessa förhållanden beror på hemlig diplomati. Jag tror att det inte alls varit så allvarligt som man kunnat tro när man läst i tidningspressen om omfattningen av de strider som ägt rum på sista tiden. Allt har antagligen berott på osäkerheten hos Tshombe och hans anhängare om vilken ställning de skulle ta i en hopplös situation vid förfäktandet av Katangas självständighet. Nu förefaller det i varje fall, som om förhållandena hade klarnat där nere, och det finns vissa skäl att antaga, att en förbättring kommer att inträda och att utvecklingen i fortsättningen

Statsverkspropositionen m. m.

inte skall förbli lika tveksam och oviss som den varit under snart tre år. Ingen har uttalat någon önskan om att de svenska trupperna skall dras tillbaka på grund av ovissheten, men helt naturligt har man velat få klart för sig hur det ligger till, eftersom de svenska trupperna inte sänts ned som stridande trupper utan för att medverka till att upprätthålla ordning. Det förefaller som om de skulle lyckas härmed tillsammans med alla andra förband.

Herr Hagberg uttalade om inte precis sin oro över så i varje fall sin tveksamhet om förhandlingsläget i Bryssel när det gäller Englands anslutning till den gemensamma marknaden. Han yttrade att om förhandlingarna bryts, så betyder det att vi får gå tillbaka ända till år 1958 och börja på nytt igen. Han talade emellertid inte om vad han syftade på när han nämnde år 1958. Det var ju då förhandlingar fördes om att skapa ett frihandelsområde i Europa, vilka förhandlingar misslyckades, enligt vad som sagts i hög grad beroende på Frankrikes inställning. Det var inte möjligt att få till stånd en överenskommelse mellan De sex och De sju om ett frihandelsområde, där samarbetet skulle begränsas till de ekonomiska frågorna och De sex bibehålla den politiska delen av sin samanslutning för egen räkning. När det nu har visat sig att Frankrike fortfarande hyser betänkligheter mot att utvidga De sex till att omfatta i första hand De sju och sedermera dem som söker medlemskap eller associering, kan man väl inte göra annat än konstatera, att Frankrike fortfarande har samma uppfattning som år 1958. Det är följaktligen inte något märkvärdigt, att man möjligen får börja om på nytt och undersöka förutsättningarna för någon form av en associering mellan De sex och De sju i fråga om det ekonomiska samarbetet, eftersom ju alla de länder som utgör De sju är i den ställningen att de inte kan ingå i den politiska unionen. Tills vidare får vi väl, som statsministern uttalade här i dag, följa utvecklingen utan panik men helt naturligt med uppmärksamhet.

Herr Hagberg gav också finansplanen ett visst betyg. Dess språkdräkt är bättre, så att det är möjligt, yttrade han, att läsa den utan lexikon. Jag har svårt att tänka mig, att herr Hagberg någon gång behövt använda lexikon för att läsa den ekonomiska redovisningen, även om språket i någon mån kan vara svår-förståeligt för menige man. Om nu gemene man inte bara kan läsa utan också begripa finansplanen, så är det helt naturligt en förbättring, som ingen har anledning att vända sig emot, men herr Hagberg konstaterar samtidigt att jämsides med denna förbättring var tyvärr fortfarande propagandatendensen i finansplanen påtaglig. Ligger det emellertid något fel häri? Vem skulle tala om betydelsen av det som föreslås i statsverkspropositionen, om inte regeringen och dess företrädare själva gör det? Oppositionspartierna gör det sannerligen inte! De tycks vara fullt överens om att ta fram de svarta färgerna och måla så mörkt som möjligt, såvida det inte är fråga om förslag, som betyder framsteg, då man bara konstaterar att det gäller ting som de borgerliga tidigare har påpekat eller föreslagit i en eller annan form.

Är det för övrigt något fel, om det till äventyrs någon gång inträffar att oppositionspartierna kommer med förslag, som sedermera visar sig vara av beskaffenheten att de till och med kan godtagas av regeringen, så att förslagen lägges till grund för framställningar i statsverkspropositionen, vilka möjligen under riksdagens lopp vinner bifall? Är det inte i ett parlamentariskt system oppositionens uppgift att vara ett slags salt och gärna komma med både kritik och förslag till förbättringar? Det är enligt min mening ganska naturligt. Ingen av oppositionspartiernas företrädare behöver väl känna sig på något sätt illa behandlad om något av hans tidigare förslag skulle ha accepterats. Man väcker väl inte förslag bara för att framföra dem för egen räkning gång på gång och utan att ha någon önskan om att förslagen någon gång blir genomförda. Så kan det ju rimligen inte vara.

Statsverkspropositionen m. m.

Det har sagts att fronten mot arbetslösheten har sitt starkaste fäste i företagen. Ingen bestrider väl att den enskilda företagsamheten har sin hand över det stora flertalet sysselsatta i detta land, och följaktligen måste väl alla ha ett intresse av att sysselsättningen hålles uppe i den utsträckning som över huvud taget är möjlig. Påståendet är således riktigt. När det gäller att hindra arbetslösheten att breda ut sig har man naturligtvis också att lita till att den fria och enskilda företagsamheten är stark nog att även i en nedgångsperiod medverka till att hålla sysselsättningen uppe. Det är ingen som vill vända sig häremot.

När oppositionens talesmän samtidigt framhåller att man måste stimulera detta genom skattelättnader, genom att ta bort omsättningsskatten på investeringsvaror och genom att ta bort skatten på elektrisk energi, skulle man kunna ta detta på allvar och tro att det är någonting som oppositionens företrädare upptäckt med tanke på den dämpade konjunktur, som vi nu möjligen går fram emot och där åtgärder måste vidtas för att stimulera sysselsättningen. Men alla dessa krav är ju sådana som vi känner till här i denna kammare ända från den tidpunkt då det blev fråga om beskattningen av företagen, omsättningsskatt på industrivaror och skatt på elektrisk energi. Det är ingenting som av talesmännen i dag tidigare har satts i samband med konjunkturen. De har tvärtom motsatt sig dessa olika pålägg på företagsamheten även under en högkonjunktur, när åtgärderna aktualiserats. Jag vill därför inte bedöma dessa förslag att ta bort dessa olika skatter såsom någonting nytt eller såsom någonting annat än ett motstånd liksom tidigare mot skatterna av rent politiska skäl. Att förslagen sedermera passat att användas i dagens situation, är i och för sig inte något märkvärdigt, men jag tycker inte att de är mera vägande fördenskull.

Årets finansplan bygger på en bedömning av det ekonomiska läget, som i väsentliga avseenden avviker från de senaste årens mera optimistiska tendenser i det material, på vilket den preliminära

nationalbudgeten upprättats och som sedan i sin tur bildar underlaget för finansplanen. Den tidigare starkt markerade investeringsviljan inom näringslivet har mattats av och ersatts av en viss försiktighet vid redovisningen av planerna avseende den närmaste tiden. De offentliga investeringarna, som i stabiliserings syfte hållits tillbaka under de senaste åren, beräknas nu få ta i anspråk en större andel av utrymmet både för att tillgodose angelägna behov — det vill jag särskilt understryka — men också för att i sysselsättningsfrämjande syfte fylla ut investeringssektorn.

Tillgången på långfristigt kapital har avsevärt förbättrats under det gångna året. Diskontot har sänkts med en halv procent vid två olika tillfällen och ytterligare med en halv procent innevarande år. Jag tror att alla hälsar den lägre räntan med tillfredsställelse. Det finns nämligen ingen här i kammaren, som har sjungit den höga räntans visa någon gång. Ingen har gjort sig till tolk för den höga räntan i annat syfte än att den varit ett instrument för konjunkturpolitiken. När det nu varit möjligt att sänka räntan, hälsar vi detta med tillfredsställelse. Men vi bör inte i detta sammanhang glömma bort, att möjligheterna att sänka räntan hänger samman med att konjunkturläget är sämre, och detta är vi inte lika glada åt. Även om konjunkturförsämringen inte är så påtaglig i dag, är utsikterna för framtiden mer osäkra än tidigare, och det har därför varit en riktig ekonomisk politik att sänka diskontot — och det har också gjorts. Experterna bedömer möjligheterna att tillgodose efterfrågan på kapitalmarknaden såsom goda för den närmaste tiden. Det är väl också många som finner detta tillfredsställande. Finansministern räknar för egen del med att det skall finnas utrymme för en statlig upplåning på en miljard kronor budgetåret 1963/64, utan att därför andra lånebehov skall behöva trängas tillbaka.

Det framlagda budgetförslaget har i skilda läger och naturligtvis inom oppositionspartierna bedömts och värderats olika och också föranlett mer eller

Statsverkspropositionen m. m.

mindre syrliga kommentarer. »Herr Sträng har fått släppa kravet på totalbalansering», såges det — det var t. o. m. herr Hagberg inne på i dag. Det har också sagts, att herr Sträng hyser en övertro på de offentliga investeringarnas överlägsenhet såsom konjunkturreglerande faktor i förhållande till en lämpligt avvägd stimulans åt det enskilda näringslivet genom skattelättnader. Alla tycks emellertid vara överens om att läget i dag är mera komplicerat än tidigare och att underlaget för bedömningen av den framtida utvecklingen som en följd härav inte ger lika fasta hållpunkter. Det finns alltså utrymme för varierande spekulationer i fråga om den framtida och sannolika utvecklingen under det budgetår, som tar sin början den 1 nästkommande juli. Vi har genom kommentarerna i tidningspressen och genom intervjuuttalanden fått del av funderingar beträffande budgetens uppläggning, som i väsentliga punkter avviker från det förslag finansministern överlämnat till riksdagen. Det har också i dagens debatt givits uttryck för liknande uppfattning om hur budgeten borde ha sett ut.

Jag vill inte påstå att vad som sagts eller skrivits i denna sak kan hänföras till vad som skulle kunna betecknas som orealistiska funderingar eller utgöra uttryck för ett önsketänkande, som icke är av denna världen. Däremot tycker jag att det är uppenbart, att vad som sagts och skrivits präglats av en innerlig önskan att det måtte skapas förutsättningar för en annan ekonomisk politik i landet än den som föres under socialdemokratisk signatur. Det är heller intet oriktigt i det.

I ett demokratiskt samhälle är det helt i sin ordning att framföra sin kritik med utgångspunkt från hur man helst skulle vilja ha det; i detta fall gäller det budgetens principiella uppläggning, men kritiken kan också avse detaljer i den eller sådant som icke kommit med. Det är emellertid också i sin ordning i ett demokratiskt samhälle att man tar kritiken för vad den i många stycken är, nämligen ett uttryck för hur man skulle vilja ha det om man

själv skulle stå för rusthållet. Ingen tvivlar väl på att statsbudgetförslaget skulle ha sett annorlunda ut om det hade varit en borgerlig regering i landet. Lika självklart är att en socialdemokratisk regering måste handla utifrån hur den bedömer situationen och föreslå de åtgärder som är lämpliga för att nå bästa möjliga resultat.

Det har sagts att årets budgetförslag är svagare än de som presenterats riksdagen under de närmast föregående åren. Riktigheten av en sådan värdering är beroende av de faktorer som ingår i jämförelsen. Är det uteslutande driftbudgetens överskott som åsyftas, så är påståendet riktigt. Tages hänsyn också till det ekonomiska läget vid tidpunkten för budgetens framläggande är det mera tveksamt om årets budget är en svag budget. Den präglas av en vilja till långt gående sysselsättningsfrämjande åtgärder, inriktade på ökad bostadsproduktion och ökade anslag till vägväsendet, till ytterligare åtgärder för att öka den sociala tryggheten inom ramen för tillgängliga resurser och till fortsatt utbyggnad av forsknings- och undervisningsresurserna.

Det kan mycket väl hända när budgetåret 1 juli 1963—30 juni 1964 gått till ända att vi kan konstatera att budgeten var stark, att den var väl avvägd med hänsyn till utvecklingen som nu visserligen bara är en prognos. Då kan säkerligen årets budget med hänsyn till situationen bedömas såsom lika stark som de närmast föregående årens, ty det skulle väl varit oriktigt att i dagens situation lägga fram en totalbalanserad budget om man ansett det bättre med ett förslag som det nu föreliggande, vilket innebär att man lånar en miljard och räknar med att denna uppläggning är en stimulans för sysselsättningen och näringslivet.

Herr Lundström beklagade sig över att regeringen i samband med förhandlingarna om ett eventuellt förslag om övergång till högertrafik hade pressat oppositionspartierna till att komma överens inte bara om ett förslag till övergång utan också i mer eller mindre

Statsverkspropositionen m. m.

bindande form om hur övergången skulle finansieras. Jag vet inte om det behövdes någon överläggning angående ett förslag om övergång till högertrafik, därför att det förefaller som om flertalet företrädare för de borgerliga partierna — jag vet inte riktigt säkert hur det står till inom centerpartiet, där det tydligen i ganska stor utsträckning finns företrädare för båda riktningarna — var ense om övergången. Det känsliga var, om man på grund av omröstningsresultatet 1955 skulle gå till förnyad folkomröstning i frågan. Regeringen ville konstatera om man var överens om övergången och hur den skulle finansieras. Nåddes enighet skulle man kunna avstå från folkomröstning. Det föreföll också som om man träffat en överenskommelse om att detta var det riktiga handlingssättet.

När förslaget läggs fram väntar sig givetvis ingen att det skall möta en allmän anslutning. Den uppvaktning som förekommit hos statsministern och kommunikationsministern visar ju att det fortfarande finns de som hyser den meningen, att man lika gärna kan bibehålla nuvarande trafikordning och spara de pengar som skulle läggas ned på övergången, men alla vi som tycker att det är riktigt att fatta ett positivt beslut i frågan menar väl att de som har förmåga att bedöma saken kommer att vara i majoritet. Alla de som inte har någon uppfattning om det är rätt eller icke att företa övergången har väl fortfarande lättare att rösta för att man skall bibehålla det som det är. Olägenheterna vid en övergång kommer väl inte främst att drabba dem som kör bil utan snarare fotgängarna och möjligen cyklisterna. Jag tror att de som är vana vid trafiken snart också kommer att acceptera att köra till höger. Däremot tar det väl sin tid innan gångtrafikanterna blir riktigt klara över hur de skall uppträda för att undvika att utsättas för kollision med motorfordon.

Det har sagts att övergång till högertrafik medför en ökad trafiksäkerhet.

Jag tror inte att detta propagandaargument är särskilt bärande. Intet talar för att olycksfrekvensen är lägre i de länder där man har högertrafik än i de länder där man har vänstertrafik. I det avseendet spelar det mycket liten roll vilka regler man har, men en övergång till högertrafik kommer säkerligen på längre sikt att ge våra bilister möjlighet att med större känsla av säkerhet använda bilen även utanför landets gränser, och andra länders bilister får möjlighet att med samma känsla av trygghet färdas i bil i vårt land. Jag tror nämligen fortfarande att det bara är de avancerade bilisterna som vågar ge sig ut i länder som har högertrafik. I varje fall gör andra det med mycket stor tveksamhet. Är det samma trafikregler tror jag många kommer att ha mod att ta bilen med sig även när de far utomlands.

Biltrafiken utvecklas i snabb takt inte bara här i vårt land utan också i våra grannländer. Antalet bilister ökar ständigt. Förbindelserna över gränserna underlättas, och i framtiden kommer en bilfärd i främmande land för rekreation eller i annat syfte att vara lika naturlig som att använda bilen här hemma. En övergång till högertrafik främjar alldeles säkert en sådan utveckling, och jag tycker inte man skall kämpa emot utvecklingen.

Herr talman, tidigare i debatten har målat's bilder i mörkt och ljusst. Jag skall inte ge mig in på att delta i vare sig skönmålning eller svartmålning av budgeten och dess värde i förhållande till den ekonomiska situation vi befinner oss i. Jag har redan tidigare sagt att jag tror att budgetförslaget är ett starkt förslag med hänsyn till de prognoser som vi har att ta hänsyn till vid vår bedömning. De invändningar som framförts — för att inte använda det starka uttrycket svartmålning — tror jag faktiskt mera är politiskt betingade än förankrade i en verklig tveksamhet i fråga om förslagets riktighet i förhållande till utvecklingen.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp): Herr talman! I det måleriarbete i den tidigare debatten, som herr förste vice talmannen Strand erinrat om, förekom också ett inslag som i och för sig var ganska intressant och som jag skall be att få använda som utgångspunkt för det lilla jag skall säga. Hans excellens statsministern gjorde gällande att socialdemokratien hade tvingats att »ofastast föra en mycket hård kamp» mot borgerligheten för att genomdriva sina förslag. Jag skall syssla med ett område där jag knappast tror att vare sig hans excellens eller någon annan representant för regeringspartiet kan göra gällande att så har skett.

Det är nämligen, herr talman, nästan på dagen tio år sedan jag tog mig orådet före att väcka ett förslag, för vars genomförande i dag statsministern har stått och givit rosor åt regeringen. Det gäller den samordning av samhällsplaneringsarbetet som nu håller på att ske, genom att man anförtror en lång rad uppgifter på det området åt inrikesdepartementet. Jag tror att det är ett riktigt grepp. Jag strävade på min tid efter att man skulle förankra samhällsplaneringen på högsta nivå, nämligen i kanslihuset, och det sker sålunda nu när man anförtror ett departement en mångfald uppgifter. Jag vill också gärna säga, herr talman, att jag tror att det departementet under sin ledning är mäktigt att på detta område ta initiativ av stort värde.

Det är alldeles klart, och det har sagts många gånger tidigare, att allt vad som hänger samman med planeringen av vårt samhälle är dagens och morgondagens stora och aktuella problem. Statsministern hade i Paris fått informationer om det franska planeringsarbetet. Det hade också sagts honom att Sverige därvidlag intog en framskjuten ståndpunkt. Jag vill nu inte på något sätt förringa den saken i och för sig, men jag undrar om det inte ligger litet av känd fransk artighet bakom det påstående. Det är onekligen så att vi ligger litet efter. Vi har pratat i många år, men vi har handlat föga. Det tog

åtskillig tid och mycket motionerande innan man fick till stånd en utredning, som sysslar med den statliga verksamheten i Stockholm. Det tog likaledes åtskillig tid och mycket motionerande innan man började syssla med näringslivets lokalisering i stort. Man skulle på den punkten kunna erinra om en mångfald andra saker.

Jag skall söka att i resonemanget gå ut ifrån de grundläggande problemen och se dem från den enskilda människans synpunkt. Vad är det för frågor och problem som den unga människan i första hand ställs inför i samhällslivet? Låt mig säga att det är tre saker: utbildning, bostad och arbete. Kan de tre frågorna lösas menar jag att man har kommit en mycket god bit på väg, och kan de lösas på ett förnämligt sätt har man kommit ännu längre på vägen.

Jag har nämnt dessa saker utan att företa någon tidsbestämning eller värdesbestämning dem emellan. Jag skulle gärna med hänsyn till den utveckling som ägt rum på sista tiden vilja tillfoga en fjärde punkt: frågan om fritiden och trivselproblemet. Hittills har vi i stort sett sysslat med de tre första. Vi måste nog i fortsättningen syssla i minst lika hög grad också med den fjärde.

Utbildningsfrågorna kan i hög grad sägas ligga i stöpsleven. Vi har vid fjolårets riksdag beslutat om den nya grundskolan, som har figurerat i debatten också tidigare. Jag tror vi alla fattade beslutet i förhoppningen att grundskolan skulle bli ett instrument som gäve möjlighet att ge alla unga en rejäl, riktig och fyllig skolutbildning.

När man läser årets statsverksproposition på den här punkten, upptäcker man med saknad att ecklesiastikministern har tagit lätt på vissa punkter. Det gäller exempelvis den pedagogiska sidan, det gäller hjälpmedlen, och det gäller även andra frågor som vi menar är av mycket stor betydelse för grundskolans genomförande. Jag hoppas att den proposition som är förutskickad skall ta upp dessa frågor på ett riktigt sätt.

Statsverkspropositionen m. m.

Gymnasiestadiets utformning ligger ännu i stöpsleven. Det är att hoppas att man skall kunna skapa ett gymnasium som verkligen kan passa in i samhällsbilden och uppfylla de krav som i dag ställs på samhället i detta avseende. Det är ingen lätt uppgift — det kommer att ställa betydande krav på samhälls-ekonomien — men det är ändå nödvändigt att genomföra den med hänsyn till den roll som utbildningen kommer att spela i morgondagens samhälle.

Det är också alldeles klart att utbyggnaden av universitetsstadiet icke på något sätt är fullständig. På den punkten har jag en speciell önskan att uttala, nämligen att man ser till att universitetsutbildningen ytterligare decentraliseras. De varningar som uttalades när universitetsreformen beslutades för ett par år sedan, att Stockholmsuniversitetet hade överdimensionerats, visar sig nu vara berättigade. Det är att hoppas att vi sålunda får ännu en universitetsstad.

Tidigare här i debatten har det vitsordats att det skett en väldig utveckling i fråga om bostadsbyggandet. Den saken skall jag inte på något sätt bestrida eller gendriva. Men det finns, herr talman, alldeles påtagliga skönhetsfläckar på det området.

När man diskuterar dessa problem om utbildning, bostäder och trivsel, vill man gärna som god demokrat gå ut från att villkoren såvitt möjligt — jag säger: såvitt möjligt — skall vara lika för alla medborgare i samhället. Villkoren borde inte a priori vara beroende exempelvis av avstånd eller en byråkratisk bedömning, som nu ofta förekommer.

När det gäller egnahemsbyggandet skulle man önska att åtskilligt vore anorlunda. Vi håller nu ute i kommunerna på att skriva remissyttranden över länsstyrelsernas förslag till kommunala blockbildningar. I premisserna för dessa blockbildningar ingår, såsom vi alla vet, ett resonemang om någonting som kallas för centralort. Jag menar att definitionen av det begreppet är alldeles otillräcklig. Centralort kan en ort

vara i den mån den fyller en bestämd eller ett antal bestämda uppgifter för det kringliggande upplandet. I ett avseende kan en ort vara centralort, i ett annat avseende en annan ort. I vilken mån en ort blir centralort är naturligtvis först beroende på de åtgärder som exempelvis samhället vidtar för att ge den hegemoni i dess omland.

Det gäller då att göra klart för sig vilken roll en sådan centralort skall spela. Vad jag framför allt vill komma fram till, herr talman, är att när man i dag går att bedöma exempelvis var egentligen skall byggas och vem som sålunda skall få de favörer som statsmakterna bjuder på detta område, dyker ofta sådana argument upp som att vi måste avvakta och se hurudan utvecklingen kommer att bli. Det finns också exempel på att man har hängt upp sådana frågors avgörande på avstyckningsärenden och sålunda slagit ihop de problem, som vi brottas med i avseende på lantmäteriets organisation och möjligheter, med frågan var människor skall bo.

Jag vill gärna hävda, herr talman, att vi på den punkten inte bör föregripa vad som komma skall. Om vi menar allvar med talet om att de enskilda skall ha rätt att bygga och bo någorlunda fria från yttre påtryckningar och yttre bestämmelser, så måste det uppenbarligen finnas möjligheter för de människor som bygger och bor i periferien att komma i åtnjutande av de statliga förmånerna för egnahemsbyggare.

Jag tror inte det har varit riksdagens och inte heller regeringens mening när riktlinjerna för bostadsbyggnadsverksamheten angivits, att man a priori skulle skapa skillnader mellan människor i olika landsändar eller mellan olika grupper. Man har säkerligen menat att åtgärderna skulle verka generellt, men i praktiken måste många underkasta sig tvångsbestämmelser som förmodligen härrör från ämbetsmannaplanet. Jag tror man aldrig kommer fram till en riktig samhällsplaneringspolitik eller en riktig politik över huvud taget, om man inte erkänner de enskilda människornas

Statsverkspropositionen m. m.

rätt att utnyttja statens handräckning utan att tvingas underkasta sig inskränkningar av det här slaget.

När det sedan gäller frågan om att bereda arbete och trygga sysselsättningen för människorna är detta kanske den mest aktuella frågan av alla. Tyvärr, herr talman, vet vi så litet om problemets innersta kärna, nämligen vad det egentligen kostar i det långa loppet att tvinga människor att flytta från sin ursprungliga bostadsort till en annan. Vi vet så litet om vad den bygd egentligen förlorar, från vilken de kommer, och vad det kostar den bygd eller ort dit de flyttar. Det är ett mycket svårgripbart problem som borde bli föremål för vetenskaplig forskning, så att vi verkligen kunde bilda oss en uppfattning om vad det egentligen är som händer på det ekonomiska planet och på andra plan när denna folkomflyttning försiggår.

Det är intressant att studera reaktionen när något inträffar som tvingar människor att flytta. Debatten kring Stal-Laval har vi i friskt minne. Den vållade stora rubriker, mycken text i tidningarna, stor debatt. Häromdagen hittade jag i en av stockholmstidningarna en liten notisstump som omtalade att ett tiotal människor på en ort ute i landet skulle tvingas flytta därför att företaget där upphört. Jag skulle gärna vilja fråga med hänsyn till den olika uppmärksamhet dessa händelser rönt: Är det inte samma problem för dem som flyttar från det ena hållet till det andra som för dem som flyttar från denna låt vara mindre ort till en annan? Jag tror att dessa problem behöver uppmärksammas på ett helt annat sätt än vad som hittills skett. Om det skulle kunna bli resultatet av den koncentration av hithörande problem som nu sker i kanslihuset vore det ytterligt tacknämligt och värdefullt.

Jag tror att vi inte kan fortsätta med att betrakta exempelvis lokaliseringsverksamheten, såsom arbetsmarknadsstyrelsen nu gör, som ett fjärde eller kanske femte moment i arbetet att skaffa människorna sysselsättning.

Det är klart att det finns landsändar där man inte kan klara av hela syssel-

sättningsproblemet med lokaliseringsfrågans lösning, utan det fordras en kombination. Men det är, såsom jag ser det, icke riktigt att driva omflyttningen såsom det primära i en arbetsmarknadspolitik som ju ändå måste ta sikte på inte bara att lösa dagens problem utan att trygga arbetsmöjligheterna för morgondagen.

Det torde vara allom bekant att de omflyttningsåtgärder som vidtagits, på sina håll väckt mycket bekymmer och skapat en hel del problem. Det kanske sägs nu liksom tidigare då denna fråga varit uppe till debatt, att vi måste avvakta vad lokaliseringsutredningen kommer med. Den inställningen kan man naturligtvis alltid ha. Det är att hoppas att lokaliseringsutredningen skall kunna anvisa några vägar för att lösa detta problem. Kvar står dock till syvende og sidst att det avgörande är den vilja som finns hos regering och riksdag att verkligen handla. En utredning blir aldrig mer än en utredning. Det är ett förslag, några tips, resultatet blir helt beroende av regeringens och riksdagens behandling av frågorna. Jag tror att det finns all anledning att understryka angelägenheten av att vi, när den tiden kommer då vi skall ta ställning till dessa problem, gör detta i en positiv anda. Vi kan enligt min uppfattning icke acceptera den princip, som man hävdar i en viss utredningsgrupp inom Landsorganisationen, nämligen att allt här måste ske enligt minsta motståndets lag. Man skall, anser denna utredningsgrupp, låta utvecklingen gå sin egen väg. Resultatet skulle bli att vi så småningom i detta land skulle få ett antal stora folkmättade bebyggelsekoncentrationer och ingenting vid sidan därom. Det kan inte vara ett mål att blicka fram mot eller en praktisk lösning. Jag betraktar för min del detta som ett i och för sig ganska intressant men dock utsiktslöst inslag i debatten.

När det sedan gäller den sista punkten, som framträtt under senare tid i och med den ökade fritiden, nämligen fritidsfrågan, trivselproblemen, möter vi här en problemställning av mycket sto-

Statsverkspropositionen m. m.

ra mått. Vi har väl alla inte kunnat undgå att ta del av den debatt som pågår om ungdomsfrågor och andra problem i detta sammanhang. Det är klart att alla dessa frågor nära hänger samman med varandra. Jag är övertygad om att morgondagens utveckling kommer att kännetecknas av att allt fler människor kommer att söka sig ut från storstädernas hank och stór för att tillbringa fritiden på annat håll. Det finns anledning att uppmärksamma denna utveckling. Jag tror att det finns all anledning — man må ha vilken uppfattning som helst i själva samhällsplaneringsfrågan — att uppmuntra den utvecklingen. Det måste i det långa loppet vara högst väsentligt för hela samhällsapparaten att människorna kan få utlopp för den längtan som de innerst inne har att komma ut i naturen och tillbringa sin fritid under friare former.

Vid årets riksdag har i denna sak väckts ett par motioner från centerpartihåll. Den ena motionen går ut på att man skall i hela landet inventera det bestånd av ödetorp och ödegårdar som finns. Den andra motionen går ut på att man skall använda en del av domänverkets markfond för att förvärva fritidsområden. Båda dessa motioner är i all sin enkelhet ändå ett inslag i den debatt som vi måste föra på denna punkt om de åtgärder som måste vidtas.

Det har på denna punkt genom en organisation gjorts vissa undersökningar inom några län, bl. a. Jönköpings län och Kalmar län. Man har därvid inventerat beståndet av just dessa torp och gårdar, och det har då visat sig att det på vissa håll finns hela byar som står nära nog övergivna men som har ett ganska gott bestånd av hus. Denna fråga måste vara ett gemensamt intresse för staden och för landsbygden. Om den löses, kan därigenom, i varje fall under en tid av året, strömmen av folk från landsbygden till en del ändras.

I såväl kommunalpolitiken som i rikspolitiken måste det i fortsättningen ingå som ett högst väsentligt och avgörande led att man diskuterar medborgarnas möjligheter att tillbringa fritiden på

landsbygden. Det har varit angeläget att lösa frågan om fritidens omfattning, men det har tyvärr varit mindre angeläget att lösa frågan om fritidens innehåll. På den punkten har man ju också anledning att efterlysa ett mera aktivt intresse för den frivilliga studieverksamheten, som är ett av de förnäma sätt man kan använda för att fylla fritiden. Det finns också anledning att efterlysa kraftigare tag i fråga om biblioteksverksamheten, som även har en väsentlig betydelse i detta avseende.

Vi kan ju, herr talman, använda mycken tid till att diskutera budgetproblem — de är högst väsentliga — men ändå representerar budgeten till sist de resurser som vi har att arbeta med. Man beskyller ibland gamla kommunalmän för att tänka i skattekronor, men det är ett förlätligt tänkande eftersom det ändå är de som ger underlaget för reformarbetet, och det är klart att reformarbetet måste hållas inom ramen för det man är mäktig. Det kan ändock alltid diskuteras hur dessa resurser fördelas inom den givna ramen och hur man angriper problemen. Jag tror att det vore värdefullt om man i diskussionen i fortsättningen litet mera satte in den enskilda människan. Det sägs då och då att man skall sätta människan i centrum, men det blir föga gjort åt den saken, utan resonemanget gäller mest siffror och vad den sade då och den då. Om någon ville ta upp en »hård strid» på denna punkt — för att nu än en gång citera statsministern — skulle det vara mycket värdefullt. Jag tror inte att den striden behöver bli så hård, ty innerst inne är väl alla ense om principerna för en sådan politik.

Herr GEIJER, ARNE, (s):

Herr talman! Det ekonomiska läget i vårt land just nu och vår situation inom industri och näringsliv ger ju en rätt god bild av det beroende av utlandet som vi befinner oss i. Den försämring av den internationella konjunkturen, som har ägt rum under det senaste året, är ju att främst hänföra till exportmarknaden. Vi

har haft en utveckling här i landet, som mer och mer inneburit att vi sålt våra produkter på främmande marknader, vilket i sin tur har möjliggjort för vårt land att köpa produkter utifrån, som vi inte tillverkar eller som andra tillverkar bättre och billigare. Denna ständigt ökade utrikeshandel är ett av de främsta dragen i vår ekonomiska utveckling som helhet, och den har också möjliggjort vår utveckling till ett av de länder som har den högsta levnadsstandarden i världen. Och kanske bör man uppmärksamma en sak när det gäller denna utveckling förra året, nämligen att Sverige, för första gången, internationellt sett, har placerat sig som nummer två då det gäller nationalinkomst per capita räknat. Sverige har under det gångna året i det avseendet passerat Kanada, som hittills har legat på andra plats efter Förenta staterna.

Utvecklingen i vårt land har varit framgångsrik, internationellt och handelspolitiskt sett. Mer än 20 procent av den svenska nationalinkomsten är att hänföra till vår handel med främmande länder. Ser vi på den egentliga industrien kan vi uttrycka det så, att ungefär var fjärde löntagare arbetar för utlandets räkning — så stor del av allt som kommer fram från den egentliga industrien i form av produkter säljs eller måste säljas internationellt, om vi skall kunna bibehålla den standard vi uppnått och kunna bygga ut den ytterligare.

När vi nu befinner oss i en internationell nedgång är det självklart att vårt läge påverkas omedelbart, och det är då även våra interna åtgärder spelar så stor roll, vad vi gör för att kompensera det motstånd som vår export möter på främmande marknader samt inte minst — och det har redan diskuterats i denna remissdebatt — vad man kan göra för att upprätthålla investeringsviljan i en konjunktur som är försvagad. Och vad man kan säga om 1962 är att investeringsviljan i det enskilda näringslivet betydligt har minskat, även om det tagit upp sig en del i slutet av året så att vi för 1962 som helhet dock får en aktningssvärd investeringsvolym på det privata

Statsverkspropositionen m. m. området. Men det är inte enbart fråga om att upprätthålla investeringsvolymen — vad som behövs är en ökning av investeringsvolymen år efter år, om vi skall kunna hålla den takt i utvecklingen för framtiden som vi alla hoppas på och som vi alla bedömer såsom nödvändig för att kunna klara kapplöpningen med andra industriländer.

I denna situation spelar naturligtvis också våra åtgärder på sysselsättningspolitikens område en ofantligt stor roll, och det är ingenting märkligt om jag i denna remissdebatt speciellt understryker betydelsen av den sysselsättningspolitik som måste bedrivas i det här landet. Jag tror att den sysselsättningspolitik som här byggs upp under ett antal år är mer framsynt och mer progressiv än vad vi just nu kan finna på motsvarande område i något annat land. Sverige har ju också blivit ett studieobjekt för andra industriländer inte minst då det gäller sysselsättningspolitikens uppbyggnad och skötsel.

Men vad vi kanske mest har ägnat oss åt i sysselsättningspolitiskt hänseende under de senaste åren är de rörlighetsstimulerande åtgärderna. Det har varit nödvändigt och är tillfredsställande att så sker. Men vi får också hålla i minnet att allt som hittills gjorts och som kan göras för att stimulera rörligheten ändå inte berör eller kanske inte kan beröra mer än vad jag skulle vilja kalla marginalen av sysselsättningen i vårt land. Om vi får en kraftigare ekonomisk tillbakagång på grund av den internationella utvecklingen så kan vi aldrig lösa våra sysselsättningsproblem genom åtgärder som endast träffar marginalsysselsättningen, utan då måste helt andra åtgärder till. Jag utgår också från att regeringen är beredd att i så fall vidtaga åtgärder av kraftigare och mera djupgående finansiell art än vad den hittills bedrivna sysselsättningspolitiken har inneburit. Här kommer t. ex. kommunernas lånefrågor in i bilden, liksom ett ytterligare utnyttjande av investeringsfonderna, för att på det sättet effektivisera sysselsättningspolitiken i högre grad än som hittills varit nödvändigt.

Statsverkspropositionen m. m.

Då det gäller sysselsättningspolitiken har vi kanske en viss benägenhet att underskatta de svårigheter som redan nu existerar. Vid bedömningen av sysselsättningsläget bör man nog inte enbart titta på de procentsiffror som kommer fram när man gör räkningar av arbetslösheten. I ett läge som detta får vi nämligen — något som förstärks ju sämre konjunkturen blir — också en arbetslöshet och en undersysselsättning som aldrig redovisas i officiella siffror. Även om alla hyser förhoppningen — vilket också jag själv gör — att vi nu har passerat lågpunkten i fråga om de svårigheter vi har att brottas med så skall vi ha klart för oss att detta mer är hypoteser än vad vi i dag kan se som en verklighet. Förmodligen kommer vi att under de närmaste veckorna få uppleva ökade svårigheter på sysselsättningsområdet, vilka kanske kommer att kulminera någon gång i slutet av februari månad. Och vi kommer att få sådana ökade svårigheter även om man internationellt sett har passerat kulmen av svårigheterna och skulle vara på väg mot en ny återhämtning. Den försämring av konjunkturen som faktiskt ägt rum har trots allt varit så pass kännbar, att även om vi nu skulle vara på väg in i bättre förhållanden så kommer den hittillsvarande konjunktursvackan att mer eller mindre kännas under hela år 1963.

Vi skall ha detta i minnet då vi bedömer de åtgärder som måste vidtagas för att hålla sysselsättningen uppe på hög nivå. Jag menar för egen del att vi icke kan ge oss till att kompromissa när det gäller de principer som legat till grund för vår målsättning i sysselsättningsfrågan. Från olika partier och organisationer har vid många tillfällen mycket bestämt understrukits värdet av en hög sysselsättning och att den fulla sysselsättningen skall eftersträvas. Detta måste ske även då vi ställs inför de praktiska svårigheterna. Vi får icke då kompromissa och acceptera en lägre sysselsättningsnivå än vi tänkt oss under mycket goda konjunkturen. Jag säger inte detta nu därför att det skulle ha framhållits att

så skall ske. Nej, tvärtom, men jag tror att det är nyttigt i en något sämre konjunktur att erinra om den målsättning varom det råder principiell enighet i hela landet, en målsättning som — jag skulle vilja säga lyckligtvis — omfattas även av företagavärlden i detta land, ty sysselsättningspolitiken är inte en angelägenhet enbart för statliga och kommunala myndigheter, den är också en angelägenhet för dem som har främsta ansvaret för näringslivet. Lyckligtvis har under årens lopp synen på sysselsättningsfrågorna förändrats hos den svenska företagavärlden, där man nu — naturligtvis med vissa undantag — strävar att så långt som möjligt hålla sysselsättningen uppe inom de enskilda företagen. Det har skett en radikal förändring i synsätt gentemot vad som existerade för några tiotal år sedan, som vi på löntagarsidan givetvis har anledning att vara mycket tillfredsställda med.

Jag har velat understryka detta därför att jag som representant för löntagarna känner ett ansvar för att sysselsättningspolitiken sköts på ett sätt som vi kan stå till svars för. Jag understryker ånyo att jag säger inte detta därför att det skulle ha framkommit olika meningar om den politiken. Inte minst från regeringens sida har gång efter annan betonats vikten av en progressiv sysselsättningspolitik. Men låt oss i fråga om sysselsättningspolitiken för framtiden också vara på det klara med — jag poängterar detta en gång till — att investeringsvolymen måste hållas uppe på en hög nivå. Tyvärr finns det en tendens, då vi får en konjunkturdämpning, att företagarna litet för hastigt blir pessimister och väntar med att göra investeringar. De vill se hur utvecklingen blir, och när vi sedan får en ny kraftig konjunktur uppåt igen, då vill alla göra stora investeringar på en gång. Jag tror att man med litet större framsynthet skulle kunna hålla en högre investeringsvolym även under en lägre konjunktur. Nu är investeringarna inom det privata näringslivet på uppgång igen, och det sammanhänger ju inte minst med den stimulans som företagen

Statsverkspropositionen m. m.

fått genom de åtgärder, bl. a. frisläppande av investeringsfonderna, som företagits av myndigheterna.

Men när det nu är på det sättet att det privata näringslivet ändå håller tillbaka investeringarna i ett sådant här läge, då är det viktigt att samhället ökar sin investeringsvolym, och det är vad som sker. Men det kan hända att effektiviteten i den verksamheten skulle vara större, om man på olika håll i statsförvaltningen liksom på det kommunala området vore längre framme med sin planering och i situationer som den vi befinner oss i kunde påbörja sina investeringar utan alltför lång tidsspillan och därmed även medverka till att sysselsättningsfrågorna löstes smidigare än vad som nu kan ske på många håll.

Vi har för första gången i svensk politik fått ett planeringsorgan, och jag måste med tillfredsställelse notera detta, men jag måste samtidigt ställa frågan: Vilka uppgifter skall detta nya organ ha? I och med tillsättandet av planeringsorganet har det inte givits, enligt min mening, tillfredsställande besked om vad planeringsorganets uppgift egentligen är. Uppgiften har formulerats i mera allmänna ordalag, och det har inte givits närmare riktlinjer. Detta kan i värsta fall — jag hoppas att så inte sker — leda till att det nya planeringsorganet blir en kopia av den s. k. torsdagsklubben som existerade för ett antal år sedan. Farhågorna härför kan undanröjas, om planeringsorganet ges en ledning och tillräckligt med initiativ för att bli ett planeringsorgan i verklig mening. Om organet kommer att fungera så som vi hoppas, kommer det att fylla en naturlig och nödvändig funktion, inte enbart i dagens ekonomiska situation utan framför allt med hänsyn till den framtida utvecklingen i vårt land.

Det finns så många frågeställningar i ett modernt samhälle, i ett modernt, industrialiserat land som vårt. Vad väntar vi av den kommande samhällsutvecklingen? Ja, vi väntar naturligtvis en fortsatt ekonomisk utveckling, att hela vår samhällsekonomi expanderar och att vi får möjligheter att mer och mer göra

oss gällande internationellt. Men då är frågan: Vad vill vi vidta för åtgärder för att styra utvecklingen i sådan riktning? Som jag ser det bör ett planeringsorgan inte minst ägna sig åt sådana bedömningar som innebär att framtiden för oss alla kan framstå som tryggare än vad den kan göra om vi går in i ett 60-tal och så småningom i ett 70-tal utan att ha några idéer om hur vi vill forma samhällsutvecklingen i vårt land. Planeringsorganet har, som jag ser det, en ofantligt betydelsefull uppgift, och om organet får de initiativ och ges den kraftfulla ledning som är nödvändig, kan det fylla en funktion. Jag skulle dock vilja säga att vi knappast har något behov av en ny torsdagsklubb, som det kallades för några år sedan, ty då blir det ett organ för litet debatt och litet konversation men ett organ som inte fyller någon reell funktion. Jag tror att man inte bara på löntagarhåll känner ett verkligt behov av ett planeringsorgan i verklig mening, utan det behovet känner man inte minst bland ekonomerna, som många gånger i den ekonomiska debatten famlar i luften, eftersom de inte vet i vilken riktning eller på vilket sätt utvecklingen kan påverkas i framtiden.

När jag talar om ett planeringsorgan som en åtgärd från regeringens sida, skulle jag också gärna vilja nämna en annan sak som har inträffat under året och som kommer att få praktisk effekt i och med att det nya budgetåret börjar den 1 juli, nämligen departementsindelningen. Ingen tvekan råder om att det som regeringen har genomfört eller kommer att genomföra är ett steg i rätt riktning. Man har mera koncentrerat industrifrågor och ekonomiska problem än tidigare varit fallet. Jag skulle ändå vilja säga att man på löntagarsidan betraktar det som nu äger rum mera som ett provisorium än en slutgiltig lösning av problemet med departementsindelning och fördelning av ärenden mellan departementen. Vad vi egentligen behöver är ett ordentligt industri- och arbetsmarknadsdepartement eller ett näringsdepartement — kalla det vad vi vill. Vi behöver ett departement som kan ägna

Statsverkspropositionen m. m.

sig åt industriella och näringspolitiska problem i stället för att dessa frågor, som tidigare varit fallet och som i viss mån kommer att ske även här efter, splittras på olika departement och ligger under olika statsråds ansvarstagande. Vi kan bara se på statens egna företag, vilka numera är en betydande affär. Att de skall utgöra en biavdelning i ett departement är, som jag ser det, inte en tillfredsställande lösning. Man bör komma fram till att vi får industri- och näringspolitiken samt arbetsmarknadspolitiken som helhet koncentrerade till ett enda departement. Då kan man också när det gäller statens egen verksamhet på det industriella området åstadkomma bättre resultat och nå en bättre utveckling än vad som kan ske om statens egna industrier skulle vara ett biintresse inom ett redan befintligt departement.

Det har i debatten här talats om lokaliseringpolitiken och jag kan inte underlåta att helt kort beröra den också i samband med den ekonomiska politiken och den framtida utvecklingen. Jag hade inte haft för avsikt att säga någonting om detta om inte herr Torsten Andersson hade berört frågan om landsorganisationens inställning till lokaliseringsproblemet. Jag tror att Landsorganisationen har ett ganska betydande intresse av att vi kommer fram till en lösning av detta problem. Skillnaden mellan vår syn på lokaliseringpolitiken och centerpartiets är väl den att vi ser den ur betydligt mindre romantisk synvinkel än vad centerpartiet gör. Vi försöker att även i denna fråga bedöma saker och ting realistiskt, och om vi har den uppfattning som jag har fattat att herr Torsten Andersson företräder, nämligen att man skulle kunna bevara en blomstrand landsbygd genom att åstadkomma en industrialisering på praktiskt taget alla nu befintliga orter, vore det inte en realistisk syn. När det gäller lokaliseringpolitiken får vi finna oss i att det förutom de industricentra och industriella områden som nu finns kommer att skapas nya sådana. Det kan dock aldrig vara realistiskt att tro att ett svenskt näringsliv skulle kunna byggas upp på

grundval av att vi skulle bibehålla de ortsbildningar som nu finns och att vi skulle kunna rädda dem genom att där placera företag av olika slag. Det förekommer alltför mycket lätt gods i tänkandet här i landet då det gäller industrilokaliseringen. Jag tror i grund och botten inte att centerpartiet har någon annan uppfattning än den som vi företräder inom Landsorganisationen, men givetvis är det ibland svårt att ta steget ut och säga till folket på landsbygden: Ni kan inte räkna med att ert område skall industrialiseras. Det är helt naturligt att det finns ett behov och ett önskemål — som vi får försöka tillgodose så långt som möjligt — att skapa industriella centra i områden som nu är industrifattiga eller industrilösa. Men låt oss se bort från den romantiska bild av lokaliseringpolitiken som har svävat över riksdagen i många år och som jag hoppas skall kunna försvinna den dag som lokaliseringsutredningen presenterar sitt betänkande.

I höstens ekonomiska debatt har framlagts ett dokument som jag har fäst mig vid och som jag vill något kommentera i detta sammanhang. Vad jag tänker på är Industriförbundets skrivelse i mitten av december månad. Där tog förbundet upp i olika punkter de åtgärder som krävdes med hänsyn till den ekonomiska situationen som vi befinner oss.

Jag är inte helt negativ till Industriförbundets synpunkter. Man kan mycket väl instämma i vissa av dem, men inte genomgående i vad som har sagts. När förbundet så sent som i december månad på tal om konjunkturen inom skogsindustrierna sade att det inte visat sig någon förbättring utan snarare en skärpning, stämmer detta uttalande knappast med vad vissa skogsindustriföretag här i landet då sade till sina egna anställda rörande sina företag. Man tar till litet för starka ord när man i mitten av december säger att skogskonjunkturen fortfarande håller på att skärpas. Det är nämligen ett faktum att där sker en återhämtning. Även om det ännu inte är någon väsentlig återhämtning, har man dock märkt en förbättring, vilket borde

Statsverkspropositionen m. m.

ge anledning till att skriva lite försiktigare än som nu har skett.

Vad jag kanske främst ville säga ett par ord om i anslutning till Industriförbundets skrivelse gäller förbundets uttalande om de indirekta skatterna på investeringsvaror. I och för sig kan man ur konjunktursynpunkt diskutera en skattelättnad där, om vi får en kraftig konjunkturförsämring. Hittills har konjunkturförsämringen väl inte varit tillräckligt kraftig för att man skulle kunna ta upp en sådan sak. Framför allt vill jag framhålla den principiella synpunkten att man inte bör förändra de indirekta skatterna efter konjunkturerernas och investeringarnas växlingar, om man räknar med en blott tillfällig försämring i det ekonomiska läget.

Inte heller är jag riktigt ense om att man skall lätta på avskrivningsreglerna för byggnader i det läge där vi befinner oss. Vi skall komma ihåg att näringslivet har mera generösa avskrivningsregler i Sverige än någon annanstans i den moderna världen. De svenska avskrivningsreglerna har väl för andra länders företagare och industrier kommit att framstå som ett önskemål för deras vidkommande, ja, mer eller mindre som ett ideal för näringslivet. Läger vi till avskrivningsreglerna de förmåner som näringslivet kan tillgodogöra sig tack vare bestämmelserna om investeringsfonder, kommer vi ju till avsevärda lättnader över lag.

Vad jag här säger innebär inte att jag förfäktar att vi bör genomföra en skärpning av det svenska näringslivets beskattning. Jag tror att vi på löntagarsidan gärna ser att näringslivet kan få lindring i sina skatter, om detta är möjligt ur samhällsekonomisk synpunkt. En minskad belastning på företagen ger helt naturligt ett ökat utrymme för löntagarna i deras strävan att få bättre inkomster. Men man får se skattepolitiken realistiskt och inte göra den till föremål för alltför hastiga förändringar. Den dag vi är mogna att genomföra en sänkning av företagsbeskattningen och göra sänkningen permanent, skall vi välkomna den, men att börja laborera med skatte-

reglerna i en som vi själva och företagen tror tillfällig nedgång i konjunkturerna kan inte vara helt tillfredsställande.

Det är dessa kommentarer jag har velat göra till Industriförbundets skrivelse. Den innehåller som sagt även många positiva synpunkter, som jag väl kan instämma i men som jag på grund av tidsnöd här inte skall gå närmare in på.

Jag skulle till sist vilja kommentera statsverkspropositionen på en annan punkt. Jag skall göra det kort, därför att jag har en känsla av att jag tidigare i olika sammanhang har irriterat regeringen då det gäller den fråga som jag tänker på, nämligen u-landshjälpen.

Det är ingen tvekan om att statsverkspropositionen på denna punkt överraskade många. Den överraskade, inte minst därför att vad regeringen föreslår i årets statsverksproposition knappast når upp till den målsättning som riksdagen uttalade sig för föregående år, då samma fråga behandlades.

Riksdagen gjorde då på utskottets förslag ett ganska generöst uttalande, att den svenska u-landsinsatsen skulle ökas, och man angav till och med målsättningen på lång sikt — en procent av nationalinkomsten. Vad som i år föreslås når inte upp till den målsättningen på något sätt, och det har förvånat många. Vad man åtminstone borde ha föreslagit i statsverkspropositionen är enligt min uppfattning en stegringstakt som legat på samma nivå som stegringstakten för ett år sedan. Då hade man kanske kunnat moraliskt försvara det förslag som lagts fram, vilket jag anser vara mycket svårt att göra nu.

Till detta kan naturligtvis nu sägas att vi inte kan föreslå mera eftersom planeringen inte har kommit längre. Vi kan inte hur långt som helst skylla på bristande planering då det gäller den bilaterala hjälpen. Vi har mera folk nu än någonsin tidigare engagerade på både höga och låga poster i denna verksamhet, och då bör även planeringsverksamheten kunna drivas framåt. Men lät oss ändå erkänna svårigheterna att driva fram planeringsverksamheten! Då

Statsverkspropositionen m. m.

finns ju i alla fall den multilaterala hjälpen. Där hade man kunnat göra en något större insats än vad som föreslagits, ty där har Sverige icke — i motsats till vad som står i statsverkspropositionen — visat sig vara särskilt långt framme i tävlan med andra länder, om jag får uttrycka det så. Jag skulle kunna räkna upp åtminstone tre, fyra länder som i detta avseende ligger framom Sverige. Alla har varit invecklade i det senaste världskriget, och alla, på ett undantag när, har en betydligt lägre nationalinkomst per capita än vad Sverige har. Därför hade vi förväntat att något mera skulle ske på denna punkt. Jag beklagar att så inte blivit fallet. Riksdagen har givetvis möjlighet att då propositionen behandlas korrigerera detta förslag, men det skulle ur riksdagens och ur internationell synpunkt ha varit angenämare om förslaget kommit direkt från regeringen.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag är något överraskad över att herr Geijer från sin höga utgångspunkt som LO:s ordförande hemföll åt att beteckna vår hållning i lokaliseringsfrågorna som ett utslag av romantik. Tror herr Geijer att det finns någon romantik kvar — om det någon sin funnits någon — i denna uppfattning, sedan den malts under ideligt motstånd i minst 15 år och sedan man kommit underfund med att det finns orter och trakter i detta land, där man inte på något sätt kan föra en effektiv lokaliseringspolitik utan måste finna sig i läget såsom man nu måste göra? Jag tycker det är ganska ovärdigt att avfärda en saklig debatt som ett utslag av romantik. Uppfattningen inom vissa studieggrupper i LO, att man skall satsa på expanderande områden, är, tycker jag, i minst lika hög grad ett utslag av romantik, nämligen storstadsromantik. Vill herr Geijer solidarisera sig med den uppfattningen i denna fråga, då vill jag säga att det är utomordentligt beklagligt.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Bengtson har tidigare och herr Geijer nyss i sina anföranden i denna debatt kritiserat att anslaget till u-landshjälpen inte föreslås bli större än vad som föreslås i årets statsverksproposition. Båda förefaller oroade av ökningstakten och menar att den är otillräcklig med hänsyn till den målsättning som riksdagen anammade i våras, nämligen en u-hjälp som successivt växer under loppet av ett årtionde tills den uppgår till en procent av nationalprodukten.

Finansministern har redan i andra kammaren kommenterat denna fråga från sina utgångspunkter. Jag skall inte falla honom i ämbetet och ta upp en diskussion om det finansiella biståndets avvägning och förutsättningar, och ingen av talarna i denna kammare har heller uppehållit sig särskilt vid den sidan av saken. Men jag tror jag kan säga att regeringen håller en beredskap på det finansiella biståndsområdet för anspråk som kan komma att dyka upp — utöver det nu förutsedda — och föranleda särskilda åtgärder. Det räcker kanske med att nämna Kongo, där militärhjälp kan behöva avlösas av civila biståndsinsatser, och en eventuell associering till EEC kan komma att medföra nya anknytningar till nya u-länder.

Men nog om detta. Jag skulle för egen del gärna vilja säga några ord om den del av u-landshjälpen, som jag bär ansvaret för, nämligen det s. k. tekniska biståndet, det bilaterala och multilaterala bistånd, som herr Geijer nämnde i sitt anförande.

Jag vill då börja med att rent allmänt säga att det naturligtvis är en obefogad oro, om herr Geijer eller herr Bengtson tror att regeringen nu skulle fästa mindre avseende vid den överenskommelse, som regering och riksdag principiellt anslöt sig till så sent som för tre kvarts år sedan. Riksdagens beslut i maj i fjol om en successiv ökning av det svenska biståndet till fattiga länder innehöll ju uttryckligen den reservationen, att anslagsökningarna under de enskilda åren framöver måste kunna variera — uppåt

Statsverkspropositionen m. m.

och nedåt — inom ett givetvis uppåtriktat utvecklingsförlopp. I u-hjälpspropositionen i fjol påpekades detta sammanhang; det sades att hänsyn måste tas till exempelvis åtgärder på handelspolitikens och de kommersiella transaktionernas områden, som kan påverka möjligheterna till biståndsgivning över statsbudgeten.

Och så är det alltjämt tänkt. Ännu arbetar två delegationer inom den stora u-landsberedningen, vars arbete under 1960 och 1961 fäst uppmärksamheten på dessa frågor, och resultaten av detta arbete kan väntas fram på våren. Den ena delegationen, som har till ordförande vår riksdagskollega i denna kammare, herr Carl Albert Anderson, penetrerar för närvarande det kommersiella och handelspolitiska stöd som Sverige kan ge u-länderna. Och det är realistiskt att räkna med att det är förslag och lösningar på detta område, som kan komma att dra med sig de verkligt stora ekonomiska engagemangen.

Som jag strax skall återkomma till måste ju anslag till tekniskt bistånd alltid i praktiken begränsas med hänsyn till de personliga resurser som vid varje särskild tidpunkt kan mobiliseras för det totala antal biståndsprojekt, som är på gång i världen och som kan igångsättas inom den period som avses. Varje krona och varje dollar till det tekniska biståndet skall förvandlas till experter, till lärare, till skollokaler, till sjukhus m. m., under det att en ändrad kreditpolitik eller en eventuell omläggning av tullar och jordbrukssubventioner kan komma 100 miljoner kronor att rulla undan fort nog utan anlitande av personella resurser.

Man har för en stund sedan i andra kammaren diskuterat just frågan om tullar i u-landshjälpen, och en sådan diskussion pågår också i våra tidningar: om huruvida betsockret bör ersättas med rörsocker, kaffetullar och kakaotullar slopas etc. — i u-ländernas intresse, menar förslagsställarna. Men bortsett från att förslag av den sorten inte är så enkla som de framställes, utan har många implikationer för t. ex. sysselsättning-

en i olika branscher här hemma, för samarbetet i GATT o. s. v. och att det måste utredas noga, om de skall aktualiseras här, är det inte så alldeles säkert att u-landshjälpen därmed skulle få en god och föredömlig inriktning. Sålunda vore det kanske inte så oomtvistligt för alla åsiktsriktningar här i landet, om t. ex. Kuba fick inkomsten av hela vår svenska sockerkonsumtion — såvida vi skulle följa ett förslag av KF:s förutvarande och alltjämt starkt dynamiske direktör Albin Johansson — eller om vi skulle låta enbart Brasilien få tillgodogöra sig vad en ökad kaffekonsumtion vid slopade kaffetullar skulle kunna inbringa. Kort sagt det är ingalunda givet, att Sveriges u-landshjälp — för att bli stor nog fort nog — skall forceras i sådan riktning till några få länder, som vi annars knappast skulle prioritera när det gäller svenska insatser.

Då har vi anslagsökningarna till det tekniska biståndet som vi kan diskutera. Ökningstakten när det gäller vårt tekniska bistånd till olika länder är dock avhängig av programmeringen, och den i sin tur är avhängig av den arbetskraft, som står till buds för att göra upp kloka och snabbt realiserbara hjälpprogram. Och här har vi en flaskhals, även om vi nu — som herr Geijer säger — har mycket mera folk till förfoga än tidigare. Det är en flaskhals som hela världen kan peka på — en flaskhals där kunskapsflödet gärna proppar sig. Av den anledningen måste personalresurserna först vidgas, innan projekten kan ta form och påkalla våra pengar. Vad den svenska direkthjälpen beträffar har vi tagit konsekvenserna av denna insikt. Herr Geijer ursäktade i viss mån, att det på denna punkt — på grund av bristande planering — inte föreslås så stora ökning av anslagen.

Ja, den svenska nämnden för internationellt bistånd är ju bara ett år gammal. Den har för närvarande 32 fast anställda personer i sin tjänst och ett dusin extra. I statsverkspropositionen föreslår regeringen att nämnden får ytterligare 23 fast anställda och ett anslag för tillfällig arbetskraft, som inte behö-

Statsverkspropositionen m. m.

ver innebära en minskning av nuvarande extra arbetskraft. För ett ambitiöst arbetsprogram nästa år har nämnden begärt i runt tal 23 miljoner kronor. Regeringen föreslår riksdagen, att nämnden skall få dessa 23 miljoner kronor. Här finns alltså ingen återhållsamhet eller njuget i regeringens hållning till den verksamhet, som den vet kan komma till stånd och bli av värde för de länder dit den förlägges.

Detta är emellertid inte alltid lika övertygande eller omgående klart när det gäller de internationella organen — FN-organens verksamhet — som vi annars rent principiellt vill ge vårt starkaste stöd. Jag är ledsen om herr Geijer blivit så missräknad över de anslag som föreslås härvidlag. Jag vill peka på att till FN:s utvidgade tekniska biståndsprogram, EPTA, föreslås en ökning av det svenska bidraget med 33 procent till jämnt 2 miljoner dollar, därför att en sådan ökning tillsammans med det bidrag från USA, som automatiskt fälles ut vid varje bidrag från annat land, beräknas ge EPTA precis det belopp, som fattas för den årliga anslagsram av 50 miljoner dollar, för vilken EPTA:s verksamhet är planerad och kalkylerad för tvåårsperioden 1963—1964. Till FN:s barnfond, UNICEF, föreslås vidare en anslagshöjning med 50 procent. Sverige som ledamot av fondens styrelse vill aktivt påverka programmeringen för en del av dessa nya pengar i enlighet med den avsikt, som regeringen tillkännagav i fjolårets principproposition om mera aktiva insatser i de internationella organens biståndspolitik. Särskilt de djupast försummade i u-ländernas okunniga och bottenfattiga folkmassor, nämligen kvinnorna, vill vi från svensk sida ägna särskild uppmärksamhet, närmast via UNESCO- och UNICEF-programmen, ty utan att nå fram till kvinnornas medvetande och förnuft finns det intet hopp om lösning av jordens väldiga befolkningsproblem och ingen räddning undan sjukdom och undernäring för redan födda barn.

Det enda internationella organ för tekniskt bistånd, beträffande vilket re-

geringens förslag till bidrag kan diskuteras och skäl och motskäl anföras för en större höjning, är FN:s specialfond. När regeringen har stannat för endast en mindre uppräkning av anslaget, nämligen med 1,3 miljoner kronor till 5,25 miljoner dollar, har detta inte berott på att vi har tvekat att låta Sverige bli den näst efter USA största av fondens nittio-tal bidragsgivare — vi befinner oss alltså redan på andra plats — utan närmast på att igångsättningstiden för fondens projekt har dragit om. Outnyttjade bidragsmedel har därigenom kommit att ackumuleras i mycket stor omfattning. Innevarande budgetårs svenska bidrag står t. ex. ännu på bankräkningar i väntan på att tas i anspråk. Frågan om hur man skall minska stelheten i fondens finansieringspolitik har just utretts av en arbetsgrupp, i vilken Sverige ingår. Vissa liberaliseringsförslag förordas för att minska de stora kontantreserverna. Nästa budgetår kan läget således vara ett annat.

Den svenska regeringen har sålunda haft sina skäl för förslagen till den avvägning av nästa års bidrag till det tekniska biståndet till u-länderna, som har skett. Även om anslagsökningen bär präg av en viss mellanårsförsiktighet, innebär den ett plock ur skattebetalarnas portmonnär, som motsvarar vad t. ex. de norska skattebetalarna får tillskjuta genom en speciell u-hjälpskatt, som införts i Norge från och med detta år och som skall finansiera hela den norska u-hjälpen. Den svenska allmänheten kommer att via skattsedeln dela med sig till de underutvecklade länderna i stegrad omfattning även nästa budgetår och, det vill jag försäkra herr Geijer, i ännu mer stegrad omfattning under den kommande tioårsperioden i enlighet med riksdagens och regeringens gemensamma målsättning. Vi hoppas att den kommer att göra detta med självklar solidaritet.

Herr GEIJER, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det allra sista som yttrades av statsrådet Lindström kan ju vara ganska farligt. Vi kommer ju till

Statsverkspropositionen m. m.

debatt nästa år, och om de stora utfästelserna inte skulle infrias, vad kommer riksdagens första kammare att säga då?

Jag fäste mig vid några ting i statsrådets anförande. Vad gäller den bilaterala hjälpen skall jag godtaga den eftersläpning i planeringen, som skett här i landet. Vi hoppas att eftersläpningen skall kunna hämtas in under det år som förestår. Om det är ett faktum att vi inte har planer, kan naturligtvis inte heller den bilaterala hjälpen ökas, men jag understryker att man inte i längden kan hänvisa till brist på planer och utredningar.

Regeringen kan inte i längden gömma sig bakom en sådan fasad. Vi måste dock i dag acceptera förhållandet, om det nu är på det sättet.

Vi har då kvar den multilaterala delen. Statsrådet Lindström har nu lämnat redogörelse på vissa punkter. Vi kommer dock inte ifrån att den svenska ökningen t. ex. då det gäller den särskilda fonden är mycket liten. Ändå är särskilda fonden av allra största betydelse för exempelvis utbyggnad av kraftförsörjningen i dessa fattiga länder. Då det gäller den internationella utvecklingsfonden har ju i realiteten det svenska anslaget sänkts, om man tar hänsyn till de extra anslag som har givits under året.

Nu framhöll statsrådet Lindström, vilket var mycket intressant, att extra anslag utöver det som här föreslås skulle kunna ges under året. Vi som läser statsverkspropositionen och deltar i remissdebatten måste ju hålla oss till vad som står i statsverkspropositionen, och vi kan inte känna till eventuella planer på extra anslag. Jag tycker att sådana bör redovisas för riksdagen.

Till sist några ord om att detta skall »tas ur skattebetalarnas portmonnäer». Nå, låt gå för det uttrycket, men jag tycker inte om att föra resonemanget på ett sådant plan. Det väddar till den enskilde individen: Du skall hålla din portmonnä stängd och ge så litet som möjligt till detta ändamål!

Men tar vi ur skattebetalarnas port-

monnäer? Vi skall komma ihåg att vi för tropiska produkter i tullar och skatter tar in betydligt mer per år än hela den svenska u-landshjälpen. Statsrådet Lindström framhöll att vi inte kan slopa dessa avgifter, eftersom det kunde skapa sysselsättningssvårigheter inom landet. Då det gäller de tropiska jordbruksprodukterna skulle inga sådana svårigheter skapas, icke heller beträffande de råvaror, som vi måste köpa ifrån utlandet och där vi — liksom andra industriländer — på ett hänsynslöst sätt utnyttjar de fattiga ländernas låga råvarupriser. Dessa länder har inte heller kunnat få till stånd en internationell stabilisering av råvarupriserna. En sådan borde snarast ordnas genom FN:s försorg.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad statsrådet Lindström här meddelade om möjligheten att det kan anslås mera under riksdagens lopp är ju ett löfte att ta fasta på. Men, som herr Geijer framhöll, det kunde vi inte gärna veta, och vi har framfört vår kritik utifrån de fakta som förelåg för oss.

Jag skall inte tillägga mycket utöver vad herr Geijer sagt. Han och jag är på samma linje, och han anslöt sig i princip till mitt första anförande.

Det är emellertid en sak, som man möter också i andra sammanhang och som jag vill protestera emot. När det talas om personella resurser som kan mobiliseras och om den arbetskraft som står till buds måste vi komma ihåg, att vi i Sverige har full sysselsättning. Alla har arbete någonstans. Vi kan då inte vänta på att det skall bli tekniker och andra personer arbetslösa för att kunna sättas in till u-länderna. Skall vi ge någon hjälp måste vi ta från vårt eget produktionsliv. Förhållandena är liknande i andra länder — u-hjälpen kan inte bara vänta på en arbetslöshet för att få folk.

När det gäller den multilaterala hjälpen har jag inte hört sägas att det är brist på tekniker. Jag förmodar där-

Statsverkspropositionen m. m.

för, att det bland de länder som här bidrar på olika sätt kan ställas tekniker till förfogande.

I övrigt instämmer jag helt med vad herr Geijer sade beträffande hjälpen.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Geijer sade någonting om att regeringen inte hur länge som helst kan gömma sig bakom den fasad som utredningar är. Jag vill gärna säga honom, att regeringen inte har något behov att gömma sig bakom någon fasad. Den är beredd att vara fasad själv — och även måltavla för både önskemål och kritik! Vi har ingenting emot att diskutera denna fråga både livligt och fränt och känner ingen irritation — om jag får återgå till herr Geijers första anförande — över att han här vill skynda på.

Han uttryckte förvåning över att inte allting står i statsverkspropositionen, som kan komma att inträffa på u-hjälpens område. Jo, i statsverkspropositionen står allt som man känner till när statsverkspropositionen trycks. Men vi planerar som bekant för en verksamhetsperiod som innefattar ett budgetår ett och ett halvt år framåt i tiden, och vi vet att det internationella området hör till de dynamiska, som mer än andra kan komma att i vissa lägen kräva tilläggsproposition. Det är inte ovanligt att vi får arbeta på olika avsnitt av den statliga verksamheten med tilläggsanslag. Vi vet att det internationella arbetet vid olika tillfällen har föranlett plötsliga krav på Sverige, som vi då fått ta upp, även om dessa krav fallit emellan de tidpunkter då vi nyss beslutat ett anslag för den ordinarie verksamheten och då vi ska besluta om anslag på nytt.

Herr Geijer nämnde även att den speciella fonden hade fått en mager tilldelning. Jag sade själv i mitt första anförande, att anslaget är sådant att man kan anföra såväl skäl som motskäl för det, men jag pekade nyss på en orsak till att vi ökat anslaget till fonden i år endast i mindre omfattning,

nämligen att mycket medel har ackumulerats i särskilda fonden. Till fondens andra möte under detta år — det första avslutades just i dagarna — kommer dess direktör Paul Hoffman att framlägga förslag om viss användning av fondens kontantreserver, som för närvarande uppgår till minst 100 miljoner dollar — om inte rent av till 126 miljoner dollar enligt en beräkning som gjordes vid utgången av 1962. Det är klart att denna kontantbehållning redan är in-tecknad för blivande utgifter, för projekt som skall sträcka sig över många år, och att hederliga reserver måste finnas, så att inte en bra biståndsverksamhet måste avbrytas efter två tre år, om den rimligen behöver fortsätta i fondens regi ännu något längre. Efter-släpningen i utbetalningarna måste dock ligga inom rimliga gränser för att sporra till nya stora anslag till fonden. Medan de beslutade totala bidragsbeloppen för särskilda fonden hittills under dess hela verksamhetstid har uppgått till 173 miljoner dollar, har kontantutbetalningarna stannat vid 39 miljoner dollar, och tidsavståndet mellan fondstyrelsens godkännanden och den faktiska igångsättningen är för 40—50 procent av projekten 11 månader eller mera. Detta sammanhänger med de bristande personalresurser, som även de internationella organen har och som vi inte kan vifta bort, därför att de är ett faktum. Det gäller att först anstränga sig att nedbringa dessa eftersläpningar, att skaffa fram de människor som behövs. Fondens styrelse har nu särskilt gripit sig an med att påskynda projekteringen och därför hoppas jag att vi skall ha ett bättre utgångsläge för en ökning nästa år.

Jag är inte så orolig för regeringens räkning — som herr Geijer tycks vara — över att behöva möta kammaren nästa år, när denna fråga då skall diskuteras. Jag hänvisar till den målsättning, som vi är ense om, men också till den reservation som stod i principbeslutet i fjol, att vi får ta dessa ökningarna med de variationer under de enskilda åren, som kan vara motiverade.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den animerade debatt som just nu ägt rum om de sig upptornande svårigheterna att bli av med ett tillfyllestgörande antal miljoner för utlandshjälpen, utan jag skall inskränka mig till några mera allmänna reflexioner i anledning av den debatt som här har ägt rum.

Det förefaller mig föga troligt, herr talman, att regeringen har emotsett denna remissdebatt med någon större ängslan eller att de överläggningar som har ägt rum inom densamma har präglats av någon större fruktan för att regeringen skulle bli särskilt illa åtgången i denna debatt.

Regeringen har ju kunnat glädja sig åt att kunna framlägga en budget i ett konjunkturelläge, som efter vad jag kan förstå är sällsynt svåröverblickbart men där den avsaktning av högkonjunkturen, som är för alla uppenbar, gör att en viss statlig upplåning ter sig inte bara naturlig utan också fullt berättigad. Finansministern har under sådana förhållanden inte behövt komma med de sedvanliga skatteökningar, som man har väntat, och inte heller har han ansett sig behöva vara särskilt restriktiv i fråga om utgiftssidan. Regeringen har inte heller på något särskilt sätt känt sig hotad vare sig aktuellt eller potentiellt av en opposition, som allt fortfarande förefaller besluten att marschera åtskils. Det alternativ i fråga om majoritet och regeringsbildning som är demokratiens livsluft förefaller att vara lika avlägset som under gångna år. Debatten kommer väl därför i fortsättningen som hittills mera att röra sig om detaljer än om principer, mera om gradskillnader än artskillnader. Det är kanske också därför, herr talman, som antalet ledamöter av riksdagen, som anser sig ha något att säga, i dag är så ovanligt stort.

För dem som har något med den industriella utvecklingen att göra är det väl uppenbart att vi står inför en situation, där vartenda industriellt företag med mycket få undantag har att brottas med de problem som uppstår när marginalen inskränks och förtjänsterna minskas. Det

Statsverkspropositionen m. m.

är ingalunda uteslutande en utveckling av ondo. Det är inte sällan av en icke ringa fördel att näringslivet under en viss, inte alltför lång period får se om sitt hus och skära bort en del av de onödiga utgifter, som man ofta ikläder sig under en högkonjunktur, där det är lätt att sälja och där kostnaderna i själva verket spelar en mindre roll.

Å andra sidan är det naturligt att i en period som denna, då marginalerna sjunker och svårigheterna för företagen att bedriva självfinansiering blir allt större, så blir försiktigheten i fråga om investeringar också större. Det vore självklart ett idealiskt tillstånd, om företagen alltid kunde passa på att investera mest under lågkonjukturer i avvaktan på en högkonjunktur, och mindre när konjunkturen är god. Så är nu den mänskliga naturen inte beskaffad, och det är något som man får ta med i beräkningen.

Vi är alla som har med näringslivet att göra ytterst tacksamma över den svenska uppfinning som investeringsfonderna utgör och de beskattningslättnader som medföljer dem. Investeringsfonderna är utan varje tvivel ett medel för konjunkturutjämning av mycket stort värde. I år förefaller det mig som om någon anmärkning inte skulle kunna riktas mot det sätt, på vilket statsmakterna handhaft investeringsfonderna.

Såsom herr Geijer påpekade är det emellertid i nuvarande situation utomordentligt svårt att veta, huruvida vi har nått botten på konjunktursvackan, eller huruvida ytterligare åtgärder kommer att visa sig nödvändiga utöver dem som redan vidtagits från statsmakternas och de offentliga myndigheternas sida för att motverka avmattningen i konjunkturen. Det är osäkert om de hittills vidtagna åtgärderna verkligen kommer att visa sig vara tillräckliga. Finansministern har ju också i statsverkspropositionen meddelat, att han har under övervägande huruvida han inte, om en ytterligare försvagning i konjunkturen kan befaras, måste vidta ytterligare åtgärder för att stärka industriens och näringslivets investeringsvilja och investeringsförmåga.

Det har här av flera talare påpekats,

Statsverkspropositionen m. m.

att det skulle vara önskvärt att finansministern, om konjunkturen blir ännu svagare än vad man nu räknar med, ville överväga lättnader i exempelvis energiskatten och omsättningsskatten på investeringsvaror. Jag förstår att finansministern kanske inte ännu vill vidta en sådan åtgärd. Om konjunkturen skulle ytterligare försämras förefaller det mig emellertid, som om dessa båda områden borde bli föremål för finansministrarnas uppmärksamhet.

I fråga om energiskatten är det ytterligare en omständighet som måste tas i beaktande, nämligen det förhållandet, att vi för närvarande har ett överskott av elektrisk kraft här i landet, vilket inte tidigare varit fallet. Eftersom staten äger en stor del av kraftproduktionen, skulle en ökad förbrukning av elektrisk kraft medföra ett ökat tillflöde av inkomster till statskassan.

En lättnad på dessa punkter av industriens kostnader kommer heller inte, åtminstone inte på någon sikt, att medföra en motsvarande minskning av statens inkomster. De pengar som företagen sparar in på sin kostnadssida, vare sig det gäller investeringar eller driften, kommer ju förr eller senare fram i form av ökade inkomster för företagen eller i varje fall en minskning av den nedgång i vinsten som annars skulle ha ägt rum. Dessa pengar kommer därigenom att i stor utsträckning flyta tillbaka till staten genom företagsbeskattningen.

Jag vill, herr talman, i detta sammanhang också peka på en annan sak, som egentligen inte närmast rör statsmakterna, men där ett visst samarbete måste äga rum. Jag tänker på angelägenheten att i någon mån modernisera formerna för företagens långsiktiga upplåning. Obligationslån i Sverige är nästan uteslutande baserade på den säkerhet som består i inteckningar. I många andra länder, framför allt Amerika, är obligationslånen i mycket större utsträckning baserade på andra kriterier, nämligen på en bedömning av företagens förtjänst- och tillväxtpotentialer, och mindre på de reala tillgångar som finns i fastigheter och sådant som kan intecknas.

I själva verket är en fabriksfastighet en tivelaktig tillgång, såvida inte företaget är ett lönsamt företag. Det förefaller mig som om det vore önskvärt att undersöka huruvida inte även här i landet företagens upplåning på obligationsmarknaden skulle kunna ske mot säkerheter, som inte vore så bundna vid inteckningar som för närvarande är fallet. Det skulle möjliggöra för företag som befinner sig i tillväxt att i större utsträckning än för närvarande skaffa sig långfristiga lån.

Herr Geijer har här sagt, att Industriförbundet i sin inlaga har överdrivit svårigheterna för den svenska skogsindustrin. Jag vill i det sammanhanget bara påpeka, att den lilla förbättring, som hittills har skett i skogsindustriernas priser på utlandsmarknaden — det gäller särskilt massa — och som ännu är långt ifrån tillräcklig för att en normal lönsamhet skall inträda, är i högsta grad en följd av den inskränkning av produktionen som har skett enligt en överenskommelse mellan industrierna i olika länder. Det är egentligen inte särskilt tillfredsställande på längre sikt om förbättringen uteslutande beror på inskränkningar i produktionen. I själva verket kommer det nog att ta åtminstone ett par år innan produktion och efterfrågan ånyo har nått jämvikt och innan den svenska skogsindustrin, särskilt massaindustrien, kommer att visa ett resultat, som innebär en någorlunda normal räntabilitet. Även om det svenska näringslivet har relativt fördelaktiga beskattnings- och avskrivningsregler, så är det å andra sidan ett faktum att lönenivån för näringslivet i Sverige är mycket högre än i de flesta andra länder.

Detta var, herr talman, endast några allmänna reflexioner med anledning av den debatt som har ägt rum.

Om jag till slut skall säga bara några få ord om det som jag brukar uttala mig om i den här kammaren, nämligen det utrikespolitiska läget, så kan jag fatta mig mycket kort. Sällan har väl läget särskilt för Sveriges vidkommande varit så osäkert och så svåröverblickbart

som just i denna stund, och det manar, tycker jag, till en utomordentlig försiktighet i fråga om uttalanden och bedömanden.

Vi har väl alla på känn att det håller på att ske någonting genomgripande i den värld vi lever i. Den utveckling som för närvarande äger rum inom den kommunistiska världen är, förefaller det mig, av genomgripande art. Den innebär såvitt jag kan förstå ett allt mindre betenande av ideologiska motiv och ideologiska stämningar och en allt starkare känsla inom den kommunistiska världen för önskvärdheten av materiella framsteg. Vad allt detta nytänkande på den sidan kan leda till vet man ännu inte mycket om, men att man kan hysa vissa förhoppningar om att den skall leda till en bättre ordning förefaller mig högst sannolikt. Jag ser också som ett tecken på denna nyorientering de medgivanden, som på sistone har gjorts från det hållet inom det område, som särskilt intresserar ambassadör Myrdal, där hon har lagt ned så mycken kraft och så mycken energi på att försöka hjälpa till att åstadkomma den av alla efterlängtnade överenskommelsen om stopp för kärnvapenprov.

Den utveckling som på sistone ägt rum i fråga om den gemensamma marknaden och förhållandet mellan den gemensamma marknaden och de utanförstående länder, som sökt inträde i eller association med den, förefaller det mig vara bäst att för närvarande inte kommentera. Vi skall ju ha en utrikespolitisk debatt senare, har det sagts; jag hoppas att den inte kommer förrän man har något säkrare utgångspunkter för en bedömning av förhållandena. Vad man nu kan säga eller inte säga är ju bara rena spekulationer, som inte har något egentligt värde.

För vårt vidkommande måste vi väl nu ställa oss helt och hållet avvaktande. Vi har inga möjligheter att påverka utvecklingen, och vi har såvitt jag kan förstå inga möjligheter att ta några initiativ för närvarande. Vi måste vänta och se i vilken riktning utvecklingen går.

Statsverkspropositionen m. m.

Vi har ingen anledning att se med någon speciell ängslan på förhållandena. Vi har ju klarat oss relativt hyggligt under andra situationer, som varit minst lika besvärliga, och det finns väl ingen anledning att tro att vi inte skall kunna göra det också i fortsättningen. Det är en svår olägenhet för vår industri att inte kunna planera och inte kunna förutse hur utvecklingen kommer att gå, men det är ett oundvikligt förhållande. Vi är ense här i landet om de huvudprinciper som skall reglera vårt förhållande till strävandena efter integration — det finns såvitt jag kan förstå ingen skiljaktighet för närvarande mellan regeringens och oppositionens uppfattning i det hänseendet.

Därför finns det för närvarande ingenting annat att göra än att vänta och se — och hoppas.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Låter vi svenskar oss pådrivas i jakten efter standardhöjning till den grad att vi tappar sinnet för proportioner och mister känslan för tillvarons många andra, större värden? Man kan fråga sig detta när man konstaterar att vi som nation tycks ha förlorat viljan till en normal tillväxt. Vårt födelsetal är det lägsta i världen och vår befolkningstillväxt är i dag på sikt praktiskt taget ingen.

Det är mycket svårt att gissa sig till de djupaste orsakerna till dessa förhållanden. Man får hoppas att den utredning av befolkningsfrågans olika aspekter, som riksdagen begärde i höstas, skall lyckas klarlägga dem. Det förefaller emellertid uppenbart att de inte egentligen eller främst kan vara av ekonomisk art, i varje fall inte på det sättet att bättre försörjningsmöjligheter automatiskt skulle ge större familjer.

Orsakerna är väl snarare av psykologisk natur. Det måste i så fall vara viktigt att samhället i sin allmänna attityd

Statsverkspropositionen m. m.

och i sitt handlande — för övrigt att vi alla i vår attityd och vårt handlande — visar hjälpsamhet mot och uppskattning av barnfamiljerna och familjeinstitutionen över huvud taget.

Om man har tillfälle att se förhållandena i andra länder, som inte ligger alldeles inpå oss och som vi brukar anse vara oss underlägsna i samhällsutveckling, så frapperas man ofta av hur mycket starkare familjebanden där är och hur mycket större samhörighetskänslan och hjälpsamheten inom familjen är än vad som brukar vara vanligt hos oss. Det är sannolikt att vår ganska ensidiga inriktning mot en höjning av den ekonomiska standarden som samhällets nästan enda målsättning har bidragit till vår låga standard på just detta område. Förhållandet är emellertid beklagligt för det synes mig lika självklart att familjen måste vara grundvalen och kärnan i samhället som att hemmet normalt är den bästa uppväxtplatsen för barn. Det är högst olyckligt om samhällets åtgärder inom familjepolitiken skulle medverka till att ytterligare försvaga familjebanden — i så fall gör de skada och berövar svenska nationen något verkligt värdefullt. Detta gäller också efter den väldiga omvandling som har skett och som håller på att ske i fråga om samhällets struktur och familjens funktioner över huvud taget.

Förändringarna i samhället skapar undan för undan nya problem. Genom lägre giftermålsålder och genom att barnafödandet alltmera tycks koncentrera sig till äktenskapens tidigaste år har mödrarna numera i allmänhet avslutat den viktigaste delen av sin fostrargärning vid relativt unga år. Samtidigt har hemarbetet förenklats, arbetstillfällena utom hemmet ökat och arbetsförtjänsterna förbättrats. Det är mycket naturligt att allt flera gifta kvinnor söker sig ut på arbetsmarknaden. Detta kan dock ofta vara ett svårt steg att ta för dem. Arbetsförhållandena förändras snabbt i dagens samhälle och kraven på yrkeskunskaper stiger. Det är ofta en helt annan miljö som möter än den som lämnades ett antal år tidigare. Övergången

bör underlättas genom en utbyggd vuxenutbildning, genom reaktiveringskurser och genom deltidstjänster.

När det gäller mödrar med minderåriga barn ligger problemet annorlunda till. Här kommer ju barnens omhändertagande och vård in i bilden. Det kan enligt min mening bara i undantagsfall eller i vissa beträngda lägen vara ett samhällsintresse att locka ut dessa mödrar på arbetsmarknaden. Det val som skall träffas är naturligtvis föräldrarnas eget, och samhället bör inte påverka det genom att ensidigt stödja ett av alternativen. Just detta sker dock i stor utsträckning till exempel genom subventionering av barndaghem även när det gäller vanliga, normala familjer.

Strävandena att få ut också småbarnsmödrarna på arbetsmarknaden motiveras inte sällan med behovet av arbetskraft. Visst är detta behov påträngande, liksom alltid under en snabb produktionsutveckling av den typ vi nu haft under många år. Det är inte minst påträngande i den våldsamt svällande allmänna servicesektorn. Samtidigt pågår emellertid en process, främst inom näringslivet, som innebär ökad automatisering och arbetskraftbesparande rationalisering över huvud taget. Den processen har sina starkaste drivfjädrar just i bristen på arbetskraft och i kostnaden för denna arbetskraft. Den vid varje tillfälle aktuella rationaliseringsgraden är en funktion just av dessa faktorer och anpassar sig på sikt efter dem. Det är därför inte alldeles så enkelt att bedöma värdet av ett arbetskraftstillskott, och detta får i varje fall inte göras endast statistiskt. Naturligtvis är det dock sannolikt att produktionen och kanske även produktiviteten skulle kunna förbättras genom rikligare tillgång på arbetskraft, men när det gäller småbarnsmödrarna blir det ju närmast fråga om ett arbetsbyte. Visst kan man vinna i effektivitet genom ett sådant byte, men man vinner inte så mycket och man förlorar kanske större värden.

Bostadsfrågan är av vital betydelse för barnfamiljerna. Den bostadspolitik, som efter alla dessa år ännu inte har lett till

Statsverkspropositionen m. m.

en avveckling av bostadsbristen, drabbar barnfamiljerna hårdast. För dem är ett fritt bostadsval viktigare än för andra. Dessutom blir hela bostads- och samhällsplaneringen, som ju också har särskild betydelse för barnfamiljerna, osäker och troligen delvis fel inriktad vid en långvarig bostadsbrist. Planeringen kan då inte vila på den säkra grund som utgörs av kännedom om hur önskemålen tillgodoses vid ett fritt val.

I statsverkspropositionens avsnitt om familjebostadsbidragen redovisas i siffror trångboddheten bland barnfamiljerna. Av dessa siffror framgår att trångboddheten är betydande bland flerbarnsfamiljerna; nära två tredjedelar av familjerna med mer än fyra barn är trångbodda i sådan utsträckning, att de inte kan bli berättigade till familjebostadsbidrag. I fråga om fåbarnsfamiljerna är sådan trångboddhet obetydlig. De förändringar i grunderna för utgivande av familjebostadsbidrag som föreslås skulle, såvitt jag kan förstå, ytterligare i hög grad förskjuta stödet till fåbarnsfamiljernas förmån. Viktigare synes det mig vara att koncentrera stödet där det bäst behövs.

När det gäller barnfamiljernas beskattning är också denna ogynnsam i jämförelse med de ensamstående, och skillnaden synes växa. 1954 års familjeutredning visade på sin tid att den statsskatt, som betalades av hushåll med barn, år 1948 utgjorde 14 procent av hela statsskatten och år 1954 hade stigit till 22 procent. Siffrorna är ju gamla — jag har inga färskare — men utvecklingen sedan år 1954 torde knappast ha gått i en för barnfamiljerna gynnsam riktning. Det är med säkerhet tvärtom.

En princip för vår skattelagsstiftning är att skatt skall uttagas efter förmåga och att den del av inkomsten som saknar skatteförmåga därför skall lämnas obeskattad. Ortsavdragen är ett uttryck härför och de har följaktligen också höjts undan för undan alltefter penningvärdets fall. När det gäller barnen har man sedan år 1947 i stället haft barnbidrag. Dessa täcker emellertid inte på

långt när något existensminimum för barnet. Barnfamiljerna får därför i stor utsträckning betala skatt på inkomster som inte har någon skattekraft. I höstas fattade riksdagen ett beslut, som innebär att ensamstående med minderåriga barn får tillgodogöra sig Ortsavdrag för barn. Starka skäl talar för att man nu går samma väg även i fråga om fullständiga familjer. De invändningar, som tidigare har anförts häremot — nämligen att avdragen ofta inte skulle kunna utnyttjas — har i dagens ekonomiska situation inte längre någon bärkraft.

Man anför ibland också att bidrag skulle vara gynnsammare ur rättvisesynpunkt än avdrag. Det är nu emellertid bara fråga om att ta undan från beskattning den del av inkomsten, som inte har skattekraft; att beskatta en sådan del måste vara felaktigt oavsett storleken av inkomsten i övrigt. Så har man i varje fall sett saken när det gäller de allmänna Ortsavdragen. Sedan ligger det i sakens natur att ett skattefritt avdrag betyder större skattesänkning för den större inkomstagaren än för den mindre; det blir så när man har progressiv beskattning. Detta gäller dock bara i kronor räknat, i procent blir skattelättnaden betydligt större för den mindre inkomstagaren. Förhållandet är, som jag nyss sade, precis likadant när det gäller det vanliga Ortsavdraget och såvitt jag kan förstå också när det gäller skattefria bidrag. Ett barnbidrag på 550 kronor betyder en inkomstförbättring på ungefär 700 kronor för en familj som har 20 procents marginalskatt, men det betyder en inkomstförbättring som är mer än 2 000 kronor större för en familj som har 80 procent i marginalskatt.

Några principiella invändningar mot införande av Ortsavdrag för barn är i dag svåra att finna. Däremot är de principiella skälen för ett införande starka. Med tanke på att det här gäller en komplettering av barnbidragen och att allmänna skatteberedningens framtida ställningstaganden inte bör läsas alltför mycket bör man nu ta till Ortsavdragens storlek med en viss försiktighet. Jag

Statsverkspropositionen m. m.

skulle vilja tänka mig 1 000 kronor per barn vid de två första barnen och 1 500 kronor per barn därefter.

Till slut vill jag instämma i vad statsministern sade för en stund sedan om vikten av en aktiv familjepolitik. Vi har dock sannolikt olika åsikter om metoderna. Tiden är mogen för effektiva insatser, inte genom införande av subventioner utan genom att vidtaga åtgärder, som på ett naturligt och rättvist sätt hjälper familjen att anpassa sig till nya tidens förhållanden och som gör detta utan att urholka eller förstöra vad som nu finns och är värdefullt.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag befinner mig i en sådan situation att jag inte å ämbetets vägnar behöver kritisera den statsverksproposition som nu är framlagd, men jag tar tillfället i akt att ändå ge några synpunkter beträffande ett par ämnesområden.

Det har sagts att finansministern inte har kunnat lägga fram en balanserad totalbudget, och det är ju riktigt. Ingen har heller beklagat att han inte har kunnat göra det, och det är rätt naturligt, eftersom vi har ett konjunkturläge där flertalet anser att en upplåning av en miljard kronor ett år framöver inte åstadkommer någon skada utan kanske får motsatta verkningar.

Oavsett detta innehåller årets statsverksproposition åtskilliga saker i form av anslagshöjningar, som jag tycker bör uppmärksammas. Herr Virgin var nyss inne på frågan om bostadsförsörjningen. Han talade om hur mycket det betyder för barnfamiljerna att de kan få bra bostäder, och därom är vi alla ense.

Den statsverksproposition, som nu har framlagts och som vi diskuterar, innehåller under femte huvudtiteln ett mycket intressant förslag, som innebär att de 130 000 familjer, som nu får hjälp till att skaffa sig en hygglig bostad, ökas med ytterligare 140 000.

Det är ett mycket radikalt förslag. Det kostar mycket pengar, men riksdagens ledamöter har säkerligen uppmärksam-

mat att socialministern får hjälp när det gäller att räkna den reella kostnaden, nämligen på det sättet, att statens utgifter minskar i fråga om de generella subventionerna. Dessa utgifter har nämligen minskat till följd av de räntesänkningar vi har fått.

Det förslag som framlagts innebär att familjer med två barn — jag skall inte beröra dem som har flera barn — och en faktisk inkomst mellan 15 000 och 22 000 kronor kan få bidrag av det allmänna för att skaffa sig en hygglig bostad. För många kanske de där inkomstbeloppen verkar höga, men i verkligheten ger de en ganska bra bild just av det inkomstläge som genomsnittsfamiljen i Sverige nu dess bättre har uppnått. Jag tycker att förslaget i det avseendet är väl avvägt, och jag vill för min del gratulera den nye socialministern till det här förslaget, som jag hoppas att riksdagen godkänner. Han har fått möjlighet — och det gläder mig särskilt — att konsekvent fullfölja en bostadspolitik som vi började på med 1956/57. Den politiken vidhölls av den förre socialministern, och den fullföljs nu av den nye socialministern. Det är klart att om man gratulerar socialministern, så skall man tacka regeringen som har velat ställa sig bakom förslaget.

Vad beträffar de generella subventionerna vill jag nog ha sagt att den metodik som man nu använder, nämligen att ta bort en del av de generella subventionerna för de tidigare byggda fastigheterna för att ge ett bättre stöd å dem som byggts de senaste åren och framför allt åt nyproduktionen, är en metodik som jag anser vara helt riktig och värdefull ur bostadsförsörjningssynpunkt på längre sikt. Man skulle kunna uttrycka det så, att vi skall ha en växling på det sättet att om byggnadskostnaderna ökar — och kanske också, tyvärr, penningvärdeförsämringen fortsätter — så är det ändå angeläget att hålla bostadsproduktionen på en hög nivå, och det kan man göra med den metod som socialministern nu vill introducera. En annan följd av detta är att hyresnivån blir jämnare, och det är en sak som vi —

Statsverkspropositionen m. m.

som alla vet — har bekymmer med för närvarande och har haft sedan många år tillbaka.

Det har, herr talman, i denna debatt framförts åtskilliga funderingar rörande den svenska beskattningen och om näringslivets villkor i synnerhet. Herr Hagberg i Malmö framförde den meningen att regeringen — eller skall vi kanske vidga det till att säga den svenska socialdemokratien — äntligen har upptäckt att vårt ekonomiska liv i många stycken är beroende av den internationella konjunkturen. Förut har det varit så, sade herr Hagberg, att socialdemokratien och regeringen har framstått som alla goda gåvors givare, men nu har man äntligen erkänt att det beror på de internationella konjunkturen vilka levnadsbetingelser vi får.

Statsministern bemötte herr Hagberg, och jag vill för min del säga att jag tar inte åt mig på något sätt av den kritiken. Jag har i livligt minne hur man fick vidta de mest impopulära åtgärder för att försöka vrida våra investeringar i den riktningen, att den svenska exportindustrien skulle komma i första hand. De som svär sig fria från kritik mot regeringen inom det borgerliga lägret kan träda fram! Jag tror inte att det är så värst många. Den åtgärden var inget sätt att ställa sig in hos allmänheten, utan det var ett verkligt grovgöra som — det vill jag betona — skedde i samarbete med det svenska näringslivet. Det är väl alldeles självklart att ett regeringsparti, som dess bättre har haft sin maktställning i tre decennier, i ett land med en sådan struktur hos näringslivet som det svenska inte kan bortse från den internationella konjunkturens verkningar. Det var ganska obefogat av herr Hagberg att göra den anmärkningen.

Det sades vidare, att välståndet inte skapas i kanslihuset utan på annat håll. Det är väl ingen som har gjort gällande i och för sig, att välståndet skulle skapas i kanslihuset, men jag har trots — och jag tror inte att det är fel — att politiskt arbete, samhällsarbete, skall syfta till att skapa sådana villkor att människorna i allmänhet skall kunna få det

hyggligt. Det är väl en sådan målsättning som vi alla förklarar att vi arbetar för att genomföra. Då betyder det också väldigt mycket vilka bestämmelser och lagar vi skaffar oss genom detta arbete för att näringslivet skall få goda villkor.

Och näringslivet, mina damer och herrar, är inte bara ett antal ägare av realkapital, utan det är alla som är produktivt verksamma på ena eller andra området, och den kretsen är ju dess bättre mycket stor, därför att vi har ju det lyckliga förhållandet att vi har en mycket hög sysselsättning.

Det har sagts av flera talare här, att vi borde lätta beskattningen för företagen. Allmänt brukar det heta, att vi skall skapa »ett näringsvänligare klimat». Herr Hagberg i Malmö hänvisade oss till att läsa finansplanen. Jag skall uppmana kammarens ledamöter att läsa finansplanen, gärna i lugn och ro, och studera tabellerna över beskattningsbar inkomst enligt taxeringen 1962. Dessa tabeller visar vilka det är som betalar skatterna till staten. Det sammanlagda beskattningsbara beloppet uppgår till 33 miljarder kronor. Enligt denna taxering faller in emot 90 procent på de fysiska personernas beskattning. I gruppen rörelse kommer 7 procent och i gruppen inkomst av jordbruksnäring 4 procent. Inkomster av tjänst och tillfällig förvärvsverksamhet omfattar 86 procent. Jag utgår ifrån att kammarens ledamöter har denna uppdelning klar för sig. Det råder alltså ett förhållande, där näringslivets direkta skattebetalning är relativt obetydlig — och, mina damer och herrar, vi har ju alla medverkat till att så skulle bli fallet.

Herr Boheman gav ett ovanligt öppenhjärtigt erkännande när han sade att investeringsfonderna var en alldeles svensk företeelse och något som var väldigt nyttigt. Ja, så är det! Om vi talar klartext kan vi säga, att om ett företag har vinster i så pass stor omfattning, att det kan avsätta låt oss säga 40 procent till investeringsfond och den kvarstående vinsten räcker till skälig utdelning, tillämplar man metoden att avsätta till investerings-

Statsverkspropositionen m. m.

fond. När sedan en svacka i konjunkturen uppkommer får företaget använda pengarna, och då blir pengarna skattefria. Om vi uppträder så välvilligt gentemot näringslivet, kan det väl vara på tiden att vi börjar resonera om näringslivets skatteläge på ett annat sätt än vad som har skett hittills.

Jag läser kilometervis med uppgifter i tidningarna om näringslivets hårda beskattning. Det är inte så. Visst kan vi diskutera om t. ex. energiskatten skall förändras. Herr Hagberg i Malmö hade en siffra som rörde sig om 170 miljoner, som vore en lämplig lättnad i denna beskattning, och herr Boheman argumenterade på ett sätt som jag inte riktigt kunde följa med. Nu har vi, sade han, fått en överskottsproduktion av elektrisk energi. Därför sänks också priset. Men om vi får en lågkonjunktur, så ökar väl inte förbrukningen av energi. Jag kan inte tänka mig att det sker en misshushållning nu, och i en lågkonjunktur — det var väl det som herr Boheman tänkte på — ökar väl inte förbrukningen.

Men, herr Boheman, jag tycker det är lika viktigt att tänka på den andra sidan av saken. Om priset på elektrisk energi går ned får företagen en direkt fördel och vi får ta konsekvensen av att det blir lägre skatt till staten, därför att priset är lägre. Det får vi finna oss i.

När det framhålles såsom önskvärt, att varuskatten på företagens investeringar skulle upphävas, utgår jag ifrån att alla ledamöter i denna kammare vet, att det finns en mycket stark mening i detta land som säger, att vi nog får flytta över skattebördan mera från den direkta till den indirekta sidan. Jag antydde nyss hur relativt litet vi får in i statsskatt från företagen. Därför betraktar jag inte varuskatten på investeringar som någon särskild styggelse. Den får ses i ett större sammanhang.

Jag vill säga en sak till, som jag tyvärr har sagt alltför många gånger från denna talarstol. Bryt inte sönder systemet med varuskatten! Det kan gå mycket snabbt. Om vi skulle råka ut för den fataliteten — vad skulle vi göra sedan?

Här har vi ett samfällt intresse att be-

vaka. Jag ser emellertid, herr talman, framför mig en riksdag, där vi på nytt får börja diskutera detaljer om att ta undan den och den varan eller den och den gruppen av varor ifrån varuskatten. Det talas ju så intensivt om samling; kan vi då inte enas om ting som vi tycker är sunda och riktiga. Vore det inte en sak att börja med att försöka få disciplin på ledamöterna i riksdagen och få dem att inte motionera om alla möjliga undantag från varuskatten? Ty innerst inne är vi ju ense om att vi måste ha den där skatten, hur otrevlig den än är.

Jag skall inte fortsätta vidare, herr talman, men jag har känt ett behov av att säga detta därför att jag vill att ledamöterna, som sagt, skall ta och studera finansplanen. Jag vill inte påstå att det blir lika bra resultat som i grundskolan, men för riksdagens ledamöter skulle det utan tvivel vara till fördel.

Herr BOHEMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja förklara mig lite närmare, eftersom herr Ericsson missförstod mig. Vad jag menade var att en sänkning av energiskatten för företagens förbrukning av elektrisk kraft skulle verka befordrande för konsumtionen på samma sätt som en prissänkning gör det. När vattenfallsstyrelsen sänker sina priser, är väl också energiskattens sänkning eller borttagande för företagens del ett faktum som kan tänkas öka deras kraftförbrukning. Jag har svårt att förstå att så inte skulle vara fallet.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! I motsats till de föregående talarna skall jag inte förbruka någon energi till att diskutera energiskatten utan skall be att i vissa avseenden få anknyta till den tidigare debatten.

Jag börjar med det meningsutbyte, som vi här haft tillfälle att lyssna till mellan herr Arne Geijer och statsrådet Lindström. Jag delar för min del i allt väsentligt den besvikelse som herr Geijer uttalade över vad statsverkspropositionen

innehåller när det gäller u-landshjälpen. Man tycker att det är svårt att känna igen särskilt mycket av de fanfarer i denna fråga som förra årets utspel från regeringens sida innebar. Statsministern sade ju då att u-landshjälpen skulle bli en av de betydande uppgifterna under 1960-talet.

Nåja, vi befinner oss ju tills vidare ganska så mycket i början av detta decennium, och vi får se hur det går, men jag upprepar att det är svårt att känna igen beslutsamheten från förra året. Riksdagens uttalande var ju relativt bestämt och innebar en beställning till regeringen. Man talade om att vårt lands insats så snart som möjligt skulle bringas upp till en nivå som motsvarar en procent av nationalprodukten. Däremot var man väl inte riktigt så bestämd som statsrådet Lindström påstod då hon sade, att detta skulle ske inom ett årtionde. Jag hoppas att det skall ske snart, men skall detta kunna förverkligas, måste det ske efter en omsorgsfull planering, och det ställer också planeringen under den politiska vilja som fordras för att åstadkomma detta.

Jag skall gärna medge att det på detta område kanske är svårare än på flertalet andra områden att värdera hållbarheten av de resonemang som förs fram från regeringens sida. Statsrådet Lindström upplyste oss om att finansministern som en förklaring till den onekligen blygsamma ökning som föreslagits för i år, säger att det kan komma att hända saker ute i världen, vilka gör att vi får engagera oss mera, och detta är otvivelaktigt riktigt, men skall vi tro att detta är ett verkligt skäl att hänga upp argumenteringen på? Jag tycker att det i så fall är ett svagt skäl. Med den hänvisningen kan man ursäktat det mesta. Jag tycker att den på ett obehagligt sätt luktar undanflykt.

Nu har vi ytterligare fått veta att det under våren skall komma förslag om det kommersiella biståndet. Jag tycker det är bra att vi får åtgärder på det området, som är centralt och har stor betydelse. Man kan emellertid fråga sig, hur det kommer sig att nämnden för inter-

Statsverkspropositionen m. m.

nationellt bistånd redan nu spritt en broschyr, där man får det intrycket att ganska mycket redan är gjort på det kommersiella området, när det gäller u-länderna. Jag har inte märkt några särskilt stora ansatser, t. ex. när det gäller tullsänkning, valutastabilisering eller dylikt, som man får intryck av när man läser broschyren.

Jag skulle vilja peka på några särskilda frågor som enligt min uppfattning är viktiga. Skall det bli någon reda med planeringen framöver, måste det planerande organet, NIB, få effektiva planeringsmöjligheter, inte minst personella.

Det sägs ofta som en förklaring till att det är så svårt att komma igång, att man inte har tillräcklig tillgång på personal för u-landstjänst. Javisst, vi har brist på personal på de allra flesta områden, men vi måste arbeta utifrån den förutsättningen att vi kan skaffa fram personalresurserna. Detta kan inte leda till någon annan slutsats än att då får vi satsa hårt på att ta av våra egna knappa personalresurser. Gör vi inte det, kan det inte bli mycket av det hela. Vi kan inte tänka oss göra någon effektiv insats utan att också få fram kvalificerad och duktig personal. Då rör det sig inte bara om att så att säga placera ut pengar i djungeln. Förser man inte hjälpprojektet med tillräcklig personal, blir det inte mycket av dem.

Men låt mig tillfoga ännu en sak när det gäller personalfrågan, och det är ett förhållande som kommit att diskuteras mer och mer mot bakgrunden av erfarenheterna. Det är att det räcker inte med högkvalificerade experter och kapital. Man måste ha folk som fullgör vad som brukar kallas »grass roots-uppgifterna», folk som står vid maskinen och lär ut sitt kunnande, eller i skolsalen, eller i sjuksalen. Det rör sig om yrkeskunnig arbetskraft på medelnivå.

Kort sagt, det är inte bara akademiker och likställda som kan göra nytta här. Man har kommit underfund med att man ofta misslyckas i alltför hög grad för att man bara ställer högkvalificerad personal till förfogande, och allt säckar

Statsverkspropositionen m. m.

ihop när dessa experter har åkt hem, ty för de praktiska och ur många synpunkter — så förefaller det oss — relativt enkla arbetsuppgifterna har man inte gett vad man skulle i fråga om kunskande.

Det är bl. a. det problemet som Förenade staternas s. k. fredskår har inriktat sig på. För närvarande har fredskåren 4 500 personer ute på fältet, duktigt folk på medelnivå arbetsmässigt. Man siktar till 10 000. Det intressanta är att efterfrågan från u-länderna på denna typ av personal är mycket större än fredskåren kan tillgodose.

Inom Europarådet har skisserats en plan för att få till stånd en praktisk europeisk motsvarighet till den fredskår som Amerika redan har. Jag tror att det finns mycket att anknyta till här, om man verkligen vill göra någonting. Bland annat finns ett utomordentligt stort intresse från de stora ungdomsorganisationerna för en frivillig insats inom det tekniska biståndets ram. Det är ett intresse som man bör utnyttja och kanalisera, och det kan ske med litet god vilja. Det är viktigt att i allra största utsträckning möta detta behov av fältpersonal på medelnivå, som jag här har talat om. Klarar man inte det, missar man också mycket annat.

Sedan vill jag återvända till en sak, som jag dragit fram åtskilliga gånger i denna kammare, och det är frågan om Sveriges medlemskap i den inom OECD arbetande specialorganisationen för utvecklingshjälpen, DAC. Skälen till att Sverige inte blivit medlem i denna har tidigare varit utomordentligt svaga. Nu är de svagare än någonsin. Förra året drog man bl. a. fram, att de andra skandinaviska länderna inte var med, men nu är Danmark och Norge medlemmar. DAC sysslar med viktiga frågor, bl. a. effektiviseringsfrämjande uppgifter. Vi bör, menar jag, inte avstå från att delta i dess arbete, påverka uppläggningsen och dra nytta av de erfarenheter och de informationer vi där kan få.

Nog om detta. Jag skall övergå till någonting annat.

En av de första ämbetsåtgärderna som

justitieministern vidtog i år var att tillsätta en enmansutredning för att komma till rätta med problematiken om utlandssvenskarnas rösträtt. Det är en gammal och pålitlig fråga. Den borde ha varit löst för länge sedan. Det är ändå orimligt, att svenska medborgare, som råkar vara utomlands några år och där gör tjänster åt vårt land och åt dess näringsliv som handelsrepresentanter eller på annat sätt, så snabbt förlorar sin rätt att delta i de politiska valen här hemma. Nu sägs det att det är en svår fråga, och man hittar på alla möjliga skäl för att förhålla den, men jag har ett intryck av att regeringen lider av allvarlig brist på politisk vilja att lösa frågan. Jag kan inte se att det skall vara så orimligt svårt att komma till rätta med denna fråga. En utredning har arbetat med den, och det har varit något delade meningar i remissvaren — vilket ofta händer. Nu säger man, att man måste sätta till en ny utredning. Låt mig hoppas att det inte kommer att leda till att frågan förhållas på nytt. Jag tycker att det är rätt och rimligt att utlandssvenskarna får större möjligheter att vara med vid de politiska ställningstagandena här hemma.

Avslutningsvis, herr talman, konstaterar jag att författningsutredningen enligt ett alltmer stabiliserat rykte skall nedkomma om cirka två månader. Låt oss tro att det är sant. Jag vill också uttala förhoppningen att regeringen fullgör sin del av uppgiften att få till stånd en ny författning utan att dröja på steget. I centrum av författningsfrågan står hur vi skall få en modern enkammarrepresentation, som på ett rättvisande sätt återspeglar det svenska folkets politiska vilja.

Jag hörde statsministern tidigare i dag tilltala kammaren, förmodligen med friska lärdomar från Frankrike, med ordet senaten. Jag hoppas att denna utmärkelse och denna nya vokabulär inte återspeglar att denna fråga i statsministerns medvetande upphöjts ända därhän, att han övergett tanken på en rejäl representationsreform. Det skulle jag i så fall mycket beklaga.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vad det först gäller statsverkspropositionen vill jag för min del framhålla, att jag är särskilt glad över den uppräknig som åttonde huvudtiteln har fått, men jag skall inte orda mera om detta.

Sedan lång tid tillbaka har frågan om näringslivets lokalisering diskuterats i de mest skilda sammanhang. Många tidsningsartiklar och skriftserier har belyst denna fråga ur olika synvinklar, och enligt en så gott som enhällig uppfattning har den nuvarande lokaliseingen varit olycklig för många orter i vårt samhälle.

Redan 1947 års utredning angående näringslivets lokalisering, med landshövding Arthur Thomson i spetsen, framhöll vådorna av att hopa industrier till några få större städer i vårt land. Utredningen utmynnade i flera olika förslag till lösning av dessa frågor, men trots att nu 15 år förflutit sedan dess, har ingenting påtagligt skett på detta område. I allmänna talesätt och med mångordiga omskrivningar har man endast påvisat vådorna av denna utveckling, som fortskridit i allt hastigare takt under senare år. Några mera betydelsefulla åtgärder för att stoppa utvecklingen har inte vidtagits.

Sedan många årtionden tillbaka har vår militärledning haft att yttra sig över mera betydelsefulla förslag till nya järnvägar, landsvägar och andra anläggningar, som ansetts vara betydelsefulla ur försvarets synpunkt. Då är man förvanad över att samma militärledning icke slagit larm om denna anhopning av människor och företag till några få större orter. Seit ur försvarets synpunkt måste denna anhopning av människor och företag vara felaktig, och detta inte minst i atombombens tidevarv. Civilförsvarets möjligheter till snabb utrymning av t. ex. Stockholm torde vara mycket små.

Utflytning av vissa mindre betydelsefulla statliga ämbetsverk från huvudstaden till medelstora städer i andra delar av landet har en viss betydelse ur anhopningssynpunkt, men detta kan på

intet sätt anses vara tillräckligt ur lokaliseringssynpunkt. När ett större företag flyttar från Stockholm till Finspång och de anställda vägrar att flytta med på grund av att förtjänsten blir mindre och hyrorna högre, kommer man osökt in på tanken att vår dyrortsgruppering kanske är direkt felaktig.

Fiskeristyrelsen flyttades för några år sedan från Stockholm till Göteborg med motivering att de flesta fiskerifrågorna var att finna på Västkusten. Arbetsmarknadsstyrelsen torde med ungefär liknande motivering kunna förflyttas till Kramfors eller Luleå, enär de svåraste arbetsmarknadsproblemen är att finna i dessa regioner.

Under 1962 minskade invånarantalet i Ångermanland med i runt tal 2 000 personer och detta trots att det finns födelseöverskott inom området. Samma är förhållandet inom de flesta norrländska landskapen. Under samma år ökade malmöregionen med cirka 6 000 personer. Att ironisera om att allt detta tal om Norrlands avfolkning är ett utslag av norrlandsromantik är ovärdigt ansvariga personer. Tiden bör nu vara inne för att vidta verkliga kraftåtgärder på detta område. I en fullständigt fri konkurrens är det förstaeligt om många företagare anser det naturligt att förlägga nya industrier till de regioner, som ur företagarens synpunkter ger de flesta fördelarna. Men detta kan ske endast under förutsättning att samhället — stat, landsting och kommun — vidtar alla åtgärder för att skaffa fram den service, som den nya eller utvidgade industriorten behöver. Nya byggnadsplaner, bostäder, vatten och avlopp, teoretiska skolor, yrkesskolor, fackskolor, tvättstugor, vårdhem, sjukhus m. m. måste framskapas av samhället. Kostnaderna för alla dessa samhällets åtgärder är i många fall större än den investering, som görs för vederbörande industri. Av detta framgår, att samhällets åtgärder i många fall är avgörande för att industriorten över huvud taget skall kunna fungera.

När vi vet att det förhåller sig på detta sätt, är det rimligt att samhället

Statsverkspropositionen m. m.

utövar sitt inflytande vid val av nya eller betydligt utvidgade industriorter även med hänsyn till att samhället numera på olika sätt direkt bidrar till investeringar av många industriföretag. Tyvärr har många kommuner i vårt land — särskilt i Norrland — fått påta sig stora kostnader för t. ex. ungdomens utbildning för att dessa personer sedan med eller utan statens flyttningsbidrag har skickats till landets storindustri-centra. Kvar finns då de alltmera fåtaliga jordbrukarna samt ett stigande antal folkpensionärer. Möjligheterna till utbildning av barnen vid högre läroanstalter har under årens lopp ofta varit anledning till ett negativt ställningstagande vid ifrågasatta förflyttningar. Den utbyggnad, som skett under senare år av vårt högre skolväsende inom de allra flesta regionerna, borde innebära att föräldrarnas invändningar på detta område icke har samma fog för sig som tidigare.

1947 års utredning var väl medveten om att man i ett demokratiskt land inte har samma möjligheter som i en diktatur att bestämma om näringslivets lokalisering. Trots detta bör det finnas möjligheter för vårt samhälle att vidtaga de åtgärder, som i det långa loppet anses vara till fördel för såväl industrien och företagen själva som för samhället. 1962 års riksdags beslut om en bättre skatteutjämning till de sämst ställda kommunerna var ett gott steg i rätt riktning, men ännu återstår mycket att göra innan människorna i dessa kommuner kan få samma omvårdnad som kan ges i de bättre ställda kommunerna.

De flesta som intresserar sig för dessa frågor är medvetna om lägets allvar, men ännu har inga praktiska förslag framkommit som kan föra frågorna närmare sin lösning. Ingen tror att det skall vara möjligt att skapa en industri i varje by, ja, inte ens i varje kommun. Men med god vilja bör det vara möjligt att få en större spridning av de industriella anläggningarna än vad som nu är fallet.

Kapital, råvaror och arbetskraft har

ju sedan länge ansetts vara de tre stora förutsättningarna för vår industriella utveckling. Det är långtifrån alltid som alla dessa tre förutsättningar finns på samma plats. På grund av vårt mycket låga födelsetal kan det sättas i fråga, om inte arbetskraftstillgången numera har kommit i första rummet. Kapitaltillgången är numera en angelägenhet, som inte enbart faller inom bankernas intresseområden. Statens möjligheter att medverka på detta område har förbättrats avsevärt under senare år.

Förekomsten av råvaror på orten är numera inte utslagsgivande annat än för vår tunga industri. Men för alla företag har fraktkostnaderna stor betydelse och i vissa fall spelar de en helt avgörande roll. På detta område har statens järnvägars frakttaxor möjlighet att underlätta för de industrier, som kan vara i behov av fraktlättnader. Redan nu subventioneras våra järnvägar med statliga medel, varför detta inte behöver bli annat än en gradskillnad.

Jag är väl medveten om att var och en inte bara skall påvisa olägenheterna av vissa företeelser, utan även om möjligt komma med förslag, som kan medverka till att avhjälpa dessa olägenheter. Inom 1947 års utredning var vi överens om att första förutsättningen för att samhället i någon mån skulle kunna påverka industriutvecklingen i här avsyftad riktning var ett statligt centralt organ, som skulle företräda allmänna rikssynpunkter på näringslivets och befolkningens lokalisering. Utredningen diskuterade fyra olika alternativ för den centrala lokaliseringsmyndighetens organisation:

- 1) Beredning inom Kungl. Maj:ts kansli.
- 2) Inordning i redan befintligt ämbetsverk (arbetsmarknadsstyrelsen eller byggnadsstyrelsen).
- 3) Självständigt ämbetsverk.
- 4) Fristående nämnd.

Utredningen stannade för en fristående nämnd, statens lokaliseringsnämnd. Med de erfarenheter som vunnits sedan dess torde det vara ofrånkomligt att verkligt radikala åtgärder måste vidta-

Statsverkspropositionen m. m.

gas, om man vill nå några påtagliga resultat på lokaliseringens område. Vill inte de privata företagen skapa nya industrier i regioner med god arbetskraftstillgång, finns det bara staten som kan och bör anlägga industrier inom dessa områden. Italien har sedan flera år tillbaka skapat en rad halvstatliga företag i landets mindre väl utvecklade områden, trots att landets ekonomi är långtifrån god. För några timmar sedan berättade statsministern, att man även i Frankrike tydligen var inne på samma väg.

Vågar vi hoppas på att de som nu sysslar med lokaliseringsfrågor snart kommer att föra fram verklighetsbetonade förslag, som kan ge de människor som bor i dessa industrifattiga områden nytt hopp?

För egen del skulle jag vilja rekommendera följande:

1) Inom Kungl. Maj:ts kansli (inrikesdepartementet) inrättas en särskild avdelning, som med auktoritativ ställning handlägger lokaliseringsfrågor angående nya industrier. Man är ju redan ett stycke på väg mot en sådan avdelning inom detta departement.

2) Byggnadsreglering sker i samråd med näringslivet vad gäller just dessa industribyggnader.

3) Halvstatliga företag skapas i industrifattiga områden.

4) Där halvstatliga företag ej kan komma till stånd, bör rent statliga industrier anläggas.

Befolkningen i rikets industrifattiga regioner bör erhålla hjälp till självhjälp, helst med varaktigt produktivt arbete.

Redan år 1949 uttalade den statliga norrlandsutredningen följande: »Vid ståndpunktstagande till frågor om igångsättande av företag i statlig regi, särskilt inom områden med ofullständigt utnyttjad arbetskraft, elkraft och råvara, böra icke anläggas enbart företagsekonomiska synpunkter på kort sikt utan hänsyn även tagas till den framtida utvecklingen samhällsekonomiskt sett.»

Herr talman: Jag vill erinra om att detta var inte bara en parlamentarisk utredning, utan dessutom fanns bland

utredningens ledamöter en rad framstående industriledare. Trots detta kunde man ena sig om detta uttalande, vilket jag finner vara ganska anmärkningsvärt.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Det har nu gått åtskilliga timmar sedan hans excellens statsministern här blomsterhöljdes av oppositionens ledare för sin framgångsrika resa till Paris. Det är inte för att jag tror att blommorna vissnat, som jag för min egen ringa del skulle vilja fästa en ny blomma i hans excellens' knapphål, helst i trikolorens färger, och uppriktigt gratulera honom för det utbyte han haft av denna resa och av sammanträffandet med franska politiker. Det är inte heller för att grumla vår glädje, som man konstaterar att det inte var en dag för tidigt att denna resa kom till stånd. Statsministerns resor liksom flera av hans regeringskollegers har ju relativt ofta varit inriktade i andra väderstreck, liksom insikten om och känslan för det nya, som i slutet av 1950-talet höll på att växa fram i Europa, var ganska ringa inom regeringen. Det är inte min avsikt, herr talman, att göra herr Erlander ansvarig för att ingen svensk statsminister varit i Frankrike under de senaste trehundra åren. Så länge har inte herr Erlander suttit vid makten — ännu. Nog borde emellertid expeditioner liknande den som nu ägt rum till Seine kunnat företas långt tidigare även under herr Erlanders regeringstid.

Låt oss dock inte tala om det förflutna utan se framåt i stället och i likhet med herrar Hagberg och Boheman glädja oss över det ökade samförstånd, som i vårt land uppstått rörande Sveriges anknytning till Europa. Detta ökade samförstånd kan behövas i det förvirrade läge, som nu råder. Risk föreligger — på den punkten är kanske många mindre optimistiska än statsministern — att den ovisshet som existerar kommer att fortsätta länge till men för näringslivets och enskildas planering för framtiden. Herr Boheman yttrade nyss,

Statsverkspropositionen m. m.

att det inte är någonting att göra åt ovissheten, och det är riktigt, men det hindrar inte att dess verkningar kan bli allvarliga för den framtida välståndsutvecklingen.

Apropå planering var statsministern nästan lyrisk i sin skildring över planeringen i Frankrike. Möjligen överskattade han något den franska courtoisien, artigheten, vad gäller uttalandet om den svenska planeringen. Fransmännen är ofta mycket artiga, särskilt i mindre viktiga frågor. Emellertid såg man enligt statsministerns beskrivning framför sig de Gaulles kabinett bestående av idel planerare — nära nog socialdemokrater. Denna beskrivning måste nog, framförd till Paris, förvåna samma kabinett och även väcka visst uppseende här i Sverige bland herr Erlanders egna partivänner att döma av vissa uttalanden, som förekommit då och då. Nu får vi anta, att dessa uttalanden är förvisade till sophögen och i fortsättningen endast kommer att framföras av en och annan säriling.

Statsminister Erlander talade i det sammanhanget om den fördel som den franska planeringen hade i att den byggde på en stor socialiserad sektor. Det var ju synd att statsministern inte närmare gick in på hur denna stora socialiserade sektor tillkommit, att den delvis är en följd av första världskriget, men i allt väsentligt en följd av andra världskriget, då efter ockupationen särskilda förhållanden rådde i det av kriget härjade Frankrike. Om jag, herr talman, får tillåta mig raljera ett slag, alltså ge mig in på ett område som annars statsministern själv behärskar med excellent mästerskap, skulle jag kunna säga, att det franska exemplet visar, att socialisering i ett land kan komma till stånd inte bara genom socialdemokratien vid makten utan också genom olyckor som t. ex. världskrig.

Efter denna reflexion vid sidan om, herr talman, vilken må vara tillåten så här kort före middagspausen, skall jag be att få övergå till den egentliga anledningen till att jag begärt ordet.

Det har sagts, att rekordantalet anmälda till remissdebatten i år beror på att jordbrukets bekymmer är sådana, att näringsens problem bör komma under ingående och allvarlig debatt och att landsbygdens representanter i kamrarna därför har ett behov av att framföra sina synpunkter på dem. Jag vet inte om så är förhållandet och om anledningen i så fall är en annan än den av herr Boheman framförda intressanta teorien. Att döma av denna kammars talarlista är så icke fallet, men i varje fall tycker jag det kan vara påkallat att också en röst från samhällen och tätorter kommer att understryka vida medborgarkretsars förståelse för jordbrukarnas svåra läge just nu. Vem kunde under den gångna hösten undgå att gripas av medkänsla med de många, som fick se långa månaders gärning gå förlorad genom regn och olycksamma skördeförhållanden? Ingen skördeskadeförsäkring täcker ekonomiskt vad som därmed gick förlorat. Men det är inte blott fråga om ekonomiska värden, ehuru dessa är allvarliga nog i och för sig, utan om något vida mera, nämligen om ett spolierat arbetsresultat. Lika väl som en murare känner sig besviken om hans med möda färdigställda vägg faller samman eller som en författare eller tidningsman blir bedrövad om hans färdigställda manuskript försvinner eller kommer undan, blir naturligtvis jordbrukarna besvikna och bestörta när deras arbetsmöda går till spillo. Och i höstas rörde det sig icke om en och annan utan om kollektiva verkningar för tusentalet, ja tiotusentalet brukningsenheter.

Vad kan man göra åt väder och vind, frågar kanske någon. Naturligtvis intet, men man kan visa förståelse för dem som drabbas.

I fråga om den pågående diskussionen rörande gällande avtal mellan statsmakterna och jordbruksnäringen må det vara mig tillåtet att framföra följande. Självklart är att ett avtal skall hållas under den tid det gäller, men varje avtalspart har sin rätt att under avtalstiden begära nya förhandlingar, och all-

deles särskilt är detta fallet om det redan i avtalet finns bestämmelser, som anvisar under vilka förhållanden sådana förhandlingar skall kunna komma till stånd. Är i avtalet angivna förutsättningar uppfyllda, är det likaledes självklart att förhandlingar bör äga rum. Båda parter i ett avtal har också ett intresse gemensamt, nämligen att icke bestämmelser i en överenskommelse så pressas till det yttersta, att avtalets fullföljande på oförändrade villkor ter sig obilligt eller oskäligt. Om icke annat skulle i sådant fall möjligheten till nya avtal i sinom tid försämrats till den grad att sådana svårligen kunde tänkas komma till stånd. Båda parter i ett avtal borde därjämte ha ett intresse av att den gemensamt fastställda målsättningen, som jordbruksavtalet syftar till, uppnås i den mån detta icke faktiskt omöjliggöres av exceptionella förhållanden av det ena eller andra slaget.

Mot denna bakgrund, herr talman, vill jag gärna som en representant från stockholmsbänken deklarerera att jag anser — med all reservation för de missvisningar som kan förefinnas i en eller annan kalkyl — att de förhandlingar som jordbruksorganisationerna begärt bör komma till stånd snarast möjligt mellan statsmakterna och jordbrukets representanter.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 22, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvskatt och gåvoskatt.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 64, av herr *Larsson, Lars*, och herr *Andersson, Torsten*, om höjning av an-

Statsverkspropositionen m. m.

slaget till biblioteksverksamheten vid krigsmakten;

nr 65, av herr *Berg* och herr *Pettersson, Georg*, om höjning av anslaget till tidskriften Biblioteksbladet;

nr 66, av herr *Geijer, Arne*, och herr *Johansson, Knut*, om ökat statligt stöd till utvecklingspsykologisk forskning rörande barn i förskoleåldern;

nr 67, av herr *Kronstrand m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till svenska eumeniska nämnden;

nr 68, av herr *Källqvist m. fl.*, om anslag till nybyggnad för Kristoffersskolan;

nr 69, av herr *Källqvist m. fl.*, om höjning av driftsbidraget till Kristoffersskolan;

nr 70, av herrar *Osvald* och *Edström*, om inrättande av en tjänst som förste trädgårdsintendent vid botaniska trädgården i Lund;

nr 71, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, om inrättande av en tjänst som lektor i jordbruksekonomi med jordbrukslära vid tekniska högskolan i Stockholm;

nr 72, av herr *Sandler m. fl.*, om inrättande av en laboratur i naturgeografi vid Stockholms universitet;

nr 73, av herr *Schött m. fl.*, om anslag för studierådgivning vid tekniska högskolan i Stockholm;

nr 74, av herr *Svanström m. fl.*, om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarssvik;

nr 75, av herr *Söderberg m. fl.*, om höjning av anslaget till vandringsbibliotek m. m. vid stifts- och landsbiblioteken;

nr 76, av herr *Söderberg m. fl.*, om statsbidrag till ytterligare två folkhögskolor;

nr 77, av herr *Widén m. fl.*, angående statsbidragen för skolskjutsar, m. m.;

nr 78, av herr *Widén*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom det allmänna skolväsendet;

nr 79, av herr *Adolfsson*, om utredning i syfte att överföra hyreshus i samhällelig ägo;

nr 80, av herr *Lager*, om samhälleliga åtgärder för tillhandahållande av mark för bostadsbyggande;

nr 81, av herr *Petersson, Bertil*, och herr *Larsson, Herbert*, om en differentiering efter kvalitet vid statlig långivning för bostadsbyggande;

nr 82, av herr *Schött m. fl.*, om statsbidrag till Riksförbundet mot tobaken;

nr 83, av herr *Söderberg m. fl.*, om inrättande av ytterligare femton tjänster som hälsovårdskonsulenter;

nr 84, av herr *Schött m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder;

nr 85 av herr *Andersson, Torsten*, om en höjning av pensionsåldern för fast anställd, aktiv militärpersonal, m. m.;

nr 86, av fröken *Nordström m. fl.*, angående ersättningen till växelstationsföreståndare, som entledigats till följd av växelstations automatisering;

nr 87, av herr *Elofsson, Gustaf*, om anstånd med inbetalning av skatt vid skönmässig taxering;

nr 88, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, om viss sänkning av minsta beloppet för insättning å skogskonto;

nr 89, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, om viss premiering av sparande på särskilt sparkonto;

nr 90, av herr *Jonasson* och herr *Carlsson, Eric*, om undantagande av vissa folkpensionärer från deklarationsplikt;

nr 91, av herr *Ringaby*, angående värdeminskningssavdraget vid viss intäkt av skogsbruk;

nr 92, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, om undersökning av den ekonomiska politikens inverkan på näringslivet, m. m.;

nr 93, av herr *Adolfsson*, om sänkning av pensionsåldern för arbetstagare i tungt och farligt arbete;

nr 94, av herr *Isacson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark;

nr 95, av herr *Osvald*, om inrättande av en tjänst som förste assistent vid Statens växtskyddsanstalt; och

nr 96, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, om sänkning av avgifterna för upprättande av täckdikningsplaner.

Kammaren åtskildes kl. 16.52.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 22 januari eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1963/64, samt nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Innan vi skildes för middagspaus talade en ärad ledamot, som ännu inte tycks ha kommit tillbaka från middagsätandet, nämligen herr Hernelius, om jordbrukspolitik. Eftersom jag enligt riksdagskalendern är mantalsskriven som lantbrukare så skulle väl även jag, när jag nu har ställt mig i talarstolen, så mycket mera hemfalla åt att behandla samma spörsmål som min ärade kollega gjorde innan vi bröt för middagspaus. Om jag inte kommer att göra det, så ber jag ändå inte på något sätt om ursäkt för mitt yrke — det trivs jag alldeles ypperligt med. Anledningen är att det finns andra problem som intresserar mig vid det här tillfället.

Nu sades det till mig här bakom kulliserna — men det borde jag kanske inte säga nu när herr Hernelius inte är i kammaren — att anledningen till att han så intensivt uppehöll sig vid jordbruket och dess problem var att han hade köpt sig en eka i någon vik som gränsade till en sommarstugetomt som han har. Även om det skulle vara så, är ingen mera glad än jag att han på detta positiva sätt har tagit upp de problem som i dagens läge är särskilt aktuella.

Herr talman! Om man jämför förra årets kompletteringsproposition och årets statsverksproposition, så finner

man att tongångarna tyvärr är tendentiöst lika. Den vikande konjunkturbilden avspeglas även i årets s. k. nådiga lunta. Vidtagna åtgärder för näringslivet i vad det gäller investeringsfondernas ianspråktagande och användning för sysselsättningsfrämjande ändamål samt den mindre restriktiva politiken för bostadsproduktionen har varit riktiga medicinsk-politiska åtgärder.

Den underbalansering av totalbudgeten som finansministern föreslår säger oss att det budgetår vi har framför oss konjunkturmässigt på inget sätt kan betecknas med optimism. Att här i fråga om den lämpliga överbalanseringen våga miljarden eller miljonerna till eller ifrån skulle vara för ambitiöst, och den saken överlämnar jag till dem som är eller tror sig vara sakkunniga på området. Jag vill bara understryka en sak, nämligen nödvändigheten av att som nu skett samordna statens budgetpolitik och den allmänna finanspolitiken. Utöver den samordningen tillkommer med nödvändighet i en given situation att åtgärder vidtas av den enväldiga riksbanken i fråga om kapitalmarknads- och räntepolitiken. Vad som där skett sedan statsverkspropositionen förelades riksdagen ser ut som en finansministers tanke som blivit handling, nämligen att i lagom tid före remissdebatten en sänkning av diskontot presenterats. Herr talman! Detta är bara en tanke och kan inte bli annat när man vet att varken regering eller riksbank regeras av varandra.

Att man i olika konjunkturskeden bör vidta lämpliga åtgärder mot såväl en inflationistisk som en deflationistisk utveckling råder det väl i dagens läge ingen strid om. Det som däremot inger ovisshet och kanske bekymmer är vad som händer ute i Europa. Vi kan med tillfälliga åtgärder under en begränsad tid hålla full sysselsättning och till och med öka vår standard, men på lång sikt

Statsverkspropositionen m. m.

kan vi inte isolera oss i vårt handlande utan måste handelspolitiskt samordna oss med Europa i övrigt.

Jag vill liksom många före mig i den här talarstolen uttala min tacksamhet över den redogörelse som hans excellens statsministern lämnade för de resultat som eventuellt kunnat uppnås med hans besök i Frankrike häromsistens.

Att vi i ett progressivt samhälle behöver en aktiv arbetsmarknadspolitik har inte minst de senaste årens utveckling på gott och ont bevisat. Av statsverkspropositionen framgår också att man behöver en mångfald miljoner inte bara för att klara tillfälliga störningar på arbetsmarknaden utan även för att hjälpa till med den expansion eller överexpansion som förekommer inom vissa delar av vårt näringsliv. Den i dag av alla partier accepterade principen om nödvändigheten av en god sysselsättningsberedskap får inte leda till ett ensidigt tänkande och handlande.

Den nuvarande trenden att medelst statliga ingripanden påskynda befolkningsomflyttningen från de företagsfattiga till de företagsrika regionerna får inte fortsätta slentrianmässigt på samma sätt som hittills. Frågor som berör arbetsmarknad, sysselsättningsmöjligheter och företagens placeringsorter måste, sedda inte bara från enskild ekonomisk synpunkt utan även mänskligt och nationalekonomiskt, beaktas av statsmakterna mer än som hittills har skett.

Jag betecknar det som farligt om man i dessa sammanhang inte tar nödig hänsyn till de regioner där råvaran eller reattillgångarna finns. Som en utopi måste man betrakta att vissa geografiska områden befolkas enbart med människor vilkas huvudsakliga uppgift skulle vara att ta fram råvaror, som skulle transporteras till annan ort för att förädlas där. En sådan ensidigt dirigerad utveckling kommer med all sannolikhet att leda till oanade svårigheter för näringslivet i dess helhet.

Vågar vi hoppas på att regeringen i fråga om lokaliseringpolitiken skall visa sig vara en syndare som sig bättrar? Vissa tecken tyder på att det har hänt

något inom socialdemokratien i denna betydelsefulla fråga. Det har tagit lång tid. Från centerpartiets sida har vi länge pekat på den nuvarande samhällsutvecklingens konsekvenser i detta avseende. Först på senare tid har man visat vilja att på allvar lyssna till vad vi haft att säga. Jag är medveten om att det finns delade uppfattningar i denna fråga inom det socialdemokratiska partiet. Det räcker med att hänvisa till partiets press för att åsiktsbrytningarna skall framstå i klar dager. Det socialdemokratiska organet i min hembygd, Nya Norrland, har accepterat centerns linje i denna fråga och pläderar med skärpa för en ny och aktivare linje i lokaliseringpolitiken. På den motsatta sidan befinner sig partiets LO-ägda stockholmska kvällstidning som ett påfallande storstadsromantiskt språkrör.

Regeringens åsiktsändring slår litet försiktigt igenom i den nu föreliggande finansplanen. På tal om strävanden att främja arbetskraftens anpassning till näringslivets behov med hjälp av åtgärder för omskolning och omflyttning talas det där även om att det kan bli fråga om särskilda åtgärder för arbetsanskaffning på områden där existerande arbetskraftsöverskott inte på annat sätt kan utnyttjas. Detta är nya och positivare signaler än dem vi vant oss vid från det hållet. Så sent som i kompletteringspropositionen var det andra tongångar som dominerade. Där signalerades bl. a. en snabb expansion av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet för omflyttning och omskolning. Där kan jag inte erinra mig att det sades ett enda ord om arbetsanskaffning. Jag vill ta dessa nya tendenser som ett löfte om nya, djärvare och aktivare åtgärder för de regioner av vårt land där den ekonomiska aktiviteten stannat upp och sysselsättningsvärigheter som en följd därav blivit alltmer påträngande.

Jag vill betona att jag i begreppet arbetsanskaffning inte endast ser ökade kreditgarantier till och direkt engagemang i varvsindustrien och ökade beställningar till verkstadsindustrien. Samma syn måste också läggas på sysselsättningen inom övriga näringsgrenar. I ge-

Statsverkspropositionen m. m.

nuina skogsbygder t. ex. kan man bli tvungen till långt gående åtgärder för arbetsanskaffning.

Jag anser att man här inte får tveka, även om det kan komma att röra sig om drastiska åtgärder för att bereda arbetskraft sysselsättning i hemorten eller i varje fall i hemlandet. Det talas om de stora kapitalbelopp som samlas i ATP-fonderna, ja, det talas t. o. m. om placeringssvårigheter och möjligheten av kapitalexport till u-länderna. Ja, det är gott och väl, men låt oss även diskutera hur vi skall klara kapitalbristen i våra egna u-områden, och låt oss då ta med fonderna i bilden.

Företag som etablerar sig eller utvidgar i områden med undersysselsättning borde ges möjlighet att erhålla billigt kapital ur ATP-fonderna eller för ändamålet särskilt bildad fond. Staten måste vara beredd att ta betydande risker. Det är ju framför allt det riskvilliga kapitalet som saknas. Om detta skall kunna genomföras, fordras en väl genomförd länsplanering, en planering med sikte på framtiden, där såväl ett byromantiskt tänkande som ett fanatiskt storregiontänkande får ge vika för den reella verklighet som jag här försökt att teckna.

Herr talman, ett tredje och sista avsnitt som jag vill ta upp rör beskattningen. Som rubrik för detta avsnitt vill jag sätta: Det måste löna sig att betala skatt.

Inledningsvis vill jag göra det påståendet att vår nuvarande skattelagstiftning inte har den mest fundamentala grundvalen, nämligen skatt efter bärkraft. Ledmotivet för vår framtida beskattning bör vara att för de av samhället utförda lika tjänsterna skall den enskilde betala lika skatt oavsett bosättningsort. Skall den grundsatsen förverkligas får vi inte som hittills skett betrakta vare sig den statliga eller den kommunala beskattningen som en isolerad företeelse, utan vi måste se den som en helhet.

Skattepolitikens huvuduppgift är alldeles naturligt att skaffa inkomster för samhällets nödiga och som vi tror riktiga utgifter. I huvuduppgiften måste som ett naturligt komplement ingå fi-

nanspolitiska aspekter, något som jag redan berört.

Går man igenom de olika huvudtitlarna i årets statsverksproposition som tillhoppa har utgifter på mer än 20 miljarder och söker finna möjlighet till väsentliga besparingar, och vid det försöket även beaktar vad riksdagen utan meningsskiljaktigheter beslutat, så konstaterar man att det minsann inte finns något större utrymme för en skattesänkning. De enhälliga besluten i riksdagen beror säkert på den uppfattning allmänheten har om storleken av den service samhället bör erbjuda. Det måste alltså vara fel att i beskattningen se något negativt. Och det måste med andra ord löna sig att betala skatt.

Centerpartiets första krav i fråga om skatterättvisa för fysiska personer gäller ett genomförande av principen skatt efter bärkraft. Ur den synpunkten måste man bedöma de nuvarande skatterna och avgifterna. Vad som då särskilt frapperar är den onormalt höga anpart som de små inkomsttagarna får svara för. Det är allmänt motiverat med en höjning av ortsavdragen upp till ett skattemässigt existensminimum; och det är ännu mera motiverat att de människor som lever under detta skattemässiga existensminimum blir befriade från den nuvarande avgiften för grundskyddet. Bästa sättet att skapa rättvisa och enkel administration torde vara att helt skattefinansiera grundtryggheten. I begreppet rättvis beskattning kommer även sambeskattningen in i bilden. Den nuvarande avdragsrätten måste anses produktionshämmande. I de nya regler som jag hoppas skall komma måste inte bara hänsyn tagas till den förvärvsarbetande hustrun utan även en skäligen prövning göras i vad det gäller de hemmafruar som arbetar i makens företag.

När det gäller fysiska personers beskattning bör enligt min mening en förskjutning från direkt till indirekt skatt i stort vara riktningvisare. Jag vill i det sammanhanget ha sagt ifrån, att jag tror det är farligt om man under hänvisning till den principen söker fritaga vissa områden från beskattning.

Statsverkspropositionen m. m.

När det gäller företagsbeskattningen vill jag allra först slå fast att vi i vårt land har en företagsbeskattning som på intet sätt kan anses vara hög. Borttagandet av den extra bolagsskatten jämte en viss skattebefrielse vid nyemission är enligt min mening steg i rätt riktning på företagsbeskattningens område. Lättnader i vad det gäller företagens investeringsfonder är en annan åtgärd till gagn för företagen och sysselsättningen över huvud taget.

Avvägningen mellan företags och fysiska personers beskattning är inte bara en ren bedömningsfråga, som en del människor tycks tro. Centerpartiets grundsyn är att den enskildes initiativförmåga och fri företagsamhet utgör något av det allra väsentligaste för samhällets bästa. Vårt lands geografi och den därav betingade varierande befolkningstätheten skapar i serviceavseende ett krav på och behov av stora och små företag samt olika arter och typer av företagsamhet. Detta måste beaktas vid den kommande företagsbeskattningen; och med detta har jag, herr talman, velat komma fram till att jag personligen inte tror på någon form av bruttobeskattning när det gäller företagen.

Herr talman! Det finns andra i och för sig viktiga frågor i ämnet beskattning. Jag skall dock inte nu beröra flera — sannolikt kommer det under vårriksdagen att finnas anledning återkomma i dessa väsentliga frågor.

När jag i årets remissdebatt tagit upp lokaliserings- och beskattningsfrågorna beror det på uppfattningen att om vi skall kunna fortsätta framstegspolitiken med samhällets solidariska medverkan i fördelningsavseende måste de stora geografiska enheter som nu liksom ligger utanför komma med i utvecklingen på ett naturligt sätt. Då den enskilde skall betala räkningen för den service, som han kräver att samhället skall ge, måste skattelagstiftningen bli ett uttryck för innebörden i orden: Det måste löna sig att betala skatt.

Med dessa ord, herr talman, vill jag liksom andra talare yrka remiss av den proposition vi nu behandlar.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Under senaste tiden har press och radio lämnat stort utrymme åt två frågekomplex som därför också tilldragit sig ett ovanligt starkt intresse bland stora grupper av medborgare. Detta vore kanske inte anledning nog för att ta upp frågorna i riksdagens remissdebatt, men de råkar dessutom vara av vital betydelse både för den enskilde och för samhällsekonomin; och jag tror inte att det är någon överdrift att påstå att man åtminstone snuddar vid dem i de flesta av huvudtitlarna.

Den ena frågan är hur vår familjepolitik för framtiden skall utformas för att gagna både kollektivet och den enskilde i ett samhälle så dynamiskt som vårt. Den andra frågan är konsumentforskningen och konsumentupplysningen. Ett utmärkt underlag för diskussionen kring hem, familj och samhälle, deras inbördes förhållande och de ömsesidiga kraven har på varandra, har lämnats i den omfattande studie i Kvinnors liv och arbete, som Studieförbundet Näringsliv och samhälle har givit ut. Det är mig ett nöje att rekommendera denna bok till samtliga mina riksdagskolleger. Jag vågar försäkra att ingen kan studera den utan en generande känsla av att det finns mycket som man ingenting visste om: kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden eller rättare sagt bristande möjligheter, det otidsenliga uppfostringsmönster som vi fortfarande följer, männens syn på kvinnornas arbetsinsatser och kvinnornas egna fördomar. Ja, där finns mycket brännbart stoff samlat.

I diskussionen kring denna studie och över huvud taget i den uppblussande debatten kring frågekomplexen om kvinnornas uppgifter i hem och på arbetsmarknad har man tacksamt noterat att flera har börjat kasta loss från den hann, i vilken kvinnornas skuta så länge legat förtöjd. Det varslar om djärvare grepp på ämnet och om en större spännvidd, ett nytänkande över hela området, som vi länge väntat på. Tyvärr förefaller det dock som om samhället, företrätt av statsmakterna, ännu inte har kommit så långt att de övervägt vilken målsätt-

Statsverkspropositionen m. m.

ning de syftar till. Vill de ha kvinnornas medverkan i högre grad än hittills på arbetsmarknaden? Vill de ha dem som värdare av det uppväxande släktet i enskilda hem? Vill de ha dem att fylla båda dessa uppgifter? Skall de dirigera eller för att använda ett vackrare ord stimulera kvinnorna till det ena eller det andra? Detta vankelmod har avsatt tafatta försök att hålla balansen. Vi har plåstrat och plåstrar fortfarande litet här och där inom skattesystemet och inom bidragsformerna. Hur detta plåstrande har verkat i praktiken har vi heller ingen aning om. Kvacksalvarna upphör aldrig att förvåna sig över att inte allt ordnar sig till det bästa och precis så som de själva har tänkt sig.

Ämnet är så komplicerat — det medger jag visst — att vi näppeligen i vår generation kan komma fram till någon generell och för alla parter lycklig lösning. Men så långt borde vi väl ändå kunna nå som att skapa bättre valmöjligheter än vad vi nu har och samtidigt bygga ut tryggheten för två huvudgrupper av kvinnor, dem som det framför allt verkligen gäller, nämligen de som har ansvaret för vården av små barn i hemmet och de som väljer arbetsmarknaden men som också samtidigt måste stå för vården av mindre barn. De övriga kvinnogrupperna, de med vuxna barn eller inga alls i hemmet samt de ogifta kvinnorna, har självfallet också sina problem, men de ligger inte på samma plan. Det är barnens vård det främst är fråga om i detta sammanhang och näppeligen hur två vuxna personer ordnar sin livsföring eller sin ekonomi i ett gemensamt hem. Det får väl, om jag får citera Alva Myrdal i ett vägande inlägg i denna debatt, vara närmast fråga om ett trivselmoment.

Kvinnornas valmöjligheter är beskurna, såvitt jag kan förstå mycket därför att vi utgår från den situation som de och hemmen befann sig i under längst förflutna dagar, då yrkeskvinnorna var föga efterfrågade på arbetsmarknaden, då det gick att få ett hembiträde för 50 kronor i månaden och då det faktiskt inte var allom bekant att den vård små

barn fick kunde bli avgörande för hela deras livsinriktning. Lika gammalmodigt ser vi på den i hemmet producerande kvinnans insatser. Hon får och är fortfarande allt i förhållande till sin man som i seklets första decennier.

Barnens vård i de enskilda hemmen binder många människor under ett flertal år. Även ur den aspekten är barn dyra. Men de är också dyrbara, och samhällets ekonomiska stöd är därför nödvändigt. Om det skall kallas värdnadsbidrag eller barnbidrag kan väl vara en underordnad sak. Det väsentliga är att bidraget är så generöst avvägt att det tillgodoser barnens behov såväl av vård i hemmen som av konsumtionsvaror och samtidigt ger kvinnorna valfrihet. I bilden kommer nämligen också samhällets behov av att få kvinnor på arbetsmarknaden, inte minst för att ta hand om alla de grupper av människor som där efterfrågar vård — många barn, ungdomar, gamla och sjuka som inte kan skötas hemma.

Mödrarnas krav på samhället i fråga om barnens skötsel i andra former än kontanter är heller inte tillgodosedda, inte ens utforskade. Det finns många fodmer att bygga ut. Daghemmen räcker inte till, köerna framför förskolorna är långa, och den sociala hemhjälpen förslår heller inte i de oförutsedda situationer som många familjer råkar i även om man förbättrar deras ekonomiska möjligheter. Kollektivhusen med den service som de kan ge har råkat i bakvatten men kan vara en förträfflig utväg för många familjetyper.

En rättvis beskattning av de gifta kvinnornas arbete är en evig följeslagare, som vi ändock någon gång måste begrava.

Målsättningen bör vara för kvinnor som för män — även för gifta kvinnor — att det måste löna sig att arbeta. Ingenting är så förvånansvärt som myndigheternas — i detta fall främst regeringens — djupa häpnad över att kvinnorna stegrar sig inför erbjudandet att arbeta för några tiors nettoförtjänst i månaden. Varför skulle de vara mindre lockade av pengar än män? Deras löner är ge-

Statsverkspropositionen m. m.

nomsnittligt lägre än männens trots att likalönen är på god väg. Förvärvsavdragen är otillräckliga, och sambeskattningsfrågan är olöst för en viktig grupp av yrkeskvinnor. Denna grupp måste också få sin chans att arbeta genom en rättvisare beskattning i likhet med vad den fått exempelvis i Norge. De hemarbetande kvinnornas produktiva arbete är heller inte ekonomiskt värdesatt. Frågan, huruvida detta obeskattade arbete skall inlemmas i vårt skattesystem, har berörts av några modiga kvinnliga representanter för det socialdemokratiska partiet, och de har min högaktning. Borde inte den punkten också ingå i bilden och penetreras ordentligt?

Jag skall avsluta detta överslag över olösta frågor inom den aktuella familjepolitiken, fastän det väl kan utökas med exempelvis flickornas utbildning inom olika områden som en bakgrund för deras framtida yrke, och jag skall be att få övergå till det andra frågekomples som jag nämnde i inledningen, nämligen konsumentforskningen och konsumentupplysningen.

Jag ser till min glädje att statsrådet Lindström nu också kommit in i kammararen.

Ingen har väl kunnat undgå att ta någon del av den debatt som under de senaste veckorna blossat upp kring framför allt konsumentupplysningen. Låt mig till en början få beklaga att den blivit så inflammerad. Det gagnar säkert inte frågans lyckliga lösning och det hindrar en rättvis bedömning av vad som verkligen utförts på detta område under de gångna åren. Men när detta är fastslaget, så kan ingen blunda för det faktum att en stark kritik har riktats från fullt vederhäftigt håll, framför allt i press och radio, mot de möjligheter som bereds dem vilka skall till allmänheten vidarebefordra konsumentforskningens undersökningar och resultat. Dessa anser sina arbetsmöjligheter så beskurna att de inte kan fullfölja sina uppgifter som de borde och vill. Man har väl sålän hört en så enstämmig kör av kritiska röster mot ett statligt verk som den som under senaste tiden ljudit mot konsu-

mentinstitutet. Därför var det ju i hög grad ägnat att förvåna att det ansvariga statsrådet fru Lindström i en radiokommentar förenklade problemet till en fråga om motsättningar mellan två personer med olika temperament. Så lättsinigt kan vi väl ändå inte se på problemet! Det kan i så fall bli nog så farligt för hela upplysningsverksamheten. Det enda riktiga är väl att försöka komma åt var felen ligger och rätta till dem.

Långt innan konsumentinstitutet tillskapades och under den tid det verkat har jag på grund av mitt yrke varit tvungen att följa upplysningsverksamheten, och därför anser jag mig också kapabel att yttra mig åtminstone i fråga om upplysningssidan av institutets verksamhet. Såsom jag ser saken har institutet inte fått tillräckliga resurser för att kunna följa med i utvecklingen, och framför allt har organisationen inte fungerat så som riksdagen förutsatte då institutet tillskapades. Detta i förening med felplacering av tjänstemän inom organisationen har lett till det dystra resultat som jag vet att statsrådet också fått en uppfattning om genom uppvaktningar från press och radio.

Jag har i en motion framlagt krav på en översyn av hela organisationen, och det kan vara onödigt att upprepa motiveringen därför, så jag avstår till ett lämpligare tillfälle. Men så mycket vill jag säga som att en översyn av hela organisationen samt en utbyggnad som gör det möjligt både för forskningen och upplysningen att följa tidens krav är den enda möjliga utvägen att häva de svåra motsättningar som skapats mellan framför allt konsumentinstitutet och dem som skall kanalisera ut dess arbetsresultat till konsumenterna och ge dem en orientering över varumarknaden.

Vad som för mig var ytterst förvånande var statsrådet Lindströms uttalande i samma radiokommentar som jag nyss nämnde, att här var det inte fråga om pengar. Institutet hade fått höga anslag alla åren, och i år var det bättre än hittills. Statsrådets hurtfriska ton måste ha ingett åhörarna den föreställningen att institutet fått vad det begärt

och mer till. På sidan 114 i propositionen från handelsdepartementet kan man dock läsa följande ord utan motivering: »Övriga av konsumentinstitutet i petita-skrivelsen framförda förslag om inrättande av nya tjänster och om förändring av befintliga sådana torde lämnas utan bifall.» Rätta förhållandet är alltså, att institutet varken nu eller förut har fått gehör för sina anslagsäskanden utan fått dem nedskurna, ibland till hälften eller mer. Det är likadant i år, men det aktade sig statsrådet för att säga. Särskilt underbemannad är konsumentinstitutets informationsavdelning. Den skall svara på allmänhetens frågor, ge ut broschyrer, ordna utställningar och informera i olika former, men dess redaktion är inte större än en mindre veckotidnings. Förhoppningen om att till denna brännpunkt i institutets verksamhet knyta en kvalificerad journalist får statsrådet skrinlägga så länge den tjänstemannen placeras i 19 lönegraden. Det är ingen arbetsmarknadsmässig lön och kan inte locka ens en medelmått, mycket mindre den kraft som här behövs och som skall kunna överblicka hela detta viktiga arbetsfält och samtidigt kunna skriva så att folk läser det. Informationsavdelningen är så otillfredsställande organiserad och så valhant skött, att det är utan motsvarighet på motsvarande håll inom publicistisk verksamhet.

Om statsrådets uppfattning om att »här är det inte fråga om pengar» — statsrådets egna ord — håller streck, då först är jag rädd för att det är snudd på skandal. Hur kan det då förklaras att konsumentinstitutet inte intresserar sig för att ens göra upp ett register över de undersökningar som har skett, att det inte intresserar sig för undersökningar och forskningar av andra varor än som direkt hör till hem och hushåll, att det inte uppehåller förbindelserna med utländska undersökare och forskare annat än i begränsad grad, att det inte finns t. ex. möjlighet för tidningarna att få bilder från konsumentinstitutet annat än utlånade på mycket kort tid, varefter det måste betalas något slags böter för

Statsverkspropositionen m. m.

att få låna bilderna, samt att telefonväxeln är så underbemannad att man ibland inte kan komma fram och få svar på sina frågor? Allt detta måste väl ändå bero på eller bottna i bristande resurser och en bristfällig organisation, som kan repareras. Det kan väl ändå inte vara möjligt att statsrådet vill låta påskina att det är bristande vilja ifrån institutets sida att ordna förhållandena som gör att det är på det här sättet.

Till sist vill jag endast ställa en fråga i samband med konsumentrådets anslagsäskanden. Rådet har begärt medel för att avlöna en särskild tjänsteman för vissa public relation-frågor, men statsrådet anser inte att konsumentrådet behöver en pressombudsman utan snarast — jag citerar — »en utredning om principerna för pressens och televisionens konsumentupplysning». Vad är det? Vart syftar den utredningen? De som bedriver konsumentupplysning — i varje fall i pressen, som gudskelov är fri — är också de som vill draga upp principerna för denna. Det tror jag inte att statsmakterna skall lägga sig i. Statsrådet kan väl aldrig avse att i sin regi draga upp dessa riktlinjer. Jag är rädd för att en enhällig press då betackar sig. Då blir den ena villan värre än den andra. Det vore därför intressant att få svar på vart denna utredning syftar, hur den skall bedrivas och också vilka som skall leda den. Här har visats en så uppenbar brist på smidighet och tillmötesgående och förståelse för pressens arbetsvillkor att det räcker mer än nog. Jag kan inte tala på TV:s vägnar, men inställningen där borde vara densamma. Pressen vill draga upp sina egna principiella linjer för konsumentupplysningen. Vad den begär är att från samtliga statliga verk som arbetar inom konsumentupplysningens område få bra arbetsmöjligheter och det har den inte fått nu.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman, ärade kammarledamöter! Det är med en viss tvekan som jag tar till orda i denna remissdebatt igen, sedan jag tidigare tagit tid i anspråk för

Statsverkspropositionen m. m.

att tala om u-hjälpsfrågorna — nu för att säga några ord om den inhemska konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen som fru Hamrin-Thorell drog upp. Hon uppfordrade mig med sitt inlägg här, och även de frågor som hon berörde ingår i mina tjänsteåligganden att bevaka. Jag kan inte låta henne stå oemotsagd. Fru Hamrin-Thorell har sagt här att det är en vederhäftig och enhällig kritik som framförts i press och radio mot den statliga konsumentupplysningen och mot konsumentinstitutet. Jag kan inte skriva under en så generell betygsättning och ännu mindre betygsätta fru Hamrin-Thorells egen kritik nyss såsom vederhäftig.

Här har talats om behovet av bättre resurser för den statliga konsumentupplysningen och om behovet av utredning och översyn för att göra informationen till konsumenterna mera tillgänglig, och jag har lyssnat till fru Hamrin-Thorell med ett litet leende och tänkt på vilken likhet och samtidigt vilken skillnad det är mellan dagens attityd i denna fråga och attityderna för fem, sex år sedan, ja, tio år tillbaka i tiden. Ännu för tio år sedan hade vi i riksdagens kamrar åtskilliga debatter med anledning av dåvarande Hemmens forskningsinstitutets lilla statsbidrag på 40 000 kronor, som spädades på med småskvättar varje år. Institutets publikationer var då föremål för en kritik, som inte var mildare än den som just nu blåser kring det nuvarande institutets publikationer. År 1956 då Hemmens forskningsinstitut förstatligades och blev statens konsumentinstitut övergick kritiken tidvis till ett rent förlöjligande bl. a. därför att institutets skrifter och meddelanden framställde, som man ansåg, triviala husliga sysslor och huseråd i alltför vetenskapliga termer. Jag minns t. ex. en partiledare som här i riksdagen gycklade väldeliga med en undersökning om kokkärlets vidbränningsegenskaper och om den riktiga temperaturen på diskvatten. Han lämnade sedermera partiledarskapet, bl. a. med den sympatiska förklaringen att han någon gång ville få tid att hjälpa sin fru med disken. Nu härskar han över ett slott

som inte skulle kunna fungera med nutida brist på domestiker, om inte de rationella köksmaskiner fanns som statens konsumentinstitut och dess föregångare Hemmens forskningsinstitut har bidragit till att stimulera fram på marknaden. Detta var bara en liten parentes för att peka på kritikens evighet — det är endast föremålet som skiftar, i detta fall konsumentinstitutet som skiftat något.

År 1956 beslutö alltså tisdagen att trygga utvecklingsmöjligheterna för konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen med statliga medel. Det skedde dock med knappa majoriteter i kamrarna, och det parti, som fru Hamrin-Thorell representerar, hon själv inberäknad, röstade mot förstatligandet, med ett enda undantag, en riksdagsman, vars mandat folkpartiet sedan förlorat men som jag alltjämt tacksamt tar tillvara i konsumentrådets arbete, nämligen Folke Nihlfors. Fru Hamrin-Thorell kan sålunda näppeligen veta — vad hon nyss sade — om organisationen fungerar som det var tänkt, när den blev förstatligad. Det är bara fem år sedan — vid ingången av år 1957 — som jag hade tillfredsställelsen att lägga konsumentfrågorna i händerna på två nya statliga organ, konsumentrådet och konsumentinstitutet, och det vore märkvärdigt om dessa båda serviceorgan redan skulle ha knäckt alla principfrågor, och om allmänheten redan skulle vara belåten och mättad med vad de presterat. Så är det inte, och det bör sporra och det sporrar till nya ansträngningar att tillmötesgå konsumenternas anspråk. Här noterar jag den glädjande förändringen i den allmänna attityden till konsumentupplysningen. Inget politiskt parti och ingen opinionsgrupp i dagens samhälle ifrågasätter annat än att staten bör tillse att konsumenterna får en objektiv varuinformation och att den betalar för detta. Ökade resurser till de institutioner, som arbetar härmed, är en konsekvens som man tydligen inte ryggat tillbaka för längre, och en konsekvens som regering och riksdag tillsammans är efter år tagit under successivt ökande av anslagen. Det har visat sig att konsumentupplysningen accepte-

Statsverkspropositionen m. m.

rats i alla läger som en samhällsnyttig verksamhet som sannerligen inte är något att förlöjliga längre.

Däremot finns det naturligtvis alltjämt meningsskiljaktigheter om hur konsumentupplysningen skall bedrivas för att nå längst och bli till största nytta. Det är denna fråga som varit föremål för en livlig debatt på sistone, en debatt som stundom tillspetsats på ett sätt som påminner om den opposition — fast från andra hållet — som Jarl Hjalmarson på sin tid företrädde här i riksdagen. Man är inte nöjd med utformningen av de skrifter som konsumentinstitutet ger ut. Att betrakta denna debatt som något slags konsumentupplysningens kris, som fru Hamrin-Thorell här försökte göra, är dock mycket överdrivet.

Fru Hamrin-Thorell har recenserat de kommentarer som jag fick tillfälle att göra härom kvällen — bara några minuter — efter två kombattanters diskussion i radio. Jag beklagar att när hon anför citat i sitt anförande hon är så inadekvat och oprecis. Jag skall be att få tillstålla henne en avskrift av vad jag sagt. Och jag har inte sagt att det här bara var en fråga om två olika personliga temperament. Jag lät tvärtom förstå, att de två personliga temperament, som drabbade samman vid tillfället i fråga, inte var av allmänt intresse. Av allmänt intresse var bara de principer och olika meningsriktningar som de diskuterande företrädde. Och beträffande de olika meningarna kan jag säga följande.

Den pågående diskussionen är koncentrerad till frågan om konsumentupplysningens räckvidd, d. v. s. hur långt man kan gå i fråga om upplysning om märkesvaror och deras egenskaper, de dåliga egenskaperna inbegripna, utan att otillbörligen skada en märkesfabrikants övriga varor och hans nya s. a. s. oskyldiga modeller, och hur långt man kan gå utan att otillbörligen gynna de väl betygssatta produkterna på bekostnad av produkter som har samma funktioner och kanske bättre egenskaper, men som inte blivit testade därför att ett urval måste ske av praktiska skäl. Vidare pågår en debatt om graden av konsument-

upplysningens fräschör, dess aktualitet som sammanhänger bakåt med forskningens resurser och dess redigering i ord och bild.

Frågan om konsumentupplysningens räckvidd är en fråga av stor principiell och juridisk betydelse, inte minst när vi nu snart kan motse en ökad volym av konsumtionsupplysning i TV och radio. Hur skall egentligen det informationsmaterial vara beskaffat som de statliga organen släpper till för spridning genom TV och radio? Det är en fråga som förtjänar att utredas. Vad fru Hamrin-Thorell frågade mig om här med referat ur statsverkspropositionen rörde just detta. Vi förutsätter att frågan kommer att utredas av statens konsumentråd som får medel till sitt förfogande för detta ändamål inom ramen för den ökning av anslaget med en fjärdedels miljon kronor som föreslås riksdagen.

Det andra inslaget i debatten om konsumentupplysningens aktualitet och redigering är i sin tur en fråga om de personella resurserna. Dessa resurser är små. Jag nämnde i min korta radiokommentar att de ekonomiska resurserna är det minsta problemet. Så uttryckte jag mig. Jag sade inte att de ekonomiska resurserna var tillräckliga. Men i förhållande till de personella resurserna är de ekonomiska resurserna det minsta problemet. De personella resurserna är små, och det är ofrånkomligt i en så ung verksamhet som började med en handfull pionjärer för mindre än tjugu år sedan och som i dag är en institution med ett 40-tal anställda med mycket få rekryteringsmöjligheter, emedan ingen utbildningsverksamhet ännu bedrives på detta relativt nymodiga fält. Även om konsumentinstitutet har fått en del personella förstärkningar inom ramen för de anslag som under nästa budgetår upptas med en kvarts miljon mer än under innevarande budgetår — jag vill säga med anledning av fru Hamrin-Thorells kritik här att av fyra begärda tjänster får institutet tre — är detta uppenbarligen otillräckligt för att tillgodose alla de anspråk på institutets service som här ställs. Men i höst börjar den första verk-

Statsverkspropositionen m. m.

liga utbildningen av konsumentupplysare vid de två nya journalistinstitutet. Det är på ecklesiastikdepartementets huvudtitel som de intresserade kan hitta förslag härom. Jag hoppas livligt att det skall öka tillgången framöver på kvalificerat folk för de många olösta uppgifter som ligger framför oss och som konsumentinstitutet inte ens med den bästa vilja och med den bästa förmåga kan klara.

Jag skall inte gå in på alla de detaljer som fru Hamrin-Thorell har dragit upp när det gäller bildmaterial, telefonväxlar o. s. v. Allt detta är praktiska frågor som inte löses bara med anslag från riksdagen. Det är lokalfrågor i vårt trångbodda Stockholm, det är mycket annat. Att institutets styrelse kommer att försöka förbättra dessa förhållanden är alldeles säkert, liksom att man hela tiden försökt vidga sektorn för konsumentupplysningen i takt med de personella resurserna.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Tyvärr måste jag säga att inte ens med ett älskvärt leende från statsrådet Lindströms sida löser man det akuta problemet om konsumentupplysningen och inte heller med en historik över hur frågan har behandlats i denna kammare. Jag har ingen anledning att försvara herr Hjalmarsons husliga förvillelser. Jag tror att frågan har en betydligt större räckvidd.

Den här organisationen har fungerat så som man tänkte sig när man lade upp den, säger statsrådet. Jag har ingenting annat att utgå ifrån än den proposition som statsrådet lade fram för att förstå statsrådets ursprungliga intentioner. Om man studerar den finner man att där gavs stora Bragelöften, och av dem har sannerligen inte så många blivit uppfyllda. Att vi den gången opponerade oss mot ett helförstatligande av konsumentforskning och konsumentupplysning berodde på att vi befarade att det skulle gå som det gått. Vi tycker nog att vi fått åtskilligt rätt i vår skepsis. Att vi inte yrkat på flera och högre anslag

under åren beror också på att vi först ville se hur organisationen skulle fungera. Vi har ju nu åtskilliga års erfarenhet. Riksdagen förutsatte vid inrättandet av konsumentinstitutet och konsumentrådet att Kungl. Maj:t, efter att ha följt verksamheten med uppmärksamhet, skulle vidta de åtgärder som krävs, och det är sådana åtgärder som vi nu efterfrågar. Jag utgår från att statsrådet efter riksdagens beslut följt frågan, och jag är förvånad över att statsrådet tycker att det är bra som det är.

Det var inte fråga om några petitesseer och detaljer. Jag bara exemplifierade vad som fordras av tjänstemän, som sitter i brännpunkten för konsumentupplysningen i Sverige. Jag försäkrar statsrådet att det skulle kunna gå att få skickliga och kvalificerade journalister till dessa tjänster, om man hade anslag att betala de marknadsmissiga löner som utgår i pressen. Men det har man inte haft, och det är därför man fått mindre kvalificerat folk som inte kunnat sköta samarbetet med pressen.

Inte heller tycker jag att det är riktigt att tala om det trångbodda Stockholm, och att man bara kan hoppas att det skall bli bättre. Det får man verkligen hoppas att det blir. Nu har nämligen konsumentinstitutet arbetat i fem år i baracker i Rålambshov, så trångbodda att spisar och tvättmaskiner, som man skall undersöka, har fått lagras i korridorer så att de anställda knappt kunnat komma fram. Och det finns inte en stol på vilken man kan sätta innehavarna av de nya tjänster, som statsrådet Lindström talade om — åtminstone efter vad de själva säger på institutet.

Efter statsrådets svar förväntar det mig ännu mer, att den utredning som jag åsyftar och som statsrådet har förutsatt verkligen skall kunna ge något resultat. Jag förstår inte hur statsrådet Lindström så tvärsäkert kan förutsäga att radio, TV och press skall följa de principer som den statliga utredningen kan komma fram till. Det kan väl ändå inte vara meningen att dirigera radio, TV eller press eller att föreskriva dem några program. Vad skall det då tjäna till att sätta

Statsverkspropositionen m. m.

till en utredning för att dra upp principerna för hur pressen skall sköta konsumentupplysningen? Det var ett förvånansvärt uttalande i riksdagen, det må jag säga. Jag har fortfarande inte fått svar på frågan, vad utredningen kommer att avse eller vad som är meningen med den, ty en dirigerig av massmedia efter statsmakternas önskemål kan väl ändå inte vara den verkliga avsikten.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det här är ju en remissdebatt som skall ge tillfälle för många talare att yttra sig, och jag tänker inte fördjupa mig i ett längre meningsskifte med fru Hamrin-Thorell. Jag vill dock bestämt dementera att jag har sagt att allt är bra som det är. Det har jag inte sagt. Jag har tvärtom sagt att man söker förbättra förhållandena och vidga sektorn för konsumentupplysningen och tillmötesgå de nya anspråk som efter hand kommer fram. Jag har därmed inte gått så långt — och det skulle aldrig falla mig in att göra det — som fru Hamrin-Thorell gör när hon sätter betyg på den personal som konsumentinstitutet nu förfogar över, därtill underbetyg, och talar om okvalificerat folk.

Fru Hamrin-Thorell försvarar här sin egen och sitt partis tidigare negativa ståndpunkt till förstatligandet genom att säga att man har velat avvakta och se hur det går. Samtidigt ställer hon kravet på regeringen och regeringspartiet att man hela tiden skall sätta in stora resurser i verksamheten utan att beakta vad utvecklingen efter hand kräver, och alltså utan att se hur det går.

Fru Hamrin-Thorell fortsätter att missuppfatta mig när hon gör gällande att den utredning som jag nämnde skall undersöka hur pressen bör sköta kontakterna med allmänheten när det gäller konsumentupplysningen. Denna utredning skall inte tala om för pressen hur den skall sköta dessa kontakter, utan utredningen skall undersöka hur materialet från de statliga organen skall vara beskaffat för att tillfredsställa de olika kriterier, som jag antydde i mitt ti-

digare anförande, nämligen sakligheten, objektiviteten, fräschören och aktualiteten, utan att träda några behöriga intressen för när.

Jag hoppas att det sagda är tydligt nog och att vi för dagen kan avsluta denna debatt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag skulle vilja anknyta till huvudämnet för dagens debatt och tala något om finansplanen. Den utgör en intressant och lärorik ekonomisk litteratur. I långa stycken kan jag i huvudsak godta finansministerns beskrivning av de olika konjunkturfenomenen. Mot hans allmänna konjunkturbedömning har jag kanske inte heller några väsentliga invändningar att göra. Emellertid finns det i denna del vissa ganska betydelsefulla nyanser i vår bedömning.

Vid genomläsningen har jag inte kunnat undgå att stanna vid vissa uttalanden, som synes mig stå mindre väl i samklang med varandra. Med all respekt sagt torde det förefalla som om det bodde två själar i finansministerns bröst, den ena eftertänksam och realistisk, den andra optimistisk för att inte säga sangvinisk — jag är ledsen om jag dristar mig att försöka psykoanalysera finansministern i hans frånvaro.

Som ett uttryck för finansministerns eftertänksamma, realistiska själ vill jag hänvisa till den på sidan 5 i finansplanen återgivna svenska ståndpunkten i OECD. Det säges där att huvudlinjen i strävandet efter en hög och stabil framstegstakt enligt den mening, som hävdats från svensk sida, måste vara »att med generella medel driva en målmedveten antiinflationär politik, kompletterad med selektiva och anpassningsfrämjande åtgärder på arbetsmarknaden i så stor omfattning att full sysselsättning ändå uppnås». Uttalandet är för all del riktat till utländsk publik, men innebörden är klar. Vakhållningen om penningvärdet är en primär uppgift. Uttalandet har mitt oreserverade gillande. Det har stark aktualitet, eftersom vi visserligen har en konjunkturavmattning

Statsverkspropositionen m. m.

men en sådan med kvarstående inflatoriska element.

Går vi emellertid sedan vidare i texten till sidan 14, låter det här något anorlunda. Det är här den andra, sangviniska själen i finansministerns bröst som talar. Här saknas den antiinflationära huvudlinjen. Finansministern säger här visserligen inledningsvis på tal om den ökning av den totala lönesumman med 10 procent eller mer, som skett tre år i följd, att en ökning i denna takt i varje fall på längre sikt inte är förenlig med samhällsekonomisk balans. Flera andra talare har observerat detta uttalande. Inskränkningen »i varje fall på längre sikt» är redan den märklig med tanke på den penningvärdeförsämring och den höjning av den svenska prisnivån som ägt rum dessa år, men finansministern förklarar i fortsättningen att jämfört med andra betydande industriländer, Frankrike och Västtyskland, framstår höjningen av den svenska kostnadsnivån som jämförelsevis måttlig. Han tillägger — utan att med ett ord beröra den omständigheten att lönehöjningarna, som otvivelaktigt de senaste åren utgjort en inflationsfaktor, väsentligt överstigit produktivitetsökningen — att kostnadsläget från synpunkten av vårt internationella konkurrensläge inte inger oro. I samma anddrag omnämner finansministern att man räknar med en fortsatt uppgång i den totala lönesumman med cirka 7 procent under detta år. Inte heller detta inger uppenbarligen finansministern någon som helst oro.

I motsats till finansministern menar jag att vårt lands relativt höga internationella kostnadsläge är Akilleshälen i vår ekonomi — dess verkligt sårbara punkt. Detta höga kostnadsläge är dubbelt farligt vid en avmattning i konjunkturen. En alltför hög kostnadsnivå är nämligen sysselsättningens farligaste fiende. För allt flera företagare utgör de ständigt stigande kostnaderna anledning till bekymmer och svårigheter, eftersom de till följd av konkurrensen har allt svårare att kompensera sig för de höjda kostnaderna genom höjda priser. Jag

vet fuller väl att vi trots löner som ligger mer än 30 procent över motsvarande löner i vissa konkurrentländer hittills klarat oss ganska hyggligt i konkurrensen och kunnat hävda oss gentemot utlandet. Vi har även kunnat göra det trots den tulldiskriminering som redan drabbat de svenska exportprodukterna inom sexstatsmarknaden. Förklaringen härtill ligger delvis i beskaffenheten av våra produkter och delvis däri att industrien inom de sex i vissa hänseenden har belastningar som vår svenska industri saknar. Men märk väl att vi de senaste åren har levt i en högkonjunktur med mycket livlig efterfrågan på svenska exportprodukter. Till följd av denna efterfrågan har våra högre kostnader hittills inte spelat någon avgörande roll. Det har varit möjligt att sälja i alla fall.

Men situationen håller nu på att bli en annan. Alla är vi överens om att en viss konjunkturavmattning redan är ett faktum. Efterfrågan på våra exportprodukter är på vissa avsnitt inte lika stor som tidigare. Såväl Tyskland som i någon mån även Beneluxländerna kännetecknas i dag av vissa stagnationstendenser. Många tecken tyder på att dessa tendenser kommer att bli mera framträdande under loppet av detta år. En viss överkapacitet är otvivelaktigt för handen. Och vad England beträffar är det väl knappast att hoppas på att den ekonomiska expansionen där skall medföra väsentligt ökade avsättningsmöjligheter för våra exportprodukter. Minskad efterfrågan kommer sannolikt också att föreligga från Danmark och Norge. Danmark erbjuder för övrigt ett exempel på vart händet kan barka i väg för ett lands ekonomi, när lönehöjningar och offentligt byggande överstiger de tillgängliga resurserna.

En silverkant på molnen utgör förvisso president Kennedys nya giv för åstadkommande av en ekonomisk expansion i USA. Denna nya giv innebär — jag vill påpeka detta — skattelättnader som stimulans åt näringslivet med en sänkning av bolagsskatten från 30 till 22 procent, retroaktivt från den 1 januari 1963. Frågan är emellertid om Förenta staterna

därigenom skall kunna ge den internationella ekonomin den stimulans den behöver och motverka stagnationstendenserna på andra håll.

När finansministern utgår ifrån att den svenska ekonomin även i fortsättningen skall få stöd av en stigande internationell efterfrågan och att den svenska exportvolymen även under år 1963 skall öka, är jag inte alldeles säker på att han har rätt. Jag är inte heller säker på att han har rätt, när han räknar med en produktionsökning av tre och en halv procent för år 1963. Till skillnad från herr Arne Geijer befarar jag att botten i konjunkturavmattningen ännu inte är uppnådd. Även om avmattningstakten under de närmaste månaderna kan bli något svagare, är det mycket som talar för att en ökad avmattning senare under året kommer att inträda. Jag vill här särskilt peka på den minskade ordertillgången inom verkstadsindustrien, som hittills varit den industrigren som väsentligen medverkat till att exporten kunnat hållas så bra uppe. På förbättringen för skogsprodukterna tror jag inte att man skall dra alltför stora växlar, och malmen och järn- och stålindustrien kommer att ge mindre.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att Industriförbundets produktionsindex för november 1962 visade samma siffra som motsvarande månad 1961, eller 292. Detta utgör väl ett stagnationstecken. Det finns insiktsfulla bedömare, som befarar att en försämring av bytesbalansen kan komma att inträda mot slutet av året med ty åtföljande konsekvenser för vår valutaställning. Till följd av det dåliga fraktläget kan också sjöfartsnettot komma att minska.

Herr talman! Nu frågar sig kanske någon av kammarens ledamöter, varthän jag med det anförda vill komma. Jag skall gå in på den förda konjunkturpolitiken. I fråga om denna vill jag för min personliga del ge finansministern och riksbanken ett erkännande för den smidighet varmed vissa av de konjunkturpolitiska åtgärderna hittills satts in. Detta gäller närmast och i huvudsak penningpolitiken. De till denna hörande åtgärder

Statsverkspropositionen m. m.

— lätnaderna på kreditområdet och de tre räntesänkningar som successivt skett — har otvivelaktigt varit utomordentligt värdefulla för sysselsättningen. Frisläppandet av investeringsfonderna må i detta sammanhang också noteras. Den utsatta tidsfristen, sju månader, för byggnadsinvesteringarnas färdigställande borde dock förlängas — den är uppenbart otillräcklig. Att medgivande på sistone lämnats även till investeringsfondernas användning för maskinköp är förvisso värdefullt. Men investeringsfonderna har trots allt en begränsad räckvidd — d. v. s. till de företag som gjort avsättningar till sådana fonder. Frisläppandet av fonderna har i varje fall inte i första hand någon generell effekt.

I detta sammanhang skall jag med några ord beröra den nyligen offentliggjorda statliga hjälpaktionen för Uddevallavarvet och de i anslutning till denna aktion tillkomna statliga kreditgarantierna till varvsindustrien i allmänhet. Det är begripligt att finansministern i det individuella fallet ansett sig böra ingripa till stöd för Uddevallavarvet med tanke på den betydelse detta varv har för sysselsättningen i orten. Men med hänsyn till den överkapacitet som föreligger inom varvsindustrien över hela världen och de strukturförändringar som kan behöva komma till stånd, kan det inge principiella betänkligheter att finansdepartementet har ryckt ut till hjälp och staten installerat sig som meddelägare i Uddevalla. Många ställer sig frågan: Vilka konsekvenser kommer det hela att få för våra andra varv — för Kockums, Öresundsvarvet, Hälsingborgsvarvet, vilka tre varv ligger mig särskilt varmt om hjärtat, Götaverken och övriga varv? Kommer dessa varv, frågar man sig, att gå miste om beställningar, som i stället kommer Uddevallavarvet till godo? De anställda vid dessa varv är intresserade av svaret på denna fråga. De statliga kreditgarantierna har otvivelaktigt kommit till för att de övriga varven inte skall bli lottlösa i detta sammanhang. Även de får ett stöd för sina försäljningar. Häremot är inte något annat

Statsverkspropositionen m. m.

att säga än att dessa kreditgarantier i och för sig är värdefulla och kommer att bli varven till god hjälp i deras konkurrens på det internationella planet.

På skattepolitikens område har finansministern hittills varit återhållsam bortsett från den minskade totalbalanseringen av budgeten. Någon sänkning av skatterna föreslås icke i konjunkturpolitiskt syfte.

I skrivelse till finansministern i december i fjol, som nyss berördes av herr Arne Geijer, begärde Sveriges industriförbund sloandet av varuskatten på investeringsvaror och förbrukningsartiklar ävensom av energiskatten. För egen del vill jag särskilt apostrofera omsättningsskatten på investeringsvaror, som i dagens läge framstår såsom särskilt olämplig. Denna skatt ger stora belopp, det har sagts 800 miljoner kronor, och det är kanske förstående om storleken av detta belopp verkar avskräckande med tanke på den försvagning av budgeten som bortfallet av ett dylikt belopp skulle medföra. Finansministern pekar på att totalbudgeten redan visar ett underskott på cirka 1 miljard, som måste täckas genom upplåning.

Ja, detta är riktigt formellt sett, men när samtidigt ATP-avgifterna under budgetåret ger 2,5 miljarder, varav en väsentlig del kan disponeras för statlig upplåning, skulle lättnader på skatteområdet på några hundra miljoner icke medföra någon risk för den samhälls-ekonomiska balansen, inte heller för näringslivets upplåning. Fråga är om inte ATP-medlen i viss omfattning i en eller annan form borde redovisas på kapitalbudgetens inkomstsida, då de i varje fall faktiskt kommer att tagas i anspråk för finansieringen av statens kapitalutgifter.

Om man nu från regeringens sida motsätter sig ett slopande av varuskatten på investeringarna kan man ju tänka sig en mindre långt gående åtgärd. För att en skattelättnad på investeringsområdet skall få den bästa konjunkturstimulerande effekten vill jag framkasta tanken på en temporär suspension av den allmänna varuskatten på investeringsvaror. Jag gör det även med risk för att av herr

John Ericsson bli beskylld för brist på skattedisciplin.

En dylik anordning vore helt i linje med den tidigare investeringsavgiften, som infördes i syfte att hejda övertrycket i en högkonjunktur och som sedan slopades när konjunkturerna vände. Det kan också tänkas att inskränka denna suspension till en begränsad varugrupp, förlagsvis maskiner för industriell användning.

Den allmänna varuskattens tekniska utformning torde göra det möjligt att genomföra ett dylikt tillfälligt slopande av skatten för en viss varugrupp. En sådan ordning skulle inte heller rubba systemet såsom sådant eller försvåra kontrollen, eftersom maskiner av denna typ till huvudsaklig del försäljes av ett begränsat antal specialaffärer. Om skattefriheten begränsades till en viss tid, förlagsvis två år, skulle detta ge en impuls till näringslivet att forcera sina investeringar på maskinområdet. Verkstadsindustrien skulle därigenom få ett verksamt stöd, och näringslivets rationaliseringssträvanden skulle befrämjas.

Jag talade nyss om den hämsko som vårt lands relativt sett höga kostnads-läge utgör på framstegstakten och om de risker som detta höga kostnads-läge innebär för sysselsättningen på längre sikt, kanske rent av på relativt kort sikt. Icke minst vårt lands förhållande till sextatsmarknaden gör att denna fråga är ytterst känslig. Det är i dag ytterst angeläget att kostnadsinflationen hålls tillbaka. Ovissheten om hur det kommer att gå med Bryselförhandlingarna rörande vår associeringsansökan, en ovisshet som accentuerats av de senaste dagarnas händelser, talar för att vi bör föra en avvaktande ekonomisk politik — en politik som förhindrar att de sammanlagda löneförhöjningarna blir större än produktivitetsförbättringen och som undviker att lägga nya kostnader på vår industri. Det gäller inte bara exportindustrien utan även hemmamarknadsindustrien. Ur denna synpunkt menar jag att frågan om fyraveckorssemestern tills vidare borde läggas på is. Även frågan om en ytterligare förkortning av ar-

Statsverkspropositionen m. m.

betstiden bör ställas på framtiden. Försiktighet bör även iakttagas när det gäller näringslivets belastning med ATP-avgifter.

Jag har i det föregående inte gått närmare in på den expansion av de offentliga investeringar som sker för att ersätta minskningen av de privata investeringarna. Mot att en dylik expansion sker som ett led i konjunkturpolitiken är i och för sig intet att invända om man inte hyste farhågor för att den offentliga sektorns utvidgning blir bestående. De offentliga investeringarna kan emellertid inte ersätta de privata investeringarnas funktion som bas för framtida produktionsstegringar och ökad framstegstakt.

Med tanke på produktivitetsutvecklingen tror jag att åtgärder som främjar investeringar inom näringslivet ger den bästa utdelningen för samhället i dess helhet.

Den svenska utvecklingshjälpen, herr talman, skall enligt statsverkspropositionen få en något ökad omfattning. Det svenska biståndet är för närvarande till skillnad från flertalet industriländers hjälp i hög grad multilateralt inriktat. De bilaterala biståndsformernas möjligheter i form av utlandsinvesteringar bör enligt mångas mening i ökad omfattning prövas. Härvid bör frågan om ett förbättrat skydd för de privata investeringarna i utvecklingsländerna ägnas skärpt uppmärksamhet.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! I riksdagens bibliotek kan man i dag låna en bok, som är skriven av en mycket ung man; han heter förresten Harald Hamrin. Han har givit boken titeln »Student i Sovjet». Författaren tar där upp några problem och gör några reflexioner på grund av vad han iakttagit i Sovjet. Jag vill ta ett exempel.

Han säger bl. a., att när ryssarna tar upp principiella spörsmål till debatt, gör

de det mycket sällan i direkt abstrakt form. De närmar sig det allmängiltiga med utgångspunkt från ett konkret fall, ofta hämtat från ryskt vardagsliv. Jag skall mycket kort relatera ett sådant fall.

Det var två ryska ungdomar, Nina och Iuri. De var förälskade i varandra och skulle gifta sig om några månader, men så gick deras kärlek i kras när de upptäckte att de inte förstod varandra så väl. De upptäckte att de tillhörde två skilda världar. Han var den praktiske ingenjören, helt inriktad på sitt arbete. För honom fanns knappast någon annan värld än vetenskapens, och ofta skrattade han åt litteratur och konst, och han hänlog åt dem som någon gång ägnade sig åt en så onyttig sysselsättning som att läsa poesi. Nina däremot var hans raka motsats. Hon var en ung flicka med rikare och mera mångfasetterat känsloliv och med intressen som spände över ett mycket stort register. Hon i sin tur älskade konst och litteratur och läste ofta poesi. Hon såg i dessa ting stora värden för livet. Det var dessa motsättningar som ledde till brytningen mellan de två ungdomarna.

Denna reflexion och det problem som jag här i någon liten mån berört — har de något med en remissdebatt i Sveriges riksdag att göra? Helt säkert är det många av er som frågar sig det. Men det skulle glädja mig mycket om fler, som jag hoppas, instämmer i att vi till omväxling i dessa debatter någon gång skulle få tala om andra saker, om konst och litteratur. Vi känner alla väl till vad som behandlas i remissdebatten: budget, finanspolitik, räntesatser, EEC och allt sådant är de vanligaste förekommande orden. Jag tog mig orådet före att titta i förra årets protokoll från remissdebatten i denna kammare. Det var 75 anföranden och av dem möjligtvis fyra eller fem som i någon mån berörde konst och folkbildning. Av de 150 sidor, som protokollet upptog, var det högst 15 eller 20 rader som ägnades åt detta ämne.

Med stort intresse tog jag del av excellensen Erlanders skildring från Frankrike, och jag hörde också vad de hade

Statsverkspropositionen m. m.

avtalat där. Det var planering, ekonomi och allting annat sådant. Vi skulle lära oss här i Sverige hur man planerade i Frankrike. Men — som även någon annan talare här i kammaren senare berört — jag saknade vad excellensen sett av fransk konst. Jag hoppas han har sett en hel del, men han ansåg väl att det inte var så mycket att tala om i riksdagens första kammare.

Nåja, det är allmänmännsliga problem, och det hör även oss till. Jag skulle tro att den där unge mannen som jag talade om hade många fler anhängare och försvarare än den unga kvinnan. Men jag vill gärna sälla mig till de senare.

Vi som sysslar litet med dessa ting tror, att det i nuvarande läge finns utrymme för större stöd till konstnärlig verksamhet. Vi har många gånger lämnat fram värdefulla förslag. Jag vill här först erkänna de initiativ, som tagits av herr Edenman de senaste åren då det gäller kulturstödet. Vi är glada åt dem även om vi kan konstatera, att vi på vissa punkter inte är överens, bl. a. då det gäller takten och i någon mån sättet att gå till väga för att gynna dessa områden.

Vi hoppas att kulturarbetarna skall få större stöd. Man skapar därigenom förutsättningar för dessa människor att få bättre villkor och bättre ställning, en ställning som bör tillkomma dem i samhället. Kulturarbetarna har länge skänkt oss stora värden. Nu är det vår tur att vara litet mera generösa mot dem och ge tillbaka något av vad de har givit oss.

Med dessa inledande reflexioner, herr talman, vill jag bara ta upp till granskning några av de förslag som statsverkspropositionen innehåller. Åttonde huvudtiteln skall ju också remitteras här i dag. Med risk för att bli kallad envis och kanske också »stönig», som vi säger i Värmland, vill jag nämna något om den procentregel, som vi har tagit till vårt förslag. Den upptogs under förra riksdagen till behandling på grund av framställningar från olika institutioner och glädjande nog också på grund av ett flertal motioner från olika partier. Dessvärre kunde vi då inte få igenom något beslut beträffande tillämpning av procentre-

gel. Meningen är ju att man skall av-sätta en viss procent av de staliga byggnadernas kostnader till utsmyckning av dessa byggnader. Riksdagen beslöt dock att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna, att procentregeln borde tas upp till förnyad prövning — det sades ifrån vid den slutliga voteringen. Syftet med denna höjning var att man skulle ge ökade möjligheter till utsmyckning av offentliga byggnader.

Ännu har vi inte hört ett ord om den saken. Det är möjligt att det kommer någonting i den proposition som är aviserad om konstnärlig utsmyckning och vad därtill hör — herr Edenman har ju i åttonde huvudtiteln aviserat en ny proposition där han skall lägga fram förslagen mera i detalj.

Det skulle vara mycket mera att säga om den saken, men jag vill bara konstatera, att vi på den punkten har konstutövarna med oss hundraprocentigt. Därtill kan jag lägga, att man här i Stockholm under en tid har tillämpat procentregeln rätt generöst. Uppe i Norrland — varifrån ljuset lär komma — har man i flera kommuner tillämpat regeln — i Kiruna, Gällivare och Luleå — och till och med landstingen uppe i Norrland har börjat inse värdet av den. Vi får väl tillfälle att återkomma litet mera ingående när vi fått se utformningen av den utlovade propositionen.

Vid förra riksdagen fick vi igenom ett litet anslag till anordnande av utställningar i utlandet av svensk konst. Denna verksamhet har slagit mycket väl ut, och vi är övertygade om att man med ökade anslag skall kunna få ett livligare utbyte till stånd med utlandet. Vi har framför allt i Stockholm haft utomordentligt fina utställningar av utländsk konst, och det borde väl vara möjligt också för oss att visa litet av vad vi har.

Vi kan dock inte klaga på konstintresset i vårt land. Under senare tid har kulturdebatten florerat i mycket hög grad. I viss mån är den knuten till Moderna museet här i Stockholm, en utomordentlig skapelse, som väl Otte Sköld närmast har äran av. Vi tror att man måste sätta in anslag för upprustning av detta mu-

Statsverkspropositionen m. m.

seum om det skall kunna följa med i utvecklingen och låta människorna ta del av den moderna konsten.

En viktig faktor i det här arbetet är stipendierna till konstnärer. Vi kan där skilja mellan två olika grupper: stipendier till dem som ägnar sig åt konstnärlig verksamhet under en utbildningstid och stipendier till dem som vill ha arbetsro för att kunna ägna sig mera ostört åt sina uppgifter.

I det sammanhanget skulle jag också vilja framföra en tanke som är ganska ny, nämligen att man genom beställningar skulle kunna öka intresset för konsten — det gäller särskilt dramatikererna och även tonsättarna. Denna form av stöd har uppskattats bland dessa utövare av konstnärlig verksamhet.

Men vad vi saknar i åttonde huvudtiteln i propositionen är framför allt åtgärder för att sprida konstintresset på bredare front. Vi tror att det finns möjligheter att göra det, och jag försäkrar att det ute i landet finns en hel del människor, som frivilligt satsar tid och pengar för denna verksamhet, både då det gäller musik och då det gäller stafflikonst.

Jag beklagar att man, när vi vid föregående års riksdag beslöt genomföra den nya skolan, inte fick in någon linje som mera tillgodoser konstfostran. Jag hoppas att ecklesiastikministern kan rätta till litet av vad man då försummade på den punkten. Det gäller närmast att man skulle kunna fortsätta den verksamhet med estetisk fostran, som har påbörjats i Lund och som där har slagit mycket väl ut. Jag tror den bör få fortsätta, även om det sker i något andra former.

I det sammanhanget vill jag säga, att man väl borde kunna räkna med att statsmakterna kunde lämna kommunerna bidrag för att ge dem vissa resurser till samarbete.

Vi väntar mycket av de nya signalerna då det gäller arbetet inom departementet. Departementschefen har ju tillsatt en särskild sektion som skall ta hand om de här sakerna, och vi hoppas att den skall komma att göra mycket nytta. Med spända förväntningar ser vi också fram mot

att denna sektion sedan skall ta upp förbindelser med kulturarbetarna på en bredare front. Man bör där kunna räkna på samarbete med kostnärerna, med konstinstitutionerna och med de medborgare som har intresse för denna verksamhet.

Herr talman! Jag vill till slut anknäta till det jag i början var inne på, nämligen problemet om konst gentemot teknik — man skulle kanske också kunna tala om humanism gentemot naturvetenskap. Jag tror att vi människor behöver och är glada åt en bra och modern bostad, vi gläder oss — åtminstone ibland — åt både radio och TV och vi vill ha bilar, motorcyklar och motorbåtar, men jag tror att människan också behöver något mer. Här kan konsten ge värden, som vi annars kanske inte tänker så mycket på. Vetenskapsmannen och teknikern ser lagarna; konstnären och författaren ser människan och vad som rör sig inom människan. Sådant betyder också kunskap för oss.

Jag skulle vilja sluta, herr talman, med att säga: Vi behöver konsten och vi behöver konstutövarna. Behöver vi dem, så bör vi också stödja dem.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Det tillkommer inte mig att delta i debatten om de stora politiska frågorna, men jag vill ändå vid detta tillfälle beröra några mera lokala problem som vi har att brottas med i Norrland.

Personligen är jag tämligen nöjd med statsverkspropositionen. Jag skall även passa på tillfället att tacka statsrådet Edenman för hans välvilja att låta oss i Härjedalen inrätta ett korrespondensgymnasium med statligt ekonomiskt stöd.

Enligt nionde huvudtiteln har skogsförbättringsanslaget höjts från 6 miljoner till 6,5 miljoner kronor. Anslaget till vägbyggnader å skogar i enskild ägo har höjts från 8 miljoner till 10 miljoner kronor. Anslaget till åtgärder till ökad skogsproduktion i Norrland har ökats från 5,8 miljoner till 6 miljoner kronor. Dessa förbättringar är naturligtvis mycket tacknämliga.

Statsverkspropositionen m. m.

Norrlandsfrågorna har och kommer alltså att få stor betydelse för hela vårt folkhushåll. Det torde heller ingen bestrida. Med de stora naturtillgångar som finns i Norrland tycker man att det borde kunna beredas en trygg sysselsättning för den befolkning som bor där. Så är dock icke fallet. Vi har redan och kommer att få svåra sysselsättningsproblem, om vi inte vidtar åtgärder för att komma till rätta med förhållandena. Jag hoppas att detta är problem, som inte enbart oroar oss uppe i Norrland utan som även måtte vinna statsmakternas uppmärksamhet. Då det inte finns sysselsättning på en ort är det i främsta rummet ungdomarna som flyttar ut. Det flyter en jämn ström av ungdomar från Norrland söderut. Detta leder till att vi kommer att få en ofördelaktig åldersfördelning i framtiden. Avfolkningsproblemet kommer att ställa kommunerna inför mycket svåra problem. Kommunerna kommer att med sin redan ansträngda ekonomi få bekymmer att klara sina åtaganden.

På grund av den otrygghetskänsla, som uppstår genom sysselsättningsbristen, kommer det att bli mindre förutsättningar att kunna tillvarata de naturrikedomar som finns i Norrland. Våra viktigaste råvarukällor är skogen, malmen och vattenkraften. Personligen har jag det intrycket att dessa naturrikedomar ännu inte blivit helt utnyttjade; framför allt gäller detta skogen. Jag tror inte att man enbart genom att ge kommunerna skattelindringsbidrag kan lösa kommunernas ekonomiska problem, lika litet som man genom temporära beredskapsarbeten kan lösa sysselsättningssvårigheterna i Norrland. Här måste nog kommunerna och staten hjälpas åt att finna kompletterande lösningar.

Jag skall, herr talman, något beröra den näringsgren som jag känner bäst till, nämligen skogen.

Jag vill då börja med att konstatera, att det i vinter råder arbetslöshet bland skogsarbetarna. Vi har tidigare haft arbetskraftsbrist i skogen. Denna arbetskraftsbrist uppstod delvis på grund av

att betalningen var för dålig jämfört med andra yrken. Skogsarbetarnas slitsamma yrke har inte värdesatts tillräckligt. De har sökt sig annat arbete. Under tidigare högkonjunktur skedde större avverkningsuttag, och då var det brist på arbetskraft. Detta har medfört att vi fått och fortfarande har stor eftersläpning av återväxtåtgärder, hyggesrensningar, planteringar och röjningar. En rationell skogsvård skulle öka sysselsättningen betydligt. Det skulle innebära en produktionsökning som skulle ge god ränta på nedlagt kapital. Trots detta vågar jag i denna kammare påstå, att det finns många enskilda skogsägare som inte gör några större ansträngningar då det gäller skötseln av sin egen skog.

Här måste åtgärder vidtagas för att åstadkomma en förbättring. Det skall villigt erkännas att förbättringar skett de senaste åren, men det förslår inte. Det återstår även mycket att göra innan vi får skogsbilvägnätet utbyggt. En ytterligare utbyggnad skulle öka skogsbrukets lönsamhet i trakter där vi har låga rotvärden — eller rent av nolivvärden. Genom dessa åtgärder skulle även skapas ökade sysselsättningsmöjligheter.

Då det gäller skogsvårdsåtgärderna är det viktigt att se till, att det finns pengar då åtgärderna skall utföras. Skogskontot och bildande av skogsbruksområden löser inte denna fråga. För alla som inte utnyttjar skogskontot och inte går med i skogsbruksrådena är det högst angeläget att denna fråga löses så fort som möjligt. Vi har inte råd att vänta längre. Här måste vi få ett system som i effektivitet fungerar hundra procentigt.

Jag tror på det norska systemet med procentuella avsättningar vid varje avverkning. Dessa pengar får sedan endast användas för skogsvårdsåtgärder. På det skogskonto, som vi har i vårt land, får pengarna tagas ut och användas till olika ändamål, och då kan det hända att det inte finns några pengar kvar när de skogsvårdande åtgärderna skall utföras. Nämner man det norska systemet för en del skogsägare, ser de genast socialiseringsspöket framför sig

Statsverkspropositionen m. m.

— vilket är fullständigt felaktigt. Det är ett system, som de själva har den största nyttan av, och det skulle befrämja skogsvärden och öka sysselsättningen.

Jag har velat nämna detta för att göra departementschefen uppmärksam på det verkliga förhållandet.

Jag sade tidigare, att vi har haft brist på arbetskraft i skogen. På grund av mekaniseringen börjar vi nu få överskott på arbetskraft. Rationaliseringen går mycket snabbt inom skogsbruket — kanske alltför snabbt — och detta kommer att ställa Norrland inför ytterligare problem för framtiden. Ökad mekanisering, ändrad arrondering och ändrade avverkningsintervaller gör att avverkningsmetoderna lägges om och det manuela arbetskraftsbehovet minskar. Jag kan i detta sammanhang nämna några siffror. År 1957 gick det åt 0,69 dagsverken för avverkning, återväxtåtgärder och utsyning, alla arbeten räknade per skogskubikmeter. År 1961 var man nere i 0,5 dagsverken. Detta gäller storskogsbruket. Det torde inte vara otroligt att man om några år är nere i 0,35 dagsverken. Då kan var och en förstå vad detta kommer att innebära.

I dag åtgår det enbart för huggningen cirka 0,2 dagsverken, och om skogsskördemaskinerna skulle effektivt kunna utnyttjas för svenskt bruk, skulle huggningen enligt gjorda beräkningar ta cirka 0,04 dagsverken. Skogsskördemaskinernas monotona ljud hörs redan på avstånd, och de har redan varslat om vad som komma skall. Man har provkörnt en modell, Mark II, i Canada. Jag skall be att få citera ur tidningen S. I. A.: »Kvistningen av ett 20 m högt träd sker på 7 sekunder. Under provkörning där det inte var fråga om kalavverkning utan selektiv avverkning i blandade bestånd kom maskinen upp i 44 färdigavverkade (kvistade och apterade) träd per timme. Efter inkörning skall Mark II kunna avverka 78 träd per timme.» Sedan görs det tillägget, »att vi troligtvis inom en snar framtid får maskiner av denna typ som är helt tillfredsställande för praktiskt bruk», således här i vårt land.

Jag vet att det redan har varit skogs-

experter från vårt land som studerat avverkningsmetoderna i Canada. Personligen är jag medveten om att det tar tid innan liknande maskiner kommer att kunna användas i Sverige, och troligen kommer våra terrängförhållanden att försvåra deras användning här i samma utsträckning som där. Man har emellertid också gjort en beräkning och uttalat, att 50 å 60 procent av vår skogsmark är lämplig för dessa maskiner. Man måste här vara uppmärksam på vad som sker då det gäller mekaniseringen.

Med detta har jag velat bevisa de verkliga förhållandena inom skogsbruket och ej velat skrämja eller framställa mig som motståndare till rationaliseringen. Tvärtom, jag accepterar den, och det måste vi göra inom alla områden.

Men rationaliseringar innebär som regel friställande av arbetskraft. Innan rationaliseringar genomföres skall man i god tid förbereda sig för att ge sysselsättning åt de arbetare som blir drabbade. Detta bör även göras på ett sådant sätt, att de i möjligaste mån blir skadeslösa. De medelålders och äldre skogsarbetarna har i regel familj och eget hem, och om de skall flytta, drabbas de i regel av ekonomiska förluster. Man frågar: Vem skall stå för dessa?

Något samlande organ där staten kan följa med den snabba rationalisering som sker tror jag inte finns, men det vore högst nödvändigt. Skogsstyrelsen är centralorgan för skoglig rationalisering inom det enskilda skogsbruket, och forskningsstiftelsen S. D. A. sköter liknande uppgifter åt domänverket och skogsbolagen. Jag vet att arbetsmarknadsstyrelsen utför prognosberäkningar angående arbetskraftsbehovet inom skogsbruket, men detta förslår inte, utan man måste utbygga denna verksamhet.

Staten borde ha ett organ till sitt förfogande, som med stor uppmärksamhet kunde följa rationaliseringens utveckling inom hela skogsbruket, såväl när det gäller statens som de privata och skogsbolagens skogar. Detta organ skulle få till uppgift att kartlägga hela arbetskraftsbehovet på lång sikt och föreslå åtgärder för att ta tillvara dem som blir utan ar-

Statsverkspropositionen m. m.

bete, förorsakat av rationalisering. Arne Geijer talade i denna kammare om ett särskilt departement och nämnde att skogen där borde få sin egen avdelning. Jag delar helt Arne Geijers uppfattning i den frågan.

Man har räknat med att ungefär 1/16 av den manliga arbetskraften i hela landet är sysselsatt i skogen, cirka 150 000 arbetare. Närmare hälften av vår export kommer från skogen. Skogen svarar för ungefär 1/10 av nationalinkomsten. Med dessa siffror för ögonen tror jag det är berättigat att säga, att staten noggrant bör följa rationaliserings- och sysselsättningsfrågorna inom hela det svenska skogsbruket, och detta gäller framför allt Norrland, där skogsbruket som alla känner till är mest framträdande. Staten och kommunerna har här, såsom jag tidigare nämnt, en gemensam angelägen uppgift att lösa.

Det flyter en jämn ström av kapital från Norrland, men trots detta saknas tillräckligt riskvilligt kapital för vidare expansion. Norrlänningarna behöver allt stöd från statens sida när de gör upp- vaktningar för att få behålla det de redan har och även skapa nya arbetstillfällen.

Staten har själv behov av olika industriprodukter för sina egna verk, och jag tror att den med litet god vilja kunde ytterligare medverka till att en del av dessa produkter finge tillverkas i Norrland.

Vissa länsutredningar har utförts och andra pågår, och personligen hoppas jag att krafttag skall göras för att hjälpa oss när regeringen får ta del av dessa utredningar om de problem vi står och kommer att ställas inför.

Jag tror att statsmakterna redan insett att vi behöver hjälp och även är villiga att medverka till en förbättring. En person har redan fått i uppdrag att närmare studera norrlandsproblemen, och detta är jag mycket tacksam för. Jag hoppas bara att man inte glömmer bort vare sig Härjedalen eller Jämtland i det sammanhanget.

Till sist vill jag uttala den förhoppningen, att Norrland allt framgent måtte

få bestå som en levande landsända, som kan ge sysselsättning och trivsel åt dem som kommer att bo kvar där. Norrland får inte bli ett skal utan kärna.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det torde vara av intresse att konstatera, att regeringens kontakt med partierna i fråga om utrikespolitiken söktes omedelbart före riksdagens början. Det underlättade möjligen att partierna informerades om hur läget naturligtvis skall bedömas. Däremot försvårades för partierna att genom sina representanter låta regeringen veta hur folkrepresentanterna ser saken. Även detta är ju i ett demokratiskt land en kanske inte alldeles likgiltig sak.

Kort därefter kom frågan om högertrafiken. Det gäller här kanske ingen stor reform, men en dyr sådan. Vad som talar för en folkomröstning i den frågan är väl snarast att vi för få år sedan hade en sådan omröstning och att den gav ett klart resultat. Detta borde ju vara något för de fyra demokratiska partierna att tänka på. Sedan högern och folkpartiet sprungit och gjort upp med regeringen, var det kanske inte så mycket att göra åt det hela. Ekonomiskt ginge kanske saken att ordna utan särskilda extraåtgärder, eftersom det nu tycks vara så brådskande. Det finns ju stora belopp automobilskattemedel fonderade — vid förra budgetavslutet 687 miljoner kronor. Det är bara det att dels mängden nog tycker att pengarna kunde användas till något nödvändigare, dels finansministern tycks vilja reservera de pengarna till avlägsnast möjliga framtid.

Med skärpa har från centerns sida betonats det ur riksdagens synpunkt betänkliga i att på förhand söka binda partierna i en fråga, som i så hög grad skär igenom partigränserna. Denna liksom en hel del andra frågor hade varit väl av en förutsättningslös saklig prövning. Nu tycks faran vara uppenbar, att nya skattebördor skall läggas på motor-

trafiken — en underlig politik i detta de många milens land.

Jag berörde utrikespolitiken och återkommer till den för att understryka värdet av en neutralitets- och fredspolitik som undviker engagemang vilka kan dra oss in i krigiska förvecklingar. Det är ett demokratiskt bondekrav med djup förankring i vår historia, att svensk militärmakt skall vara till för landets försvar och icke utan riksdagens uttryckliga och klara beslut engageras för krig och blodutgjutelse i främmande land. Det har från ansvarigt håll — i den mån svensk utrikesledning nu är ansvarig för allt som inträffat där ute — redogjorts för svenska liv som låtits, svenska medborgare som kommit till skada. Hittills har ännu intet avhörts om de afrikaner, vilkas blod gjutits i samband härmed.

Det har för Sveriges folk varit ett ideellt värde som bör bevaras, ett värde som inte får tanklöst eller i misshugg förminsкас, att vårt folks insats ute i världen skall vara en insats i fredliga värv. Högt skattar många av oss vad vårt kristna folk kunnat göra på missionens fält. Inte minst med tanke härpå framstår det som betänkligt, att svensk trupp och svensk flyg fått en så framträdande roll, långt över en rimlig andel med hänsyn till landets resurser och de förutsättningar neutralitetspolitiken måste anses ge.

Häromåret talades en del om vad man kallat »den Hammarskjöldska epoken». Under den tiden ökades medlemstalet i världsorganisationen från något mer än 50 till över hundratalet stater. Värdet av denna utveckling kräver åtskilligt bedömande. Mätte det historiska eftermälet icke bli, att det var den tiden, då de — i den mening vi lägger i orden — demokratiskt styrda staterna blev till en klar numerär minoritet.

Jag tänker då inte bara på s. k. folkdemokratier eller sydamerikanska och andra militärdiktaturer. En kännare av de afro-asiatiska staterna konstaterade häromdagen en påfallande böjelse hos ledande statsmän på dessa håll för enpartisystem. Likaså låter sig konstateras

uppenbar livsfara inte bara för oppositionsledarna utan också för statscheferna.

Jag vill betona att vad jag sagt om demokratien i Förenta Nationernas medlemsstater inte har ett dugg att göra med ohistoriskt mästrande. I själva verket skulle ett annat läge inom de nya folken vara ägnat att överraska. Där emot har mitt påpekande en hel del att göra med det riskabla faktum, att vårt land ställer krigsmateriel och folk till förfogande för denna organisation eller de makter, som dirigerar den. Så gör som bekant endast en mindre del av de anslutna och voterande staterna. Enligt officiellt meddelande från organisationen uppgick medlemsstaternas obetalda avgifter vid årsskiftet till 121 miljoner dollar eller ungefär 600 miljoner kronor. Sextiosju länder hade en sammanlagd skuld av 76,1 miljoner dollar eller cirka 380 miljoner kronor för Kongooperationerna, och för vakthållningen vid Gaza-området utgör restantierna 27 miljoner dollar.

Stormaktsintressena som rivaliserar om naturrikedomarna är en betydelsefull faktor. — Jag vill nöja mig med att erinra om att bland de mycket få stater som levererar s. k. krigsfrivilliga till Kongo är nog inte alla så fredligt sinnade som det ur svensk synpunkt är önskligt. Här har den ena händelsen dragit den andra med sig, och den ekonomiskt hårt trängda världsorganisationen hade uppenbart intresse av att ladda upp för ett avgörande. Under sådana förhållanden är det nog inte alltid så lätt att i varje ögonblick bedöma vad som hänt, vad som händer och vad som snart kan komma att hända.

Den kommunicé som i förra veckan utsändes bär syn för sägen. Man frågar sig, varför generalsekreterarens meddelanden placerades däri i stället för att överlämnas till ordinarie nyhetstjänst. Beträffande den svenska, av utvecklingen åtskilligt påverkade ståndpunkten, säges endast helt allmänt att den är oförändrad. Kanske kan man vara tacksam att inte i detta läge något försök gjordes att precisera den svenska linjen.

Statsverkspropositionen m. m.

Det framgår av vad som anförts att jag finner goda grunder för att understryka kravet, att vårt land icke utan riksdagens klara medgivande får engageras i företag, där risken är uppenbar för att indragas i krigiska förvecklingar. Regeringen gör för övrigt landet en stor tjänst, om den kan göra det begripligt för de sina, och för andra, hur begränsade de hjälpkällor är, som det svenska samhället kan avvara i jämförelse med de internationella problemen räckvidd. Det är en brist på uppfattning om proportionerna i fråga om det svenska välståndet att föreställa sig annat.

Den komplettering som svensk neutralitetspolitik behöver i form av en god försvarsberedskap har fått ett värdefullt stöd genom överenskommelsen i försvarsfrågan. Då det i så stor omfattning är fråga om materielanskaffning kommer också dessa pengar det svenska arbetet och svensk företagsamhet till icke ringa del till godo. Exempelvis går en halv miljard till anslag för arméns tygmateriel, 240 miljoner kronor till marinens materielanslag och 1 300 miljoner kronor till flygmateriel.

Om denna fråga sålunda kunnat lösas utan strid, framstår det även som ett önskemål att den försörjningsberedskap upprätthålles, som är nödvändig för att bevara svensk handlingsfrihet i ett svårt utrikespolitiskt läge.

Från håll, där eftertanken endast i ringa grad gör sig gällande, talas om det i förhållande till vad man kallar världsmarknadens höga stöd, som kommer jordbruket till godo. Med detta som man kallar världsmarknaden menar man de mycket varierande kvantiteter jordbruksvaror, som från olika stater till låga priser utbjudes, priser som är helt andra än vad samma varor kostar konsumenterna i det land vari de produceras.

Jämförelsen ger sig utan vidare med det effektiva, välordnade skydd, som den svenska arbetsmarknaden åtnjuter. Detta sker genom åtgärder mot sysselsättningssvårigheter och arbetslöshet inom landet, men också genom direkt gränsskydd, som hindrar import eller

invandring av arbetskraft, som vill konkurrera med löner under vad gällande avtal säger. Denna nationella arbetsmarknadspolitik medför en god lönsamhet i jämförelse med andra länder i Europa. Men när man jämför detta skydd med jordbruksskyddet bör man komma ihåg, att jämförelsen oftast göres med en del av världsmarknaden, som skapas av överskott på jordbruksprodukter, som icke vinner avsättning inom det land som producerar dem. Skall denna artificiella världsmarknad av överskott jämföras med en internationell arbetsmarknad, bör jämförelsen göras med de överskott av arbetskraft, som icke vinner avsättning, d. v. s. sysselsättning, inom det egna landet. Det är sådant överskott av arbetslösa som utgör den riktiga jämförelsen med dumpingoöverskottens världsmarknad i fråga om jordbruksprodukter. Hur litet sådana jämförelser kan vara värda — det må sedan gälla arbetskraften eller jordbruksprodukterna — borde vara envar klart.

Det nuvarande jordbruksavtalet syftar, om också i knappaste laget, till att upprätthålla en nationell svensk folkförsörjning med jordbruksprodukter vid avspärning. Den överproduktion som kommer till synes beträffande vissa delar av den svenska jordbruksproduktionen växlar både i storlek och i fråga om produktionsgrenar. Väsentligen är den påverkad av importerade produktionsmedel, importfoder och gödningsmedel, och dessa försvinner, liksom nog också en hel del arbetskraft som tages i anspråk för andra uppgifter vid internationella konflikter och därav vållade avspärningar. Överskotten är under normala tider ett avvägningsproblem och såsom sådant besvärligt nog, men är för jordbruket icke det svåraste problemet.

Sexårsavtalet syftar med sin invecklade mekanism till en prisavvägning som inom vissa normer skall bereda jordbruk av i avtalet angiven typ en avkastning innebärande likställighet med vissa industriarbetare. I samband med tillkomsten av detta avtal enades man om att konstatera, att en viss, efter angivna nor-

Statsverkspropositionen m. m.

mer beräknad eftersläpning förelåg. När diskussionen om denna eftersläpning taggs upp är således normerna givna för hur eftersläpningen skall beräknas. Ändrar man beräkningsmetoden försvåras jämförelsen. Detta borde i någon mån beaktas av dem som nu kritiserar gjorda beräkningar.

Snart nog stod det för många jordbrukare klart att avtalet, som vid starten föreföll att fungera ungefär som avsetts, icke på längre sikt skulle leda till avsedd målsättning. Detta har också från centerns sida år efter år påtalats. En förklaring ger den omständigheten att staten såg sig nödsakad att vidtaga åtgärder för att dämpa inflationstendenser — den fulla sysselsättningens yrkessjukdom, höll jag på att säga. Arbetsmarknaden är skyddad, men inte prisreglerad. På goda grunder har en statssekreterare i finansdepartementet pekat på lönesättningen som en betydelsefull inflationsdrivande faktor. Man frågar sig — eller man frågar sig inte — varför det inte var en finansminister som gjorde uttalandet. Men jordbruket — den prisreglerade näringen med pristak uppåt och prisgräns nedåt och med priserna oftast i trakten av bottenläget — hade inte och kunde inte ha någon del i inflationsshotets uppkomst. Jordbruket skulle vinna sin likställighet genom rationalisering. Läs vad numera hypoteksföreningsordföranden, landshövdingen Netzén, säger om jordbrukskreditens betydelse för rationaliseringens genomförande. Det står i Jordbrukarnas Föreningsblad i början av detta år. Men jordbruket fick under startåren känna på konsekvenserna av de kreditrestriktioner som infördes för att dämpa andras överkonjunktur. Sådant underlättar inte för den, som gjort avtal om rationalisering med samma stat som införde kreditrestriktionerna.

Hösten 1959 kom omsättningsskatten, *den allmänna varuskatten*. Den är konstruerad som en skatt på konsumtionen, och vid starten beräknades det att den skulle »avlyfta köpkraft» med icke mindre än 1 400 miljoner kronor

En faktor, varmed jordbruket har att

räkna, är konsumenternas köpmotstånd. Det är naturligt att så är, när man har en inom vissa gränser rörlig prissättning. Det är inte svårt att räkna ut, att en belastning av konsumenternas köpkraft av omsättningsskattens storlek måste verka hämmande på konsumtionen också av jordbruksprodukter. Och — som jag nyss sade — jordbruket som den prisreglerade näringen kunde redan därför icke utgöra något inflationsshot. Hårt och mera direkt drabbas jordbruket av omsättningsskatten då den direkt fördyrar produktionen och försvårar utvinnande av priser, som inom avtalets ram kunde vara möjliga.

För min del betraktade jag redan 1959 omsättningsskatten på jordbrukets genom avtalet prisreglerade produkter som föga mindre än ett avtalsbrott från statens sida. I en motion i denna kammare krävde vi också redan då att de prisreglerade jordbruksprodukterna skulle undantagas om skatten beslöts. Sedan har vi också inom centern vid varje riksdag återkommit med motion härom. Under kriget, när Wigforss och Bramstorp genomförde omsättningsskatten, undantogs väsentligen jordbrukets produkter därifrån. När en liknande beskattning nyligen beslöts i Danmark undantogs likaså jordbruket väsentligen därifrån. Detta är således inte omöjligt, det är mest en fråga om god vilja att respektera ingånget avtal.

År 1959 fick jag, och det även från jordbrukarhåll, veta att omsättningsskatten inte alls skulle besvära sexårsavtalet — det skulle treprecentsregeln klara, trodde man så vackert på den tiden. Även under senare år och ännu i våras har kolartron på avtals-effekten varit fast nog både inom högern och folkpartiet. Att socialdemokraterna fann allt i sin ordning försäkrades åter och åter, icke minst av jordbruksutskottets talesman i denna kammare.

Vid det här laget medger väl alla att utvecklingen gått »baklänges, inte fram» för att tala med Runeberg. Siffrorna för eftersläpningen kan kanske diskuteras. Summan 650 miljoner kronor har nämnts tidigare, och nu föreligger nya

Statsverkspropositionen m. m.

siffror, som vi väl inte hunnit sätta oss in i. Slutsiffran må vara den ena eller den andra. Det är av mindre betydelse för ögonblicket, eftersom väl från intet håll ifrågasatts att hela eftersläpningen skall klaras av i januari 1963. Vad som åsyftas bör ju vara en successiv återhämtning och att målsättningen är uppnådd vid avtalstidens slut.

I en ovederhäftig presskampanj har man sökt skrämma konsumenterna med att jordbrukarnas krav skulle innebära skyhöga prishöjningar. Det finns emellertid andra möjligheter som icke gör sådana prishöjningar erforderliga. I det sammanhanget har jag upprepade gånger försökt fästa uppmärksamheten vid det tryck i fråga om priserna på jordbruksprodukterna, som omsättningsskatten utgör. Bevillningsutskottets majoritet levererade i våras den givetvis felaktiga uppgiften att skatten på de av oss i motionerna avsedda produkterna skulle ge staten tredjedelen av skatteintäkten från oms. Det skulle i siffror vara för den i propositionen avsedda skatteintäkten tredjedelen av 1 400 miljoner kronor, d. v. s. närmare 500 miljoner kronor och i den nu framlagda propositionen tredjedelen av 2 800 miljoner kronor, d. v. s. över 900 miljoner kronor. Bevillningsutskottet hade emellertid råkat förväxla de prisreglerade jordbruksprodukternas kostnad med livsmedelskostnader över huvud taget!

Enligt den utredning som låg till grund för 1959 års omsättningsskatteförslag skulle ett skatteuttag av 1 procent på de jordbruksprodukter, som sexårsavtalet omfattar, ge 70 miljoner kronor, och 4,17 procent således ge 294 miljoner kronor per år. Den 50-procentiga höjning av skatten, som kom till hösten 1961, skulle således innebära en höjning till inte fullt 450 miljoner kronor, och om hänsyn tas till efter 1959 inträffade prishöjningar — det är 21 procent, varav endast fjärdedelen till jordbrukarledet och resten till andra omkostnader på priset vid disk — sålunda ungefär 540 miljoner kronor. Härtill vill jag erinra om dubbelbeskattningen vid återförsäljning av gamla jordbruksmaskiner, som

brukar beräknas till 50—80 miljoner kronor. Min slutsats är att jordbrukets prisreglerade varor härigenom bär en extra pålaga beslutad efter avtalets ingående av denna storlek.

Ett avskaffande av omsbeskattningen på de avtalsreglerade produkterna skulle sålunda vid oförändrade produktpriser kunna tillföra jordbruket ungefärligen det belopp varom talats i denna diskussion.

Siffrorna kan givetvis bli föremål för diskussion. Hela eftersläpningen lär väl inte heller rimligen kunna beräknas på en gång utan successivt under avtalstiden.

Avskaffandet av oms på jordbruksprodukter lär väl inte heller kunna ske utan omläggning och differentiering på par-tihandels- och produktionsledet. Vad som kan ske nu synes väl närmast kunna vara att dubbelbeskattningen av jordbruksmaskiner vid återförsäljning kommer bort. Det var rena missödet att så inte kom att ske redan i våras. Det hoppas jag att herrar Boheman och Herne-lius håller med mig om.

Likaså förefaller det vara en tekniskt enkel sak att restituera omsättningsskatten på mjölk, ca 125 miljoner kronor. Det kan lätt ske genom mejeriorganisationerna, som har hand om 98 procent av produktionen, samt genom att ge jordbrukarnas egna uttag och försäljning vid gårdarna fria. Det senare synes böra ske ungefär med samma motivering som den varmed man vill befria löntagare från trassel med småbelopp vid deklARATIONEN.

Vid småbruk med bra bostad, vilka därför taxeras som »annan fastighet», är omsen på försäljning från gården redan fri. För konsumtionsmjölken går skatten till 4,5 à 7 öre, beroende på lokala priser. Beträffande smör rör det sig om ungefär 40 öre per kg. Även ifall omsättningsskatten på margarin samtidigt tas bort med ungefär 20 öre per kg skulle prisskillnaden mellan smör och margarin likväl reduceras med samma belopp. Jag har ansett mig böra gå in på denna fråga så pass i detalj därför att den just nu är så aktuell.

Statsverkspropositionen m. m.

Jag betonar att enligt min uppfattning bör denna beskattning av billiga livsmedel tas bort. Provisoriskt kan i viss utsträckning lättnader ske redan nu i avvaktan härpå. Skulle vägande skäl tala för att skatten blir orubbad som s. k. allmän omsättningskatt, vågar jag hävda att jordbruket har en moralisk, med det ingångna avtalet sammanhängande rätt att erhålla dessa pengar tillbaka restitutions- eller subventionsvägen. Det är pengar som tas ut på jordbrukets produkter och som bidragit till att avtalets målsättning på ett upprörande sätt fått stryka på foten.

Jag har försökt skissera en sammanhängande linje. Freden och neutraliteten, försvaret och folkförsörjningen hör samman. I grunden ligger ett nationellt program, som varit vårt, en nationell arbetsmarknadspolitik och en nationell jordbrukspolitik. Låt mig betona att de rent motsatta strävanden som kommit till synes är djupt otidsenliga i en tid då ute i världen stammar blir till folk och folken kämpar för sin frihet. Det är fråga om en ny nationalstaternas högkonjunktur.

Jag vet att författningsändringar ifrågasättes, varigenom den svenska folkfriheten, det svenska folkets fria självbestämmanderätt, skulle i större eller mindre grad beskäras. Man vill på sina håll släppa fri den internationella rovkapitalismen att köpa sig in i vårt land, lägga under sig företag och naturtillgångar. Man skulle öppna gränserna för pristryckande utländsk arbetskraft, man skulle hårt drabba underlaget för en självständig svensk fredspolitik, ett svenskt försvar och en svensk folkförsörjning.

Låt oss slå fast att *i detta land finns inga andra suveränitetsrättigheter att förminska än den svenska folksuveräniteten*. En av den svenska demokratiens märkesmän, Karl Staaff, framhöll en gång — det var på tal om det norska folkets rätt till frihet trots konventioner, trots unioner — att ett folk icke kan med bindande kraft för framtiden avnånda sig sin rätt till frihet, sin rätt att bestämma i eget hus.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det sades här i förmiddags, att regeringen i efterhand genomför förslag från oppositionens sida, som regeringen inte tidigare velat gå med på. Det där är ett talesätt som har kommit igen gång efter annan, och det kunde kanske vara skäl att ägna några ord åt det.

Det skulle ju vara rätt underligt, om inte oppositionen någon gång kom fram med en sak som fick ligga till sig. Det är ju i regel på det sättet, att när man skall besluta om någonting här i riksdagen eller när regeringen gör upp en budget och lägger fram den, som den gjort nu, blir det nödvändigt med en bedömning av angelägenhetsgraden av de ärenden som man för fram. Det är helt säkert vid budgetberedningen många gånger på det sättet, att man säger sig, att ett visst förslag skulle man gärna vilja ha med, men det får stå över därför att det är en annan sak som är viktigare och som måste komma i stället och som man i första hand måste skaffa pengar till.

Jag tycker därför inte att oppositionen skall fortsätta med sådant tal. De som har studerat det senaste årtiondets politiska historia i Sverige har nog kunnat konstatera, att det varit mycket flera fall, där socialdemokratien har fått kämpa mot oppositionen för att få igenom sina förslag, än det har varit fall då oppositionen har fått sådana förslag avslagna som sedan har blivit genomförda.

När man hört en del av inläggen från oppositionens sida i denna debatt skulle man kunna få den föreställningen, att det var oppositionen som drev regeringen framför sig och att man inte skulle ha kommit någon vart med någonting om inte oppositionen hade pressat på. Det är nog inte på det sättet, utan under de senaste trettio åren, när socialdemokratien har haft någon avgörande makt i riksdagen, har det, som jag nämnde, varit socialdemokratien som fått dra oppositionen med sig.

Nu har man i dagens debatt i viss mån lagt om den taktik, som man tidigare har tillämpat. Man har förebrått regeringen

Statsverkspropositionen m. m.

för att den inte har föreslagit mera i den nya budgeten. Herr Bengtson nämnde exempelvis, att regeringen »inte tar några initiativ». Men det är väl ändå på det sättet, att om man tar ett initiativ, i varje fall ett som är kostnadskrävande, får man se till att det också finns pengar.

Herr Bengtson nämnde också, när han var inne på detta kapitel, att regeringen använde vägarbeten som beredskapsarbeten, och det ansåg han vara mycket klandervärt. Vagarbeten borde utföras som de nödvändighetsarbeten de är; de borde inte läggas i beredskap för att tillgripas vid arbetslöshetstillfällena, utan de borde fortgå kontinuerligt. I det sammanhanget hade herr Bengtson tillfälle att ta ett initiativ genom att anvisa vilken sorts arbete man skall lägga i beredskap för att sysselsätta dem, som blir arbetslösa vid det ena eller andra tillfället. Men det gjorde inte herr Bengtson. Han tog inget initiativ. Ser vi däremot på vilka initiativ regeringen tagit på detta område, tror jag man kan säga att de varit många.

Man skulle också kunna tro, att vi plötsligt fått så gott om pengar i detta land, att vi egentligen inte vet vad vi skall göra av dem. Det har klandrats mycket att regeringen inte har föreslagit mera pengar till u-länderna än vad den har gjort. Om exempelvis Arne Geijer i sin egenskap bl. a. av fria fackföreningsrörelsens ordförande inlägger en gensaga mot detta, säger jag inte så mycket om det, ty han har inte satt sig emot de olika skatter som är orsaken till att vi har de goda inkomster som vi har. Men alla de som har bedrivit en agitation mot dessa skatter, praktiskt taget vilken form de än har fått, har knappast någon anledning att här uppträda och vara särskilt generösa mot u-länderna. Ty hade man inte från socialdemokratiskt håll sört för att det funnits pengar i statskassan, hade man inte haft något att vara generös med.

Herr Lundström sade, litet grand försmädligt, att regeringen har fått »kämpa» för att få igenom pensioner och sjukvård och liknande saker — han menade som så, att oppositionen har krävt än

det ena och än det andra i fråga om dessa ting. Det har den otvivelaktigt gjort. Men det är ju på detta område liksom på många andra områden så, att man inte varit lika angelägen att skaffa pengar till de utgifter som är förknippade med vad man kräver. Därför tycker jag att man skall vara måttligt försmädlig när man talar så som man här har gjort.

I denna debatt liksom i så många andra debatter har man velat framställa den socialdemokratiska regeringen såsom varande om inte direkt fientlig mot så i varje fall likgiltig för näringslivets förhållanden. Detta tal har jag hört i många herrans år, och jag har aldrig för mitt liv kunnat begripa varför man fört ett sådant resonemang gentemot socialdemokratien, som från första stund har satt som sitt riktmärke bl. a. att försöka avskaffa fattigdomen i vårt land. Om man skall avskaffa fattigdomen kan man inte göra det på något annat sätt än genom att man sörjer för att det blir mera varor att fördela mellan människorna, så att de får flera hus, bättre kläder o. s. v. Det kan i sin tur inte ske på annat sätt än att man tillverkar mera, och skall man tillverka mera, måste man ovillkorligen ha ett näringsliv som framställer alla de ting som man skall ha att fördela. Under sådana förhållanden måste det vara tämligen självklart, att man inte från socialdemokratisk sida, och allra minst från den socialdemokratiska regeringens sida, kan vara likgiltig för hur näringslivet har det. Det är man naturligtvis heller inte, och jag tycker därför att det där talet också skulle kunna upphöra.

Så har det talats om metoden att använda budgeten i konjunkturutjämnande syfte. De som var med i början av 1930-talet — och det var åtskilliga av oss — minns mycket väl vilket väldigt motstånd det mötte när det från socialdemokratiskt håll då föreslogs, att man skulle anslå statliga medel för att kunna sätta de arbetslösa i arbete. Man skulle nämligen genom statliga åtgärder pumpa ut köpkraft, så att de varor som låg på lager fick åtgång, varigenom kunde skaffas nya arbetstillfällen och hjulen börja rul-

la igen. Jag skulle inte tro att det finns någon ens från borgerligt håll, som inte anser att den politiken var riktig, men vi vet allesammans, vilket hårt motstånd som fick brytas, innan denna tankegång slog igenom mer allmänt. Nu anser vi ju det vara naturligt, att man förfar på det sätt som då skedde. Frågan är nu bara i vilken omfattning åtgärderna skall sättas in.

Både statsministern och herr Ericsson i Kinna var inne på ett yttrande, som herr Hagberg fällde. Jag måste också återkomma till detta yttrande. Enligt detta skulle man från socialdemokratiskt håll tidigare ha underskattat den betydelse, som utlandet har för det svenska näringslivet. Det är väl ganska härresande att tänka sig, att man från socialdemokratiskt håll skulle vara blind för en sådan sak. Alla socialister är ju också internationalister. Som internationalister måste ju socialdemokraterna ovillkorligen följa med vad som händer ute i världen. De måste också ha klart för sig både de ekonomiska och kulturella sammanhangen med olika folk och stater. De har följaktligen aldrig varit blinda för detta samband. Man tycker därför att man borde kunna slippa höra även detta tal som man fått höra så många gånger.

Herr Hagberg påpekade att den amerikanska regeringen i arbetsstimulerande syfte inte förslagit något annat än en skattesänkning och menade att detta var efterföljansvärt. Men detta handlings sätt visar ju bara att Förenta staterna ligger efter oss när det gäller metoder att bekämpa arbetslösheten. Man har där inte kommit fram till att använda alla de metoder som vi använder, vilket medför att man där har en arbetslöshet omfattande mellan 5 och 6 miljoner människor. Man tycks där inte ha allvarligt föresatt sig att ta itu med detta problem, även om man tror sig göra det genom att sänka skatterna. Det räcker självfallet inte.

Jag har också ett ord att säga till herr Hernelius. Han tog upp statsministerns antydan om att man i Frankrike bedrev en planering i socialistisk riktning. Det ville herr Hernelius inte bestrida, men

Statsverkspropositionen m. m.

han konstaterade i det sammanhanget, att socialism inte bara kommer till genom riksdagsbeslut utan också genom olyckor. Den planering som försiggick i Frankrike var ett resultat av den olycka man drabbats av genom att komma med i andra världskriget. Man kan väl uttrycka saken på det sättet, men man kan också vända på steken och hävda, att om man råkar ut för olyckor av verkligt förkrossande slag, så tillgriper man socialism för att reparera deras verkningar.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Som vanligt har den föreliggande statsverkspropositionen varit föremål för många skiftande omdömen. Kommentarer har i allmänhet varit ganska intresselösa, vilket väl närmast tyder på att budgeten varken inbjuder till ilska eller hänförelse. Detta måste vara oerhört trist för en finansminister, vars popularitet ju i främsta rummet bygger på en lämplig blandning av dessa båda ingredienser.

Det är inte så många nyheter att notera, men den uppmärksamme läsaren kan knappast undgå att observera, att det taktiska greppet inte saknas och att kretsen av tacksamma medborgare sannolikt kommer att vidgas. Detta intryck förstärkes, när man tar del av de olika förslag på bostadsförsörjningens område, som statsverkspropositionen innehåller.

Regeringens strävan att öka bostadsproduktionens omfattning är värt erkännande. Vad som sker på detta område visar ju bara, att vår tidigare bedömning har varit realistisk och att det bör vara möjligt att ganska snart nå upp till den målsättning, som bl. a. bostadsstyrelsen har ställt upp.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga, att jag självfallet delar den mening, som tidigare har anförts här i dag och som vi också i olika sammanhang tidigare framfört, nämligen att vid fördelningen mellan småhus och flerbarnshus bör man i framtiden om möjligt ge företräde åt småhusen, som utgör en boendeform som säkerligen kommer

Statsverkspropositionen m. m.

att uppskattas mer och mer av de bostadsökande.

Vi skall ju inte föra någon bostadsdebatt i dag, men när det gäller detaljer i det bostadspolitiska programmet har man anledning att sätta åtskilliga frågetecken i kanten. Beträffande familjebostadsbidragen innebär regeringens förslag en omfattande utvidgning av den bidragsberättigade kretsen bland de högre inkomsttagarna. Att samhället bör hjälpa till att mildra bostadskostnaderna för barnfamiljerna och de mindre inkomsttagarna är vi väl alla överens om, men det blir kanske svårare att uppnå enighet om det sätt att skapa rättvisa som regeringen föreslår. Det är alltid roligt att vara generös. När nu regeringen med en flott gest efterskänker de räntefria tillägglånen, bör den kunna räkna med många tacksägelser över att man, i enlighet med vad som utlovades i en av höstens valdebatter i TV, kan sova lugnt om nätterna.

Två frågor kommer, såvitt jag förstår, att stå i förgrunden i den inrikespolitiska debatten under den närmaste framtiden. Det är planerings- och lokaliseringsfrågorna och frågan om jordbrukets framtida ställning. Dessa spörsmål, speciellt i Norrland med dess många småjordbruk, är i hög grad avhängiga av varandra. Debatten omkring dessa frågor får också ny fart efter varje årsskifte, då det befolkningsmässiga bokslutet kan överblickas.

För Norrlands del är trenden i befolkningsrörelserna allttjämt djupt oroande och visar att i runt tal 5 000 personer flyttat ut under år 1962. Nästan uteslutande gäller utflyttningen folk i de lägre produktiva åldrarna — i många fall sådana som erhållit en dyrbar yrkesutbildning i sin hemort. Det kan inte rimligtvis fortgå på detta sätt. Vi emotser med stora förväntningar lokaliseringsutredningens arbetsresultat, som vi hoppas skall redovisa både en klarläggande analys av läget och praktiska förslag. Jag vill samtidigt säga att jag är fullt överens med dem, som anser att dessa frågor bör få en realistisk bedömning, men jag tror också att man här har att övervinna tra-

ditionsbundna fördomar som behöver brytas. Jag tror att man kan peka på exempel på industrier och företag i Övre Norrland vilkas geografiska placering av lokaliseringsexperter skulle bedömas såsom uppenbart olämplig men som ändå har visat sig kunna gå bra och som inte är så geografiskt bundna som man annars vanligen föreställer sig.

När det gäller att främja och säkra sysselsättningsmöjligheterna har statsmakterna många gånger visat att man inte saknar utvägar till handfasta lösningar. Det senaste exemplet är väl vad som händer omkring Uddevallavarvet. Jag skall inte kritisera vad som föreslagits i detta fall. Det är möjligt att åtgärderna har fog för sig, även om lekmannen har litet svårt att förstå att den samlade ordertillströmningen kan bli större på detta sätt. Vad jag vill säga är att problemens svårighetsgrad i många fall kan vara lika allvarlig och svårbemästrad för den enskilde, även om de inte är av den storleksordning att de kan påkalla myndigheternas uppmärksamhet på det sätt som här skett. Otaliga företag och småindustrier kämpar med svårigheter på grund av brist på kapital. För att lösa dessa problem är tills vidare en förstärkning av företagarföreningarnas tekniska personal och ekonomiska resurser en i hög grad angelägen sak.

Den av arbetsmarknadsstyrelsen signalerade åtgärden att flytta arbetskraft från Västerbotten och Norrbotten för vägarbete i Sydsverige är nog inte mycket uppskattad i dessa trakter. På detta område saknar vi sannerligen inte arbetsobjekt. Talet om att vi ligger före i vägplanen därför att vi haft en del beredskapsarbeten under tidigare år verkar nog inte särskilt övertygande på dem, som nödgas trafikera våra, ofta dåligt byggda och illa underhållna grusvägar.

Målet för vår inrikespolitik bör vara — därom är vi åtminstone i princip överens — att söka skapa ekonomisk rättvisa och likställighet mellan jämförbara grupper i samhället. Denna princip var ju också grunden för det löpande sexårsavtalet beträffande prissättningen

Statsverkspropositionen m. m.

på jordbrukets område. Utvecklingen har inte varit gynnsam för jordbrukarna, och även om det gärna bör medges att våra livsmedelspriser ingalunda är låga, är det ett ostridigt faktum att den ersättning, som speciellt den mindre jordbrukaren kan tillgodogöra sig för sin arbetsinsats, i många fall är mycket låg. Den är låg under normala förhållanden, och när de naturliga förutsättningarna blir så ogynnsamma som de har varit under den senaste sommaren, blir läget bekymmersamt. Mot den bakgrunden ter det sig rimligt, såvitt jag förstår, att jordbrukarna också nu får möjlighet till nya underhandlingar. Det är naturligtvis alldeles riktigt, som det här tidigare sagts, att ett avtal som har träffats också bör hållas, men jag tror att man vågar göra gällande att förhandlingar i ett exceptionellt läge, som man nu måste anse att vi befinner oss i, inte rubbar denna princip.

Att jordbrukarens inkomster står stilla eller kanske rent av minskar, medan löneförhöjningarna varit betydande för de flesta andra grupper, är en utveckling som är oroande. Den är oroande för oss alla och man bör kunna räkna med förståelse inom alla läger.

Jag skall inte här gå närmare in på orsakssammanhangen — den uppgiften får skötas av andra, som är mer kvalificerade. Jag vill bara peka på ett avsnitt, som för lekmannen ter sig dunkelt och svårförståeligt.

Målsättningen för den svenska jordbrukspolitiken är ju att uppehålla en produktion som ungefär motsvarar vårt eget försörjningsbehov vid en avspärrning. Om detta är vi väl ense i stort sett. Det ligger i sakens natur att man med en sådan målsättning aldrig kan undvika en viss överproduktion på vissa områden. Detta medför att vi tvingas exportera jordbruksprodukter till ofördelaktiga priser, vilket i sin tur blir en belastning som försämrar det samlade resultatet.

Många anser att dessa svårigheter i första hand bör mötas genom att begränsa produktionen. Frånsett de rent praktiska svårigheter som här anmäler

sig måste den frågan resas, om det är rimligt att medvetet begränsa livsmedelsproduktionen i en värld där miljoner människor svälter ihjäl eller lever på svältgränsen. Jag ställer frågan: Är det alldeles orealistiskt att tänka sig att staten som ett led i våra humanitära hjälpaktioner, i stället för att livsmedel exporteras till underpris, skulle inlösa vår överskottsproduktion till gällande marknadspriser inom landet för att ställas till utvecklingsländernas förfogande? Tanken ter sig i första hand generande enkel, och jag förstår att den har prövats och att här anmäler sig en rad svårigheter. Man måste dock fråga sig om denna utväg prövats med den omsorg och det allvar som den förtjänar.

Den invändningen är säkert riktig, att de underutvecklade folken främst gagnas genom tekniskt bistånd och hjälp till självhjälp, som så småningom gör det möjligt för dem att själva klara sina problem. Men att lindra den dagsaktuella nöden måste väl ändå ges en framskjutet plats i vårt humanitära hjälparbete, vilket även jag, herr talman, hoppas skall kunna utvidgas och göras ännu mera effektivt.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Det är ganska behagligt att få ordet så här sent på kvällen i remissdebatten därför att man vet att kammararens ärade ledamöter inte är bundna av någon ännu senare votering.

När man har lyssnat till dagens debatt och dessförinnan studerat årets statsverksproposition, har man fått den uppfattningen att det i år har varit förknäp med mycket större bekymmer att göra upp ett budgetförslag än det varit under de senaste åren. Vad den ekonomiska konjunkturen beträffar så är inte längre vårt land så ljusst och leende som det har varit, och det torde nu stå klart för alla att det hos oss har inträffat en förändring beträffande konjunkturerna. Det konjunkturläge som nu har inträtt må sedan vara en avmattning i öknings-takten, som det heter, eller en begynnande lågkonjunktur. Namnet på till-

Statsverkspropositionen m. m.

ståndet har inte så stor betydelse. Hur många löften som än har givits under årens lopp att vi med hjälp av höga skatter och med hjälp av statens sätt att dirigera investeringarna för framtiden skulle vara garanterade en hög och jämn och full sysselsättning, så tycks nu utvecklingen gå i rakt motsatt riktning.

När förslag om nya och stora utgifter har förts fram av regeringen under årens lopp så har tydligen tillämpats skriftens ord »Sörjen icke för morgondagen». Det ser bekymmersamt ut till nästa finansår, men med den stora kostnadsbörda riksdagen har lagt på det allmänna torde bekymren bli ännu större till kommande år. Ingen vet i varje fall hur det blir med den saken.

Årets statsverksproposition återspeglar, som det redan har sagts i flera sammanhang i denna debatt, ett mera kärvt ekonomiskt klimat, och finansminister Sträng har fått övergiva sina ideal om en totalbalanserad budget. Det ekonomiska klimatet inbjuder inte till att signalera skattehöjningar, men med den erfarenhet vi har kan det allvarligt befaras att finansminister Sträng kommer att återgå till sitt ideal med en totalbalanserad budget så snart som möjligt. Vid första lämpliga och möjliga tillfälle kommer han med stor sannolikhet att utnyttja detta till nya och höjda skatter.

I ett sammanhang i sin traditionella redogörelse för statsverkspropositionen i radio gjorde finansministern ett uttalande att kostymen var för kraftigt tillskuren. Här kan man ställa frågan: Har inte både stat och kommun tagit till en alltför stor kostym? När kostymen skurits till har man alltför mycket levat i den tron att högkonjunkturen utan nämnvärd ändring skulle bestå för kommande tider. Staten och kommunerna har under senare år dragit på sig mycket stora automatiskt stigande utgifter, och många gånger har det funnits anledning att framställa frågan: Finns det ingen gräns för de uppgifter det allmänna tar på sig att svara för? Om våra olika allmänna instanser hade varit mer återhållsamma med att öka ut sin verk-

samhet och ta nya stora kostnader så skulle det allmänna ha varit mera rustat att möta tider med vikande konjunkturen. Kanske kan tilläggas att det är lättare att bedriva en socialistisk politik när skatteinkomsterna bara ökar och det är högkonjunktur än när statens inkomster minskar och en betydande arbetslöshet hotar i ett högt uppdrivet kostnadsläge.

Det tycks nu vara en allmän uppfattning att stimulerande åtgärder måste vidtagas för att det skall bli mera gynnsamma konjunkturen. Nog finns det anledning till tveksamhet, vilket också har framkommit i dagens debatt, om de stora investeringarna inom den offentliga sektorn på längre sikt kommer att ge åsyftat resultat. I andra länder, i England och USA, genomförs skattesänkningar i ett dylikt konjunkturläge, men några tankar i den riktningen finns tydligen inte hos vår regering.

Dagen efter det statsverkspropositionen lämnades, skrev en ledande socialdemokratisk tidning följande i sin ledare: »Om handlingskraften är tillräcklig hos statsmakterna i olika länder, bör det gå bra även i fortsättningen. De väst- och östeuropeiska industriländerna har mestadels både viljan och förmågan. Det är möjligt att en ändring till det bättre är på väg i Amerika. För president Kennedys kongressen att godta förslaget om skattesänkning, bör även vi kunna andas ut av lättnad.»

Men det finns inget uttalande i den ledaren eller i statsverkspropositionen om att en skattesänkning skulle vara en lämplig medicin för vårt land. Kanske skulle detta uttalande ändå tolkas så, att en skattesänkning även borde övervägas för vår del, men det är en tanke, som regeringen sannerligen inte tänker i första taget. Säkerligen skulle det behövas en stimulerande skattesänkning även här. För inte kan det vara så, att en skattesänkning bara har stimulerande verkan i andra länder?

Jag skall inte fortsätta med att beröra de stora ekonomiska sammanhangen, konjunkturerna, skatterna och den stimulan som behövs i ett högt uppdriv-

Statsverkspropositionen m. m.

vet kostnadsläge för en ändring till det bättre av konjunkturen igen. Ingen vill förneka att levnadsstandarden har stigit, att välståndet har ökat under de senaste tio, femton åren, men i detta välståndssamhälle finns även avsnitt där ingen kan visa fram en ljus och vacker bild. Det har ju också talats en del om målerikonsten och samhällsbilden tidigare i dag i debatten.

Vid många tillfällen har spritmissbruket, ungdomsfylleriet, raggabilisterna och ungdomsbrottsligheten — den ungdom som med ett gemensamt ord kallas missanpassad ungdom — varit under debatt i riksdagen. Varför inte något ord om dessa frågor även vid detta tillfälle?

Om regering och riksdag på andra avsnitt kunnat fatta beslut som bidragit till att skapa ett bättre samhälle och dirigera utvecklingen på olika sätt, så inte har man lyckats klara upp problemet med den missanpassade ungdomen. Stöld, rån, dråp och andra grova våldsbrott blir allt vanligare. Hur ofta får vi inte läsa i tidningarna, att 15-åringar häktats därför att barnavårdsnämnden inte kan ta ansvaret. Och vilken uppfattning som än förekommer om vilka metoder som skall användas, antingen mildare eller strängare former, tycker jag alla kan vara överens om att staten och det allmänna på detta område uträttat alltför litet för att komma till rätta med de missförhållanden som här råder. Att komma till rätta med den missanpassade ungdomen är en stor uppgift för staten.

När det gäller spritmissbruket — och detta är utan tvekan inkörsporten och ett hjälpmedel från början till brottslig verksamhet och sådant som inte borde få förekomma — hävdas ofta att några restriktioner i spritförsäljningen inte är tänkbara. Det är inte, sägs det här i riksdagen, gångbar politik. Men varför kan man inte vara med om så mycket restriktioner eller kontroll att spritlangarna till ungdom, som inte har någon inköpsrätt, stoppas i sin skumma hantering. Jag delar på denna punkt helt herr Torsten Bengtsons uppfattning. Samhäl-

let borde på vilket sätt det än skall ske reagera hårdare mot spritlangarna än vad som nu förekommer.

Vi har i riksdagen anledning framställa frågan: Varför kan inte det allmänna i ett litet land som Sverige komma till rätta med ungdomsfylleriet och ungdomsbrottsligheten? Ingen kan komma ifrån att det är regering och riksdag som även här har ansvaret. För att ta ett exempel vill jag till kammarens protokoll föra några rader ur en tidningsuppgift helt nyligen, där rubriken var: »Langare sålde till skolungdom.» »Jag måste ju leva, så säger en 28-årig storlangare i Gällivare, som i flera år försett skolungdomar och tonåringar i Gällivare och MalMBERGET med sprit.» Den mannen uttalade när han togs av polisen: »Jag var illa berörd av att det var så mycket ungdom som köpte av mig, men jag måste ju leva och jag har inte haft något arbete. Kundkretsen har varit stor och dominerats av ungdomar i åldern 15—16 år.»

I ett meddelande från Örebro under samma rubrik heter det: »Ungdomsfylleriet visar skrämmande tendens att öka. Langarna bär stor skuld till detta. Som exempel kan nämnas att fem unga redlöst berusade flickor greps i Örebro centrala delar. Åtminstone en av flickorna hade köpt sprit av en okänd man på stan. Två av de finkade flickorna var bara 15 år gamla.» Detta tillstånd och att det finns en lagstiftning, som så dåligt efterlevs som spritlagstiftningen, är en skandal och ingenting annat.

Ett annat ungdoms- och samhällsproblem är raggabilisterna. Kanske är inte alla som är med i raggargängen asociala individer, men faran är betydande att bättre element suges ned i dessa så försumpade träskmarker. Den lagstiftning socialstyrelsen har föreslagit i form av tillägg till barnavårdslag har sitt fulla berättigande. Raggabilisterna är inte minst en fara i trafiken.

Julhelgen ligger nära bakom oss, och vi har inte kunnat undgå att uppmärksamma de störande händelser som förekom på själva julnatten. I samband med julottan har i några fall förekom-

Statsverkspropositionen m. m.

mit att stora skaror onyktra ragggarbilister uppträtt störande — jag behöver bara nämna Frösö och Lovö kyrka. Jag tycker att dessa avskryvda händelser, då man på ett organiserat sätt samlats till störande uppträdanden och förstörelse under själva julnatten, är något som talar för att det som kallas ragggarbilister måste uppmärksammas på ett särskilt sätt. Inte kan det i verkligheten vara något nöje för dessa ragggarbilar att skränande och störande välja kyrkogårdar och kyrkor som mötesplats och där vandalisera och förstöra, utan det måste betraktas som en synnerligen utmanande demonstration mot den ordning vi har i samhället. Nog måste det allmänna reagera och vidta sådana åtgärder att polisbevakning i och utanför kyrkorna under julhelgen inte skall behöva bli en allmän föreelse.

Hur är det med disciplinen i skolorna? Från lärarhall uttalas ofta oro och bekymmer inför svårigheten att upprätthålla ordning och disciplin bland eleverna.

Helt nyligen kunde man i en stockholmstidning läsa rubriken »Rektorsvådjan om föräldrahjälp mot nedbusning». I artikeln talades det om att rektorn vid en skola i Stockholm hade riktat en vädjan till lärjungarnas målsmän i kampen mot nedbusningen i skolan, som blivit ett allvarligt problem för lärarna och hindrar skolarbetet. I denna skrivelse konstateras att lärarna måste använda en alltför stor del av lektionerna till att skapa den ordning och arbetsro som är nödvändig för kunskapsinhämtandet. Vi har ständigt, säger rektorn, att kämpa mot sådana beteenden som våldshandlingar och kränkande behandling av lärare och kamrater, grov olydnad mot skolans ordningsregler, vårdslöshet med egna och andras ägodelar, upprörande nonchalans inför frågor av personligt ansvar och krav på vårdat uppträdande, tilltagande bruk av svordomar bland såväl pojkar som flickor, missbruk av tobak samt åsidosättandet av hemuppgifter. Detta gäller in-

te bara elever vilkas beteende kan antas bero på psykisk särart, utan även psykiskt friska elever.

Ja, ärade kammarledamöter, är inte detta uppgifter som ger anledning till oro och bekymmer, förhållanden som är svåra att komma till rätta med, men som det inte desto mindre är viktigt att regering och riksdag gör allt för att förbättra?

Jag kan, herr talman, inte heller denna gång underlåta att säga några ord om våra kommunikationer, framför allt vägarna och trafiken med motorfordon. Ingen kan komma ifrån att vägen och bilen är ett mycket viktigt moment för nutidens människor i vårt land. Hur beroende har inte den enskilde medborgaren och samhället i sin helhet blivit av bilen som kommunikationsmedel, ännu mycket mer som ett nyttoredskap än som en nöjesdetalj!

Trots att stora belopp använts varje år till underhåll och utbyggnad av våra vägar, och även om anslagen ökar och det utträttas en hel del så är ändå enligt min mening ingenting så svältfött som vårt vägväsende. På inget annat område tror jag det över hela landet finns ett så enigt och starkt missnöje med att det som borde ske inte sker, med att utvecklingen hålls tillbaka och att det allmännas insatser är otillräckliga. Däremot är jag inte så säker på att dessa frågor om våra kommunikationer i allmänhet alltid tillmäts den betydelse här i riksdagen som de kanske borde ha. Jag förutsätter dock att ingen vill göra gällande något annat än att väl utbyggda kommunikationer har en avgörande betydelse för samhällsutvecklingen.

När kommunikationsministern lägger fram förslag om utbyggnad och underhåll av vårt vägväsende, så har han en otrolig förmåga att göra uttalanden på ett sådant sätt att det för den som inte känner till det verkliga förhållandet skulle kunna förefalla som om det allmänna är efter år tar verkliga krafttag för att vägarna skall förbättras så att de kan svara mot både dagens och morgondagens trafik. Den uppfattningen, att

här tas verkliga krafttag inom kommunikationsdepartementet för att förbättra vägarna, är inte riktigt.

År 1957 framlades en vägplan som enligt vad som uttalades den gången var ett minimiprogram, som sträckte sig ända fram till året 1975. Denna vägplan blev i princip antagen av riksdagen 1959.

Även i år åberopar statsrådet Skoglund, att de pengar som har använts till vägarna sammanlagt motsvarar ett större belopp än den godtagna vägplanen innehöll.

Jag vill för min del även nu framhålla, som jag har sagt många gånger förr, att när den vägplan utarbetades som riksdagen antog 1959 så har ett fel blivit begånget. De belopp som vägplanen rör sig med är räknade i ett helt annat penningvärde än det vi har i dag. Hur mycket har inte penningvärdet förändrats sedan åren 1956—1957, något som alla är medvetna om. Man räknade tydligen inte vid den tidpunkten med fortsatt inflation. Säkert menade inte någon som var med om att utarbeta den planen, och säkert menade inte riksdagen 1959, att dessa investeringsbelopp slaviskt skulle följas, om det blev annat penningvärde än det var år 1957. Felet är att här aldrig har talats om att väganlagen skall indexregleras eller om att man skall räkna med automatiska utgiftsstegringar, som självfallet har slagit igenom här lika väl som på alla andra områden. Vad man kan konstatera är att det hos regeringen och kommunikationsministern inte finns något intresse för att på ett riktigt sätt räkna upp väganlagen till vad meningen var att här skulle investeras.

En annan sak är vad jag också har sagt vid tidigare tillfällen, nämligen att bilarnas antal har ökat så väsentligt mycket mer än alla beräkningar från mitten och senare delen av 1950-talet gick ut på, att även från den synpunkten större väganlag vore mycket väl berättigade. Om samma principer skall användas i fortsättningen vid framräkandet av väganlagen som använts de senaste åren, är det ytterst angeläget att vägpla-

Statsverkspropositionen m. m.

nen omarbetas och moderniseras i förhållande till det nuvarande penningvärdet och det ökade bilantalet.

Jag kan inte dela den uppfattning som finansministern gav uttryck för i sitt tal på Nationalekonomiska föreningen, då han uttalade att vägplanen är en ambitiös vägplan. Redan när den utarbetades framhölls, som jag redan har sagt, att den var ett minimiprogram och ingenting annat.

Även i år framför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på nytt sitt förslag att riksdagen bör uttala sig om väginvesteringarnas storlek för tre år framåt. Detta förslag har inte heller i år upptagits av kommunikationsministern trots att det är mycket starkt motiverat. Den starka motivering som ämbetsverket anför är att vägarbetena kan planeras på ett bättre och mera rationellt sätt, om man vet i tre år framåt vad man har att rätta sig efter.

Att låta vägbyggandet vara ett lappverk med småarbeten på många olika platser med avbrott då och då för att pengarna är slut måste vara ett dyrbart och föga rationellt sätt att bedriva dessa arbeten. Det är så mycket i vårt samhälle som utvecklas mot större enheter med rationalisering och centralisering. Nog är det riktigt att dessa idéer slår igenom även i vägbyggnadsprogrammen.

Det är även anledning att uppmärksamma att statsrevisorerna i år har tagit upp och granskat här förekommande missförhållanden, d. v. s. att vägmynigheterna inte vet från det ena året till det andra vilka medel som står till förfogande. Det mest belysande exempel som kan tänkas på den planlöshet i arbetenas utförande som här förekommer, får vi när statsrevisorerna redovisar att i Hallands län har byggts en sträcka motorväg på 9 kilometer till en kostnad av 10,4 miljoner kronor. På grund av nu gällande ordning får denna fullt färdiga vägsträcka nu ligga oanvänd i tre år.

När väganlagen behandlades förra året hade vi anledning att kritisera den specialdestination som kommunikationsministern då gjorde i sitt förslag, helt utan någon framställning från väg- och

Statsverkspropositionen m. m.

vattenbyggnadsstyrelsen, att 60 miljoner kronor av byggnadsanslaget skulle användas till beredskapsarbeten i Norrland. Även i år görs denna specialdestination med samma belopp. Skillnaden är bara att det område, där dessa pengar skall användas, har blivit för litet. I år ökas området ut och har blivit mycket större.

Jag vill understryka att jag här inte har samma uppfattning som den närmast föregående talaren, herr Jacobsson, gav uttryck för. Ingen vill fränkänna norrlandslänen rätt att få sina vägar enligt vägplanen, och det är självklart att arbetslösheten även där skall avhjälpas. Men såsom dess bättre framhålles i år av såväl kommunikationsministern som inrikesministern måste det vara en vägpolitisk angelägenhetsgradering som avgör var vägarna skall byggas och förbättras.

När det i år redovisas att vägarbeten i form av beredskapsarbeten de senaste åren har haft sin tyngdpunkt i Norrland i sådan omfattning att i flera norrlandslän vägbyggandet blivit dubbelt så stort som i gällande flerårsplaner varit avsett, och att i ett av dessa län vägbyggandet beräknas bli tredubbelt större än vad som avsetts i flerårsplanen, är detta en utveckling som inte kan fortsätta samtidigt som en betydande eftersläpning förekommer i andra delar av landet. Här måste hälsas med tillfredsställelse de uttalanden som görs av såväl kommunikationsministern som inrikesministern, att friställd arbetskraft skall sysselsättas på den plats där detta ur vägsynpunkt är mest angeläget.

Finansminister Sträng har nyligen gjort samma uttalande, att i Norrland friställd arbetskraft måste flyttas söderut. Med dessa uttalanden från tre statsråd är denna som jag anser olyckliga specialdestination än mindre berättigad.

Till sist, herr talman, några ord om det löfte, som vi i år har fått till och med i trontalet, att vid innevarande riksdag skall framläggas en kungl. proposition med förslag om övergång till högertrafik. Vi hade vissa förhoppningar förra

året om att förslaget skulle komma redan då.

Jag kan när det gäller högertrafiken helt instämma i de uttalanden, som har gjorts av vice talmannen Strand. Jag kan också ha en viss förståelse för att inte förslaget blev framlagt vid vårriksdagen förra året. Hade så skett några månader före valet, hade frågan lätt kunnat politiseras, men det har ingen menat, och det hade inte varit lyckligt.

Det sätt på vilket regeringen handlade i fråga om högertrafikens införande, således att man tog upp överläggningar med partiledarna för de demokratiska partierna och ville ha ett besked om deras ställningstagande innan vi reste hem för julferier, har kritiserats en del, och till och med i dagens debatt. I motsats till herr Lundström och även herr Ferdinand Nilsson har jag ingenting att erinra mot detta tillvägagångssätt, utan jag finner i stället att regeringen i denna fråga, vilken aldrig har varit en partipolitisk fråga och som säkert aldrig kommer att bli det, handlat riktigt.

Herr Lundström gjorde gällande att oppositionsledarna blivit pressade till sitt ställningstagande. Vad regeringen här har tagit sig för känner jag inte till. Genom de överläggningar, som har förekommit partierna emellan, har säkert garantier skapats för att det blir en stark majoritet för högertrafik när beslutet om någon månad skall fattas. Även om det finns anledning räkna med en stark majoritet i riksdagen för detta viktiga beslut, vet vi emellertid att det inom samtliga partier finns personliga motståndare mot denna trafikreform, och ute i landet kommer det kanske att finnas rätt många, även bland bilisterna, som vill hålla kvar vänstertrafiken. När vi, sedan regeringen i mitten av december månad givit besked om högertrafiken, har läst de spalter i tidningarna där läsekretsen får säga sin mening, kan man inte säga att det har saknats varnande röster, även om det har varit stor överdrift i dem.

Jag är för min del mycket säker på att en övergång till högertrafik skall kunna

Statsverkspropositionen m. m.

organiseras på ett sådant sätt, att alla dystra spådomar kommer att framstå som en stor felbedömning. Möjligheter finns säkert att planera en övergång på ett sådant sätt, att det blir en sjunkande olyckskurva. Men på den punkten delar jag helt herr Lundströms uppfattning, att ingen möda får sparas när det gäller att organisera övergången. För deras del som är tveksamma, vilket jag också kan förstå, vill jag framföra en tanke och ett önskemål. Någon gång under våren eller försommaren förra året anordnade en av nyhetstidningarna här i Stockholm tillsammans med en av de stora motororganisationerna övningskörning i högertrafik på Skarpnäcksfältet. Det visades ett mycket stort intresse för denna övningskörning. Skulle det inte vara möjligt att myndigheterna på ett tidigt stadium i samarbete t. ex. mellan länsstyrelserna, vägförvaltningarna, polisen och för saken intresserade organisationer gick in för att tillfälligt stänga av någon vägsträcka på landsbygden för att de bilister som så önskar skulle få tillfälle att pröva och övningsköra i högertrafik? Om en sådan övningskörning skulle kunna möjliggöras, och de bilister som är gripna av rädsla och som tror att det är svårt att köra i högertrafik fick tillfälle att nära sin hemort pröva på och erfara hur lätt det är med en övergång, tror jag mycket av den rädsla och tveksamhet, som nu förekommer, skulle försvinna. Mycket skulle vara vunnet, om planeringsarbetet med en övergång kunde bli sådant, att medborgarna när den stora dagen om några år är inne kanske nära nog hundra procentigt anser att en övergång till högertrafik är någonting alldeles nödvändigt, någonting som tiden kräver och för alla en stor trafiksäkerhetsreform.

Kanske skall man våga ställa sina förhoppningar så högt, att den trafiksäkerhetspropaganda, som måste bedrivas fram till och under övergångstiden, skall inverka så på de förare av motorfordon, vilka aldrig lärt sig att handskas tillräckligt försiktigt med sitt fordon, att de kommer att få en lärdom av stort värde och att även den lärdomen i det långa

loppet blir en stor tillgång för en större trafiksäkerhet. Jag tror för min del att det för myndigheterna finns en sådan möjlighet att tillvarata.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Sveinssonssons uttalande rörande min kritik mot regeringen för dess förfaringsätt i högertrafikfrågan före jul vill jag upprepa vad jag sade.

Jag kritiserade icke regeringen för att den försökte lösa högertrafikfrågan i enighet. Jag kritiserade inte heller regeringen för att den hörde sig för om den ståndpunkt andra partier hade och s. a. s. sonderade stämningen. Vad jag kritiserade var att regeringen saite som *villkor* för en proposition i vår, att oppositionspartierna skulle gå med på huvudlinjerna i dess lösning av frågan. Och att det inte rörde sig om bara ett enkelt resonemang utan om verkliga villkor framgår ju bland annat därav att åtminstone ett av partierna fick ändra sitt svar ett par tre gånger innan regeringen var belåten.

Den sortens utövning av regeringsmakten och den sortens parlamentarism gillar i varje fall icke jag, och det är den jag har kritiserat.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Vid denna sena timme skall jag inte hålla på så länge som den föregående talaren, utan vill bara med några få ord diskutera ett par punkter.

När man tar del av den framlagda statsverkspropositionen, konstaterar man att finansministern alltjämt räknar med att högkonjunkturen skall fortsätta. Om det vore så lyckligt, hade vi ju all anledning att gå vidare i samma takt som vi nu har tillämpat under en lång följd av år, men alla tecken tyder på att det blir svårare att sälja de varor vi producerar. Läget försämras inte bara här hemma utan även i andra länder, och de sämre tiderna utomlands måste ju medföra försämrade konjunkturen också för vårt lilla land. De minskade beställningarna måste innebära en mycket stor

Statsverkspropositionen m. m.

fara. Arbetsmarknadsläget i vårt land försämras ganska fort, och vårt konjunkturläge kan snart bli litet upp- och nervänt.

Finansministern har ju också den meningen att vi bör vara försiktiga. Jag upprepar vad som sagts förut i dag och vad finansministern själv säger: de tre senaste årens ökningar av arbetslöserna med 10 procent ärligen inget allvarliga farhågor. De är inte förenliga med samhällsekonomisk balans, säger finansministern, och jag tror att det ligger mycket i detta. De nationalekonomer jag hört har alltid framhållit, att det är mycket farligt att låta inkomstökningarna överstiga produktionsökningen. Gör man så, innebär det bara att man får ta av de resurser man förut har sparat, och på det sättet blir ju läget försämrat. Här i riksdagen har man upprepade gånger varnat och framhållit att vi måste vara på vår vakt. Jag vill inte med detta ha sagt att arbetarna fått för mycket — jag vill bara göra klart att man måste låta det ena följa det andra; om inte vår produktionsökning är större än 4 å 5 procent finns det ingen möjlighet att fortsätta med att ge löneökningar på 10 procent.

Man klagar alltid på varufördyringen. Ja, herr talman, det är väl ganska otänkbart att man skall kunna hålla en sådan här takt i löneökningarna utan att varupriserna stiger. Var skall man annars få pengarna för att finansiera dessa merutgifter? Ingen behöver vara nationalekonom för att förstå, att man inte kan fortsätta på det viset. Nu hoppas jag att finansministern med sitt uttalande menar att han kommer att hålla en viss hand över utvecklingen, så att det inte får fortgå på samma sätt som hitintills. Vi måste kanske räkna med ytterligare försämrade möjligheter för avsättningen av våra produkter. Vi har varit lyckliga nog att kunna till bra priser sälja alla de varor vi tillverkat, och vi har även varit i den lyckliga belägenheten att våra varor är av mycket god kvalitet, vilket gjort att svenska produkter har ett gott rykte om sig ute i andra länder.

När man tittar på den uppgjorda fi-

nansplanen blir man onekligen litet förvånad. Där föreslår finansministern avskrivning med 900 miljoner på egna hemslånen utan behovsprövning, och samtidigt föreslår han att nya lån på en miljard skall tas upp. Jag vill förutskicka att jag inte har någonting emot att människor med ekonomiska svårigheter får sina lån avskrivna, men jag tycker att det är litet väl generöst att man på en enda gång skriver av 900 miljoner, innan man har undersökt om inte en hel del av låntagarna kunde klara sig själva utan denna statliga avskrivning. Med en sådan ekonomisk politik måste enligt min mening samhällsekonomin komma i fara.

Av trontalet vid riksdagens öppnande hörde vi att regeringen ämnar föreslå fyra veckors semester. Det är ju mycket bra. Om bara vårt näringsliv orkar bära det, så är det självklart att det är till gagn för de arbetande massorna. Men jag skulle nog vilja säga: Vore det inte lyckligt, om regeringen tänkte över, att man inte behövde ta alla fyra veckorna i ett sträck utan att man borde förlägga en vecka till vinterhalvåret? Jag säger detta närmast med tanke på jordbruket, som just under den vanliga semestertiden är i full gång med skördearbetet. Det kan bli mycket besvärligt för det svenska jordbruket att klara en fyra veckors semester.

Jag skall inte här uppehålla mig vid högertrafiken, som ju bebådats skola komma att föreslås. Jag skall bara säga att vi väl inte kommer ifrån den, men nog anser jag för min egen personliga del att det skulle vara lyckligast, om vi inte just nu hade behövt ta upp det förslaget. Men det blir kanske svårare, ju längre man väntar med det.

Jag skulle sedan vilja säga någonting om det väldiga tjat som förekommer i många tidningar om det avtal som jordbruket har träffat med regeringen. Det sågs att det föreligger inget avtalsbrott, utan det är bönderna som vill komma åt mera pengar. Ni har väl sett i Stockholms-Tidningen och Aftonbladet med vilka jätterubriker man framhåller detta. Man säger att en del av basjordbru-

Statsverkspropositionen m. m.

ken visar höga inkomster, medan andra visar låga. Det är självklart att om vi ställer två människor intill varandra för att utföra ett arbete, så kanske den ena hinner med bra mycket mer än den andra. På samma sätt kan det naturligtvis vara med jordbruken. Det ena ligger i ett bättre klimat och det andra i ett sämre, och på så sätt kan det ena ge större inkomst än det andra. Vi skall inte behöva orda så mycket om hur förhållandena är i vårt avlånga land, men vi kan ju tänka oss att det på ett jordbruk i Mellansverige inte finns möjlighet att på samma areal producera lika mycket som på ett jordbruk längre söderut. Och när det sägs att eftersläpningen inte är så stor som jordbrukarna vill göra gällande, vill jag bara säga att det har konstaterats från alla håll — och det har inte förnekats av regeringen — att eftersläpning föreligger. Då måste man väl fråga sig om inte skäl föreligger att man tar upp frågan till behandling, när inte avtalet är uppfyllt. Jag undrar hur det skulle se ut om jordbrukarna skulle ha sagt till sina anställda: Vi kan inte betala ut lönerna, ty vi har inte fått ut vad avtalet föreskriver! Jag tror inte att det skulle ha gått i längden.

Vi påtalade detta för tre år sedan. Då hade vi inget medhåll. Jag gläder mig mycket åt att enstaka ledamöter från Höger och Fp stödde en motion, i vilken vi begärde en översyn över avtalet, och numera har både högern och folkpartiet slutit upp på vår sida. Jag hoppas nu att denna revision skall ske så att vi får se vem som har rätt. Klart står ju i alla fall att det avtal som ingicks 1959 aldrig har blivit uppfyllt, och då är det ju inte mer än rätt att man får det tillrättalagt.

Jag kan inte underlåta att säga att jag blev litet grand förvånad när jag — i söndags tror jag det var — i en stockholmstidning läste att Frisinnade studentföreningens ungdomsförbund hade gjort ett uttalande om att jordbrukarna hade fått Gudi nog och att det var inte fråga om att det skulle bli någon omräkning, utan föreningen ansåg att det

kunde vara som det var. Nu har jag till min glädje hört i dag att talesmännen från folkpartiet inte alls var av samma mening som Frisinnade studentföreningen, utan de har anslutit sig till den motsatta sidan. Då hoppas jag också, att man när frågan kommer före i riksdagen, vilket den ju gör inom en snar framtid, får stöd för en rätt avvägning av det avtal som man inte genom treprocentsregeln haft möjlighet att fullfölja. Det får rättas till i efterhand.

Man har varit väldigt angelägen om att kontrollera mycket noga. Det har tillsatts ett konsumentråd. Det låg ju inte heller inom avtalets ram från början. Men om man misstänker att beräkningarna inte är riktiga, tycker jag inte att man skall motsätta sig en sådan ordning. Det bör ju ligga i vars och ens intresse att försöka nå så stor rättvisa som möjligt.

Här sägs det nästan dagligen och stundligen att vi måste slå tillsamman de mindre jordbruken till större enheter, ty det är de mindre jordbruken som fördyrar våra livsmedel. Jag skulle då vilja ställa en fråga här i kammaren. Vi kan se på de kommunistiska länderna. Där finns inga småbruk utan bara dessa stora kolchoser. Men hur är det med livsmedelspriserna? Jag tog i går reda på att ett kilo smör t. ex. i Ryssland kostar 27 svenska kronor. Det kostar 5 kronor 70 öre här i Sverige. Jag undrar om man verkligen jämt skall slå på trumman och säga, att vi måste lägga samman de mindre jordbruken till större enheter, ty det ger bättre inkomster. De småbrukare som brukar de mindre enheterna, räknar, mina damer och herrar, inte med någon timlön vare sig på 5 eller 6 kronor, utan deras timlön stannar nog vid 3 eller 4 kronor. Det är på det sättet vi kan hålla livsmedelspriserna nere i det läge där vi nu har dem. Jag tror därför att det vore olyckligt för vårt land, om vi försökte avskaffa alla dessa mindre jordbruk, ty jag tror att de har en mycket stor uppgift att fylla i samhällslivet.

Om man sedan ser på utvecklingen i övrigt här i landet, kan man ju inte sä-

Statsverkspropositionen m. m.

ga annat än att det finansiella läget har varit givande och gott under de senaste åren. Alla tecken tyder ju också på att även kommande år skall kunna bli ett bra år. Jag tror dock att starka skäl föreligger för att vi kanske borde bli litet mera sparsamma än vi har varit. Jag tror det kanske finns skäl att något mera se på utgifterna och inte släpa efter alltför mycket med detta. Det är alltid så att när man har gott om pengar och pengarna flödar in — detsamma gäller om statskassan — så är det lätt att genomföra nya reformer och att skapa nya utgifter.

Nu föreslås det först att vi skall genomföra fyraveckorssemestern, vilket innebär stora utgifter. Men det ligger nog så till att vi inte kan komma ifrån den. Därutöver har det talats om att införa en förkortad arbetsvecka. Det krävs också stora pengar, om så skulle ske. Jag anser därför att vi inte skall gå alltför fort fram, utan vi bör hålla igen litet grand och spara något när det är goda tider. Man säger ju alltid till den enskilde, och den regeln gäller väl fortfarande, att när det är goda tider skall man inte kasta bort det man har tjänat, utan det bör man gömma tills sämre ti-

der inträder. Då är det kanske bra att ha litet att ta av. Jag anser därför att man även från statsmakternas sida, när pengar flödar in, bör se till att man inte genast vidtar nya åtgärder för att på så sätt finna avsättning för dem.

Ja, herr talman, jag skall inte uppta tiden längre vid denna sena timme. Jag har bara velat säga detta, att det inte sker någon olycka i vårt land om vi är sparsamma, utan jag tror att det finns all anledning till att vi med tanke på vad framtiden kanske bär i sitt sköte iakttar en viss återhållsamhet även här i vårt land.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 23.12.

In fidem
K.-G. Lindelöw